

CRISTINA DELEANU
„ȘI TOTUȘI, ACTORUL...”

Tehnoredactare computerizată și copertă: Anca IVAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DELEANU, CRISTINA

Și totuși, actorul ... / Cristina Deleanu. - București :
Editura Bibliotecii Metropolitane București, 2013
ISBN 978-606-93494-2-7

821.135.1-94

792(498) Deleanu,C.(0:82-94)

CRISTINA DELEANU

*„Și totuși,
actorul...”*

EDITURA BIBLIOTECII METROPOLITANE BUCUREȘTI
BUCUREȘTI – 2013

Omul, în esență, este de milenii același. Schimbarea ține doar de aspect. Acest lucru influențează, firește, toate domeniile sociale, dar și teatrul. Pe noi asta ne interesează. Teatrul este un complex de principii, conține o multitudine de reguli speciale și el trebuie – ca să nu moară! – să meargă cu timpul său, să nu facă abstracție de evenimente, de mentalitate. Teatrul moare dacă nu e actual, tenace, perseverent și fragil.

Sorana Coroamă Stanca
regizor

*„Făptura cea mai vrednică de milă,
De soartă părăsită, tot răzbește
Când n-a pierdut nădejdea și trăiește
Cu fruntea sus”.*

...ne spune Edgar din tragedia marelui Shakespeare –
„Regele Lear”.

Stau în colțul meu de viață și mă chinuiesc să găsesc cele mai deștepte cuvinte, cele mai puternice emoții, cele mai expresive metafore, și tot așa, pentru a scoate la iveală cât mai bine ceea ce, de fapt, vreau cu scrisele ce urmează.

Scrisele, nu din întâmplare, sunt demult așternute pe hârtii, grație amabilității unei publicații, sincere o vreme, dar de o durată neconcludentă în ceea ce privește sentimentele care au susținut colaborarea.

Oricum capitol încheiat, începutul lui s-a datorat ocaziei propuse de cei 40 de ani de teatru aniversați în 2002 de generația de actori, absolvenți, firește, ai anului 1962.

Începutul odată făcut și spațiul fix – să-i spunem – de editorial câștigat, mândria mea, devenită treptat responsabilitate și necesitate, s-a pus pe treabă și, mulțumind inspirației, dar și inspiratorilor, am reușit să scot la iveală taine ale sufletelor actorilor, ale prietenilor care m-au acceptat (pentru că au fost și din ceilalți).

În timp, propunerea mea, timidă la început, a fost catalogată chiar frumoasă, apoi delicată, valoroasă, în final

devenind utilă și meritorie. Ba, zic eu, accentuându-mi meritele, unică, în felul ei.

Începutul primului articol – 2-8 aprilie 2002 –, devenit azi începutul cărțuliei, a fost cam așa: (mă citez) „Fără să facem caz de vreo ispravă ieșită din comun, niște oameni, niște tineri ca toți tinerii, ne-am întâlnit acum vreo 40 de ani și ceva, în pragul unei școli de artă. Ceva, nu se știe bine ce, ne mâna să ne dorim să ne numim actori. Ne-am cunoscut, mai mult sau mai puțin atunci. Iar cei ce am avut șansa să pășim pragul acelei școli ne-am unit speranțele și visele acelor timpuri, unii lângă alții, mai buni, mai răi, *prunci de treabă, uzi, peltici* – vorba poetului Ion Barbu, și conduși de mâna sigură a profesorilor, am devenit, în timp, o generație de tineri actori, cu sufletele neîntinate și cu certitudinea, în inconștiența specifică tinereții, că fiecare în parte va fi, cel puțin, un Nottara, un Vraca sau o Aristizza Romanescu... generația 1962.

Vremea a trecut repede, prea repede, 40 de ani au trecut și mai repede și iată-ne, puțin obosiți de lupta cu viața, chibzuind că, la vârsta asta, ar merita să ne mai amintim câte ceva despre tinerețea noastră, să le amintim și altora din jurul nostru, mai ales celor apropiați, de sufletele adunate într-o singură ființă, cea a generației noastre.

Cam zece dintre cei 34 care am plecat împreună în surprinzătorul și necunoscutul drum al vieții și al artei teatrului, pe parcurs, au renunțat și au găsit, poate, o lume mai bună...”.

Și, cum vedeți, din vorbă în vorbă, mi-am lărgit aria de acțiune și poveștile adevărate au început să se alinieze în fața mea și a unor cititori fideli, precum degetele de la mână, frunzele pe ramuri, grăuntele de nisip pe malul apei.

Ajunsesem la un moment dat să nu mai pot trăi fără neliniștea de a avea subiect în fiecare săptămână, de a căuta

mereu și de a găsi și de a-mi face planuri nesfârșite pentru întrevederi miraculoase. Dar tot așa cum ulciorul nu merge de multe ori la apă, așa și pentru entuziasmul condeiului meu nu s-a mai găsit loc pe foaia de hârtie a publicației. Aproape mi-am pierdut știința ținutului cotului pe masă, regulă de bază a scrisului. Dar cum proverbele pe pământul ăsta aleargă cu repeziciune, îl urmez pe acela că „tot răul spre bine”, din moment ce mă aflu acum, aici și vă vorbesc. Dacă n-aș repeta decât *trăiește cu fruntea sus* din citatul shakespearian, convinsă fiind că propria-mi existență a încercat să nu se clatine din această poziție bipedă, tot ar fi de ajuns să mi se îngăduie să evoc – spre pildă de urmat – viețile multor artiști, trăite decent, dar intens sacrificate teatrului.

Oricât ar părea de ciudat, viața ne dă la iveală adevăruri crude, crescute ca buruienile pe lângă frumusețea clipelor sublime. Uneori, eu le numesc crime. Crime comise, în numele nimănui, față de sufletul și mintea câte unuia dintre noi. Cu ce drept!? Nimeni nu știe, nimeni nu explică, toată lumea tace. Îndepărtarea artistului de pe scândură, de la executarea singurei munci pentru care el trăiește, este în final o crimă care uneori ucide lent, dar sigur.

Este marea noastră lașitate.

În rest, suntem îngeri!

Cristina Deleanu
„Nostalgia de a fi...”

11-17 iunie 2002

VREMEA ABUZULUI

9

Paginile s-au umplut repede, amintirile au dat năvală și, pentru că m-am ambiționat să spun câte ceva despre mai toți colegii, înainte de data aniversară (40 de ani de teatru), ținta a fost atinsă, din păcate, doar parțial. Dar îi asigur pe cei despre care pomenesc astăzi că numai condeii mi-a călăuzit pașii, aducând în discuție mai întâi pe unii și nu și pe ceilalți. Așa încât acestora din urmă, și nu ca o scuză, le spun: „Cei din urmă vor fi cei dintâi”. Printre colegele mele s-au numărat Marieta Luca, Gabi Daicu, Minodora Condur, Gina Nicolae Mănescu, Maria Dumitrache Caraman, Elena Ioachim (Caragiu), iar printre băieți, Mihai Dobre, Gheorghe Șimonca, Alexandru Pandle, Ion Chițoiu, Realini Lupșa, Miron Șuvăgău, Harry Baranga, Constantin Diplan, Vasile Vasiliu, Constantin Popa și Ilarion Ciobanu. Cu toții, împreună, am fost niște luptători cu viața și cu noi înșine, dar cu șanse, de la Dumnezeu, mai mari sau mai mici.

Acum vreau să vă povestesc despre Camelia Zorlescu (actriță a Teatrului Nottara), mai exact cum a fost ea nevoită să treacă printr-o situație de viață în urma căreia a rămas repetentă. Mă tem că, în mare, regulile vieții – de-acum 40 de ani ca și astăzi – au rămas neschimbate: depindem prea mult de alții... Cineva a apărut în calea Cameliei Zorlescu (anul 1957 – când a reușit la admitere),

sub forma unui personaj „cubic”!... după spusele sale, dar și după constatarea noastră, a tuturor, căci toți am avut de-a face cu el. Personajul cu pricina – S. R. – apăruse ca nou component (sau ce o fi fost el) al catedrei de Socialism științific, urmând să pregătească studenții din anul I. Dar cum a ajuns aici? Pentru a putea predă s-a găsit soluția aberantă să se formeze o grupă suplimentară (pe lângă cele patru existente cu profil de actorie). Aceasta era formată din studenți, să zicem favorizați, din toate grupele. Dar în loc de seriozitatea pe care ar fi trebuit să o presupună mersul cursului așa-zis științific, personajul a început să se simtă atât de în largul său, încât a devenit nonșalant! Mic, gras, cu guși, deși tânăr, probabil deosebit de complexat, după ce și-a selectat victimele – mai ales fete frumoase, înalte – a transformat teoria în producție de glume, care de care mai nesărate. Acest comportament a determinat-o pe Camelia Zorlescu să-i spună verde în față „cubicului” că pierde vremea și că nici nu-și face datoria așa cum trebuie.

Atât i-a trebuit personajului!

„Ah, glumele sunt vechi?” – s-a iritat S. R. Din acea clipă, obiectivitatea a pierit din relația lor. Mai mult, la cea mai mică ocazie, S. R. răstălmăcea răspunsurile Cameliei și, având „știința” de a se juca cu vocabularul precis al ideologiei sale preferate, făcea în așa fel ca și cum aceasta nu ar fi înțeles despre ce este vorba! și tot așa, până la sfârșitul anului, când a lăsat-o corigentă, amenințând-o: „Dacă la toamnă nu știi de 10, te las repetentă!” Cu frica în suflet, ca noi toți, și cu silă, cu spaima că aripile se pot frânge doar pentru capriciul (oare?) unui individ dubios, Camelia s-a prezentat la reexaminarea din toamnă, unde a luat nota 5.

Faptul că a rămas repetentă ne-a adus-o colegă de serie în anul următor, când a luat-o de la capăt. Toate bune și frumoase, relele trec cu timpul. Ceea ce înțeleg mai bine

acum este faptul că nimeni, atunci, nu a avut curajul și puterea să apere un om talentat, căruia (știm toți) nu-i folosea cu nimic, în viață și în formarea abilităților scenice, socialismul științific îndopat cu de-a sila...

11

Un alt fel de drum, Cami, oricum o experiență!

18-24 iunie 2002

FALS ÎN ACTE!

Acum câteva zile mi-a fost adresată o întrebare foarte normală privitoare la profesia mea. Ea suna cam așa: „Ce stare emoțională m-a copleșit și care a fost mai puternică în viață, cea născută în scenă sau cea trăită?”

Am încercat să dau un răspuns „profesionist”, amintind că, într-un anume fel, aceste două situații sunt diferite și în același timp complementare. În fond, actorii, la rândul lor, înainte de toate sunt tot oameni. Se supun aceluiași legi naturale, specifice indivizilor.

De aceea, emoția pe care am trăit-o acum câteva zile, odată cu încheierea pregătirilor ce au culminat cu sărbătorirea celor 40 de ani de teatru ai generației ‘62, a fost una specială. Calmă, matură, fixată deja în amintire.

Toți, urcându-ne pe scena „Casandrei” după atâția ani, cu greu ne-am putut stăpâni tremurul picioarelor. Faptul de a ne fi revăzut – cam mulți absenți din păcate – emoția reală (nu jucată!) a constituit clipe de viață întâmpărate în suflete.

Vorbind de o etapă încheiată, automat îmi amintesc de momentul începutului. Examenul de admitere, ca toate admiterile, aducea cu el emoția transformată în spaima de a nu reuși. Astfel, în 1957, spaima rezultatului m-a făcut – după un liceu cu doar zece clase! –, la prima încercare la admitere, să aștept, alături de ceilalți, afișarea listelor până la două noaptea! Stăteam ca nebunii în fața I.A.T.C. (la Podul Izvor, lângă Teatrul Municipal „L.S. Bulandra”), iar secretariatul institutului, obligat de presiunea atmosferei încărcată de neliniște, a făcut efortul să bată listele la mașină, atunci, pe loc, și le-a și afișat. În acel ‘57, am reușit „fără loc”, dacă asta înseamnă ceva.

Fac o paranteză înainte de a reface, pe hârtie, clipa unei stări de emoție determinată de o aberație a timpului. Trebuie să știți că pe vremea celor cu „diplomă pe puncte” (expresia n-o explic aici), în facultăți se intra ținându-se cont de originea socială! Procentele trebuiau să reprezinte mai mult – clasa muncitoare, ceva mai puțin – țărănimea muncitoare și cel mai puțin – intelectualitatea; ca și în partid, de altfel. Eu mă aflam în a treia categorie și mai aveam încă o tinichea de coadă: mama avea doi frați în Italia, originari de acolo. Ca o fată crescută cu simțul dreptății și al cinstei inoculate de tatăl meu, firește că am declarat acest fapt în actele minuțios compartimentate în diverse rubrici și capitole ce îți ilustrau viața, chiar și laptele supt de la mamă. Dosarul era pătat! Conform indicațiilor de partid și de Securitate, numai ideea de a avea rude în străinătate echivala cu o crimă. Orice posibilă legătură cu prieteni sau neamuri era interzisă, tu situându-te clar pe postul de trădător de țară...

Și s-a întâmplat o minune! Probabil că „mutra” mea a spus ceva unor oameni din comisie. Astfel că maestrul de scrimă și șef al Catedrei de Sport (și un bun pedagog) – Angelo Pellegrini, plecat de mult dintre noi – mi-a telefonat, m-a chemat la institut și, în mare secret, m-a pus să mai completez o dată fișa cu originea socială „stricată”, sfătuindu-mă ca, din întâmplare, să nu mai scriu că am rude în străinătate, făcând-o pierdută pe prima. Era pentru prima oară în viață când comiteam un fel de „fals în acte”, lucru ce m-a amuțit de uimire, iar acum este pentru prima oară când povestesc cuiva, undeva, acest lucru. După aceea am intrat în școală cu drept de *audiere* la toate cursurile și la actorie, unde am dat și un fel de examene alături de cei „cu loc”, în speranța că ele vor putea constitui probe suficiente pentru a nu mai da încă o admitere. N-a fost să fie; am mai dat o admitere în următorul an, dar aveam dosar mai „spălat” și, oricum, deja profesorii mă cunoșteau puțin. Cu emoții omenеști am comis fapte de indisciplină sancționabile, dar un om și norocul m-au ajutat să înșel vigilența serviciului de cadre. Printre primele lucruri de care m-am apucat a fost scrima, cu maestrul meu salvator, luptător, și de-atunci mă lupt cu viața din vârful floretei! Sic!

U.T.C.-UL ȘI ROMA ANTICĂ

Iașii vor rămâne în existența mea ceea ce se poate numi „prima dragoste”. Întâlnirea cu „târgul Ieșilor” – firește, deja oraș în evoluție la sosirea mea după absolvire – a coincis cu izul patriarhal despre care citisem în „Amintirile din copilărie” ale lui Creangă, cu parfumul de tei care inunda din Copoul lui Eminescu și, nu departe de acestea, cu faima incintei Teatrului Național în concepția acelorăși arhitecți care au măiestrit și Naționalul clujean, și Teatrul „Pastia” din Focșani, și pe cel din Odessa, arhitecții Helmer și Telner (iertare, dacă n-am scris corect numele!).

Catifeaua roșie ce acoperea scaunele, stucaturile aurii nedemodate, în perfectă armonie cu imensul candelabru cu zeci de lumini care se stingeau treptat și creau astfel o atmosferă de mister, toate îmi sunt în minte și în suflet exact ca în prima zi când le-am văzut.

Sub aceste fabuloase impresii am început viața de actriță. A fost minunat și greu, emoționant și surprinzător. Pe lângă multe, multe amintiri și povești, azi îmi vine în gând una mai aparte. Una din multele asemănătoare pe care le-am trăit în decursul anilor. Probabil că unele dintre aceste întâmplări ciudate, pomenite în diverse ocazii, mă fac să nu pot desprinde mare parte din viața mea de acele clipe stupide care, în acele timpuri, ne completau existența. Existența aberațiilor în modul de a vedea lucrurile, mai precis de a cenzura bunul mers al evenimentelor, m-a adus într-o situație fără ieșire. Calitatea de om disciplinat m-a făcut, în continuarea școlii, să rămân o utecistă de luat în

seamă. Fără a deține funcții pe plan local, noi, cei mai tineri din teatru, ne străduiam să constituim o organizație U.T.C. demnă de controlul comitetelor orașenești de partid! Azi așa, mâine așa, m-am trezit propusă „delegat la Congresul U.T.C.” (vara lui ‘64, cred).

În totală neconcordanță cu acest fapt (și neinspirat, nu?), teatrul a organizat un turneu de o lună cu un spectacol excelent, „Britannicus” de Racine, un clasic veritabil, în regia lui Mircea Marosin, beneficiind de traducerea intelectuală semnată de un regretat (și exilat) om de cultură, Ion Omescu. Succesul acestui spectacol prin țară a fost chiar neașteptat, ținând cont de faptul că era vorba de o tragedie în versuri alexandrine, uneori mai greu de digerat de către spectatori. Da, dar...

Turneul mergea înainte și mie mi se părea firesc să-mi văd de treabă în continuare și să nu mă gândesc că sunt obligată totuși să stau înfiptă într-un scaun tare, petrecându-mi trei zile ascultând rapoarte de activitate venite de prin toate părțile patriei!

Inconștientă cu „I” mare! Cum să lipsesc la Congresul U.T.C.? Misiunea mea la Congres era să fiu prezentă, să nu fie locuri goale! Am sperat că, între timp, conducerea teatrului va rezolva problema. Ei bine, nu! Directivele precise au făcut ca un turneu – deci să-l traducem cu „un act de cultură” – să fie întrerupt trei zile pentru ca trista ingenuă Iunia, care-și pierdea iubitul din cauza uneltirilor la palatul regal al lui Nero, să se poată duce fuga-fuguța să se alăture cu strășnicie rândurilor strânse ale uteciștilor, să capete noi învățăminte pe care, apoi, să le „traducă” în viață și, cine știe, poate, în absurd, să fi putut chiar schimba și istoria Romei antice!

Cam așa au stat lucrurile în vremea „epocii de aur”, iar întâmplarea nu a fost singulară – am mai pățit ceva

asemănător și cu prilejul unor filmări, apoi la Teatrul Național din București, când spectatorii m-au așteptat o jumătate de oră ca să-mi îndeplinesc o „sarcină artistică patriotică” etc.

9-15 aprilie 2002

ULTIMUL TREN

„Teatrul ar trebui să fie în primul rând lupta cu noi înșine, cu propriile obișnuințe – comode, deja dobândite – și căutarea furibundă, nemiloasă a sedimentelor predobândite, a zestrei de animalitate, de puritate, de adevăr primar... nativ, păstrat în străfunduri, ne-civilizat și ne-cizelat, ne-pervertit”, găsim scris pe o filă a agendei sale de către fostul nostru coleg, regizorul Adrian Lupu; gândurile fuseseră scrise pe genunchi, într-un tren spre Galați, dimineața devreme, la data de 1 noiembrie 1999...

Vorbele urmau să ilustreze, pe o pagină a unui program de teatru, felul în care gândea despre menirea sa – și nu numai a sa – actorul dar, mai ales, regizorul Adrian Lupu, despre ceea ce ar trebui să înțeleagă practicanții întru teatru, ca și cei care doresc să-l înțeleagă și să-l accepte.

1 noiembrie 1999 – un simțământ crucial? O zi ca oricare alta? O premoniție aparte determinată de o stare de spirit mai agitată, tulburată de incertitudinile vieții? Trenul de Galați a ajuns cu bine la destinație, însă destinul

lui Adrian s-a încheiat brusc, tot în Galați, peste mai multe ceasuri, cu gândul la spectacolul ce urma să iasă la rampă... Sfârșitul a venit pe 3 noiembrie ... Spectacolul ce urma să prindă viață la public era cu piesa „La umbra vântului” de Paul Émond, în ziua de 13 noiembrie 1999... Parcă totul are o stranie semnificație!

După cele câteva minute pe care mi le-a acordat Doina Lupu, soția lui Adrian, am descoperit cum – începând cu 1972 – cariera acestuia a luat-o pe un drum mai spinos decât actoria, acela de regizor. Frământările sunt amplificate în acest caz, răspunzi, cumva, de toți ceilalți, e nevoie să-i accepți pe actori cu capriciile și nemulțumirile lor, cu inhibițiile și nebuniile lor. Și Adrian știa asta din experiența lui de actor, astfel întinzând mâna cu prietenie, mai ales celor tineri, care-și făceau debutul în chiar... „umbra vântului”... Din 1972 a colaborat cu Galațiul (unde, o vreme, a fost și directorul teatrului), apoi a lucrat la Ploiești, Baia Mare, Arad, TES, Botoșani, cinci spectacole în Israel și multe altele. Era într-o culme a capacității sale artistice, a forței creatoare, peste puțin ar fi împlinit 59 de ani. Când crezi că lucrurile merg înainte și spre mai bine, ba chiar te simți în formă, propriile limite îți joacă feste, cedând izbiturilor vieții, și se destramă, se topesc...

„...Îmi pare rău că vorbim de el la timpul trecut”, mi-a spus cu sobrietate la telefon obiectivul critic Marina Constantinescu, despre care am aflat că a fost unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Adrian. Cu îngăduința domniei sale, am să restitui hârtiei cuvintele prin care doamna Constantinescu a făcut un portret succint, dublat de prietenia pe care o purta colegului nostru: „Plecarea lui Adrian înseamnă dispariția unui spirit ludic și cinic în același timp. Pentru mine înseamnă Sinaia, Cumpătu și plimbările nesfârșite însoțite de discuții, înseamnă prietenul cu care

aveam controverse în păreri, dar pe care ni le respectam reciproc, înseamnă «rochia de premieră» a Doinei, care, din superstiția lui Adrian, trebuia să fie mereu aceeași, chiar și când Doina era însărcinată, în fine, înseamnă mai ales fetița lui, Noa Nadina, față de care, când a apărut, nimic n-a mai contat pentru Adrian. Înseamnă despărțirea de un prieten extrem de înțeleghător și curios, un Lup adevărat...”.

16-22 aprilie 2002

ÎN AMINTIREA LUI NICOLAE DINICĂ

Sper ca săptămânala mea întâlnire cu cititorii – potențiali spectatori, maturi, dar mai ales cei tineri, să stârnească interes nu numai pentru, să-i zicem, curiozitatea publicitară, ci și pentru a ajunge la scopul nedeclarat, dar conținut în intențiile mele, de a afla, în fond, cum erau, ca tineri, cei de acum 40 de ani, ce comportament ne caracteriza și ce însemnau credința și dăruirea.

Propun indirect aceste sumare „analize” de viață însoțite de scurtele biografii, pentru a lămuri cu precizie că – deși supuși unor *timi* nefaști ideologic într-o foarte mare măsură – libertatea noastră interioară, libertatea de gândire și mai cu seamă dragostea de teatru ne-au făcut pe cei mai mulți, cărora Dumnezeu le-a hărăzit și sănătate, să

ne putem păstra echilibrul, ba, mai mult, să depășim stadiul de anonimat... Unii, chiar cu oarecare notorietate...

Îmi amintesc că nici prin cap nu ne trecea să lipsim de la școală, ni se părea o impietate, mai cu seamă la cursurile de actorie. Pentru Dumnezeu, doar de asta eram acolo: să „învățăm” să fim actori! Cum puteam pierde măcar o clipă din ceea ce însemna râvna noastră de a fi, de a ne alege cu ceva... În grupa noastră, cea al cărei profesor era George Carabin, printre alții erau și doi băieți care aveau *mutre* mai comice, iar ceea ce îi caracteriza, cred, era forma nasului!... Vasile Vasiliu, moldovean get-beget, nu prea înalt, mereu în mișcare, ușor agitat și cu nasul în vânt sugerându-l pe Arlechino, și Octavian Lăluț – clujean – slab și înalt, care putea fi o altă fațetă a lui Cyrano!

Faptul că-i pomenesc astăzi se datorează nu numai apartenenței lor la generația ‘62 – la care mă refer în intervenția mea gazetărească – ci și pentru că „au fost” și „nu mai sunt”... părăsind prematur locurile câștigate cu muncă și onestitate în teatrele pe care le-au slujit; primul, la Teatrul Național din Tg. Mureș, încă de la absolvire, celălalt, la fel, în Teatrul Național din Cluj. Cu regretul de a nu-i avea lângă noi la apropiata sărbătoare de 40 de ani, sunt sigură că toți colegii vor stinge cu o lacrimă flacăra lumânării pe care o vom aprinde în amintirea lor.

Nicolae Dinică, coleg de generație, este ultimul pe care-l amintesc în episodul de astăzi. Dispărut brusc și totodată stupid, în 1994, în plină carieră, actor de notorietate al Teatrului Mic, Nae era un tip jovial, cu haz, bonom chiar. A lăsat pustiu un loc, un gen actoricesc, deocamdată, neînlocuit.

Ultima mea întâlnire cu Nae Dinică a fost cu prilejul înregistrării pentru Televiziune a piesei „Joc dublu” de Robert Thomas, regia Nae Cosmescu, prin 1990. O piesă

polițistă excelentă, cu roluri bune pentru toți interpreții. Nae Dinică nu avea un rol mare, dar în final, alături de femeia-polițist (pe care o jucam eu), printr-un joc dublu tacit, dădea în vileag adevăratul vinovat. Dintr-un motiv nesemnificativ, Nae Dinică a venit în distribuție în ultima clipă și n-a prea apucat să-și învețe textul, cum spuneam, important pentru deznodământul piesei. Cum se întâmplă și la case mai mari, am fost nevoiți să înșirăm hârtiile cu textul pe măsuta din decor și, conform mișcării la cameră, pe un scrin, ba chiar era scris și în „carnetul de polițist” al personajului când acesta îi comunica vinovatului motivele acuzării. Și a început micul dezastru... Cum se întâmplă în asemenea situații, la o filmare trebuie ținut cont de partener, de lumină, de decor, de mișcarea aparatului de filmat etc., etc. și ... firește de text. Lucrurile desfășurându-se pe oboseala unei întregi zile de filmare, seara târziu, atenția lui Nae a luat-o puțin razna și „vorbele” care trebuia spuse au început să fie căutate în alte locuri decât unde puteau fi găsite: nu pe măsută, ci în carnet, nu în carnet, ci pe scrin... Firesc, eu neprimind fraza corectă din text, încercam să-l aduc din vorbe înapoi la cursul normal al textului, însă pe măsură ce ne străduiam, cu atât o încurcam mai rău... Ne-am oprit în cele din urmă și bineînțeles ne-am calmat într-o descărcare de râs molipsitor...

REPARTIȚIA

În vremurile acelea, pe când eram studenți, pentru că putem să le spunem „vremuri”, atât sunt de demult și de trecute, dacă terminai facultatea, aveai asigurată o repartiție, pe un post. Bun, rău, postul exista. Exista, dar numai în provincie! Stagiul de provincie era obligatoriu! Ba, cu atât mai mult dacă studentul Y era „trimis la studii” pe o oarecare bursă și pe un loc asigurat în cămin, de către forurile conducătoare ale județului X. Cam așa se întâmpla cu toți absolvenții de facultăți, nu numai cu cei de la Teatru. Repartițiile, cum spuneam, bune sau rele, existau, adică asigurau un loc de muncă. Nu vreau să fiu greșit înțeleasă cum că aş pleda pentru întoarcerea la „vremurile” acelea, astăzi, când încercăm să schimbăm un sistem în orice caz perimat și distrugător de inițiative și să-l înlocuim cu un altul mai prosper, dar oricum, pentru noi, încă nelămurit. Ceea ce vreau să le spun celor care nu au cum să știe este că „repartiția” în provincie – mai cu seamă pentru bucureșteni, unde pe-atunci se afla singurul institut de teatru, pe numele său I.A.T.C. – a picat foarte bine multora. Să mă explic: plecatul de-acasă, de la „fără de griji, lângă mama”, începutul unei vieți pe propriile picioare, mai ales în profesia de actor, ne-a ajutat pe mulți, pe foarte mulți. În primul rând, a trebuit să ne luăm în serios, să înțelegem că avem o răspundere, nu impusă, ci liber consimțită, că trebuie să ne întreținem singuri, că trebuie, mai ales, să învățăm să privim direct în față bucuriile, dar și necazurile inerente începutului nostru de drum. Și am fost nevoiți – mai cu seamă fiind o generație de după război – să nu cădem în capcanele vieții...

Iată-ne, așadar, și pe noi, absolvenți I.A.T.C. – generația

‘62, ajunși, plini de emoții, la repartiție. Tot pe-atunci, pe lângă celelalte obiceiuri de care am pomenit mai sus, exista și acela ca directorii de teatru să poposească la spectacolele de absolvire – pentru a recruta tinere talente necesare înzestrării trupelor deja existente din teatrele pe care le conduceau.

În 1962 – prin decrete prezidențiale și guvernamentale binevoitoare și diplomatic elaborate – s-a decis înființarea, la Târgu Mureș, a secției de teatru în limba română a Teatrului de Stat, pe-atunci, actualmente Teatrul Național. Ca o necesitate obiectivă, dar și mânați de prietenie și entuziasmul care încă ne legau, am hotărât cu toții, componenții generației, la sfatul profesorilor și al conducătorilor institutului, să rămânem împreună și în continuare. Aveam câte două spectacole încheiate fiecare grupă, deci la trei grupe de studenți, șase spectacole. Tot să susținem o primă stagiune.

Stăteam, tropăind, în fața ușii închise, în spatele căreia profesorii noștri și directorii din teatrele țării își împărțeau părerile, oferind soluții și, într-un fel, jucându-ne soarta! Colega mea de grupă și prietenă pe-atunci, pe tot parcursul celor patru ani, Cornelia Gheorghiu (Cuchi), era șefă de promoție. O loveau numai notele de zece! Trebuia să intre prima. Eu, mai modestă, trebuia să aștept vreo două-trei „numere” mai jos. Și stând noi așa, numai ce iese val-vârtej din sala cu discuții profesorul nostru George Carabin, ne ia pe noi două deoparte și, în mare secret, ne spune: „Voi două nu mai plecați la Târgu Mureș, a venit «grămadă» (!) după voi de la Iași!” Eu nu înțeleg nimic. Uluită, debusolată, ca și Cuchi de altfel, întreb: „Cum adică? Cine a venit «grămadă»?” am întrebat ca buimaca de trei ori „adică, cum grămadă!” „A venit profesorul Ilie Grămadă, directorul Teatrului Național din Iași, după voi!” – s-a auzit răspunsul răspicat al lui George Carabin... „Aaaaa!”...

Și așa, cu soarta schimbată în mâini, am ajuns amândouă la Iași, unde eu am trăit cinci ani pentru Teatrul Național; Cuchi nu l-a trădat, este și astăzi tot acolo... și lasă în urmă o carieră de excepție.

23

30 aprilie – 6 mai 2002

PATRIOTICA, SFECLA ȘI... CARUL ALEGORIC!...

Luată de valul gândurilor și grăbindu-mă să povestesc cât mai multe lucruri din viața seriei de absolvenți I.A.T.C. din 1962, am ajuns, în materialul din numărul trecut, prea repede la repartiții. Pentru liniștea mea și pentru eventualul interes pe care îl pot trezi rândurile mele, măcar celor interesați să le citească și cronologic, mă voi întoarce puțin din drum și mă voi abate pe la ușile unor evenimente devenite, pe atunci, obișnuite împământenite și exasperante, dar imposibil de înlăturat din viața noastră, acceptate tacit. Sunt însă o sumedenie de fapte din timpul școlii pe care nu le pot da uitării. Ele scot la iveală un mod de viață, acum le-aș putea califica drept oglinzi îmbătrânite ale unor reguli sociale artificiale.

Se purtau munca patriotică sau voluntară, dar impusă, practica în producție, într-un cuvânt „contactul cu realitatea obiectivă”. Dacă ne gândim la rece, în fond, orice acțiune

concretă care poate îmbunătăți și îmbogăți bagajul de cunoștințe, care poate stabili comunicarea între oameni și dezvălui caractere este un fapt notabil, chiar necesar evoluției sociale a unui cetățean. Dar asta e una, iar ceea ce ni se propunea nouă ca studenți la Teatru, atunci când făceam practică la Uzinele „23 August” (azi „Faur”), alături de strunguri, era cu totul altceva! Noi ce făceam?! Turnam nisip în matrițe, îl îndesam bine, îl răsturnam și dădeam prima formă a piesei de turnat, cred... Asta era sarcina fetelor, băieții lucrau la strung. Desigur, era o experiență pe care n-o percepeam ca atare și nici nu ne folosea la „învățarea actoriei”. Nimeni, niciodată, pe scenă, nu ar fi confecționat cu adevărat o piesă de topitorie sau nu ar fi purtat ochelari de protecție lângă un strung în funcțiune, având grijă să nu-i sară șpanul în ochi! Ceea ce însă era urmărit cu insistență era încununarea muncii noastre, notată amănunțit și științific într-un „Caiet de practică”. Stupefiant, dar caietul era totul. Dacă „în producție” mai trăgeam chiulul, simțindu-i inutilitatea și demonstrându-ne și nepriceperea, cu „Caietul” nu ne mai jucam. Fără acesta, locul unde se consemnau prezența și mai ales învățămintele și cunoștințele însușite despre procesul tehnologic, riscam să nu trecem clasa sau, în orice caz, să fim sancționați pe linie U.T.C.

Norocul nostru, al fetelor, era că inginerul care se „ocupa” de noi era un om tânăr, îmbrăcat în salopetă bleumarin, bine instruit, dar care avea și el slăbiciuni, ca tot românul... Noi îi zâmbeam, el ne făcea ochi dulci și „Caietul” își umplea filele cu vorbe bune și note pe măsură...

Aflând totul despre producție, studenții-actori își mutau sediul învățaturii și pe câmp! Și așa, în toiul prefacerilor spectaculos mediatizate din agricultură, am plecat într-o vară să rărim sfecla pe malurile brațului Borcea, la Roseți.

O viață în grup, când oamenii se cunosc mai bine; timp de două săptămâni am respirat aerul cu praf al Bărăganului, călătorind în remorci la 6 dimineața și dormind laolaltă, în barăci. Iar masa, ca la popotă, asigurată din porția, dublată, a deținuților. Și așa am și muncit, alături de deținuți! E drept, pe tarlale diferite, dar scopul muncii era unul și același – rădirea sfeclei! Smulgeam răsadurile de sfeclă semănate prea des. Ele, răsadurile, trebuiau rărite ca să dea producția necesară de zahăr. De ce le-or fi pus dese, atunci? Nu știu... Probabil ne așteptau pe noi să rectificăm greșelile agricultorilor! Ca să dea o pildă, tov. I.S., pe-atunci decanul I.A.T.C., a venit să lucreze cot la cot cu noi. Era un conducător deosebit de sever, tot institutul se lipea de pereți când trecea, ba era chiar șeful catedrei de socialism științific. Închipuiți-vă ce a însemnat să fie el cap de rând la smuls sfecla... Din nefericire pentru statutul său, I.S. n-a putut fi o pildă vie. Cu o statură nesportivă, ușor supraponderal, conștiinciozitatea nu i-a fost suficientă să fie „premiat”. Dimpotrivă. Rămânea zilnic hăt, în urmă, sub soarele arzător care-i pigmenta pielea până la roșu și se pierdea sub privirile ghidușe, furișate ale băieților mai ales, care, pe tăcute, i-o luau repede înainte, smulgând la întâmplare, dovedindu-și astfel „bărbăția”...

Înainte de sărbătorile mari ale tinereții noastre, forfotă și agitație cu o lună înainte. Veneau 1 Mai sau 23 August! Ne pregăteam, de fapt eram pregătiți de către alții, pentru defilare! Ore în șir, zile în șir. Era o mândrie să fii ales în primul rând de coloană sau cap de coloană. Dar cea mai cea era să ai „un rol” pe carul alegoric! Și I.A.T.C.-ul, ca toate întreprinderile, avea „carul” lui! Împodobit cu studenți în costume de teatru sau de sport, eventual cu câte o carte în mână. Nu puteam totuși să ne punem în cârcă supradimensionatele machete ale paharelor Berzelius,

strungurilor sau fabricilor!... Încă ne mai deosebea câte ceva de ceilalți, fapt remarcat, întru slava lor și a culturii, de conducerea de partid și de stat, prezentă în tribunele oficiale, acoperite contra soarelui, dotate cu apă și W.C.-uri. În nu știu care an, mândru de izbânda noastră, rectorul I.A.T.C. de atunci, C.A., ne-a comunicat: „Felicitări speciale pentru «carul» institutului din partea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej!” Urmările aprecierilor prim-secretarului P.C.R., de fapt, nu însemnau mare lucru. Erau o formalitate. Încă una. *Vorbe, vorbe, vorbe* ne amintește, obsedant, Hamlet.

Ni se năștea, poate, o satisfacție că suntem și noi luați în seamă. Altfel, viața curgea și decurgea la fel. Pe pitite, însă, defilările sărbătorești ne stârneau cheful „de după”! Deși nu era voie și drumurile de acces erau blocate, abia așteptam să trecem de tribunele fluturânde și să ne facem nevăzuți printre străzile, elegante și pe-atunci, ce împrejmuiiau Piața „I.V. Stalin” (în fața parcului Herăstrău, unde străjuia și statuia sus-numitului, azi Piața „Charles de Gaulle”), unde, cu o lună înainte de evenimente, se oprea circulația pentru a se putea înălța țepene tribunele ce urmau să-i adăpostească pe membrii marcanți ai conducerii, ca și pe cei plasați ceva mai jos în ierarhie. Cu costumele în brațe, cu stegulețe, baloane și decorați cu cocarde ce reprezentau trei mâini în trei culori – alb, galben și negru – înfrățite întru solidaritatea și pacea lumii, o tuleam spre locurile unde mai aveam șanse să prindem și noi crenvurști cu muștar! Țsta era deliciul zilelor festive: poporul ieșea la bere și crenvurști cu muștar! Iar noi, sculați cu noaptea în cap (la ora șase trebuia să fim la locul de încolonare, deși manifestația începea la ora zece, iar nouă ne venea rândul mult după muncitori, pe la ora 12), târându-ne picioarele, plecam pe jos spre case, nimeni nu locuia „la Șosea”, iar distracția era că am scăpat, suntem liberi și de la școală încă o zi, două.

O adevărată stare de bine o simțeam însă cu alte prilejuri, create de noi, neplanificate de nimeni. Atât de plăcut, de drag ne era să fim studenți, încât nici nu prea voiam să plecăm din clasă. Reușiserăm să ne facem acolo un loc numai al nostru, neîntinat de rele, unde căutam, poate, să ne descoperim, să ne percepem propriile emoții, să aflăm ce ne place mai mult; cântam și spuneam versuri, ne repetam singuri scenele pentru examene.

Cel care ne aduna în jurul său, prin cântec, era Constantin Popa. Costel este și acum la Iași, am fost colegi la Teatrul Național. Joacă mai puțin în ultimul timp, pentru că înclinația către scris, descoperită la maturitate, l-a îndreptat spre publicarea multor volume de teatru și versuri. Muzica și poezia care-l atrăgeau în studenție au păstrat în stare latentă vocația sa pentru misiunea de a-și așterne visurile în filele unor cărți. Probabil că tot ispitele tinereții îl făceau pe Costel, ca și pe alți băieți din seria noastră – Arșinel, Vasiliu –, să-și vândă cartelele de masă și din bruma de bani obținută să-și cumpere o pereche de pantofi sau o cămașă mai fătoasă sau să tragă, „ca băieții”, un coniac mic în Cișmigiu.

Și atunci, ca să nu flămânzească de tot bieții de ei, dădeam fuga acasă la mămicile noastre și aduceam în clasă borcane cu de-ale gurii pentru băieții, de altfel, cocheti...

Și, uite-așa, între o defilare și un examen, cu pânzele speranței întinse la maximum, timpul trecea și pentru cei din generația '62, ca și pentru ceilalți, împingându-ne pe nesimțite, dar fără ezitare, spre cei 40 de ani de la absolvire, pe care i-am numărat deja în iunie 2002.

FĂRĂ „CORONIȚĂ”...

Deși generația ‘62 nu și-a adjudecat titulatura de *generație de aur* (nici de argint și nici măcar de bronz), insist să contrazic, de fiecare dată când am prilejul, părerea că în viață sunt „primii” numai cei care sunt recunoscuți și catalogați a fi dintotdeauna în această postură. Cred mult mai mult – și poate nu sunt singura – în acei indivizi onești, sinceri, care se respectă în primul rând pe ei înșiși și astfel știu ce menire au, punând cu bună știință umărul în a făuri ceva, cât de puțin, sau măcar fiind în stare să arunce tencuială între cărămizile înălțate de alții, pentru a le consolida.

General valabilă pentru o societate normală, această teorie, propusă aici, se poate aplica fără tăgadă și componentilor generației de actori ‘62, de care mă tot străduiesc să amintesc în intervențiile mele.

Chiar și fără „coroniță” de premianți, noi, cei care ne-am dedicat 40 de ani scenei, lăsăm în urmă numele noastre stând cu mândrie alături de consacratele capete de afiș ale teatrelor din România. Cititorilor care au răbdarea să nu treacă peste acest înscris, prietenilor apropiați le amintesc, acum, câteva dintre numele sonore rămase întipărite fără echivoc într-o posibilă „istorie” a teatrelor unde au muncit și încă mai muncesc: Alexandru Arșinel, Constantin Diplan, Cornelia Gheorghiu, Constantin Popa, Ion Fiscuteanu, Mihai Gingulescu, Camelia Zorlescu, Valeriu Popescu, Mihai Mihail, Mihai Dedu Farca, Eugenia Balaure și, cu permisiunea dvs., ultima pe listă, subsemnata.

Pentru unii spectatori, poate mai neatenți, unele dintre aceste nume nu spun prea mult. Ceea ce este însă sigur e faptul că ele există, oamenii care le poartă sunt plini

de energie, iar ceea ce au semănat cu grija sufletului lor consolidează și duce mai departe, încet, dar sigur, școala teatrului românesc. Îmi doresc ca aceste cuvinte să nu fie tratate ca uzate, ci să fie interpretate exact cum sunt scrise. Școala Teatrului Românesc!

29

Nu exagerez deloc! Și asta, pentru că nu numai purtătorii mesajului școlii au merite, ci pentru că mentorii lor, membrii multor generații de actori, i-au îndrumat în a-și dezvolta acele laturi ale firii care să denote sinceritate, devotament, credință. La toate acestea se mai adaugă și altceva: gena noastră. De oameni, dar și de actori! Structura noastră sufletească, disponibilitatea de adaptare, aș zice chiar histrionismul atât de specific zonei (balcanice), deci și a românilor.

Chiar dacă exprimarea mea nu e completă, un fapt e sigur: Școala Românească de Teatru stă bine mersi alături de cele mai renumite, de aiurea.

O spun și dintr-o experiență trăită...

În numele colegilor mei de generație îmi asum riscul de a spune că trebuie să ne menținem, liniștit, până la capăt, statutul dobândit cu greu, cu coloana vertebrală tot dreaptă, să-i obligăm pe cei de-alături să ne respecte și în continuare și, aș îndrăzni să spun, să mai și învețe cei tineri câte ceva din ceea ce se numește măsură și onestitate!

„DIRECTORUL NOSTRU”

Deschid pagina cu anumite explicații, din binecunoscutul „Le petit Larousse“, dicționar despre a cărui notorietate și exactitate științifică, sper, nu mai are vreo îndoială nici cel mai „necredincios cu numele de Toma”.

Vreau să-mi mai lămuresc o dată ce sens are cuvântul „vedetă”.

Pe vremuri, „vedetta” (din italiană) însemna un loc ridicat pe care stătea o santinelă (de pază); în grafică, lămurirea duce către acel ceva, lucru diferit, deosebit de altele, care se află în finalul unei linii; în fine, alt aspect al definiției se ocupă de domeniul care mă interesează, arta scenică; aflu că vedetă este cel de mare notorietate (mai ales în music-hall și varietăți), cel căruia i se încredințează roluri mari; prin urmare, vedeta este detașată de ceilalți, iese în evidență și asta și datorită unor merite dobândite.

Făcându-mi acest capriciu al dezlegării misterului cuvântului vedetă, încerc o deziluzie: descopăr cu stupeoare că noi toți, cu mic, cu mare, ne tot numim vedete!

De ce?

Încă nu am un răspuns...

Atât de hârșit este acest cuvânt, atât de banalizat modul lui de întrebuințare, de dimineața până seara, în orice situație, dar mai ales nepotrivită, încât începe, încet-încet, să-și piardă din consistență și din surpriza pe care ar trebui să o conțină.

Oameni buni, nu putem fi toți, tot timpul, vedete! Oricând și oriunde și, mai ales, degeaba!

Să ne lămurim: nu zic că, poate, n-ar merita unii să devină vedete, dar impactul cu ideea, atât pentru cei în cauză,

cât și pentru auditoriu, este de-a dreptul periculos. Duce la uniformizare, pe de o parte, și la lipsă de discernământ, pe de alta. Duce la cultivarea prostului-gust. Dacă toți, tot timpul, cu orice prilej, „sunt vedete”, redevenim egali și îndoctrinați cu același mod de a aprecia. Repet, dar mai ales în artă, nu suntem egali! Ca dovadă că detașarea, în această tristă meserie născută pe scenă, se produce în timp, trecând peste munți de insatisfacții, peste praguri de exaltări, stau atât de numeroasele și minunatele personalități ce și-au lăsat numele de reale vedete în istoria spectacolului.

Astăzi, pentru confirmare, Alexandru Arșinel! Astăzi, el, colegul celor din generația ‘62, este directorul Teatrului de Revistă „Constantin Tănase”, unde lucrează de 38 de ani; Arșinel n-a fost din capul locului vedetă, n-a fost dintotdeauna director. Din poveștile lui știu că, după o „acțiune” a Institutului, a fost remarcat de Valeriu Lazarov, care l-a invitat într-o emisiune de varietăți TV, unde a cântat. Pentru că a fost o singură apariție a scăpat de exmatriculare, cred că s-a cerut permisiunea în scris a conducerii, deh, trebuia încurajat tineretul. Înainte de a fi student, a făcut figurație la Naționalul ieșean. Pasiunea și norocul, dar și ambiția l-au atras spre revistă, pe care o slujește din 1964. Arșinel a devenit, în timp, o vedetă autentică, este „un vârful de linie”, un om care și-a urmat destinul, care lasă în urmă ceva, mult!

Cam asta vreau să spun; și Arșinel nu este singurul. Trebuie să lăsăm ceva în urmă, de calitate; altfel, astăzi ești, mâine nu!

P.S. Și ce dacă am cam făcut „vedetă” din generația ‘62! Am vorbit mai mult despre noi decât a făcut-o vreodată cineva despre colegii lui. Ei, și? „Sunt cool! și mișto!” și apoi, tot sunt la modă vedetisme!

NOSTALGIA DE A FI

32

Unii oameni – printre care mă număr și eu – ascund în ființa lor, în sufletul lor, un permanent dor de a se împlini; fie prin a dăru, fie prin a primi mai mult, fie prin a face mai mult, poate chiar peste puterile lor.

Și chiar dacă, în unele împrejurări, nu li se recunosc capacitățile reale, în orice caz ei își doresc mai mult decât le oferă viața la un moment dat. E ca un nesaț fără sfârșit. Cred, de altfel, că această nelimită este, în fond, cu tenta neliniștii care o însoțește, vrerea de a exista. Vrerea de a fi lăsat ceva în locul tău. Oricât de puțin.

Vrerea de a fi. De a nu stopa. Cineva ar putea, zâmbind, să încerce să localizeze, să precizeze acest comportament: este apanajul tinereții! Greșit, voi încerca să-l conving că nu e așa! (în paranteză fie spus, nici nu prea întâlnesc zilnic exemple care să-mi infirme argumentele!). Este apanajul – înțelegând prin asta dreptul, dar și datoria – așadar, este apanajul fiecărui individ care, deși inerent, trece la un moment dat pragul tinereții, e stăpân pe ființa sa; care dorește să se exprime într-un anume fel impus de împrejurări și mediu sau propus de propriile abilități, gândește cu propria minte și își dovedește permanent forța creativă.

Indiferent de reacția pe care ar provoca-o, astfel de oameni sunt pentru mine modele de urmat. Și mă străduiesc să mă aflu printre aceștia, alăturându-mă tăcut unei armate de anonimi, în fond, care luptă pe frontul nevăzut al deprinderilor de hărnicie, cinste, devotament, respect de sine. Și, deși termenii sunt deja tociți de atâta folosință și abia de-și mai arată strălucirea, nu găsesc alții mai potriviți pentru a denumi un individ care vrea să se definească.

Copil fiind, nu reușeam în ruptul capului să înțeleg de ce, la una dintre temele la limba română, când tatăl meu mă

controla nu atât pentru a ști dacă mi-am făcut sau nu lecțiile, ci pentru a ști ce am înțeles și la ce îmi folosea ceea ce învăț, a insistat în a reține un vers: „O luptă-i viața, deci te luptă, Cu dragoste de ea, cu dor”.

De fapt, înțelegeam fraza, dar nu mă impresiona, nu mă afecta emoțional. Frumusețea sau înțelepciunea unor fapte, chiar dacă le percepi, te lasă rece până în clipa în care tu însuși devii subiectul principal. Așa și cu mine. Ce erau vorbele lui Coșbuc: un îndemn, o rugăciune, o constatare, o necesitate? Poate o spaimă. Amintindu-mi din timp în timp de buna intenție a tatei de a afla taina vorbelor țaranului nășăudean, viața însăși mi s-a dezvăluit în a fi un îndemn, o rugăciune, o necesitate, o constatare, iar eu le-am adunat și transformat – toate acestea și încă altele – într-o armă. Într-o clipă, propria viață îți devine arma cu care te aperi pentru a fi, pentru a exista și a dăruia câte ceva celor care merită ș.a.m.d.

Câte ceva din multul pe care aş mai fi în stare să-l dăruiesc – deși în clipa asta viața nu îmi oferă prilejul pe cât mi-aș dori. Există oricum, câte ceva mai am șansa să scot la lumină. Și, pentru a exemplifica, mai ales celor însetați de date exacte, am să-mi amintesc de unul dintre ultimele momente „dăruite” de care am avut parte. Și, alături de mine, sper că mulți alții.

Există în viața mea de actriță o dragoste nedisimulată față de literatura populară românească, mai exact de lirica populară. Fără a înșirui toate etapele nașterii și definirii câtorva variante ale unui recital din vechile texte de dragoste, variante trecute prin radio, televiziune, muzee, școli și teatru, mă voi opri la ultima exprimare „pe viu” a acestor minunății cuprinse în lirica populară românească. Prilejul mi s-a ivit, aproape pe negândite, tocmai de peste Ocean. Centrul Cultural Român din New York – după o

planificare prealabilă – mi-a oferit spațiul pentru a mă arăta românilor din New York într-o ipostază mai puțin frecventă la ei și pentru a vorbi într-o limbă românească mai rar ascultată. Ambiția de a mă afla într-un loc unde mă așteptam să ajung doar în visele cele mai frumoase s-a transformat într-un pariu cu mine însămi. Munca de a descoperi esența și emoția pentru o oră de spectacol mi-a fost înlesnită și de prezența lângă mine a partenerului – de scenă și de viață – Eugen Cristea, care mi-a completat gândurile cu duioase și tânguitoare acorduri la diverse instrumente populare tradiționale.

Amândoi, am reușit. A fost superb!!

Asta numesc eu a exista, a face, a trăi, a fi!

Mi-e dor să fiu, în orice clipă, în ipostaze diferite. Nu am dreptul în fața vieții și a unor oameni ce-mi sunt alături să nu mai muncesc; nu am dreptul să spun vreodată „am obosit”, deși de multe ori mă pândește din spate câte o umbră întunecată care, dacă nu poate să mă acopere, încearcă măcar să mă dea mai încolo din drumul ei spre nu știu unde.

Eu – un om – nu cedez, nu renunț, pentru că mi-e dor mereu să fiu. Am nostalgia de a fi. Mereu.

„TEROAREA CLEPSIDREI”

Titlul de astăzi semnifică mai mult decât denumirea unei cărți de poezii sub semnătura Constantin Popa, titlu pe care l-am împrumutat în mod deliberat. Între noi fie vorba, îi fac și autorului puțină reclamă!

Probabil că pentru mulți numele sus-menționat nu înseamnă decât încă un poet. *Mulți* – am numit pe cei nu din lumea literelor mai ales moldovene –, dar sigur, mulți dintre cetățenii obișnuiți care, cu tristețe o remarc, au uitat de foarte mult timp ce mai înseamnă aia poezia!?

Dar, lăsând la o parte micile mele remarci, ușor ironice, să ne întoarcem la clepsidra lui Costică Popa, care mi-a deturnat gândurile de la praful (la propriu) cotidian spre tinerețea noastră, mai puțin poluată, cel puțin în sufletele de-atunci.

Constantin Popa, ba Costică, așa îi voi pomeni identitatea, pentru a fi mai aproape de zilele în care visam să ajungem câte cineva, mi-a fost coleg de grupă la Institut. Grupă de cinci fete și vreo zece sau nouă băieți. Tânărul nostru profesor a fost George Carabin cu care, în timp, am devenit colegi, iar în și mai timp – adică în zilele noastre – corespondăm tocmai în Florida.

Costică, de origine din Cozia – Iași, ceva mai mare decât unii dintre noi cu câțiva ani, era, pentru mine cel puțin, un băiat de neînțeles. Știu eu de ce?! Îmi părea brutal, înhăitat numai cu băieții (normal, de fapt), vociferând și agresând liniștea grupei. Noi, fetele venite de la mama de-acasă, unde nu se auzea pe-acea vreme nici măcar un „du-te mai încolo”, nu prea înghițeam firava vulgaritate – uneori parfumată de câte un coniac – a unor băieți care,

poate, erau mai puțin stilați decât bucureștenii. Dar cum aparențele înșală și timpul le rezolvă pe toate, cum interesul nostru comun ca studenți era să devenim un colectiv eficient, barierele au început să dispară și, sub „teroarea” unei clepsidre invizibile, am izbutit chiar să fim prieteni. Țin minte că atât de mult ne plăcea să stăm în clasă, în mediul nostru de regăsire, că uneori nici nu mai plecam la prânz spre case și așteptam acolo cursul de după-amiază.

Ba mint! Plecam uneori, fetele, special să aducem în borcan de la mama câte ceva de-ale gurii pentru băieții noștri căminiști, care își vindeau și cartela de la cantină ca să-și poată cumpăra o cămășuță mai de Doamne-ajută sau un pantof de purtat pe la reuniunile tovărășești...

Cum am mai pomenit Costică Popa și-a dezvăluit pe-atunci adevărata sa fire.

Chiar de poet!

Rostea versuri cântând la chitară într-un colț al micii noastre scene, noi ascultam, trăgeam perdelele ferestrelor și-l lăsam doar pe Costică sub lumina slabă a câte unui spot. Niciodată n-am aflat despre clipa de viață care l-a adus pe Costică spre ușile Institutului de Teatru. Cu ocazia asta țin să precizez că astăzi, cam pentru prima oară, mă aflu în fața dumneavoastră cu un material scris din amintire, din imaginație chiar; nu mi-am putut contacta interlocutorul decât cu un telefon la Iași, unde viețuiește amicul nostru, bine mersi, alături de soția lui, Carmen, și de fiul lor, Alexandru. Și de căteii lor...

Poate că nici nu contează clipa, ci doar ce a adus ea în timp. Și, ca un sânguincios oștean în armata slujitorilor scenei, aș adăuga a culturii românești, Costică, încet dar sigur, sub povara celor 42 de ani de la absolvire, este un actor muncit, având la activ circa 65 de roluri – dintre care 44 principale –, este un poet remarcat în cercurile literare și

ale intelectualității Iașiului cu parfumul său patriarhal (șapte volume tipărite), este autorul a zece piese de teatru, pentru adulți și pentru studenți; studenții la teatru de care se ocupă în continuare, din 1991 – firește tot la Iași la Universitatea „George Enescu”.

37

Iată cum, în timp, descoperi că un tânăr rebel, care-și ținea bine ascuns sâmburele tainei lui creatoare, trăind sub o reală teroare a timpului care nu iartă, își găsește și-și împlinește menirea sa de om purtând hainele străvezii pe care, o vreme, i le-a împrumutat poezia ca să poată cânta: „Caii mei albi, caii mei de pripas (...) o iarbă uscată, atât ne-a rămas...”

20-28 iunie 2004

„RADIO GA GA”

Astăzi, consecvenți prieteni, o întâlnire mai „document”... Mai puține comentarii cu poante din parte-mi, nu pentru că celelalte ocazii consemnate se pretau la o privire mai jucăușă, ci doar pentru simplul motiv că astăzi vă voi dezvălui câte ceva despre un domeniu mai puțin cunoscut. Fenomenul poate părea normal și la îndemână. La îndemână, sigur. Cei mai mulți dintre oameni, dacă nu chiar toți, răsucesc un buton și dintr-o cutie a misterelor ies la iveală și umplu aerul camerei glasuri, melodii, știri și povești. Bineînțeles, este vorba despre aparatul de radio.

De multe decenii la noi, de și mai multe în lume (de la primele semne ale telefoniei fără fir brevetată de Marconi în 1896, apoi la Premiul Nobel acordat aceluiași inspirat

fizician în 1909 – vă dați seama că depășim bine suta de ani), ne-am învățat, dintr-un reflex devenit a doua natură, să ascultăm radioul. Nici nu-mi pot imagina cum s-ar comporta oamenii dacă, brusc, sunetele transmise pe unde hertziene ar dispărea. Parcă ne-ar fi tăiată o mână sau ni s-ar înfunda o ureche!

Oricum, ne-ar lipsi teribil. Ne-ar face incompleți. Pentru că, din fericire, radioul se ascultă. Și încă foarte mult. Aș zice, pentru unele cazuri, preferențial. În România, instituția Radio a împlinit de curând 75 de ani. Glasurile îndrăgite ale celor din breasla actorilor despre care scriu de doi ani, muzica, știrile, emisiunile pentru copii (mult mai multe cu ani în urmă, ce păcat pentru împuținarea lor!), divertismentul, știința – toate emisiunile au avut un început cândva. Dar cine le mai știe pe toate?! Doar cei care s-au ostenit la inventarea lor, poate și inventarierea lor.

Nu am aliniat celor de mai sus una dintre cele mai ascultate secțiuni, tocmai pentru că vreau să dau mai multe amănunte în legătură cu ea: teatrul radiofonic. Am confirmări mai tot timpul, Teatrul Național Radiofonic este foarte ascultat. Mi se pare și normal. Îți mai vezi de unele trebușoare prin casă, dar stai cu urechea ciulită la vorbele măiestre ce pătrund în odaie și te fac să nu te simți singur. S-ar zice că ai un prieten pe-aproape. Legătura care se stabilește între tine și „voce” este cu totul specială. Ascultătorul fidel, în complicitate cu personajul invizibil, își imaginează aproape cum vrea el chipul eroului sau îl identifică chipului real al interpretului-actor. Ascultătorul este satisfăcut de noua prietenie, îi place acest lucru și, în mare măsură, el este cel care stabilește regulile. Îi place sau nu-i place ceea ce ascultă.

Toate bune (și frumoase), dar mai știe cineva cum au început toate? În ultimii ani, doar revistele de specialitate

conținând mici istorii ale oamenilor de radio fac cunoscute numele zecilor de profesioniști anonimi care, la adăpostul microfoanelor, își fac meseria cu responsabilitate. Întorcându-mă la teatrul nostru radiofonic, cel care l-a întemeiat – în mod cât se poate de „științific” – a fost remarcabilul om de teatru, autorul notabil al perioadei interbelice, Victor Ion Popa. Exceptional regizor de teatru, scenograf, romancier, caricaturist, dramaturgul Victor Ion Popa (autorul pieselor „Ciuta”, „Mușcata din fereastră” etc.) a răspuns nevoilor auditoriului anilor 1929, adăugând programelor limitate de conferințe și muzică, „teatru de auzit”. Și trebuiau găsite mijloace, înainte de toate artistice, dar și tehnice, reduse la acea vreme – de a înlocui imaginea teatrului vizual cu cea auditivă. Muncă asiduă, inspirație, cunoștințe vaste, cultură și abnegație, toate au dat naștere datei de 18 februarie 1929. Primul „spectacol” radiofonic a fost piesa într-un act „Ce știe satul” de V. Al. Jean, avându-i interpreți pe doi mari actori ai Teatrului Național – Maria Filotti și Romald Bulfinski. Primul regizor tehnic, care l-a dublat la pupitru pe V.I. Popa, era Al. Lohan. De-atunci, cu timpul, s-a născut necesitatea apariției scenariului radiofonic, care întrunește mult mai multe elemente convingătoare, astfel că, deși nu-l vezi, spectacolul auditiv este viu, te fascinează și te include, învăluindu-te, acasă la tine, oaspete fantomatic, dar mereu așteptat.

VOX HUMANA

Cu vreo 22 de ani în urmă, mai mult sau mai puțin din întâmplare, mi s-a ivit prilejul să „atac”, pentru prima oară, „ocupația” de a face gazetărie. Nu am prea făcut caz din acest lucru, nici nu credeam că pot să mă laud cu faptele mele, mă stăpânea teama că nu sunt suficient de bună, că oricum este altceva decât teatrul și nu pot să-mi găsesc rostul. Oferta a venit din partea apreciatului compozitor Doru Popovici, care pe-atunci (anii ‘80) era redactorul în radio a două emisiuni muzicale, îmbibate de cultură.

Emisiunile purtau numele de „Arpegii în muzica ușoară” și „Tribuna muzicală radio”. Astfel, de la, s-o numim, o banală lectură a unor texte literare despre armonia și nepuizabila frumusețe a muzicii sau a unor poezii întrețesute în propria lor muzicalitate, am avansat în a deveni cea care le adresează întrebări invitaților din emisiuni. Întrebări pe teme în principiu stabilite. Legate, cum era și normal, de muzică și teatru, de acestea două împreună, dar și separat, cu nobilul scop de a dezmoști mințile și interesul cultural al ascultătorilor. Emisiunile, ambele, erau dense în informații, originale și nu aveau nici măcar o tentă de iz politic. Culmea, nu?!?!

Iată-mă, prin urmare, răspunzătoare în dirijarea unui dialog limpede, coerent și pe înțelesul tuturor.

Toate în prezența, de fiecare dată, a unor personalități ale vremii: actori, compozitori, muzicieni și muzicologi, regizori de teatru sau operă.

Ca să nu mai lungesc vorba, iată de ce m-am întors cu atâția ani în urmă: astăzi am ajuns la concluzia că starea

de „cultură” și informare necesară unor generații întru civilizare este la fel, de fapt mult precară, perioadei la care m-am referit la început. Și am dorit, ca un exemplu că oamenii de cultură sunt cei care trebuie urmați și ascultați, să vă „citez” câteva rânduri esențiale comunicate într-una dintre emisiunile „Tribunei muzicale radio” de către unul dintre invitații de-atunci și remarcabil om de teatru: Dan Nasta.

Astăzi, la vârsta senectuții, Dan Nasta, prea repede uitat de generațiile tinere de regizori, este un tezaur de cultură și rafinament. Dușman al mediocrității și imposturii în artă, împătimit al muzicii, Dan Nasta spune: „...Convorbirea noastră urmează să se rotească în jurul a doi poli: teatrul și muzica. Vom avea implicate atât teatrul, cât și muzica într-o dinamică proprie și comună totodată, rareori independentă, autonomă, cel mai adeseori nedespărțită. Există în aparenta opoziție dintre teatru și muzică o situație, o conjunctură planetară care favorizează surprinderea unei înrudiri atavice și deliberate. Această conjunctură de aliniere a astrilor este obținută prin punerea față în față a teatrului dramatic și a teatrului liric. Ce au fundamental consangvin cele două forme puse față în față: spectacolul de teatru și spectacolul de operă. Ambele folosesc o modalitate comună: discursul într-o materie comună: sonoritatea vocală. Discursul verbal și discursul muzical se exprimă printr-un același instrument: vox humana (vocea umană)”. Oprindu-mă la acest scurt fragment dintr-un complex de afirmații și gânduri înțelepte rostite de Dan Nasta, mă întreb, pentru moment, când vom putea comunica slujindu-ne vocea ca mijloc de exprimare omenească și nu altcumva? Ca mijloc de a ne ilumina gândurile? Cele bune, firește.

UN PETIC DE CER

În intențiile mele de a scoate la iveală din amintire chipuri deosebite, rămâne obsesia unuia dintre acestea care, sigur, este unic și unic va rămâne. Șirul amintirilor dragi și prețioase o cuprinde pe cea legată de unul dintre cei mai mari „boieri” ai teatrului românesc: Gheorghe Cozorici. Spun „boier” în acest caz, dând termenului accepțiunea sa cea mai curată, pură, de noblețe și distincție înnăscute.

Născut în comuna Arbore, din Bucovina, Ghiță răspândea din sufletul și ființa sa toată frumusețea locului și calmul spiritului specific al omului acelor meleaguri de basm și încărcate de un alt fel de a judeca viața. Ghiță Cozorici a fost poezia întruchipată. Dumnezeuul său – care, deși pe nedrept pentru noi, l-a chemat la El prea curând – i-a dăruit pe pământ un glas unic, inconfundabil, tocmai pentru a putea descifra și El, acolo sus, rostite, versurile altui bucovinean de geniu, sacrificatul întru iubire – Eminescu. Prin sufletul și graiul lui Cozorici, Luceafărul s-a întors către sursa de inspirație și învățătură de la care pornise; cerurile albastre, cerurile întunecate...

Am norocul, pământean, să fiu printre puținii posesori ai benzii de magnetofon cu glasul lui Cozorici rostind „Luceafărul” integral într-un spectacol al Teatrului Național de pe vremea când – ce bucurie trăiam! – mă ocupam cu destulă regularitate de alcătuirea unor seri de poezie.

Deviind, oarecum, subiectul Cozorici, aspectul promovării poeziei și al preocupării intense în acest scop devine în ultimii ani pentru mine și încă mulți alții un trist episod. În sensul că acest „episod”, ca eveniment, nu mai

există. Sau există, dar foarte sporadic. De ce? Pentru că ne răfuim cu partea materială a vieții mai mult decât trebuie și uităm să ne mai hrănim, măcar din când în când, și sufletul. E o certitudine. Să fie și asta o regulă generală a tranziției, aceea că uităm total de noi înșine? Pentru că asta înseamnă dacă uiți că există poezie sau carte, sau muzică – să uiți de tine.

Și, revenind, atunci cum să poți fi un Gheorghe Cozorici sau o Silvia Popovici, sau un George Constantin – pomenind doar trei nume din multele ilustre – sau să simți nevoia să-i pomeniști în rugile tale, dacă nu știi că în viața ta trebuie să-și găsească loc poezia?!

Gheorghe Cozorici a fost un om excepțional. Un model. Iubit și mai ales respectat de întreaga suflare, nu numai actoricească. Sper că în 2003 cineva va avea grijă să comemoreze cei 70 de ani de la nașterea sa. Dacă nu, voi încerca eu, împreună cu devotata sa soție, Geta, care-i păstrează cu adorație amintirea.

Încă un motiv pentru care am vorbit astăzi de Ghiță ar putea fi determinat și de regretul de a nu fi avut prilejul să mă întâlnesc mai mult cu el, pe scenă sau în film. O dată însă, s-a întâmplat ceva: prozatorul Francisc Munteanu – pentru un timp și regizorul propriilor scenarii de film – avea nevoie de fotografia – atât! – soției unui maestru constructor de hidrocentrale, care își sacrifică viața personală scopurilor nobile ale prosperității republicii socialiste... Eh! „O tempora! O mores!”...

Și „modelul” pentru poză am fost eu. Dar, impresionat de fotogenie, Francisc a zis: „Dragă, îți fac și rol!” L-a făcut. „Rolul” a însemnat că eu mă duceam să-mi văd soțul (pe Gheorghe Cozorici) care trăia la Râul Mare – Retezat numai cu imaginea mea pe perete, tocmai când el pleca spre București. Și ca să nu fi făcut drumul degeaba, am „jucat” o secvență în care îi spălam cămășile și-i lăsam un bilet

cum că mă întorc acasă. Astfel că eu urcam într-un tren, în timp ce el cobora din altul. Asta a fost (ne)întâlnirea mea cu Gheorghe Cozorici în filmul „Un petic de cer”. Un film, de altfel, făcut corect și cu o evidentă notă de lirism.

Dacă pot spune despre contribuția mea în acel film că a măsurat cât un „peticel”, peticul din cer, albastru și senin, pe care locuiește acum Ghiță îi este hărăzit pentru totdeauna, iar el, zâmbind trist, ne privește, ne ceartă uneori și apoi ne iartă, spunându-și în șoaptă: „Lume, lume și iar lume/ Cin’ ți-a dat numele, lume/ Nu ți l-o știut a pune/Să-ți fi pus numele floare/Că tare ești trecătoare”...

O NOAPTE PE BANCA GĂRII DIN TEIUȘ

Dând dovadă de inițiativă „capitalistă”, unii dintre noi am încercat și am și reușit, cu mult înainte de ultramediatizatul și indescifrabilul an 1989, să punem în practică proiecte particulare. Recitaluri, piese, concerte, spectacole pentru copii etc.

Îmi amintesc de „Vrei să fii nevasta mea?” de Florin Vasiliu – actorul unic și cu un haz înnăscut. A încercat reluarea piesei într-o nouă formulă după 1990, la 20 de ani de la momentul când am jucat prima oară în piesă, dar n-a reușit, boala jucându-i ea festa și răpunându-l.

Tot cu mare succes și destulă longevitate a întreprins și Matei Alexandru, societar al TNB, o astfel de „aventură”, cu piesa „Funcționarul de la domenii”, o comedioară dintre cele două războaie, fără pretenții, dar de bun-simț, semnată Petre Locusteanu – nume ce nu se numără printre iluștri în istoria

literaturii române. De-aici, cred, i-a încolțit gândul și lui Ion Marinescu (Janot, cum îi spuneam toți colegii) de a perpetua astfel de proiecte. Zis și făcut și a rezistat cel mai mult. Janot era un tip practic, materialist și destul de dur în relațiile cu oamenii; a perseverat și a dus în toată țara mai multe piese, dar mai cu seamă „Joc dublu” al lui Robert Thomas.

Contrastul evident și de neexplicat cu ceea ce ar trebui să însemne tocmai acum inițiativa privată în teatru, față de ceea ce am trăit noi cu ani în urmă, mă justifică în argumentație față de cei care nu dau doi bani pe aceste informații. În primul rând, tuturor ne era drag să ne facem meseria cu eforturi suplimentare programelor de la teatre, ne era drag să umblăm prin țară și, firește, ne era drag și să câștigăm un ban cinstit. Iar în al doilea rând, fapt decisiv în fond, lumea venea buluc la spectacolele noastre! Erau bine organizate, ce scria pe afiș era respectat; erau „spectacole de spectacole”, cum ar spune azi vreo formație X sau vreo mare turmă comică. Cu lumini, cu decor, cu muzică și costume. Nu erau „șușe”... și publicul știa asta – vorba se împrăștia de ici-colo –, ne iubea și ne dorea. Interpret de necontestat al atâtor domnitori, eroi, haiduci ș.a.m.d., în filmele noastre, Ion Marinescu și-a dedicat o parte din interesul său pentru teatru, în ultimii ani, „afacerii” cu spectacolele particulare. În piesa menționată ajunsesem să fim câte doi-trei pe un rol, ba chiar pe mai multe, ca să se asigure fluiditatea turneului. Marinescu ținea evidența „liberelor” interpreților ca pe tabla de șah. Și era foarte priceput în a nu încurca nici o zi, astfel că un turneu dura și două-trei săptămâni, iar noi traversam țara cu mersul trenurilor în genți... Sau chiar învățat pe dinafară!

Alba Iulia nu avea legătură de tren directă cu Bucureștiul. Orice schimbare „de macaz” se rezolva prin gara Teiuș. În ziua, mai exact seara, când Dorina Lazăr, Eugen Cristea, Hamdi Cerchez și subsemnata trebuia să schimbăm „tura”

și să plecăm spre București, se schimba și ora, se trecea la cea de vară. Terminam spectacolul în Alba pe la zece, iar la miezul nopții aveam tren din Teiuș. Era de făcut și drumul până la Teiuș și nici nu știam exact care miez de noapte e valabil: cel nou sau cel vechi! În fine, am ajuns și am așteptat; totul în goană, cu inima bătând. Ni se făcuse foame și, în așteptarea „orei de vară”, unde nu ne-am pus pe hrănit artiștii, în noaptea teiușană, desfăcându-ne cutiile și termosurile pe mica bancă amărâtă așezată chiar sub geamul afumat al șefului de gară.

Sfintele Sărbători de Paști fuseseră târziu în acel an, încât mai aveam asupra noastră câte ceva din bunătățile tradiționale. Mâncam cu poftă, râdeam, eram fericiți, constituind un straniu tablou sub privirile nedumerite și poate invidioase ale celor doi-trei oameni care treceau ca niște umbre pe dalele întunecate al peronului.

Cu chiu cu vai reușiserăm să avem bilete la vagonul de dormit. Da! Dar două într-un vagon și două în altul... despărțite de alte câteva vagoane. Bâjbâind într-o beznă specifică „epocii de aur”, ne-am târât bagajele mai mult aruncându-le, eu cu Dorina Lazăr într-o direcție, Eugen și Hamdi Cerchez în cealaltă. Și nu ne-am mai văzut, nu ne-am mai auzit. Staționarea urma să fie de două minute!

Un conductor somnoros a deschis cu greu ușa vagonului nostru, ne-am împins, ne-am tras una pe alta și nici n-am pus bine piciorul pe scară, că trenul s-a și pus în mișcare... și noi, dar și băieții, am fost convinși că cealaltă jumătate de trupă a rămas „de căruță”...

Doar în Gara de Nord, dimineată, am aflat că nu!

AGONIE ȘI LIMBAJ

De când mi-am luat inima în dinți și pixul în mână, strecurându-mă cu ceva curaj printre semnatarii unui jurnal, încerc să mă situez într-o zonă mai puțin acoperită în coloanele ziarelor: nu precum cea a unui actor etern intervievat despre planurile de viitor – care pot fi sau nu –, ci aceea a unui martor direct implicat; meseria de actor, deci și a mea, incluzând asumarea riscului de a fi notată de către unii la timpul trecut mai mult decât la cel prezent. Treaba lor!

Dar nu despre asta e vorba acum. Această profesie nu se uită, la fel ca mersul pe bicicletă. Prin urmare, privind lumea din unghiul ei de vedere – al meseriei –, am dreptul, chiar obligația, să judec lucrurile cu mintea și cu sufletul. Toată lumea, știm, este fascinată de teatru, de scenă, de „apariții”, undeva, oriunde, cu orice preț. De ce cu orice preț? În felul acesta, toți care și-au etalat un zâmbet pe geamul televizorului sau o fâșâială pe scenă vor crede despre ei că merită să se cheme artiști!

„Da’ cu școala ce-ai avut?”

Și pentru că am bătut șaua să priceapă calu’, să nu se creadă că e vorba doar de școala necesară pentru a fi numit actor, ci și de cea de dinainte de studiile superioare, ba chiar de cea numită „șapte ani de-acasă”. Nici nu știu la care să mă opresc mai întâi, toate având importanța lor în diversele etape ale formării... Mi se pare o inutilitate să tot explici cu bun-simț – din fericire nu sunt singura – că pentru tot ce vrei să devii trebuie să știi carte, să știi să devii... și mă opresc și pentru că ceea ce se vede mă anihilează. Uneori cred că nu văd bine, că nu aud bine.

Mă uit „în televizor” cu stupefacție și nu înțeleg. Nu sunt dintre cei care consideră pierdere de timp privitul la televizor sau cititul ziarelor. Trăiesc în această lume și vreau s-o înțeleg, pentru că numai așa pot s-o aprob sau s-o condamna... Sunt de acord că avem multă informație, dar condamna faptul că nu este departajată pe înțelesul diferitelor categorii sociale, aprob apariția diferitelor manifestări artistice, dar dezaproba faptul că toate sunt tratate pe picior de egalitate, și anume pe acela de „mare găselniță” (ce facem cu gustul artistic?), aprob cantitatea în tone de reclame, dar sunt total împotriva ideii că ele, reclamele, sunt un mod de viață –, deși, uneori, la asta îndeamnă. Efectul frazelor care însoțesc clipurile publicitare este că se învață repede și că uiți instantaneu celelalte cuvinte din limba română. Și, după ce mă uit la televizor, ce fac? Adunând la un loc cele două subdiviziuni ale discursului meu de astăzi, aparent conflictuale, cel cu subiectul „artist” și cel cu subiectul „carte”, facem egal și ce ne dă: ajungerea pe un loc cât mai vizibil în viteza automobilelor de lux, nonșalanța comportamentului neconvențional, adică liber, necontrolat, stângaci și răspunsurile fără echivoc în fața microfoanelor averse de a afla „cum te-ai simțit pe scenă?”, care primesc răspunsul înțepenit în formula „supermișto”, „totul a fost „OK” – probabil OK vine de la KO – ce contează – sau „nici nu știu ce să zic”? ..., „Deci, m-am simțit super, adică a fost OK”, și iar super și iar mișto și, din când în când, „supermeseriaș”...

Și atunci cum să nu mi se întipărească stupoarea pe chip când, chiar de curând, bucuroasă să aflu noutăți artistice românești, constat, în niște discuții postspectaculare, că cei care s-au manifestat nici nu au destule cuvinte în vocabular cu care să ne convingă că știu ei înșiși de ce s-au urcat pe o scenă! Viteza de necontestat cu care tehnica înăbușă viața noastră este proporțională cu iuțeala de a te repezi pe o scenă, chiar dacă nu ai urcat niciodată pe scândura ei, ci doar pe cea

a leagănelului din copilărie în curtea bunicii. Fraților, suntem oameni, nu mașini, totuși... Mă doare sufletul și voi continua să insist cu orice prilej în a apăra dreptul la învățat carte pentru a reuși să fii artist și mai cu seamă în a forța nașterea bunului-simț elementar de a vorbi în limba ta, folosind chiar cuvinte, nu numai icnete, onomatopee și OK-uri! Căci altfel, dacă „senzațional nu-i destul, fii cool” și „super-scratch” – care-mi „screcează” timpanele – ne vor învăța ce-i aia viață, atunci să ne băgăm cu toții capul în spuma berilor, căci „cine trăiește din plin, trăiește...”, să ne întâlnim la discoteca din sat să ne dăm cu parul în cap... și să sunăm apoi la 112... OK?!

49

10-16 septembrie 2002

DERNIERA

Pentru o vreme, pe cât posibil, mă voi îndrepta spre povești mai vechi decât cele amintite cu alte ocazii, când am fost martor direct al întâmplărilor. Prin bunăvoința unor colegi mai maturi, prieteni și tovarăși de treabă, am să încerc o iluzorie refotografiere a imaginilor din trecut care desenau teatrul românesc. Istorie care a mînat, cu strășnicie, pe un drum aparte, greu și bine bătătorit, nume de actori, regizori, profesori de măiestrie.

Unul dintre cei la care am făcut apel pentru a depăna vechi amintiri este un „veteran” al Teatrului Național din București, actorul Matei Gheorghiu (peste 50 de ani de profesie în aceeași instituție), societar al teatrului, bun

prieten cu care, de altfel, am împărțit ceva ani din viață, fiindu-mi alături: „După vorbă, după port”. Matei Gheorghiu și-a transferat noblețea și spiritul ales și în personajele sale, fapt ce nu i-a adus o mare popularitate în perioada de după anii ‘50, când pe scenă se purtau mai mult „secretarii de partid” și „muncitorii”... În anii aceia și instituțiile teatrale funcționau mai altfel. Ce să ne mirăm, o societate întreagă a trecut în ultimii 50 de ani prin două orânduiri: de la capitalism la socialism și invers; teatrul a „beneficiat” la rândul-i de aceleași frământate transformări, poate – sau sigur – mai greu de asimilat și de definit.

Ce să-i faci, arta e artă! Ca mulți alții și amintitul meu interlocutor și-a început studiile la Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică în clasa omului de vastă cultură și întemeietor de școală, profesorul și dramaturgul Victor Ion Popa, secția regie, și a început să joace încă din 1945. Încheierea studiilor s-a făcut în școala, deja de stat, care a luat ființă în 1949 (Institutul de Arte). Condamnând vechiul Conservator pentru „o organizare deficitară”, noul Institut de Arte începe să se înfiripeze pe temeiul „realismului socialist”, mergând „din izbândă în izbândă” – conform preceptelor care prindeau repede rădăcini în întreaga ideologie. Cu toate astea, s-a dovedit în timp, au reușit să se salveze și să se afirme oameni ale căror nume sunt înscrise în istoria spectacolului, precum tinerii regizori Vlad Mugur sau Sorana Coroamă și actori ca Ileana Predescu, Constantin Codrescu, Toma Caragiu, Val Săndulescu, Tudorel Popa, Dem. Savu și alții. Să nu uităm de Liviu Ciulei care a început ca scenograf.

Pe vremurile acelea în teatru se purta „Premiera” și „Derniera”! Premiera era chiar primul-primul spectacol, așa cum îi spune și numele. Nu exista avanpremieră, nici spectacol cu invitații sau pentru familii, ce slujesc astăzi drept repetiții generale cu ceva public. O fi bine, o fi rău?!

Și mai exista și „Derniera” – ultimul spectacol după cum precizează din nou, denumirea. Ce avea special și de ce era așteptată derniera? Avea farmecul ei. În afara, desigur, a nostalgiei că se despart de un episod din viața lor, actorii se pregăteau să facă față într-un mod cât mai original farselor de la dernieră, obicei instaurat ca o lege obligatorie, cu acceptul tuturor. Mai ales al publicului care, avertizat, venea special când pe garduri era afișată „Derniera” lângă titlul piesei cu pricina. Acest al doilea spectacol, al farselor, incitant, care putea să te dea peste cap ca interpret, era minuțios pregătit din timp, năștea emoții.

Se pregătea pentru „Dernieră” spectacolul cu piesa „Rapsodia ȣiganilor” de Mircea Ștefănescu, pe o muzică de Elly Roman, în regia lui George Dem. Loghin. Prietenul Matei Gheorghiu, care juca – firește – un boier, stătea în cabina de la „Studio” din Piața Amzei (astăzi Teatrul „Ion Creangă”) cu mai mulți tineri „ȣigani” – roluri de ȣigani –, printre care și Toma Caragiu și Bob Călinescu (figurant). Pentru cei care nu știu, Bob Călinescu era cel care urma să devină celebrul făuritor de păpuși de lemn (ca marionete), acest har dovedindu-i-se chiar cu prilejul figurației, el fiind un ȣigan care cioplea linguri, pe viu, în scenă. Cu săptămâni înainte, cei doi și mulți alți colegi, fiecare în secret, îl preveneau pe Matei de zvonitele farse ce se pregătesc pentru dernieră. Cu insistență și persuasiune omului i s-au infiltrat temerile atât de adânc încât, la spectacol, înspăimântat, a renunțat la jocul normal, fiind obsedat de fiecă obiect care ar fi putut să se lipească de mână, de fiecă posibilă schimbare de text spre derutare, dacă se deschid sau nu ușile din decor, de trapele care se puteau căsca sub picioare etc., etc...

Iar, în final, marea farsă a fost că nu s-a făcut nici o farsă!

LECȚIA DOAMNEI STANCA

Cu tot optimismul care mă caracterizează, cu toată gândirea pozitivă pe care mă bazez când îmi dirijez existența, mă trezesc uneori în impas.

Trăiesc clipe goale, obositor de depășit.

Trăiesc senzația că bunele mele intenții și mai ales capacitatea pusă în slujba unor idealuri – să le zic umaniste – se risipesc în van. Nu-și au rostul și nu au nici un ecou. Dar cum la fel de omenesc este să trecem prin pase proaste, tot la fel este să ne redresăm când hazardul ne aduce în cale un „mobil” – să-l numesc – care, înlăturând temerile, ne pune pe linia de plutire.

„Mobilul” meu în această clipă se definește în persoana distinsei regizoare de spiță cărturărească, doamna Sorana Coroamă-Stanca. Întâlnirea, deloc întâmplătoare, cu domnia sa, după o perioadă destul de lungă în care drumurile nu ni s-au încrucișat, dar mai ales conversația despre șansele teatrului actual și viitor, m-au făcut să cred că încă nu e totul pierdut. Dacă un om cu câteva generații – nu multe – înaintea mea are puterea să-și păstreze crezul intact, să se lupte în continuare – după o carieră de rezonanță care îi poate defini cu claritate locul în istoria – aș preciza, culturii teatrului românesc – și să spere în îndreptarea nedreptății ce se face teatrului, atunci nu mai am dreptul nici eu, nici alții să dispere sau să se dea în lături.

În orice caz, cei care ar trebui să se alieze acestui crez – dacă sunt în stare, firește – sunt actorii tinerei generații care, dacă încă nu au descoperit ce rost au pe lume, ar fi bine să afle cât mai repede. Aaug aici un prim citat din conversația, parcă prea scurtă, cu distinsa mea interlocutoare: „Actorul

trebuie să fie purtătorul unui crez, unui fel de viață, al unui fel de a trăi, de a gândi”. Legat de acest fapt, doamna Coroamă îmi amintește de o inițiativă a tinerilor regizori ai generației sale, iscată în anul 1956 tocmai din nevoia acelui moment de a se lua o măsură revoluționară de „re-teatralizare a teatrului”. „Cenaclul tinerilor regizori – Victor Ion Popa”, cum se numea, avea un program la care au aderat mulți actori tineri, scenografi etc. În egală măsură contestată sau aprobată, inițiativa a deschis un drum, readucând teatrul la valorile sale și respirând un aer de dorită înnoire, poate și sub influența, în acel an – 1956, a mesajelor de protest ce-și făceau simțită prezența pe ici, pe colo împotriva curentului ideologic stalinist instaurat încet, dar sigur.

Și pentru că tot vorbim de tinere generații, să ne amintim că astăzi, în paralel cu generația de actori, se află generația tânără de spectatori. Subiectul, incitant, a hotărât definitiv intervenția doamnei Sorana Coroamă pe această temă: „Omul, în esență, este de milenii același. Schimbarea ține doar de aspect. Acest lucru influențează, firește, toate domeniile sociale, dar și teatrul. Pe noi asta ne interesează. Teatrul este un complex de principii, conține o multitudine de reguli speciale și el trebuie – ca să nu moară! – să meargă cu timpul său, să nu facă abstracție de evenimente, de mentalitate. Teatrul moare dacă nu e actual, tenace, perseverent și fragil”, conchide doamna Sorana. Dar nu publicul decide „cum” să se întâmple mișcarea teatrală, în orice caz, nu majoritatea. Încercarea abuzivă de a scoate în prim-plan ideea că tineretul cere, vrea „nu știu ce!” este pe cât de falsă, pe atât de dăunătoare... Știm că una dintre componentele meseriei de actor este histrionismul. Perfect valabil. Dar exacerbaria acestuia a devenit regulă. (Fie-mi iertat, nu sunt sigură că acei ce practică histrionismul au habar ce semnifică acest cuvânt.) Nu trebuie folosită numai

accepțiunea sa negativă. Luat dincolo de limită, sub titlul de „așa vrea publicul”, este o aberație intelectuală și morală. În fond, cu ce drept vorbim în numele publicului? Există și întrebarea „dar public avem?”, „public de teatru?”...

E perfect valabil că ceea ce auzim pe stradă sau cum se răspunde la banalele întrebări cuprinse în diverse sondaje denotă mărginirea și lipsa de informație sau perspicacitate. Dar, într-un oarecare procent, se întâlnesc și răspunsuri care denotă o inteligență cultivată sau nativă, cu umor, cu fantezie etc. Deci, așa-i publicul: și! – și! Oamenilor inteligenți, din varii medii sociale, nu trebuie să li se pună în cârcă prostul gust pe care – pasămite – ei l-ar cultiva, nu trebuie să li se pună în cârcă promiscuitatea, șocarea, violența cu care sunt întâmpinați în așa-zisele acte artistice sau de divertisment. Publicul tânăr vrea și are nevoie de teatru. Această dorință este fatal neglijată.

Permanent neliniștită de problematica discuției, doamna Sorana Coroamă, într-o aparte rostogolire a vorbelor însoțite de răs, a adăugat fără echivoc că „dacă vom continua să trăim sub presiunea teoriei șocului – discutabilă, de altfel –, ne vom sufoca. În egală măsură, actorii și spectatorii. Cineva trebuie să oprească iureșul, avalanșa care antrenează și apoi distruge tot ce întâlnește în cale.

Ar trebui, într-o formulare posibilă, să re-teatralizăm teatrul! Precum viața de zi cu zi, când se cer de la sine clipe de răgaz, de respiro, teatrul, actul artistic de orice fel, are nevoie în evoluția sa de momente de liniște. Pentru „producători” și pentru „consumatori”. Aceste clipe de liniște sunt dătătoare de noi energii pozitive pentru înfruntările următoare, fiindcă, la fel ca-n viață, nu tot ceea ce ne înconjoară și ni se oferă este și ceea ce trebuie luat în seamă. Aproape fără să ne dăm seama, presiunea „cotidianului alimentar” ne apasă și ne aruncăm fără discernământ în cacofonia de

sunete, culori, stridente – în fine, în inuman. Or, tocmai aici este locul unde teatrul se întâlnește cu viața reală: unde este vorba de OM. Cu dorințele sale, cu spiritualitatea sa, cu nevoile sale. Omul nu înlătură vechiul ca să se întoarcă la nimic! El are nevoie de acel teatru sublimat care să-l liniștească și care, ca un balsam fermecat, să-l ajute să se întoarcă la sine, să-l ajute în a se regăsi...”.

Vădit impresionată de puterea de convingere cu care distinsa doamnă Coroamă mi-a împărtășit crezul domniei sale, am început să văd puțină lumină în jur. Îmi permit, în scrierea de față, unde am încercat să-i respect în totalitate spusele, să o anunț, la rândul-mi, că mă raliez acestora și că pledoaria sa (deci și a mea) nu poate fi convingătoare decât atunci când vine din partea unui veritabil om de teatru care s-a sprijinit în viață pe trei lucruri esențiale, pe care nu le-a trădat: religia în care s-a născut, țara și neamul, familia. Toate acestea și-au găsit împlinirea prin vocația cu care doamna Sorana și-a definit cariera. Fără să fac statistici, adaug că îndelungata și minuțios construită sa carieră cuprinde circa 250 de spectacole – de diverse genuri în teatru, radio, televiziune, operă; în țară și în străinătate.

De asemenea, cuprinde și numeroase premii. Cu atât mai remarcabil pentru un om – mai precis pentru o femeie – care a avut de înfruntat nefastele prejudecăți politico-ideologice ale timpului, fapt ce a înlăturat-o, o vreme, din mișcarea artistică.

Îmi este imposibil să închei, pentru moment, schița de portret pe care am încercat-o astăzi, fără să adaug un fapt ce a înfrumusețat exemplar prezența doamnei Sorana Coroamă Stanca în viața multora dintre noi, și anume existența alături de domnia sa a unui alt om cu nume sonor în lumea teatrului și a literelor: Dominic Stanca, rafinatul actor și marele scriitor despre care, sper, voi avea îngăduința să vorbesc cu alt prilej.

Un alt fapt de reținut în urma întâlnirii mele cu doamna Coroamă este și acela că de câte ori provoc prezența în amintiri a unui om-pildă, reper pentru profesie, acesta este fără dubiu și în societate o chintesență a ceea ce oamenii ar trebui să fie atâta vreme cât în faptele lor importante se sprijină pe familie. Familia, cea care, tuturor, ne dă puterea și este salvarea într-o societate civilizată.

24-30 septembrie 2002

„PATRIARHUL“

Greu de dibuit, de cele mai multe ori, fiecare dintre noi aduce cu sine amprenta unui *ceva* inefabil. Învăluită de mister, orice ființă este subjucată acestuia, mai ales dacă nu prea știe să și-l valorifice într-un mod aparte. Încerc să mă sprijin pe aceste vorbe când mă încumet să „atac” un „personaj” căruia încerc să-i dezvălui – parțial – misterul.

Pentru început să-i zicem „popa” sau mai bine „patriarhul”... Aceste porecle, fără nici o tentă ironică, dimpotrivă, se potrivesc, iar oamenii care le-au născocit și le folosesc în continuare au un respect aparte față de „personajul” care le poartă, respect izvorât (și impus) din însăși persoana de care vorbim.

Și se potrivesc pentru că Bobsi – iată că mă apropii de o parte din numele real – este o ființă dominată de discreție, de cumsecădenie. Pe de o parte. Dar să te ferească

Dumnezeu să-i contrazici un principiu sau să-i contești o anume conduită, că deja începi să ți-l faci dușman! Eu am trecut prin mai toate etapele în relațiile cu Bobsi, având șansa – în fond – să-l cunosc din momentul ajungerii mele ca proaspătă actriță la Teatrul Național din Iași. La rândul său tânăr, Constantin Dinulescu (ecce homo) apreciat ca actor, jucând mult și destul de divers – de la Bălcescu la Richard III, de la Hagi Tudose la Shylock (în idiș) – avea pe-atunci darul să te țină la distanță. Din privire. Trăiam senzația că este un om intangibil, rece, cu care nu e bine să glumești, că te faci de râs tu. În fine, mult mai târziu am înțeles că acest comportament sever și de necomentat ascundea o ființă care, poate, se apără, se teme și-și făurește treptat un scut rezistent la neașteptatele lovituri cu pietre venite din te miri ce direcție. Erau timpuri tulburi și mulți dintre noi sacrificau ceva din viața sufletului lor ca să pară nevătămați „reprezentanți ai culturii”...

Ajungând în acest punct, încerc să-mi explic ce se afla închis în sufletul lui Dinulescu: poate că n-a vrut să fie așa, poate că a devenit așa, contradicția aparență-esență l-a ajutat să-și modeleze misterul interior; acest actor, devenit prin excelență „personaj negativ”, excelează! Cu aspectul său bonom, Costea te păcălește, te surprinde, și când crezi că ai pus mâna pe el ți-a și alunecat printre degete...

Cred că toate se explică printr-un fel unic de a fi: interiorizat, sever și rațional totodată. Plin de aspecte surprinzătoare, misteriosul din firea lui – atât în viață, cât și în actorie – l-a făcut pe Constantin Dinulescu să poată marca punctul, în plină etapă creatoare, cu rolul-negativ al comisarului Vulcănescu „de la Siguranța Statului” din filmele de referință ale lui Manole Marcus: „Cartierul veseliei” și „Străzile au amintiri”. Iar ochii îi dezvăluie un fel de satisfacție când „e bun” interpretând „un rău”!...

Cu privirea pătrunzând în miezul evenimentelor ce i-au marcat viața, Dinulescu este stăpânit de ideea că trăiește sub imperiul unei imuabile legi a compensației. Găsind de cuviință că această proprie descriere este ceea ce îl reprezintă, prefer, în locul unor date biografice sumare, să povestesc – două câte două – întâmplările care certifică „regulile” de neexplicat, dar precise, pe care le-a trăit.

Costea a salvat de la înec doi oameni. Cei doi prieteni salvați, unul pe Dunăre, în adolescență, celălalt, coleg, mai târziu, la mare, trăiesc și i-au rămas recunoscători. Nedescrise cu amănunte, faptele pot părea banale în timp, dar sigur clipele de-atunci au fost decisive mai cu seamă prin curajul pe care salvatorul trebuie să-l inspire înecatului. Răsplata a venit. „Totul se plătește” cândva, înainte sau după, timpul nu contează. Legea și-a aplicat regulile în alte două situații distincte. Mai întâi la Călărași, când avea 13 ani și, curios ca orice copil cu predilecție spre tehnică, a profitat de acțiunea de neutralizare a obuzelor și a altor muniții de către nemții deveniți prizonieri în garnizoana orașului condusă de tatăl său. A învățat să scoată focosul și aripioarele, dar curiozitatea și neîndemânarea l-au făcut să desfacă și să afle ce-i înăuntrul focosului unui obuz pitit acasă, în secret. Numai că acesta i-a explodat în mână. Rănile au fost neînsemnate și a scăpat nemutilat!

Nimic nu a fost întâmplător în viața lui Constantin Dinulescu: copilul de 13 ani care pusese mâna pe bomba de avion al cărei mister tehnic îl incita, avea în camera lui un adevărat depozit. Nu de arme, firește! De „obiecte” sau „scule” cu taine tehnice pasionante și nedezlegate. Încerc să pun pe seama curiozității și dexterității manifestate atunci apariția celui care, mai târziu, a devenit un fel de „Gepetto” al ceasornicelor. Bobsi este colegul de teatru care ne repară tuturor – gratis – ceasurile, pendulele, orologiile! Părăsind

ucigașele focoase de bombe, Costea a descoperit măsura timpului vieții prin mișcarea tainică a acelor de ceasornic. Când l-a ajutat Dumnezeu să scape nemutilat din explozia de care pomeneam și-a zis în gând „m-am născut a doua oară!”; pesemne că firea l-a îndemnat să se alătore, cândva, misterului celei de-a patra dimensiuni, timpul...

Într-o altă dată, o ofertă la filmarea unei reclame de frigidere „Thomson” (se făceau reclame și în trecut, dar numai pentru afară) l-a purtat pe actorul-reclamă Costea împreună cu echipa de filmare prin munți înzăpeziți. Acolo, într-o văiuță, trebuia să stea culcat pe zăpadă, privind spre cer. Era îmbrăcat în frac elegant și tot uitându-se în nori visa la „concepția” ce sugera bunăstarea indusă de frigiderul cu pricina. Liniște și pace de jur împrejur. Chiar frumos, era o zi de iarnă splendidă. Totul era pregătit pentru filmarea care se făcea de deasupra, cam de la zece metri, pe marginea văii. Și totuși nici o comandă de „motor” nu se auzea. Zumzetul specific pregătirii încetase. Glasuri de oameni înecate în hău. Doar un sforăit ușor s-a apropiat de urechea stângă... și ochii lui Bobsi au întâlnit ochii mici și mirați ai unui urs... care, pur și simplu, se uita la el.

Și au rămas așa, ochi în ochi, preț de câteva clipe egale cu o veșnicie, spunându-și cine știe ce până când, hipnotizat, ursul a plecat într-ale lui... A știut, probabil, că gestul lui trebuie să rămână ca o răsplată, o mulțumire trimisă din nori pentru salvarea vreuneia din vieți sau, cine știe, poate pentru o altă neașteptată faptă bună.

Nemaisimțindu-și trupul, nici măcar frigul intrat în oase, la propriu și la figurat, Bobsi a tras pe gât, pe nerăsuflăte, o sticlă de votcă, precum călătorul disperat de sete în deșert o sticlă cu apă...

Bun și rău, amestec de răceală și prietenie, de măsură, dar și de ascuțită ironie, Constantin Dinulescu este printre

actori ca un *portret* de autor, iar șansa noastră, a prietenilor lui – dacă ne acceptă! – și-a făcut apariția în clipa în care spaima l-a ocolit, iar meteorologul, martor al întâlnirii cu ursul, a reușit să-și descleșteze dinții și să spună: „Ați avut noroc că mâncase!”...

8-14 octombrie 2002

CONSILIERUL SOVIETIC

Trăim după reguli. Învățăm după reguli. Trebuie să respectăm legi ca să nu uităm lucrul care le-a generat. Dar nu există nici o lege care să reglementeze cine și în ce mod poate stabili exact măsura valorii unor decizii dar, mai ales, felul în care ele sunt puse în practică. Adică „legea legilor” este privită în mod arbitrar, după timpuri și se aplică după bunul obicei al „vântului care bate!”...

Filosofez pe marginea acestor constatări în timp ce răsfoiesc, spre re-informare, un număr foarte vechi al revistei „Teatrul” (1959). În plină formare „realist-socialistă” – deși „tătucul” Stalin încetase din viață iar urmele învățaturii sale dictatoriale nu numai că nu se șterseseră, ci continuau să cimenteze soclurile marilor nume în noua cultură sovietică – ființa noastră culturală, prin unii reprezentanți ai ei, stătea la pândă să nu piardă nici cel mai mic amănunt în a transpune pe pământ românesc fapte, emoții, obiceiuri, chiar istorii ale marelui Imperiu Sovietic! Citez dintr-un articol al

acelei reviste „Teatrul”, intitulat „Lenin despre tradiție și inovație”, semnat de M. Novicov: „În conformitate cu spiritul întregii sale învățăături, Lenin scotea în evidență absurditatea oricărei încercări de a împlini sarcina preluării moștenirii, în afara sarcinilor generale ale revoluției proletare. E de fapt o poziție identică cu aceea care stă la baza principiului leninist al spiritului de partid în literatură: *care trebuie să devină o parte integrantă a cauzei generale a proletariatului*” – am încheiat citatul.

Citatul îmi evocă diferitele momente neconcludente pentru copilăria mea înlănțuită de cravata roșie de pionier sau certificată de carnetul U.T.C. Momente în care, supuși și triști, chiar înlăcrimați când era cazul, făceam de gardă la portretul îndoliat al părintelui tuturor copiilor din lume (din lumea comunistă, doar) I.V. Stalin, care – eram convinși – știa tot despre toți și ne trimitea mesaje de îmbărbătare pe linie de partid și de stat cum să progresăm cu fiecare zi pe drumul „tot înainte” deschis de veșnicul „salut voios de pionier”...

În timpul acesta, se pare că peste tot lucrurile căpătau aceleași forme, sigur aceleași scopuri, în procedura lor de a se instaura. Și pentru că teatrul de după război (al II-lea mondial, firește) a devenit de stat, ocazie cu care s-a înlăturat „gustul decadent” al „burgheziei corupte”, iar statul a devenit colonie în lagărul de Est (formidabil, ce nume? „Lagăr”! Doar el se dorea tărâm liber și cinstit, cu oameni noi și buni! Or, lagărul, după știința mea, este cu totul altceva!... mă rog...), instituțiile teatrale au intrat și ele repede sub un sever control sovietic. Cu osebire Teatrul Național, unde, aflu de la prietena mea Elena Sereda, septuagenara care și-a început încă din studenție viața teatrală pe prima scenă, tot de aici ieșind și la pensie, a apărut sub titulatură nedisimulată consilierul sovietic. El

trebuia să pună în practică ideologii. El controla repertoriul. El promova piesele sovietice ale căror eroi inventați trebuiau să devină modele viabile pentru români. El avea rolul decisiv în vizionări (model menținut până nu de mult și practicat de Ministerul Culturii și organizațiile de partid). El hotăra dacă un actor este sau nu bun într-o distribuție. Ce mai, el era stăpânul. Și nu existau mijloace de combatere, cred că oamenii supuși acelor vremuri nici nu îndrăzneau să afle cu cine au de-a face. Dimpotrivă, toți învățau limba rusă, „cântând”!. Ah! Am uitat să spun: consilierul nu vorbea limba română. Când să o fi învățat?! Timpul scurt și viteza cu care trebuiau inoculate așa-zisele realizări ale „culturii proletariului” obligau la existența translatorilor. Și erau și în Teatrul Național absolvenți ai școlii de limba rusă „Maxim Gorki”...

Să mă întorc la poveștile Elenei Sereda – această ardeleancă frumoasă, cu privire de tăciune, care îmi zâmbește la aducerile aminte legate de stupidele intervenții la care erau supuși actorii. Juca în 1950 în „Dealul vrăbiilor” – o piesă sovietică. Consilierul n-a plăcut-o în rolul pe care-l juca. Când repetițiile erau în toi și textul învățat, a fost înlocuită cu o altă minunată actriță, Tatiana Iekel. Eh! Asta e! Și-a zis. Dar, după o vreme, o altă interpretă a altui rol n-a mai fost agreată de aprigul consilier, „purtător de intenții artistice”, și a chemat-o urgent pe Sereda. Acum era bună! Și s-au întâlnit în scenă, în dialog, cele două interprete ale primului rol: Sereda cu Iekel. Vă imaginați că, fără voia lor, amândouă au început să spună același text și tot fără voie să se încurce reciproc, până s-au acomodat. Norocul consilierului era că, neînțelegând bine românește, primea un sprijin nemăsurat de la „dublul” său din partea română, alt consilier de aceeași teapă, care, la rândul său, întrecându-și cu mult calitatea de supervisor artistic, apostrofa actorii la

cea mai mică bâlbă și le striga neînduplecat că sunt „niște sabotori!!”... Firește, sabotorii patriei! Sabotorii lagărului!... Mai sunt însă și povești tandre, povești de actori și pentru actori...

63

Iată ceva care s-a petrecut spre lauda firească a unui mare actor, George Calboreanu, ca și spre cea a spectatorilor săi. Pe vremea aceea (cam între 1950 și 1960), când adevăratele simțiri românești erau bine încătușate, bine ascunse – mai bine așa decât să fie descoperite de lumina „farului călăuzitor de la Răsărit” – oamenii aveau totuși prilejuri, puține ce-i drept, să se bucure împreună, cum ar fi de exemplu într-o sală de teatru, să nu se teamă că se alătură cu gândul și simțirea manifestărilor de cultură pe teme pur românești. Cu economiile de rigoare specifice acelor vremuri – parcă aş vorbi „despre zilele acestor vremuri!” – teatrele nu făceau prea multe turnee. În speță, Teatrul Național – încă nu apăruseră atâtea Teatre de Stat în atât de multe orașe ale patriei – făcea microstagiuni. Așa se mai putea. Plecau două-trei spectacole și cât de cât cheltuielile se acopereau cu încasările, pentru că provincia era însetată de montările bucureștene de înaltă ținută și iubea actorii. Așa a ajuns Teatrul Național din București la Cluj cu „Apus de soare” de Barbu Ștefănescu-Delavrancea, alături de alte spectacole. S-a jucat la studenți. Elena Sereda, care în piesă interpreta rolul Oanei, mi-a spus că așa ceva n-a mai trăit în viața ei și, completez eu, nici nu cred că se va mai vedea. La final, simplu și firesc, sala, în picioare, a ovaționat îndelung, iar la ieșire studenții s-au așezat ca într-un culoar, așteptându-l pe magnificul Calboreanu să iasă din cabină și, pe rând, cu toții i-au sărutat mâinile. Firescul însuși! Aproape în același fel, dar altă dată, un public însetat de vers și mai cu seamă de a-l auzi rostit pe viu, pe scenă, a forțat până la distrugere ușile metalice ale Sălii „Comedia”

a Teatrului Național (actualmente Teatrul „Odeon”), cu prilejul primului spectacol Eminescu. Regizor artistic de mare notorietate, Sică Alexandrescu a adus pe scenă pentru prima oară lumina verbului eminescian, iar publicul a dat năvală avid de a asculta și altceva decât „Împărat și proletar” sau fragmentul luptei din „Scrisoarea III”.

În săculețul de amintiri al Elenei, printre multe altele, am descoperit o clipă de haz produsă, cum era și normal, de unul dintre cei mai cu har comici dintre actorii români ai tuturor timpurilor: Grigore Vasiliu-Birlic. La Oradea se juca piesa lui Mihai Beniuc „În valea cucului”. Sala s-a entuziasmat cu sinceră bucurie, ovaționând actorii și copleșindu-i cu buchete de flori aruncate din sală, precum și cu coșuri „oficiale” care-și revărsau conținutul de petale de undeva din podul scenei căzând agale pe capetele actorilor. Simțind nevoia, în final, să mulțumească într-un fel pentru primirea copleșitoare și entuziastă, mucalitul Birlic s-a adresat auditoriului: „Aș putea să spun că întregul colectiv s-a născut din flori”...

2-8 iulie 2002

CINSTIT, DECI FRAIER?

De când trăiesc din amintiri – noi toți facem asta mereu –, nu pot să nu încerc și unele comparații. Mai precis, amintirile vin singure, în favoarea sau în defavoarea

clipelor prezente. Ducând o existență nu tocmai roz – și asta în ciuda aparențelor – mă voi plasa fără voie, dar, de nevoie, în categoria celor care regretă acele stări de lucruri care, mai acum 15-20 de ani, nu te umileau... Mă rog, nu în totalitate!

Am „prestat” anumite servicii artistice care slujeau ideologiei comuniste. Dar stop! – aici trebuie să fac o mare paranteză; anume, să-mi amintesc cu tristețe de unele „apariții” de după ‘90, care, oripilate de cele întâmplare nu cu mult înainte de a ne trezi peste noapte anticomuniști, îi condamnau cu o vehemență demnă de fapte mai bune, amestecându-i, fără discernământ, pe toți acei care au rostit, la voia întâmplării, cuvinte omagiale, au participat – vai, Doamne, cum de s-a putut! – la spectacole festive ș.a.m.d. „Aparițiile”, schimonosindu-și chipurile de indignare, făceau parte din aceeași nație atunci când cu toții jucam într-un nemăsurat spectacol al prostirii!... închei paranteza.

Deci: când „prestem”, cum spuneam mai sus, exista măcar regula nescrisă de respect pentru cei „inculpați”.

Întrebare: de ce? Răspuns: pentru că aveau nevoie de ei...

Și, în condițiile în care ani întregi s-a inoculat ideea că din partid și pentru slujirea acestuia pot face parte „cei mai buni dintre cei mai buni”, neavând o altă variantă sigură, mulți credeam că „ia te uită, sunt cel mai! Sunt cineva!”...

Dacă această condiție mai era dublată și de o anume disciplină voit însușită, respectul și supunerea de care dădeai dovadă te plasau în vizorul oficialităților care – de ce să ne mințim, nu erau chiar toți tâmpiți! – aveau nevoie atât de indivizi arătoși, al căror chip să emane fericirea, cât și de glasuri bune și melodioase, care să facă să se audă tare și cu ecou banalele texte a căror rimă „dădea din coadă”...

Asta a fost, o știm bine cu toții, ce să ne mai prefacem! Pentru o vreme, m-am aflat în rândul celor potriviți acțiunilor – așa-zis culturale – care inundau emisiunile

de radio și acopereau ecranele televizoarelor pe parcursul puținelor ceasuri de emisie. Și ce-i cu asta? O fi fost bine, o fi fost rău? Era o vreme a vieții mele și o trăiam ca atare. Oricum, precis nu dădeam nimănui cu toporul în cap, amestecată de alcool sau drogată! Hm! Ce ziceți?

Dintre cei alături mie – destui! – nici unul nu făcea astfel de lucruri, ba aș spune că eram mult mai atenți să nu ne pierdem profesionalismul recunoscut, sper, în ocaziile real artistice. Ca să nu mai lungesc vorba, a venit, cu decenii în urmă, momentul în care – cu riscurile de rigoare –, sătulă de a nu face decât lucruri oarecare, m-am hotărât să-mi iau soarta în propriile mâini și să mă duc cu o piesă la Televiziune. La redacție, la șeful redacției, în cele din urmă la președintele de atunci al Televiziunii Române (nelibere)... Textul nu era al unei piese cu constructorii socialismului victorios, ci cu un cuplu de francezi care – oh, quelle horreur! – divorțează, și a căror viață sentimentală incertă în viitor îi face ca la întâlnirea pentru divorț să constate că încă se mai iubesc. Titlul piesei: „La Musica”; autoare: Marguerite Duras. Pentru nimic în lume n-ar fi intrat în repertoriul Teatrului TV așa ceva! Și totuși...

Ca în multe cazuri pe vremea aceea, „școala activismului de calitate” scotea la iveală și o anume diplomație, când trebuia să se demonstreze că oamenii așa-zis atașați sunt răsplătiți; am picat și eu în plasa norocului, spunându-mi-se textual: „Vai, dar se poate, dumneavoastră, tova’ care participă la atâtea emisiuni dedicate... etc. Și ne aduce atâtea servicii, să nu vă răsplătim?”

Cât de dragă le eram eu sau nu, nu știu cert, dar sigur este că „La Musica” a fost trenul meu, ușor întârziat în stație, dar pe care l-am prins și care m-a plasat pe un drum acceptabil în cariera de televiziune și în filmul românesc.

În final (și nu numai!), întrebare: astăzi, pentru mine și mulți alți colegi, care ar mai fi soluția existenței artistice ca

pe atunci, să fim cinstiți și să așteptăm cuminți, sau să ne „plătim” dreptul de a ne face meseria de actor?

Răspuns: ...

67

9-15 iulie 2002

SOROCUL A FOST SĂ FIE LA ȘAPTE ANI

Câteva date biografice și ale activității propriu zise nu pot defini un om. De fapt, îl recomandă, dar nu-i pătrund adevărata identitate.

Șansa mea a fost să mă aflu, în multe rânduri, alături de un om care, aparent, poartă masca unei permanente bune dispoziții, a unei siguranțe și a unei vieți lipsite de griji, ca a unei vedete (reale) iubită de toți peste măsură...

Cea care îmi stârnește astăzi curiozitatea este doamna Tamara Buciuceanu, care, ca o predestinare, se mai numește și Botez. „Botezată” întru dragostea de scenă, după mine egal: dragostea de viață. Permanent atentă, ceea ce se cheamă „pe fază”, gata să riposteze, aparent să se apere... S-ar putea ca acest lucru „la vedere” să fie teama Leoaicei (e născută în august) ca nu cumva pericolul să-i distrugă cuibul, dar care, în adâncul simțirii, păstrează în același timp tandrețea și grija maternă pentru pui, moliciunea mângâierii și ocrotirea.

Născută în Tighina, aparținea „regentului artiștilor”, poreclă dată de tatăl său, adică unei familii cu puternice înclinații artistice (mama, soprană dramatică, a transmis talentul celor două surori Iulia Buciuceanu – mezzosoprană consacrată – și Tamarei).

Așa cum mi-a destăinuit într-o scurtă clipă de pseudointerviu, când mi-a acceptat câteva întrebări curioase, doamna T. (nu ca-n roman!) a mărturisit că „sorocul ei a fost la șapte ani”. Atunci, de Crăciun, a fost pusă de tată să interpreteze, în cadrul unei serbări ce respecta datinile, un colind, costumată în îngerăș cu aripi de carton... Dacă tratez acest fapt ca un simbol, aş putea traduce că acel lucru i-a marcat existența de viitoare artistă, iar credința curată în Dumnezeu i-a măsurat toate gesturile de mai târziu. Doamna T. este un suflet generos. Cu deosebită discreție a ajutat oameni, chiar a schimbat destine.

Pe lângă credința moștenită și însușită în familie, cred că la conturarea personalității sale a contribuit și norocul de a-și fi început cariera în preajma unor mari oameni. Pilda acestora a făcut-o să înțeleagă că „teatrul este o religie” – după propriile-i spuse. Este suficient să amintesc profesori ca Mansi Barberis și Petre Ștefănescu-Goangă la Conservator, apoi la Iași de Ion Lascăr; parteneri ca Anny Braesky, Miluță Gheorghiu, Margareta Baciuc și alții, iar în București alături de Aura Buzescu, Ion Manolescu. Doamna Tamara este purtătoare de tradiție, iar taina pe care cred că am dibuit-o printre vorbele sale – deși „amintirile nu-i fac bine” – este că în suflet abundă de dragoste, că viața ei a fost numai devotament și sacrificiu pentru scenă. Cum, de altfel, i-a spus-o în nenumărate ocazii minunatul ei soț, venerabilul doctor Radu Botez: „Teatrul este pentru tine viață!” Lăsându-i, prematur, drept moștenire doar aceste cuvinte, doamna Tamara își continuă viața mai singură și

totuși nu! Dacă îmi iau îngăduința să dezvălui gândurile și ceva din intimitățile unui om (și o voi mai face), este pentru că, din când în când, în zilele noastre tulburi, e nevoie de repere. Mai cu seamă în teatru. De acele repere care să ne amintească de credință, cinste, devotament, prietenie, noțiuni morale obligatorii ca să te menții vreme îndelungată în linia întâi. Repere sigure și demne de urmat. Mizeriile vieții și nerecunoștința, pe unii, nu-i fac mai „bolnavi”, ci îi transformă în vindecători!

69

Iubită și apreciată de cei din jur, care nu știu că ochii rotunzi și glumeți sunt oglinda unei sensibile tristeți lăuntrice ce se mistuie, din când în când, în câte un cântec...

16-21 iulie 2002

ORGOLII RENĂSCUTE

Spuneam adesea că, odată și odată, răsplata răbdării și a tenacității se face simțită. Răbdarea, aducătoare de speranțe în sensul restabilirii unui echilibru real al valorii, ne duce și ne aduce în trecut. Am încercat să mai „filozofez” pe tema asta și revin, obișnuită cu celebrul „repetitio mater studiorum”.

Mai am un motiv ca să pledez pentru răbdare: ea presupune și aplicare în ceea ce îți propui să faci, seriozitate, dorința de a fi cineva în viață (însă nu oricum). În toate domeniile. Vorbesc de trecut fără de care nu există prezent.

Nu avem voie să negăm trecutul și pe acei oameni care l-au susținut, de dragul prezentului, uneori tulbure. În ultima vreme mijloacele de informare în masă mediatizează teme care amintesc acest trecut. Ce bine! Filmul – din trecutul meu – pe care îl iubesc cel mai mult este „Orgolii” după romanul lui Augustin Buzura. Regizorul care m-a descoperit (în urma acelei „La musica” din televiziune, despre care pomeneam cu puțin timp în urmă) a fost excelentul profesionist Manole Marcus (vă mai amintiți „Actorul și sălbaticii”?). Nu mai comentez efectul avut asupra mea de hotărârea lui de a mă distribui în rolul principal feminin – Vera (după ce 18 ani râvnisem, pare-se justificat, să „fac film”).

Nu mai comentez în ce companie de zile mari m-am aflat – Victor Rebengiuc, Mircea Albulescu, Silviu Stănculescu, Mirela Gorea, Adina Popa etc. Și ce emoții am trăit. Nu mai comentez modul delicat și atent în care un mare regizor încerca să nu facă să se simtă stingheră o debutantă ca mine.

Voi comenta însă faptul că acest film, deși avea girul lui Augustin Buzura, un autor remarcabil dar, în același timp, indezirabil regimului, a fost făcut cu teamă și precauție. Să nu cumva să „supere” prea tare! Acești profesioniști – atât autorul, cât mai ales regizorul Manole Marcus – nu-și puteau permite nerespectarea unor adevăruri, atât cât erau ele. Îngăduința din partea „vizionatorilor” (mulți, de la diferite niveluri și din diferite cabinete) a venit doar pentru că în „epoca de aur” se făcea – oh, ce just! – un film care dezvăluia atrocitățile unei epoci „gri” – Dej-Stalin! Ceea ce era cât se poate de corect... pentru că, în era „aurită”, totul era perfect!...

Doamne, câte nuanțe atenuate, câtă grijă, zilnic, pentru corectarea textului, pentru schimbarea unui cuvânt care

ar fi putut, eventual, aduce o aluzie politică, cu altul mai banal, care aproape că nu sugera nimic. În fine... Cu toate greutățile inerente, acest film a fost scos la lumină, un fel de a spune „lumină”. Pentru că soarta lui a fost ca abia la circa 20 de ani de la premieră să-și trăiască succesul cu adevărat.

Premiera, în anonimat, redusă la fastul local, a avut loc la Cluj, orașul de reședință al autorului cărții și scenariului, departe de Bucureștiul unde, la aceste ocazii, presa și colegii, dar și activiștii veneau buluc, mai cu seamă la filmele istorice care nu puneau prea multe probleme de interpretare ideologică și la comedii – bine făcute, de altfel – unde satira devenea „armă de luptă” împotriva „ideologiei retrograde”... Aprecierea sinceră și discretă de care s-a bucurat „Orgolii” la Cluj era în tonul înțelegerii tăcute și civilizate pe care o manifestă de obicei publicul ardelean. Și, pentru a câta oară?, răbdarea mi-a fost răsplătită cu difuzarea, în ultimii ani, pe câteva posturi TV, a filmului de care unii telespectatori nici nu știau că există, iar alții, revăzându-l, au mai notat cu încă o bilă albă cinematografia românească.

Hei, copii! Mai mari sau mai mici! Mai trageți cu ochiul prin cărți orgolioase! Ați putea avea norocul să coborâți mai cu picioarele pe pământ și să nu vi se pară că „tot ce zboară se (și) mănâncă”...

TRILOGIA ÎNTREBĂRILOR

Cu – deja? – vreo zece ani în urmă, titlurile numeroaselor ziare din Capitală și din țară abundau, incendiind cu argumente pro și contra, în prezentarea unui eveniment (cu E mare) pe cât de inedit pe atât de fascinant, incitant: prezența aici a lui Andrei Șerban. Faimosul om de teatru, regizorul Andrei Șerban, plecat din România în 1969, căpătându-și celebritatea în SUA și la Școala Peter Brook, a venit direct în postul de director general al Teatrului Național București.

Numele său, persoana sa ascundeau o taină de care știam și nu prea, dar era ca și cum nu ne aparținea; prin plecarea sa, Andrei Șerban devenise un paria, probabil foarte puțini dintre colegi continuând o oarecare legătură cu domnia sa.

Zvonul, imediat de după 1990, devenit realitate în scurt timp, ne-a surprins, ne-a uimit, ne-a bucurat, ne-a emoționat, dar ne-a pus și în gardă. Prezența unui om trăit 30 de ani într-o altă lume, și nu oricare, ci în cea de peste Ocean, descinderea într-un colectiv mare, ușor conservator, va aduce sigur neliniști: creatoare, de ambiții, de frustrări, de decepții chiar... Ceea ce, în timp, s-a și dovedit.

Oricum, ceea ce cred eu și acum, ca și atunci, este faptul că ne aflam cu toții în fața a ceea ce am fi dorit să fie o renaștere. Exista o avidă dorință de a recupera atât în meserie, cât și în notorietate tot ce se pierduse în ultimii ani. Și prilejul se ivise. Simțeam nevoia ca greutatea aplatizării și a micilor constrângeri să fie ridicată și să se poată respira adânc. Spun „mici constrângeri”, pentru că prin perseverența luptă cu ineficiențele ideologice ce asupreau și teatrul, unii dintre responsabili de atunci ai instituțiilor

de specialitate au făcut totuși posibilă păstrarea acestora ca niște oaze în deșert, ca niște reale tribune de menținere trează a spiritului spectatorilor care, în mod tacit, deveneau complici, constituindu-se astfel o singură ființă cu un scop unic: rezistența.

Revenind, mă întreb acum, de ce a venit deodată Andrei Șerban? De ce a stat așa de puțin? De ce a plecat în felul în care a plecat? Un mic trio de întrebări al căror răspuns nu-l am. Eu, cel puțin... Deși n-am fost unul dintre oamenii lui de bază, m-am bucurat că acest intelectual special a poposit printre noi. M-am bucurat și mi-am făcut și eu speranțe la fel ca alții, simțind că acest personaj misterios emană un anume fluid care trezește în cei din jur simțiri alese...

Îmi convine să-mi amintesc de starea de lucru efectiv pe care Andrei Șerban a reușit s-o instaleze în colectivul teatrului. Toată lumea voia să muncească și chiar o făcea.

Începutul a fost „Trilogia“ (titlul exact: „O trilogie antică“ de Andrei Șerban). Era varianta impusă de acest artist în SUA, era succesul și definirea sa, era clipa fixării numelui său pe firmamentul celebrității. Numele său s-a suprapus până la identificare cu o modernă și fascinantă împletitură de foneme greco-latino-orientale, de cântece tragice, învelite într-o plastică picturală. „Trilogia” a constituit un exercițiu fantastic, care a pus într-o altă lumină posibilitățile interpretative ale actorilor, surprinși ei înșiși de ceea ce li se întâmplă.

Lucrul pregătit pentru „Trilogie” s-a desfășurat pe parcursul unei veri fierbinți, supraîncinsă de energia emanată prin efortul fizic la care colectivul s-a conformat de bună voie.

Rezultatele au fost spectaculoase. Și spun puțin. Au fost miraculoase, au avut darul să ne facă să ne simțim mândri de puterea noastră de a ne concentra toți ca unul, fără să ținem

seama că, de fapt, ca interpreți, ne desprindeam practic din „gloata” spectatorilor într-o altă lumină. „Trilogia” concepută, firește, în trei spații diferite ducea spectatorii pe urma noastră, îi făcea părtași direcți la acțiune, iar actorii deveneau simbiotic spectatorii propriilor fapte. „Trilogia”, un miracol controversat din punct de vedere estetic, a stârnit mânie și extaz în rândul tuturor. Intelectuali sau nu! Ce m-a surprins în atitudinea generală a fost faptul că, deși Andrei Șerban a fost adus – și asta însemna un pas important pe un drum către ceva – odată cu apariția „Trilogiei” și apoi a altor spectacole pe parcursul celor trei ani – atât! – cât a stat director, foaia s-a întors și au început să fie emanate părerile de genul „Ce caută el aici?” sau „Ce nevoie avem?...” etc.

Cum adică, ce nevoie avem? De ce trebuie să trăim noi, românii, cu senzația că știm totul, că numai părerea noastră e bună și că orice noutate este aberantă și nu ne folosește?!

Îmi pun mereu aceste întrebări, și azi, ca și atunci, crezând, în prostia mea, că sensul întrebării este un prim pas în aflarea locului unde să-l pui pe următorul...

Mă tem că lucrurile nu au stat tocmai „artistic” la vremea aceea; supărarea –apărută ca din senin – ce l-a cuprins pe Andrei Șerban a făcut ca atașamentul (nu spun dragostea) manifestat față de colectivul TNB să se transforme, sub ochii noștri măriți de uimire, în cea mai puternică ură, chiar scârbă, încrustată în câteva pagini scrise și făcute publice. N-am înțeles și nu voi înțelege niciodată ce s-a întâmplat și de ce nimeni, până la urmă, nu e cinstit cu unica șansă pe care o are: viața sa. Evenimentele s-au precipitat, schimbările au fost și sunt tulburătoare de conștiințe, dar pentru o clipă, atunci, actorii TNB au fost mesagerii unui cuvânt nou spus pe plan internațional. Mă refer la cele câteva festivaluri importante la care a poposit „Trilogia” și care pentru români au fost sublime. Pentru mine, și sunt sigură că și

pentru mulți alții, prezența „Trilogiei” lui Andrei Șerban în Brazilia, la Sao Paulo, a fost summum-ul.

A fost perfecțiunea.

Să spun numai că aveam de dat patru spectacole și ni s-au cerut șase, și dacă n-ar fi trebuit să ținem cont de orarul avionului, ar mai fi fost și altele.

Să spun numai că aplauzele durau, de fiecare dată, circa 15-20 de minute, fiind nu numai bătăi din palme, ci mai ales bătăi cu picioarele în podelele gradenelor, ca să se audă cât mai tare! Și să spun numai că, în final, la defilarea tuturor prin fața spectatorilor, ni se aruncau în cale petale de trandafiri.

Și să mai spun, chiar în final, că se plătește prea scump pentru clipele sublime trăite. Dar tot noi, cu bună-știință, ne facem rău, și nu știu de ce...

Iar întrebări?! Până când?

15-21 februarie 2005

DE LA BIRLIC LA LUMEA DIN SPATELE FILMULUI ROMÂNESC

Iată că mai am norocul să găsesc, astăzi, câte un prilej pentru a mă întoarce puțin spre „ieri”. Și nu am povești scandaloase la îndemână – ceea ce, poate, ar fi pe gustul

unor cititori, care se doresc șocați și gătuiți de emoții când mai află câte ceva neașteptat – dimpotrivă, aduc cu mine fapte normale, sau aproape normale, petrecute pe vremurile apuse nu de mult, fapte ale unor oameni normali, oameni onești, făcători de treabă. Fără surle și tobe! Ci din pasiune și respect pentru muncă, pentru alți oameni. Mai ales în teritoriul unde este nevoie de toate acestea – în artă.

Prilejul de astăzi: se împlinesc 100 de ani de la nașterea celui care – se poate spune – a întruchipat câte ceva din Chaplin, Funès, Fernandel, dar în felul său unic, propriu, inedit – Grigore Vasiliu Birlic. Asocierea pe care am făcut-o cu celelalte nume ilustre este numai pentru a se înțelege clar că – într-o condiție mai favorabilă – Birlic ar fi strălucit în mod egal alături de cei vestiți, sigur într-un mod aparte. Oricum, nu comparația contează pentru noi, ci faptul că Birlic este al nostru, este dintre cei unici și irepetabili. Iar cel care îmi dă astăzi prilejul unei legături mai directe, unei întâlniri cu spiritul Birlic și nu numai, este regizorul de film Aurel Miheleş. Aurel Miheleş, într-un tandem celebru cu un alt nume de rezonanță în cinematografia noastră, Gh. Naghi, a fost dintre cei care au urnit carul producției de film românesc.

Dar pentru a ajunge la punctul culminant al intervenției mele de astăzi – filmele cu Birlic – e nevoie să traversăm cu pași foarte rezezi câteva dintre etapele istoriei, depănată cu amănunte deosebite, făcută mie de Aurel Miheleş.

Pentru început, din punctul său de vedere, al unui om căruia nu-i place să vorbească despre propria-i persoană, refuzând interviurile coplesitoare (cinstit spus, nici nu prea era moda), Aurel Miheleş îmi apare, ne apare drept cineva care, din copilărie și mai apoi, a înțeles pe propria-i piele ce înseamnă greul, ce înseamnă lipsurile și lupta pentru a trăi. Materialicește, dar și spiritualicește. Salvarea, normal,

a venit din zbaterea spirituală – asta concretizându-se în dorința fierbinte de a face. De a face ceva care să împlătească existența de zi cu zi cu taina ascunsă, atracția, nelămurită chiar pentru el însuși, la începuturi, către arta filmului. Pasiunea lui Aurel Miheleş s-a dezvoltat în paralel cu meseria de reparator al motoarelor pentru avioane de vânătoare. Nu e o glumă. Școala industrială de ucenici, un fel de Arte și meserii din Bucureștii anilor '40, este cea care l-a pus pe treabă.

Totodată, din copilărie și-a cultivat dragostea de carte și mai ales de literatură română. Începutul a fost făcut cu „Basmelor românilor” ale lui Petre Ispirescu. Dragi prieteni mai tineri, care sper că citiți acest articol, repetarea ca un leitmotiv, de câte ori am prilejul, a motivelor care fac dintr-un artist un om de seamă, acestea semnificând obsedant cartea, cartea și pasiunea pentru cultură, să nu vă pară o vorbă în vânt. Este singura cale. Iată cum încă un artist român – ardelean, printre altele –care, în zilele de astăzi, la o vârstă respectabilă, se numără (în tandemul său cu Gh. Naghi) printre pionierii filmului românesc.

Gh. Naghi și Aurel Miheleş au fost un cuplu de regizori ai anilor '50-'60-'70. Dar nu au fost singurii. Tot în tandem au lucrat și alții – cu nume devenite, în timp, importante pentru cinematografia noastră. Iulian Mihu și Manole Marcus, Mircea Drăgan și Mihai Iacob, toți au plecat cu încredere și entuziasm la deșelarea unei parcele însămânțată doar de „Noaptea furtunoasă” a lui Jean Georgescu și de primele filme documentare făcute sub auspiciile Oficiului Național Cinematografic (prin 1938-1940). Dar cum dezvoltarea informațiilor de astăzi a plecat mai întâi și mai întâi de la suta de ani comemorată în acest an, amintind nașterea unui geniu comic al românilor, în persoana lui Grigore Vasiliu Birlic, să ne întoarcem de unde am plecat. Și anume de la tânărul Aurel Miheleş care, după ce a făcut liceul industrial,

a alergat la semifond, a cântat la pian, a dansat (pe scena Operei Maghiare din Cluj), a cărat aparatul de filmat și l-a îngrijit ca pe un obiect neprețuit, după toate astea a țâșnit spre Institutul de Cinematografie din Moscova. Unul dintre cele două institute de specialitate din acea vreme (celălalt era la Praga) ale minunatului lagăr socialist care începea să se consolideze. Între 1949 și 1956, Aurel Miheleş a studiat arta filmului cu sovieticii. Oricum, fără glumă, a studiat cu unii dintre cei mai buni în materie, în orice caz alături de un neam care își onorează artiștii și îi prețuiește de când mă știu. În fine, Aurel Miheleş a filmat alături de marele Iutkevici la „Othello”, iar undeva, invizibil, este chiar semnatarul prologului. Iată-l acasă, încărcat de carte și dornic de a produce film românesc. În anul 1957 – „Două loturi”; 1958 – „D’ale carnavalului”; 1960 – „Telegrame”. Cele trei titluri, toate după geniul Caragiale – nostim, nu? – au rămas emblematice nu numai pentru cei doi regizori amintiți (Miheleş – Naghi), ci mai ales pentru actorii – îmi îngădui eu să spun – generației de aur, condusă și formată de Sică Alexandrescu, generației acelor actori parcă născuți pentru a încarna personajele atât de vii ale maestrului.

Grigore Vasiliu Birlic, cel mai original dintre ei, era așa cum era el făcut. Era hazul întruchipat. Era comedia însăși. Zâmbeai la vederea lui. Era un fenomen. Iar noi toți cei care l-am văzut jucând, deslușeam tragicul din lumina jucăușă a ochilor săi. Tot un regizor rus, Popov, a spus după un turneu al Naționalului la Moscova despre actor: „Un actor de comedie ca Birlic se naște la 100 de ani!” Vorbă nu departe de adevăr: Birlic, poreclit și „Omul cu o mie de fețe”, a fost unic și inimitabil. Ei, au trecut 100 de ani! Cine îi ia locul?...

PURIC, EXCEPȚIA CA NORMALITATE

Mi-am pus speranța în cui vreo jumătate de an, timp în care n-am crezut că îl voi mai prinde și eu măcar un ceas, să stăm de vorbă. Pe cine? Pe Dan Puric, prea-râvnitul de gazete și posturi TV, care, în final, a reușit – zic eu, cu drag – să-și facă loc și pentru mine în ceasurile lui de efort.

Efort. Da. Acesta ar fi unul dintre cuvintele încărcate de o densă semnificație care, dacă am încerca o construcție în piese puzzle a portretului Dan Puric, s-ar plia perfect alături de gândire, perseverență, putere, spirit ales, fantezie, umor, luciditate, credință, onestitate, tainică uimire, profundă analiză, sensibilitate, seriozitate, gest esențial.

Mă opresc pentru că eu nu mai „potrivesc cuvinte”, dar nu pentru că ele n-ar fi potrivite lui Dan Puric și artei sale de natură aparte, da’ nici prea multe vorbe de bine nu fac „bine”. Îți dau senzația unei lingușeli... și numai asta nu vreau. Nici Dan Puric nu iubește așa ceva. Sunt convinsă.

Privit de-afară, nouă tuturor Dan Puric ni se arată a întruchipa, firește, o excepție. Lui nu i se pare așa. Pentru el, ceea ce este el, e normal. E normalul său... Pomenind de normal, mai precis de firesc, am descoperit – după câteva întrebări – că *firea* cu care te naști este cea care îl mână pe Dan în acțiunea sa. În viața sa – pentru că atât viața sa, cât și arta sa sunt numai ale sale- îl reprezintă doar pe el și îl fac unic. Nu înseamnă nici mai mult, nici mai puțin – unic. Așa suntem toți de fapt; fiecare în parte. Nici nu se poate altfel. Totul este cum știm să comunicăm acest lucru, cum ne raportăm la noi înșine, apoi cum ne comportăm cu ceilalți.

Asta face Dan Puric foarte bine, iubește un gen de comunicare, iubește comunicarea – deși el este o excepție – pentru că asta îl determină și pe el și asta îl menține într-o realitate ce îi confirmă spusele și faptele. Am înțeles, printre altele, de la Dan – și folositor ar fi să poată înțelege oamenii mai tineri, mult mai tineri decât noi, cei care încep viața și vor să o parcurgă cu succes – că îți dă libertate și putere doar acel moment în care te descoperi, în care ești liber să crezi și îți cultivi propria predispoziție sufletească.

Așa a devenit Dan Puric excepție, cum am numit-o eu, devenind „exemplificator” al gestului, căutător al comportamentului sugestiv, când a înțeles că nu numai cuvântul este esențial în actul teatral. Devenind în manifestarea sa acest fel de artist, Dan Puric sugerează spusele lui Petre Țuțea, „excepționalitatea nu stă în profesor, ci în elev”.

Dacă m-am mândrit că am stat de vorbă o oră cu Dan Puric, a fost și pentru faptul că mie însămi îmi pică bine ca, în scrierile mele, să mă întovărășesc în idei cu oameni vii, cu artiști-repere, cu semeni care, în zilele vieții noastre, se luptă să reziste. Cu înțelepciune, stoicism și credință în Dumnezeu. Trebuie să ne ducem crucea, așa spune. Să ne salvăm, fiecare, cum putem. Pentru că în colectiv nu avem șanse – cel puțin pentru moment – să ne realizăm măcar individual.

În felul său propriu, Dan Puric a ieșit din stadiul de început al carierei sale de mim și de regizor. Are, de pildă, opt ani de când „Toujours l’amour” s-a născut și a colindat în 22 de țări.

A împlinit alți cinci ani de când s-a născut alt „copil” al său: trupa „Passe-partout D.P.”. Spectacolul „Costumele” a călătorit în 15 țări. Iar „Hic sunt leones” – un alt complex modă-dans conceput cu Doina Levintza – a văzut Hanovra în 2000, la Expoziție, și China în 2004.

Pentru că – într-un fel – am pomenit de copiii lui Puric, țin să remarc ce lumină i s-a instalat pe chip când, nu întâmplător, a venit vorba, din parte-mi, de copilul său Octavian, acum în vârstă de 13 ani. De fapt, am remarcat în general o stare bună în conversația noastră. Am senzația că, uneori, ne face bine să ne întâlnim și să vorbim. Să comunicăm. Totuși, noi, actorii, suntem foarte vulnerabili, vorba lui Dan, niște copii care, unii pot, alții nu, să-și găsească bucuria de a face, de a nu-și „mima” existența urmând imitația cutărui idol și model.

Și, apropo de modele și idealuri, copilul său este exponentul perfect al tinerei generații, nepăsătoare, cu tentă mercantilă în dezvoltare, a cărui inteligență și perspicacitate au luat-o rău înaintea modului de a gândi și reacționa al generației genitorilor!

Chiar și așa, eu zic, precum Dan sau alții, cum să-ți salvezi sufletul dacă nu cu artă și carte, cu dragoste de viață, cu participare directă, vie, cu acel fel special de a fi în fața vieții, care să te mențină în condiția de om.

Încercând o întrebare banală despre fericire, am primit un răspuns trist, poate puțin confectionat, oricum bazat pe cruda realitate: „Sunt fericit pentru că mă aflu sub protecția lui Dumnezeu și nefericit că sunt înconjurat de lume (parțial) și nu de oameni”.

Bucurii, emoții, poate controversate, tot ceea ce face dintr-o ființă umană un om e interesant, trebuie aflat. Trebuie construit continuu, trebuie trecute poduri și urcate poteci, așa înțeleg și eu viața, așa face Dan Puric, cel care îmi spune în final râzând: „De ani buni, vin și pleacă directori, eu bat step în continuare”. Meseria nu ți-o dă și mai ales nu ți-o ia nimeni!

Am mai făcut schimb de gânduri legate de esența bucuriei de a face, de ce înseamnă a ieși din tine depășindu-ți limitele, pragurile, de faptul că ceea ce se întâmplă cu noi

toți, cu țara asta, se suportă de către fiecare individ în parte și valoarea vine numai dacă descoperim un raport tainic al fiecăruia cu el însuși... și despre multe, multe alte secrete ale vieții noastre, dar mai ales despre refuzul de a muri!

12-18 noiembrie 2002

TIMIDUL PROVIDENȚIAL

Ochii și mâinile spun cam totul despre un om. Teoretic. Dar practic, pentru a-l dibui în profunzime, nu poți face abstracție de glas, de zâmbet, de agilitate, de intelect, de performanțe. Ar mai fi și altele, dar pentru moment, fără să epuizez, îmi convin cele alăturate mai înainte, pentru a apropia mai repede „subiectul” meu de ochii dumneavoastră, ai cititorilor.

Numai ochi – oglindă venețiană a sufletului său – chipul maestrului Ion Lucian emană în mod perpetuu o lumină tainică. Taină venită din strălucirea unei vieți traversate cu aplomb, cu efervescență, ca un fulger care străbate cerul și-l luminează încremenind pe retina celui ce-l privește.

Prin ochii și ființa rafinatului Ion Lucian răzbat simțiri, gânduri, obiceiuri și trăiri profunde, moștenite de la înaintașii săi – profesori în artă – apoi îmbogățite de propria-i inteligență având ca țintă unicul scop al vieții – slujirea teatrului.

Dar s-o luăm cu începutul. Astăzi povestea e mai lungă. Prin anii 1940-1941, în urma unor evenimente ciudate – o

crimă la Liceul „Lazăr” (uneori lucrurile se repetă și ne tot mirăm de ce și cum e posibil așa ceva?! Uite că e!) –, ministrul Educației de atunci, Petre Andrei, a dat o lege fermă: elevii nu mai au ce căuta în locurile aglomerate, săli de spectacole, stadioane. Doar tinerii cu legitimație de student aveau acces în astfel de aglomerări. La Conservator însă, avea voie să acceadă orice elev, chiar dacă nu-și dăduse încă bacalaureatul. Zis și făcut. Fiind admis la Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică, elevul din ultimul an de liceu Ion Lucian a căpătat legitimația mult-râvnită. Totodată era și figurant al Teatrului Național. Dar cum să împarți timpul de studiu între liceu și Conservator? Trebuia, cât de cât, să fii prezent la ambele. Și, cu imaginația-i devenită în timp providențială, Ion Lucian se ducea o zi la școală, o zi la Conservator. Iar în săptămâna următoare inversa zilele de prezență la cele două școli. Pentru un ochi ager și versat ca al profesorului devenit mai târziu mentorul său, magistralul actor Ion Manolescu, acest joc de-a v-ați ascunselea a devenit suspect. Neștiind că este încă elev la liceu – Ion Lucian s-a rușinat să spună –, Ion Manolescu l-a chestionat pe tânărul aspirant la meseria de actor, părăndu-i-se nesperios comportamentul cu pricina (parcă-l și aud graseind): „Tinere, mai ai și alte preocupări?” La răspunsul confuz-afirmativ al studentului, primarul de Breaza de pe-atunci i-a spus răspicat: „Atunci fă-te inginer!” Distrus moralmente, Ion Lucian, cuminte, s-a întors la liceu, nemaivând curajul să-și întoarcă privirea spre studiile de teatru.

La Teatrul Național se dădea concurs de angajare. Condiții: student sau absolvent de Conservator. Ion Lucian nu îndeplinea nici una dintre acestea. Dar când îi e dat omului să-și urmeze calea aleasă de steaua sa, șansa îi apare în drum când se așteaptă mai puțin. Așa și acum; fiind totuși

figurant la Național, urma să ajute pe cineva în concurs, dându-i replica.

Chipul său, cunoscut celor din teatru, l-a făcut pe maestrul George Calboreanu, membru în comisia care-i avea pe Liviu Rebreanu (președinte), Aura Buzescu, Marioara Voiculescu, C. Bălțățeanu, A. Pop Marțian, să-l acroșeze cu întrebarea firească: „Când intri în concurs?” Răspuns: „N-am dreptul!” Calboreanu: „Fă o cerere!”... În clipa următoare, cererea de acceptare în concurs a aterizat prima peste teancul celorlalte existente pe masa juriului. Au urmat câteva fraze într-un dialog din „Castiliana” de Lope de Vega, după care tânărul și probabil speriatul Ion Lucian a fugit și n-a mai dat prin teatru două săptămâni... Steaua însă îl păzea. Reușise!

Drumul înapoi la Conservator a fost făcut pe dată, iar ușa larg deschisă pe care viitorul mare om și animator de teatru a intrat a rămas așa, deschisă, până astăzi, transformându-se, treptat într-o intrare de cetate, apoi în porți de catedrală...

Maestru sutelor de partituri jucate în mai bine de 50 de ani, Ion Lucian a preluat, a transmis și a devenit purtătorul unui concept aparte privitor la menirea actorului în slujirea faptelor teatrale. Succesul real avut de timpuriu l-a folosit pentru a-și întinde aripile într-un zbor înalt și lin, coborându-le apoi cu grijă spre ocrotirea sufletului celor mai mici oameni: copiii! Patima pentru cel mai tânăr contingent durează de 48 de ani. Și durează, slavă Domnului!

„Între Adult și fenomenul cultural care este Teatrul se petrece un mariaj fără divorț. Logodna se face în tinerețe, dar Dragostea începe în Copilărie” – acesta este motto-ul, poate nescris pe undeva anume, dar semnat Ion Lucian. Aflând de la înaintași, Ion Lucian a știut tot timpul – ca mulți dintre noi – că omul de pe scenă este într-o permanentă relație nu numai cu el însuși sau cu partenerul, cât mai ales cu

omul din sală. Aceasta este măsura exactă a efortului de pe scenă. Și când să înceapă copilul să afle ce „rol” important îi revine, dacă nu atunci când este mic spectator? Micului om-spectator, la primul contact cu fenomenul teatral, trebuie să i se facă o „lectură”, să i se arate o poveste, apropiată de ceea ce dorește el la culcare, când mama are timp să-l adoarmă cu basme și cărți cu poze. Dacă ratezi acest prim contact cu „povestea teatrală”, acel copil este pierdut ca viitor spectator.

Ca un extraordinar meseriaș și subtil psiholog, Ion Lucian a înțeles că investiția de timpuriu dă randament în perspectivă, iar teatrul pentru cei mici, pentru cei tineri, este determinant pentru mișcarea teatrală a unei țări. Ca un exemplu, fără să mai lungim vorba, vreau să se afle de către toți cei care l-au văzut în copilărie și de către cei care urmează să-l vizioneze, că, de pildă, spectacolul cu „Cocoșelul neascultător”, creat de maestrul Lucian, a împlinit 48 de ani! Aproape jumătate de secol! Fără întrerupere. Apărut mai mult într-o doară, dintr-o necesitate de moment, în 1954, Cocoșelul a devenit emblematic pentru „instituția copilăriei” și mai cu seamă pentru umorul rafinat al actorului și totodată mânuitorului de condei – Ion Lucian. Despre spectaculoasele și uimitoarele reacții ale copiilor în sala lor de spectacole, nu trebuie să mai amintesc, toți știm acest lucru, iar atunci când suntem de față parcă ne-ar plăcea să fim, din nou, în locul lor...

Dând deoparte – din lipsă de timp și spațiu – câteva povestioare legate de reacțiile copiilor în relație cu personajele lor, vreau să amintesc acum de încă o importantă faptă concretă la care maestrul Ion Lucian a pus umărul și sufletul. În afară de cea mai însemnată ctitorie a sa, Teatrul de copii „Ion Creangă”, al cărui fondator a fost în 1965, tot în acel an, alături de 11 state din Europa, a adus partea

României la înființarea ITI-ului pentru copii (ITI = Institutul Internațional de Teatru, actualmente ASSITEJ). 25 de ani membru al Consiliului de Administrație al sus-numitei instituții, actorul și scriitorul Ion Lucian și-a asumat rolul „cocoșelului de aur” din poveste care, cu tenacitate și apărându-și drepturile, a umplut ograda lumii cu chipurile personajelor de basm revărsate din traista românească.

Revenind, în final, la începuturi, vreau să precizez – ca etern reper pentru generații – frumusețea relațiilor încărcate de respect ce se nășteau pe-atunci între cei tineri și cei consacrați. În orice caz, sigur între cei doi pe care mi-am îngăduit să-i țin câteva clipe sub condeiul meu: maestrul George Calboreanu și maestrul Ion Lucian. Nu numai din spuse, dar și din fapte, această întâlnire „maestru-învățăcel” a fost extraordinară. De exemplu, învățăcelul de 18 ani a fost supus prietenește unui fel de pariu. „Cine vine la teatru al doilea plătește vinul”... i-a spus, în glumă, Maestrul, obligându-l pe tânăr să afle că la spectacol e obligatoriu să fii măcar cu o oră înainte, să te contopești cu atmosfera. Orice strădanie din partea lui Ion Lucian a fost zadarnică. Și dacă ajungea la spectacol cu o oră, sau cu două, sau cu trei înainte, George Calboreanu era acolo! De fapt a fost acolo, în teatru, toată viața! El era teatrul!...

ȘCOLI ȘI ȘCOLARI

Astăzi, mai pe scurt. Știri și contraste. Totuși, e viața pe care o trăim. Într-un timp material care parcă își cam bate joc de noi, scurtându-se cu nonșalanță sub privirile noastre. Acum câteva zile m-am aflat invitată (nu de onoare, ce-î drept, dar invitată) la serbarea Colegiului Național „Gh. Lazăr”. S-au împlinit 145 de ani de când generații și generații, cu zecile, ies învățate, mai mult (înainte) sau mai puțin (în vremea de azi), de pe băncile așezământului cultural ce poartă –cum știm– numele celui mai grijuliu întemeietor de școală românească.

Intrarea în școală, culoarele ce urcau până la amfiteatru, elevii așezați cumiști, legănând baloane inscripționate, liniște, respect și zâmbete în bluzițe albe m-au șocat, aducându-mă câteva clipe cu cei 50 de ani în urmă, trecuți, de pe vremea când bluzele albe și bentițele pe cap ne erau parte obligatorie a uniformei. Prezența mea acolo nu era chiar întâmplătoare. Am fost „lăzăristă”. Și mă fălesc cu asta. Din cuvântările decente ale zilei aniversare (printre care și cea a „lăzăristului” academician Mircea Malița) a răzbătut sentimentul de mândrie de a fi „lăzărist”. Mi se pare corect. Mândria, însă, este sigur numai pentru cei din generațiile vechi și foarte vechi, câte or fi fost ele.

Nici nu știu dacă au trecut câteva ceasuri de la eveniment și ce aflăm noi de la știri: că niște elevi, din alte orașe, nu contează de unde, elevi de-ai noștri, din țara asta, parcă vorbindu-se, au înnebunit dând, spre „distracție”, telefoane alarmante cu amenințări de bombe! Stupoare. De ce? Cui folosește? Ah, e noua metodă de a fi văzut la TV!

Să te faci remarcat în gașcă! Eu un lucru știu, că atâta vreme cât acestor indivizi nu le este mintea ocupată (de pildă cu acordurile gramaticale ale limbii române), gândurile se tulbură și nasc imagini urâte.

Între 5 și 6 februarie 2005 s-a desfășurat prima ediție a Galelor Circului „Globus” – Junior. Asta ce înseamnă? Că tânăra, dar mult-experimentata Brândușa Novac, directorul Circului „Globus”, a avut – pentru a câta oară? – o idee inspirată: să facă spectacole de circ adevărat, cu copiii artiștilor de circ consacrați. Din România, dar și din afară. Iar cel care i-a apreciat și, în final, i-a premiat a fost publicul, din ce în ce mai dens și mai iubitor de spectacole de circ, după ce, preț de trei spectacole, a văzut evoluția splendidă a celor mici. Chiar mici, nu glumesc. Exceptionali, talentați, curajoși, mândri, frumoși. Am fost, în ziua de 6 februarie, printre cei care le-au înmănat premiile. Toți au meritat, toți sunt foarte buni și, bineînțeles, câte unii mai buni ca alții. Problema e alta – schimbul de mâine într-o profesie absolut spectaculoasă, dar înfiorător de grea și periculoasă, există. Brândușa Novac, cu liniștea unui manager stăpân pe situație, cultivă din timp vocațiile și aptitudinile unor viitori minunați oameni de artă. Iar părinții care au început să învețe să-și ducă odraslele la circ (dar și la teatru) merită aplaudați, la rândul lor. Contribuie și ei, pe nesimțite, la a-i învăța să zboare.

EXERCIȚIU DE FAIR-PLAY

Îmi doresc să fiu, pentru ceva timp, arbitru. Arbitru, arbitru; sec. Nu pot avea pretenția unuia dedicat sportului, fie el de orice disciplină, și nici un arbitru al vreunei instituții care slujește legislația. Sau, cel puțin, ar trebui să o facă. Nu asta e însă problema mea.

Cred că ar trebui să acceptați noțiunea în strict sensul pe care îl reprezintă, iar eu să mă fac credibilă dovedind un mod legal-obiectiv de a lămuri diferendele. Pe cale legală? Abia aici încep să mă încurc. Care legală? Unde e legea? Nu este ea înțeleasă după bunul ei plac? Ba da. Prin urmare, cu legea care trebuie respectată de două tabere puse față în față într-o competiție, fie ea și de imagine, am lămurit-o! N-o avem. Hai să nu mai zic lege, să-i dăm cuvântului o nuanță mai vie, mai sportivă, că tot ne trebuie minte sănătoasă în trup sănătos – să-i zicem „fair-play”! Slavă Domnului că l-am găsit! Pe cuvânt, adică. Am ocazia să fiu mai destinsă aflând – cu stupoare (oare?) – că fair-play înseamnă șanse egale pentru cele două echipe într-un concurs. Chiar și de împrejurări! Șanse egale, dar nu picate din cer, ci oferite de o echipă altele. Stați puțin să mai verific „Le Petit Larousse”, să nu greșesc. Așa, acolo mai pomeneste autorul și de *comportament* loial și elegantă. Oho! Respectul legilor etc. Da, dar lege nu-i. Așa am convenit. Atunci ce putem apăra? Ce șanse ne dăm noi, echipele, una altele? Noi, de data asta, înseamnă artiștii și sportivii. Mai exact, fotbaliștii. Întorcând puțin acele ceasornicelor (că sunt mai multe), știu că am trăit clipele în care se spunea: „Cultura noastră, tradiția, teatrul sunt adevărații ambasadori ai patriei pe meleaguri străine”. Ce vorbe pline de sens, ce fapte adevărate! Și revin

și aud „adevărații ambasadori, cei care reprezintă România într-un elan fără frontiere sunt sportivii”.

Sper să fiu bine înțeleasă și acceptată cu toată încrederea, nu vorbesc de sportul de performanță. Îl iubesc și admir pe oricine se luptă pentru ceea ce crede și poate face. Dar am un of! Fotbalul. Nu sunt fan, o spun deschis. Să fie sănătoși cei care-l iubesc și-și dau și pumni pentru el. Își sparg și capul! E problema lor. Dar, iar un dar – și nu cadou! – cum să-și mai facă loc fanii teatrului să-și dea și ei cu pumnii în cap de fericire printre sutele de mii de cetățeni aproape disperați să ajungă la un meci? De-aici până a ajunge la concluzia că pe terenul stadioanelor se rostogolesc mult mai mulți bani decât pe prăfuitele scene de lemn, este un drum foarte scurt. Și foarte elocvent. Regret, dar nu mai iubim arta pe cât iubim „marfa” (adică materialul – adică partea materială, adică, ce s-o mai lungesc: banul!). Conectată la realitate și punându-mi tot timpul întrebări despre cine poartă interesul, mă întreb și când voi afla răspunsurile potrivite. Iar apropo de neinspirata mea abordare de astăzi, sensul fair-play-ului îmi va aluneca multă vreme printre degetele de la mâini, pentru că despre alte degete poate fi vorba doar acolo unde mingea se rostogolește prin băltoace. Deocamdată ea, mingea, este în terenul lor. Al fanilor. Balonul nostru de oxigen mai are de așteptat până să zboare spre tribuna oficială... și așa, sub ploaia de pumni, de bani și de vorbe dure aruncate din stânga în dreapta, ne strecurăm și noi, echipa ignorată, pe marginea terenului, ocolind gazonul și ferindu-ne să nu primim ceva în cap. Vreun „fair-play”... ce credeți?

Astăzi m-am antrenat și eu. Am încercat un nou exercițiu. Nu vă fie cu supărare! Vorba lui Murphy: „Dacă n-am reușit să vă conving, măcar să vă zăpăcesc”.

„CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÂNTENI...”

O definiție neperimată, mai ales dacă ne hazardăm și ne luăm permisiunea, într-o inspirație de moment, să folosim aceeași formulă ca un virtual generic de capitol dintr-o reală carte despre cei mai îndrăgiți actori. Capitolul deschis astăzi la pagina în care doar citind numele celui înscris și este de ajuns: Ștefan Iordache. Lumina care emană din acest nume ar putea umple golul multor minți și multor suflete. Este suficient să afli că acest actor se numește Ștefan Iordache și totul se scrie de la sine.

Cu toate astea, mi-am luat inima în dinți și, de curând, într-o zi geroasă, temătoare că voi pierde prilejul unei cât de firave conversații, precum și că voi rata urările publice pentru Sfântul Ștefan care se apropie, am dat buzna în cabina lui Ștefan Iordache de la Teatrul Mic, răpindu-i artistului retras în gândurile sale o jumătate de oră din neîndestulătorul timp necesar repetițiilor. Ștefan pregătește în această perioadă „Lolita”, o dramatizare a doamnei Mihaela Tonitza, după romanul lui Nabokov, regizor fiind doamna Cătălina Buzoianu.

În urma unor sumare propuneri sub chip de întrebări află câteva lucruri mai puțin cunoscute nouă. Steaua care i-a deschis calea spre celebritate, unicitate, n-a dorit să-l facă medic, cum și-ar fi dorit el, omul. După insuccesul cu medicina, tatăl său l-a angajat un fel de achizitor, un fel de contabil, la cooperativa „Sporul”.

Dar o întâmplare, banală în aparență, a făcut ca la cei 17 ani ai săi, Ștefan să fie cooptat de către Costin Dodu

(de la Teatrul Armatei, în 1958) într-o „brigadă artistică”. În paranteză fie spus, aceste „curajoase” manifestări artistico-satirice foarte la modă, crezându-se că pot fi mijloacele radicale de îndreptare a răului din viața socială, erau, chipurile, prilejuri de a se spune pe scenă, pentru popor, ceva mai mult decât aveai voie să vorbești în fapt. Adică nimic!

Închid paranteza demnă de alte judecăți și mă întorc la șansa oferită, într-o doară, lui Ștefan Iordache, care în brigadă îl „juca” pe tovarășul Moise – vicepreședinte de cooperatie, fapt ce a făcut să i se spună: „De ce nu te duci tu la teatru?”... Și s-a dus. Un tânăr de 18 ani, 1,84 m înălțime, 62 de kilograme și purtând „creasta de cocoș” – moda capilară „en vogue” pe-atunci, stingher în hainele de gală prea strâmte ale tatălui, Ștefan Iordache, devenind student la I.A.T.C., a deschis *capitolul* care-i poartă numele. Încheind – după spusele sale – o studenție unică și irepetabilă ca perioadă de viață, având și un profesor în care a crezut și care, la rândul său, a crezut în el (este vorba de Dinu Negreanu, stabilit în America, dar dispărut de curând), Ștefan își dă examenul de absolvire cu „Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită” de Bertold Brecht.

Tot pe-atunci, regizorul de film Mihai Iacob – plecat și el de mult în America – căuta interpret pentru rolul principal în scenariul lui Titus Popovici, „Străinul”. Mai mult sau mai puțin într-o doară, o regretată prietenă a studenților-actori, Aurelia Marcu, regizor tehnic la „Casandra”, îi aruncă lui Iacob propunerea cu „ți-am găsit interpret”, vizându-l pe tânărul absolvent „Arturo Ui”!

Văzându-l în spectacol, Iacob a exclamat: „Amico, ai înnebunit? Cum să iau urâciunea asta în film?” Să fie clar, dragi cititori, replica era îndreptățită, pentru că Arturo – urâciunea –, de fapt, era caricatura lui Hitler și, prin urmare,

tânărul Iordache își ascundea adevăratele trăsături sub o mască grotescă. Ajuns totuși la probele pentru film, Ștefan Iordache a fost „Străinul”, devenit peste noapte pentru toți „apropiatul”, „cunoscutul”, „prietenul”, „actorul”... Din spusele mele s-ar înțelege, în mod eronat, că de fiecare dată doar șansa a fost cea care a intervenit în viața lui Ștefan. E drept că ea, șansa, are un cuvânt de spus, dovadă că și „Străinul” a fost „șansa vieții” pentru viitorul mare profesionist. Dar dacă ne oprim doar la ea... nu avem nicio șansă! Ceea ce ți se oferă este una, iar ceea ce știi apoi să oferi, să dai este cu totul altceva, mai greu și mai profund.

La producția „Străinul”, înconjurat la film de marii oameni cu numele de George Calboreanu, Ștefan Ciubotărașu, Fory Etterle, Costache Antoniu, George Mărutză, ocrotit și învățat de către aceștia, dezvăluindu-și aptitudinile, în prospețimea și nealterarea vârstei, Ștefan Iordache a pornit pe drumul spinos al urmașului acelor nume intrate de mult în istorie.

Revenind câteva clipe la începuturi, să amintesc că Ștefan a început șirul succeselor, după absolvire, la Teatrul Dramatic din Constanța, unde a stat doar un an. Aici a debutat cu „vedeta blondă” în „N-avem centru înaintaș”, autor Nicuță Tănase, un condei de ascuțit umor al vremii aceleia. Regia: Jean Stopler.

După ce că dădusem buzna în ceasurile de muncă ale lui Iordache, în dimineața geroasă de care am pomenit, la un moment dat am încercat să forțez nota și să-l fac să mi se destăinuie mai mult, în sensul unei mai amănunțite și chiar delicate păreri despre propria-i persoană. Imprudență fără margini! Imposibil de obținut așa ceva. În incredibila-i și misterioasa-i modestie, dublată, de fapt, de timiditate, Ștefan Iordache parcă se teme să-l descoperi. Și nici nu cred că ar trebui. Dintr-un bine conservat instinct, Ștefan te

pune, mereu, în fața unei întrebări. Dacă poți s-o descifrezi și să-i afli răspunsul, bine. Dacă nu, nu! Te privește... El, oricum, rămâne unic. Unicitate remarcabilă și remarcată cu prilejul fiecărei partituri artistice pe care a avut ocazia să o înnobileze; câteva, spre aducere aminte, cu precizarea că numărul acestora, atât în filme, cât și pe scenă, atinge, ba poate depășește suta. „Glissando” al lui Mircea Daneliuc, „Noiembrie, ultimul bal”, „Eu sunt Adam” ale lui Dan Pița, „Cei care plătesc cu viața” și „Cel mai iubit dintre pământeni” – filmele lui Șerban Marinescu; în teatru aș aminti mai din tinerețe musicalul „Ce înseamnă să fii onest” după G.B. Shaw, „Richard II” de W. Shakespeare și „Titus Andronicus” al aceluiași mare Will, în fine, lista este imensă și rămâne deschisă.

Până la viitoarea întâlnire cu deosebitul nostru coleg Ștefan Iordache, pe care o sper prilejuită de sărbătorirea celor 40 de ani de la absolvirea Institutului de Teatru (în 2003), aș vrea să adaug câteva nume de generație devenite, la rândul lor, celebre: regretatul Cornel Coman, Valentin Uritescu, Irina Petrescu, Alexandru Simionică – dispărut brutal –, Valeriu Dogaru, Leni Pințea-Homeag, Dionisie Vitcu și, printre ei, deosebitul director al Naționalului craiovean, Emil Boroghină. Vorba lui Ștefan: „Sigur că da!”

ALHAMBRA, CĂRĂBUȘ, BARAȘEUM...

„Alo! Alo! Aici e radio! Stroe și Vasilache... lache... lache!” Un ecou celebru pe calea undelor hertziene –cam prin 1931 – pe care buncii noștri și chiar și unii dintre cei care măcar au aflat de el nu-l uită. Treptat, treptat o anume uitare a căzut, ca o cortină, peste vremea începuturilor divertismentului românesc. Cortina trebuie, din când în când, dată la o parte, măcar un colț al ei, pentru a fixa un reflector timid asupra celor care au avut îndrăzneală și au cutezat să se înfrunte cu publicul și cu propria inventivitate. Cei doi, nume emblematice pentru români, desigur recunoscuți din refrenul amintit, sunt N. Stroe și Vasile Vasilache. Uneori cu mijloace, să le zicem „rudimentare“, în locuri, poate, mai puțin proprii actului artistic, cei doi, împreună cu alți prieteni de breaslă, au fost și au rămas ani de zile numele cunoscute și populare ale Undei vesele – de la ora prânzului – și ale Revistei.

N. Nacht (Stroe) a dat de trei ori examen la Academia Regală de Teatru și Muzică și tot de atâtea ori nu a fost primit. Motivul pare a fi fost că era mic de statură și nu avea ce face în teatru. Cel care, în final, l-a apreciat și l-a luat la clasa sa a fost actorul Nicolae Soreanu, care, pe lângă teatru, l-a mai învățat ceva, așa... ca un sfat: „Te dă afară pe ușă, intri pe fereastră”. Prin 1926, studentul Nacht și-a schimbat numele în Stroe – nume rămas întipărit cu majuscule în analele divertismentului românesc.

Cu Vasilache (pianist acompaniator la începuturi) s-a întâlnit pe scenă când Tănase i-a angajat, luându-l pe

Stroe de la „Alhambra”, iar pe Vasilache de la „Colos” și reunindu-i la „Cărăbuș”. Ei deja „apăruseră” în radio și lumea începuse să-i caute. Destul de curând, cei doi și-au înființat propriul teatru – compania „Stroe și Vasilache” (cam în 1930 și ceva) –, cu sediul în subsolul actualului Teatru „Odeon” – la „Majestic”. Turnee, succese, uneori și bani! Ce e drept, pe vremea aia, pentru „faptele artistice” se mai găsea câte un sponsor generos care – fără pretenția de a se pricepe, ba dimpotrivă – se alătura artiștilor crezând în talentul și menirea lor. Unul dintre aceștia, vestitul pe atunci Max Auschnitt, rugat de Stroe și Vasilache să-i ajute pentru un festival care să le poarte numele, le-a răspuns: „Măi băieți, eu nu pot să intru în afacere, nu prea am timp. Dar vindeți-mi acum două locuri și le plătesc pe loc!”. Și a scos 10.000 de lei. În 1931 era o sumă colosală. Țin să adaug că toate informațiile pe care le dețin pentru acest articol mi-au fost furnizate (și se găsesc tipărite) de către Eugen Stroe-Nacht, actor și regizor în Israel, fiul celebrului comic, prieten cu noi, iar onestele mele rânduri le dedic în egală măsură tuturor colegilor care încă mai viețuiesc, precum și doamnei Rolanda Camin, soția aceluiași vestit N. Stroe. Viața i-a oferit lui N. Stroe și surprize. Dintre cele neplăcute. Odată cu 1941, venirea legionarilor a instaurat legea antisemită. Deci, interdicția de a apărea pe scenă. Și totuși, pe pitite, scriitura și inspirația nelișiștitului artist se făceau simțite pe scenă, prin rostirile celorlalți. A avut voie, în timp, să apară și la „Barașeum” (actualul T.E.S.), conducând secția de estradă. Unde, alături de Vasilache, scrie comedia muzicală „Firfircă”. Anul 1944 îi dă însă o lovitură teribilă: V. Vasilache moare în bombardament. Sub comuniști, Stroe revine în teatru, dar trăiește clipele triste ale „trădării”, ale acuzațiilor de „dușman al poporului”, pentru că nu voia să fie membru de partid. Era regalist. În fine, după o carieră vastă, cutremurul din 1977 determină plecarea

întregii familii în Israel. Intensa solicitare nervoasă, precum și încercarea de a se pregăti (spre sfârșitul deceniului opt) pentru rolul Ianke (la trupa lui Șeptilici din Canada) l-au dus, fatalmente, la o comoție cerebrală. Mintește încețoșată a tresărit într-o clipă de luciditate doar la aflarea veștii că în '89 românii s-au eliberat, iar glasul a rostit clar: „Ce spui, domnule?!”...

97

1-7 martie 2005

POFTIȚI ÎN MUZEUL INIMILOR NOASTRE!

Cu o evocare azi, cu una ieri și probabil alta mâine, mă îndrept încet-încet spre acele spații unde foste vieți, înțepenite în vitrine triste, dar impozante, respiră praful vetust al timpurilor pe care le-au trăit: muzeele.

Spun vieți și nu greșesc, chiar dacă e vorba de o haină, de o perucă sau de o bijuterie – toate pentru scenă.

Până la urmă, dacă mă gândesc bine, în sinea noastră, a fiecărui actor, se ascunde speranța de a rămâne cândva într-un muzeu. Măcar imaginea dintr-o poză, un pantof Louis al XV-lea, o șuviță de păr natural de pe vremea când nu ajunsesem să-l vopsim. Undeva, într-un raft, să ni se păstreze o urmă. Sunt înclinată să zic – chiar la „Antipa”! Ce, poate, într-o altă viață, cine știe!...

Lăsând gluma ceva mai încolo, mă întorc la vitrinele expresive conținând câte ceva din ale celor care au trăit în teatru. E trist, e frumos, e demn, e omenesc. Și dacă obiectele însuflețite altă dată, dar păstrând amintirea momentului viu, sunt sub grija unui custode precum Ionuț Niculescu la Teatrul Național din Capitală, cred că nimeni nu-și mai dorește altceva.

Ionuț Niculescu și continuitatea sentimentală și științifică pe care a dat-o viețuirii Muzeului TNB sunt subiecte de dezvoltat în viitor.

Astăzi descopăr altceva într-o carte a domniei sale, despre „Presa teatrală românească între 1835 și 1944”. Nu voi mai repeta lucrul știut de ani de zile (când domnul Niculescu avea rubrici permanente la radio, legate de istoria teatrului și a spectacolului), implicarea sa cu devotamentul specific nu numai omului de carte, ci, mai ales, al celui care posedă iscusința sintezei și a descoperirii amănuntului semnificativ; voi spune doar atât: că tot ce vrei să afli într-un domeniu nespectaculos, de scotocirea datelor și a documentelor privitoare la teatru, găsești în arhiva Ionuț Niculescu.

Cartea cu pricina ne dezvăluie, pentru informarea dvs. generală, cum că intelectualii români ai secolului al XIX-lea și născătorii ideii de teatru românesc și de spectacol cult românesc au fost capabili, preț de 100 de ani, să se încumete cu îndârjire să editeze aproape anual, cu mici excepții, în mai toate orașele în dezvoltare (București, Iași, Craiova, Brăila, Galați, Ploiești, Focșani și altele), zeci de gazete sau publicații ocazionate de repertoriile teatrelor, de apariția unor actori – în timp celebri –, de evenimente de artă.

Iată, astăzi, un citat reprezentativ, semnat Barbu Catargiu, în „Gazeta Teatrului Național”, 1835: „Priviți teatrul, o școală de moral, și veți găsi pe actori mândri de a fi

profesori norodului; (...) faceți pe actorul român să meargă singur îmbulzit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său, să înduplece, să miște inimile, să se simtă fericit și mândru de profesia sa”.

O, temporal!...

99

21-27 mai 2002

ȘANSA LUI ILARION

În fond, ce înseamnă viața unei personalități? Ce înseamnă a fi o personalitate? Unii autori încearcă să exprime în definiții caracterul complex, relativ eterogen al structurii personalității, punând accentul asupra ordinii și regulii de compunere a unor elemente calitativ distincte: biologice, fiziologice, psihologice și socio-culturale. În psihologie, domeniul de cercetare, printre altele și al personalității individului, definițiile abundă și uneori se contrazic, de aceea nu vom găsi una clasică pe care s-o inventariem ca atare. Operăm, când e cazul, cu definiții relative, parțiale, care delimitează sau precizează diferite direcții concrete de investigație, diferite laturi ale personalității. Poate vă întrebați unde vreau să ajung? La faptul că individul ca atare, pus în contact nemijlocit cu mediul său înconjurător și ținând cont de capacitatea sa de a se acomoda acestuia, de a selecta pentru propriile interese ceea ce îi folosește la atingerea unui scop, deci prin permanentă cunoaștere și dezvoltare, capătă, cu timpul, o anume personalitate.

Personalitate devii, nu ești!

În cazul actorilor – căci despre aceștia vreau să mai spun azi câte ceva –, e bine ca la toate datele personale, însușite și experimentate, să se mai adauge și șansa. Șansa nu poate fi definită decât ca noțiune pură; ce ar trebui să însemne ea, concret, pentru individ este aproape imposibil de stabilit. Cum s-ar spune, fiecare cu steaua lui. Se mai spune și că șansa ți-o aduci singur, că mai trebuie și forțată...

Da și nu.

Uneori, șansa vine când te aștepți mai puțin, alteori deloc...

Îmi aduc aminte că în studenție nu aveam voie să colaborăm – ca studenți disciplinați ce ne aflam, slujind ideologii severe – nici cu radioul, nici cu televiziunea, dar nici cu cinematografia. Și iată că șansa a dat târcoale grupei noastre și l-a tras la sorți pe Ilarion Ciobanu (Claris, cum îi spuneam noi). Eram în anul doi. Ilarion era pe lângă noi cam ca un tată, avea vreo treizeci de ani, maturizat prematur de o existență aspră, cu o expresivitate deosebită a chipului și cu o franchețe aproape brutală în comportament. Ne impunea un fel de respect aparte, iar el ne privea – cel puțin așa cred eu – ca pe niște puișori...

Ei bine, pe Claris soarta l-a scutit de a aștepta mai mulți ani pentru a-l face celebru. Șansa i-a fost oferită de film. Se căuta interpret pentru „Setea”, deja clasicul film pe scenariul lui Titus Popovici (regizor Mircea Drăgan).

Și l-au găsit.

Toate bune și frumoase, dar, pe vremea aceea, era „necesar obiectiv” să existe și un dar, totuși...

În conformitate cu regulamentul sever al școlii, Ilarion Ciobanu a fost pus în fața alternativei: „Școala sau filmul!” Amândouă, în nici un caz!

Cu bucuria și părerea de rău împletite într-o clipă grea, Ilarion și-a simțit chemarea și a ales filmul. Bine a făcut,

spun eu și acum, pentru că a avut parte de una dintre cele mai interesante cariere cinematografice de la noi, din multe puncte de vedere comparabile, aș zice, cu drumul spinos și plin de neprevăzut al multor staruri din cetatea filmului, Hollywood, alături de alte nume celebre. Desigur, conform regulilor nescrise, după foarte mulți ani plini, au venit și vremuri grele, pentru cinematografie în general, și șansa lui Ciobanu a devenit neșansă – a lui, a noastră, a tuturor...

Pentru cei ca el, poate ar trebui gândit câte un scenariu care să-i readucă în activitate, pe cât posibil. Fără să jignesc pe nimeni, dar nu sunt convinsă că toate descoperirile de moment sunt și cele care vor dăinui ani și ani. Dovadă stă aviditatea cu care lumea dorește să vadă filmul românesc „vechi”. Poate n-ar trebui renunțat atât de ușor la un trecut cultural – incluzând aici și alte zone, în afară de film – trecut, hai să recunoaștem, ce a pus bazele a ceea ce ne străduim să construim astăzi și – să mai recunoaștem încă o dată – nu prea ne iese...

27 ianuarie – 2 februarie 2004

ATENȚIE! SE ÎNREGISTREAZĂ!

Pe culoarele Radioului întâlnesc adesea, de mulți ani, un domn. Cu pas măsurat, cu vorba blândă, răspândind așezare și liniște. Este regizorul Ion Vova.

N-am avut prilejul să mă întâlnesc pe calea undelor cu domnia sa, dar faptul nu mă neliniștește; la longevitatea și luciditatea care îl caracterizează, mai am șanse în următorii zece ani!

Sper să luați în serios ceea ce spun, regizorul Ion Vova „funcționează” în Radio de fix 52 de ani (din 1952 nu s-a mai despărțit de studiouri, radioul fiind împlinirea, pe alt plan, a dragostei sale pentru teatru). Și chiar dacă nu mă număr decât printre cei care-l admiră, „abundența” de actori pe care i-a consacrat prin intermediul zecilor de emisiuni regizate – începând cu emisiunile pentru copii, continuând cu teatrul și cu emisiuni cu profil cultural sau științific și mai ales de divertisment – prin sutele de transmisiuni, toate acestea fac din regizorul Ion Vova unul dintre cei mai prolifici, dar și unul dintre cei care i-au iubit pe actori și le-au apreciat valoarea cu o intuiție perfectă.

Începuturile acestui de nedeazăzmit regizor au fost, de fapt, tot pe scenă. Ca interpret. Absolvent al Academiei de Muzică și Artă Dramatică în 1943, clasa rafinatului Ion Manolescu, tânărul Ion Vova a fost predestinat numai... rolurilor de compoziție! Tipuri diferite de bătrâni. Mai cu seamă în comedie. Avea ceea ce se cheamă – și este chiar o însușire obligatorie pentru un actor – ușurința „transformării”, a transferului în altă personalitate, cea a personajului. Și chiar dacă experiența sa era foarte mică în ceea ce privește „tehnica” unei compoziții, lucrurile au căpătat sens și consistență jucând alături de cei mai mari: la Teatrul „Regina Maria”, în compania Bulandra-Maximilian-Storin; la Teatrul „Comedia”, la Sică Alexandrescu; la „Teatrul Nostru” – alături de Dina Cocea, în compania Grigore Vasiliu-Birlic; la Teatrul Național. Ce credeți, fideli cititori? Mulți actori se pot lăuda cu un asemenea palmares?! Mă tem că nu! Tinerețea lui Ion Vova

și sincera credință că pe-atunci (1952), când se propunea – ca efigie a democrației și libertății de exprimare – metoda „criticii de jos în sus”, adică din popor către putere, i-au jucat o „festă”. Îndrăznind să spună „ceva” care nu-i plăcea, care trebuia criticat și îndreptat, a fost, pentru început, apreciat; dar urmarea, logică pentru falsitatea preceptelor staliniste, a fost excluderea din teatru... Putea fi „dăunător”? Nu? Cel care l-a salvat, oferindu-i o șansă, a fost „uriașul” – la propriu și la figurat – regizor Mihai Zirra. Îl văzuse jucând, îl aprecia și l-a luat în radio. Mihai Zirra, al cărui nume îl poartă de câțiva ani studioul T 1, l-a îndemnat spre regia de teatru, firește a teatrului radiofonic. Lista lui Ion Vova este imensă, de la Shakespeare la Gogol, de la Cervantes la Valentin Kataev, de la Alecsandri la Tudor Mușatescu. Iar lista emisiunilor pentru copii – cei mai îndrăgiți „actori” ai săi fiind chiar copiii care au crescut actori în radio, Gelu Colceag, Vasile Manta, Eugen Cristea și alții – este imposibil de reprodus. Să vă comunic câteva: Roza vânturilor, Do-re-mi (inițiere muzicală), Vreau să știu (emisiune cu celebrul profesor Știe tot, cu la fel de celebrul actor Tudorel Popa), Radio Prichindel și multe altele. Ceea ce însă rămâne pentru mulți dintre noi va fi celebra Undă veselă, emisiune care a fixat în *fonoteca de aur* nume ca George Trestian, Nae Roman, Al. Giugaru, Birlic, Natașa Alexandra, Maria Vauvrina, Horia Șerbănescu și Radu Zaharescu, Coca Andronescu și Mihai Fotino, Toma Caragiu ș.a.m.d.

O undă de calm și echilibru dăinuie în Radio, ori de câte ori pe culoarele sale se plimbă cu pas măsurat, zilnic, veteranul domn Ion Vova.

BĂIEȘU A AJUTAT UN PRIETEN: PETRE ȚUȚEA

Tranformându-și porecla în nume și numele în renume, născut la 2 ianuarie 1933 în Băiești-Buzău, Ion Mihalache – nume propriu periculos de a fi pronunțat în anii de după război – devine celebrul scriitor, umorist cu precădere, Ion Băieșu. Anul acesta ar fi împlinit 70 de ani. În plină forță creatoare, supus unei efervescențe creatoare debordante, dispare în 1992. Nescrisă, dar devenită un fel de lege născută spontan, evoc, de fiecare dată când e cazul, o constatare: condeiul l-au știut mânuși mai cu seamă fiii de la țară! Mărturie stau paginile de istorie a literaturii române, iar Ion Băieșu nu face excepție.

Probabil că, acolo unde există, bunul-simț sănătos, în timp cultivat cu bună-știință, devine talent și măiestrie. Subiectele simple, ale vieții de zi cu zi – cu bune, cu rele – deveneau în fantezia comică a lui Băieșu, dovedind și capacitate moralizatoare, surse de râs.

„Băieșu râde mereu...” – pomenește prietenul de-o viață al acestuia, scriitorul Fănuș Neagu. Definitiv pentru autor este genul scurt. Titlurile se adună vertiginos, însumând cam zece volume, iar câteva dintre ele au șansa binecuvântată să devină, la un anumit moment, piese de teatru. Prima piesă se numea „Ariciul de la Dopul Perfect” (jucată la Teatrul „Delavrancea” în 1960), dar ceea ce a căpătat chipul consacrării s-a numit „Iertarea” – premiată de Uniunea Scriitorilor în 1968 – jucată la Teatrul Mic cu regretații Dumitru Furdul și Leopoldina Bălănuță (regia Ion Cojar), iar în 1970 s-a numit „Preșul”. Viața „Preșului” a

durat imens. La Teatrul de Comedie, această piesă a „slujit” repertoriul circa 20 de ani, la ea participând treptat mai toată distribuția. Cenzura l-a oprit chiar în 1989. „Preșul” s-a jucat și în China, și în Turcia, precum și alte texte inspirate, traduse și bine primite peste hotarele țării.

Ca un fapt aparte, să pomenesc că ultima sa piesă, „Nu muriți din întâmplare”, a avut premiera în aprilie 1997 la Pancevo, în Iugoslavia, după care, ca o fatalitate, la scurt timp, a pornit războiul pe acele meleaguri.

Radu Băieșu – fiul dramaturgului – a regizat spectacolul. Tot el este cel care mi-a furnizat cele câteva informații pe care le notez aici.

De ce am abordat astăzi „tema Băieșu”? Pentru că există „Balanța” și există „Tanța și Costel”! Autorul care îl iubea pe Kafka și păstra pe noptieră romanul acestuia, „America”, era un timid, dar sociabil, era în același timp discret și decent, plin de bune intenții în a-i ajuta pe alții (un extraordinar exemplu: avându-l alături pe Fănuș Neagu a reușit, prin Uniunea Scriitorilor, să-i rezolve o mică pensie unicului Petre Țuțea – cu care, de altfel, a rămas într-o deosebită relație de prietenie).

Băieșu părea foarte vesel, dar ascundea o teribilă frământare, îl stăpânea o mare emoție când își publica cele scrise.

La „Balanța” – roman pe care generația mea l-a citit pe nerăsuflăte și care ne-a șocat (plăcut) pe toți – a lucrat zece ani în secret. Din păcate, nu a mai fost de față la apariția filmului lui Pintilie, nu a putut să se bucure deplin de „eliberarea de cenzură” care a sosit odată cu ‘89 și l-ar fi putut face să-și continue cu și mai multă ardoare investigațiile în natura umană.

Nefiind autor de „conjunctură”, hazul trist al lui Băieșu, textele sale ar merita să ia locul, în mod justificat, multor presupuse momente comice din zilele noastre!

De ce nu se încearcă, oameni buni?!

Cine uită de remarcabilul serial de televiziune „Tanța și Costel” păcătuiește neiertat. Apărut înaintea prozei scurte „Iubirea e un lucru foarte mare” (1967), care a consacrat personajele, serialul a fost și va rămâne o pagină antologică de umor, nemaivorbind de imaginea lui fixată prin chipurile a doi monștri sacri: Octavian Cotescu și Coca Andronescu. La alt nivel, bineînțeles, subsemnata, alături de Eugen Cristea, am verificat, în câteva rânduri (în America, în Israel, în Dubai, la câteva televiziuni autohtone), umorul lui Băieșu sub titlul celebrului dialog „Nervi”. Constatare: ascultătorii sunt surprinși, și – mai cu seamă tinerii – acceptă, sunt entuziasmați de ceea ce descoperă.

Păi, atunci?!

Fără „nervi” să-l „re-cunoaștem” pe Băieșu.

4-17 martie 2003

„MAGISTRE FĂRĂ SEAMĂN, SLAVĂ...”

(William Shakespeare)

Emoția s-a născut, în clipa în care mi-am luat curajul să vorbesc astăzi despre George Constantin. Teamă îmi este de propria-mi judecată care îmi poate limita îndrăzneala.

Bucurie însă există cât se poate de multă, cuprinsă chiar și în niște cuvinte neîncăpătoare, pentru ca măcar cu atât să mă aleg de pe urma îndrăzelii de a repeta în scris numele lui George Constantin, mândrindu-mă să mă număr printre cei câțiva, foarte puțini, care – după dispariția sa – au luat un condei în mână și i-au caligrafiat numele.

De puțin timp sunt în posesia unei casete video și a unui CD care vor să însemne – dacă faptul ar fi înțeles cum se cuvine – o cărămidă la baza unui posibil Arc de Triumf inscripționat „Regele Teatrului“, având pe pilonii puternici sculptate în basorelief scenele, nu de lupte, ci de viață, din teatru și film ale lui George Constantin. De când am primit caseta am încremenit multă vreme privind icoana chipului de pe copertă. Este un om, dar nu este un om!

Este un fel de vulcan gata să erupă.

Și totuși este un om ai cărui ochi limpezi, de culoarea mării, ascund tainele de nepătruns ale sufletului său. Acest om, dominat de patima sa lăuntrică, a fost și rămâne pentru noi *ființa artei*. Citându-l pe unul dintre interlocutorii care au avut amabilitatea și plăcerea să participe la realizarea filmului dedicat lui George Constantin, domnul Nicolae Manolescu ne spune: „Intra în rol ca într-o parte din ființa lui“.

Și, adaug eu, ființa sa unică, prin contopire, nu avea loc de a se exprima decât în marile partituri ale dramaturgiei universale: George Constantin a fost Lear, a fost Henric al IV-lea, a fost Lopahin, a fost Prospero... George Constantin a fost Sinești, a fost Petru Rareș... El a fost *acel* personaj pe care l-a interpretat împrumutându-i aura sa.

Întorcându-mă la filmul ce cuprinde cele mai speciale clipe artistice ale Magistrului, doresc să dau câteva amănunte. Casetă video a apărut în 1999 prin strădania materială, dar mai cu seamă sufletească a fiului lui George Constantin, tânărul și foarte înzestratul actor Mihai Constantin.

„Am ținut foarte mult să fac ceva pentru părinții mei“ – sunt propriile-i cuvinte ce denotă respect și cult pentru cei care ți-au dat viață – însușiri cu care, să fim cinstiți, nu se pot lăuda prea mulți copii în zilele noastre. Și astfel a luat ființă Fundația „George Constantin“, al cărei fondator și unic membru este Mihai! Curios, nu?! Nu! Pentru dezinteresul care ne face viața searbădă, pentru lipsa respectului și a dragostei salvatoare de suflete, nu e nimic curios și nefiresc în faptul că marii actori ai românilor, dacă nu mai sunt printre noi, e ca și cum nici nu mai există. Doar pe ici, pe colo, se înfiripă cu greu câte o fundație ce le poartă numele prin strădania unui membru de familie apropiat, nicidecum, Doamne ferește, din gândurile oneste ale vreunui for cultural superior...

Mihai s-a umilit. Acesta este cuvântul. Doi ani, încercând să obțină interviuri – la care câțiva colegi au refuzat (sic!) – materiale filmate din TV, înregistrări radio, aprobări, accepturi, semnături, ce mai, tot tacâmul birocratic și inutil, doi ani umilitori pentru a scoate la lumină (și la vânzare, dacă mi-e îngăduit, căci și din asta trăim) filmul George Constantin, CD-ul cu unele – prea puține – din multitudinea de înregistrări radio, precum și un disc cuprinzând arii din opere ale minunatei sale mame, doamna Iulia Buciuceanu.

Atât.

Dar enorm.

Sunt unul dintre cei care-i apreciază efortul; susținut de dragoste și de un echilibrat simț al dreptății, Mihai Constantin apără, de fapt, niște „bunuri naționale“. Și bine face. Fundația, în ultimii ani, slujește, cu intenții educaționale, tinerei generații – sper, de intelectuali – din licee, provocând-o „artistic“ în cadrul unor festivaluri de teatru interșcoli, care anul acesta a ajuns la ediția a V-a. Președintele juriului de selecție este un alt maestru al scenei: Victor Rebengiuc.

Profesionalismul, astfel, este ceea ce domină prestația elevilor. Slavă Domnului! Vom mai vorbi despre asta la timpul potrivit, iar despre întâlnirea mea cu „Magistrul” George Constantin, în intervenția următoare... Întâlnirea a fost dată de Dumnezeu. Îmi doream, ca oricine din breaslă, să ajung cândva să joc alături de George Constantin. S-a întâmplat de vreo două ori să-l întâlnesc în radio, nefiind în replică directă. Dar amuțeam, nu respiram și încercam să ghicesc prin anticipare nuanțele subtile ale glasului, ale „inventivității” sale, organice, de altfel, în făptuirea personajului ascuns de privirea spectatorului.

George Constantin a înregistrat enorm de multe piese – devenite fonotecă de aur a Radiodifuziunii Române –, iar eu cred că energia, sufletul și nuanțele glasului său au fost captate pentru vecie în pereții izolați ai studioului de teatru (care-i și poartă numele), însuflându-ne din când în când, dându-ne puterea de a fi mai buni ca artiști, dar și ca oameni...

Înainte de 1990, regretata mea prietenă, regizoarea Olimpia Arghir, a propus pentru televiziune „Enigma din testament” – o dramatizare a lui Ștefan Radoff după Sadoveanu. O distribuție foarte mare în care mi-am găsit și eu locul, într-un rol superb, sensibil și dramatic.

Olimpia mi-a spus că sunt „Floarea”, soția lui George Constantin! Dar mi-a mai spus că „magistrul” ar dori să mă cunoască mai bine și să facem o lectură separat, înainte de înregistrare. Mi s-a părut normal. Avea tot dreptul din lume să-și aleagă partenera potrivită. Cu inima strânsă, cu teama de a nu mă accepta, am intrat într-o cabină strâmtă din Teatrul „Nottara”.

N-am întârziat la întâlnire, dar viitorul dorit partener era deja acolo, instalat în scaunul banal al cabinei, care nu-i putea știrbi statura de rege...

Ochii pătrunzători mi-au zâmbit din umbre, măsurându-mă cu atenție. Am schimbat câteva cuvinte. Cred că am și citit ceva din text, nu mai țin minte, în orice caz, probabil, s-a stabilit o primă „respirație“ comună asupra relației celor două personaje pe care le aveam de întruchipat, relație deloc duioasă în contextul dramatic.

Ne-am reîntâlnit la înregistrarea tele-play-ului și de-atunci, până când va fi, mă simt cea mai fericită parteneră a lui George Constantin, deși a fost prima și ultima noastră întâlnire artistică...

Iar după 1990, cam prin 1996, cu prilejul – neoficial și fără ampoare – dat de Fundația „Camil Petrescu“, reprezentată de fiul gânditorului care „a văzut idei“, am mai stat o dată alături de „magistru“.

Camil Petrescu jr. a avut plăcerea, însoțită de recunoaștere, ca după mulți ani petrecuți în Statele Unite, să revină în țară și să ofere, spre mulțumire, câte o diplomă de onoare tuturor actorilor care au în palmaresul lor o partitură de Camil Petrescu. Eu am jucat prin anii ‘80, în TV, Ana-Bella (dublu rol) din „Iată femeia pe care o iubesc“ (regizor Cornel Todea). Diploma era însoțită de o garoafă roșie. Lângă mine, pe alt scaun, George Constantin, parcă stingher, oricum modest ca întotdeauna și copleșit de laude, legăna firul de floare cu stângăcie, împrumutându-i neliniștea sa. Fără ceremonie, tăcut, mi l-a oferit și mi-a zâmbit...

Amintirile mele de aur se cuprind în aceste rânduri, revenind însă la filmul făcut de Mihai Constantin despre inegalabilul său tată, aflăm că mulți dintre cei care l-au prețuit și iubit cu dragoste adevărată și s-au aflat fericiți să apară în film, au ascuns în vorbele spuse mult mai multe taine decât se pot cuprinde în niște cuvinte neîncăpătoare... Cu îngăduința producătorului filmului voi spicui câteva

dintre acele intervenții de suflet care mi-au dat și mie
imbold să scriu.

Regizorul Vlad Mugur amintește de profesorul lui
George Constantin, Nicolae Bălțățeanu, cel care i-a
remarcat elevului său preferat deosebita „plastică a jocului
cuvântului“ pe care n-o mai avea nimeni altul...

111

Ca una din „marile minuni ale teatrului românesc“
(Vlad Mugur), „artist de geniu, rareori gazdă a norocului,
dar mereu gazdă a visului“ (Leopoldina Bălănuță), „ca un
taifun, făcea vid în jur, pe scenă“ (Ștefan Iordache), „ne
exprima pe noi“ (Florian Pittiș), iar după spusele înseși ale
magistrului „o osteneală cumplită pentru a realiza ceva“ –
definesc, în parte, dimensiunea principală a Regelui George
Constantin: bufoneria solemnă, tragicomicul înțeleptului
care-și găsește resursele în răs și „mântuirea în Dumnezeu“
(Fănuș Neagu).

„Se-apropie de pârg lucrarea noastră, / Sunt ascultat
de duhuri; vraja prinde; / Iar timpul mă slujește. Cât e
ceasul?...“ ...ne încântă auzul glasul lui George Constantin,
rostind vorbele lui Prospero („Furtuna” – W. Shakespeare).

CLANUL TUDORILOR

Tentația de a aduce în lumină, prin vorbele mele, mai mult sau mai puțin meșteșugite, dar, sigur, pline de bucurie și tandrețe, vieți frumoase ale unor oameni frumoși nu mă părăsește. Dimpotrivă. Mai cu seamă când prilejul mi se ițește la colțul străzii. Nu în sensul că se găsesc oameni minunați la tot pasul – ehe! unde n-ar fi! –, ci pentru că și norocul face să locuim aproape în vecinătate, eu și familia compozitorului Ionel Tudor, astăzi oaspetele meu și al dvs., cititorii.

De mult îi pândesc. Pe toți trei.

Nu trebuie să vă mire precizarea. De foarte multă vreme, două nume stau alături, la bine și la rău, cum cere legea moralei creștine, Andreea Andrei și Ionel Tudor. Stau alături, de mână în viața de familie, dar cu atât mai abitir în cea profesională, cu binecunoscutele rezultate de excepție, și îmi permit să apreciez că totdeauna vom întâlni asemenea reușite simbioze numai când e vorba de dragoste adevărată și de rațiune adevărată.

Îi ajunge din urmă cel de-al treilea membru al familiei – Andrei Tudor –, student la Conservator, anul IV, care împlinește, sigur, definiția de familie, familie unită, minunată, realizată pe toate planurile. Acest lucru se simte, se vede pe chipurile lor. Mie așa mi s-a părut. Cred că nu sunt singura și, mai ales, cred că nu mă înșel. Este confirmarea aserțiunii care ne spune, de fiecare dată, ca un laitmotiv, cum că echilibrul interior, pasiunea și devotamentul, mai

ales, pentru ceea ce devine profesiunea vieții tale, clădesc un individ, îl transformă în unicat, el devenind sprijin și pildă. Repet, este cazul cuplului Tudor, Ionel și Andreea, care numai împreună s-au descoperit.

De obicei mă rezum în întâlnirile noastre la un portret, hai două, când vă prezint invitatul. Astăzi e obligatoriu să trec în revistă mai multe dintre nenumăratele titluri, realizări, festivaluri, lansări, activități și iar acțiuni, dovedite benefice în muzica ușoară a decadelor '80-'90 conturând și îmbogățind stilul, clar original, Tudor.

Compozitorul Ionel Tudor este pianist de la 14 ani. Începutul a fost, de fapt, la patru ani. Tatăl său, care era pe atunci la Operă, i-a intuit vocația și, cu ajutorul lui Dumnezeu, a putut să-i cumpere un pian din străinătate. Și, tot cântând la pian, și tot cântând, iată-l ajuns în preajma celebrului Sile Dinicu, șeful Orchestrei de muzică ușoară a Radiodifuziunii Române, care, după ce a zis „Bine, dar mai studiază o vreme cu mâna stângă“, a doua zi l-a primit lângă el. Atunci avea Ionel Tudor 14 ani, iar acum, la... nu contează vârsta, este urmașul lui Sile Dinicu la pupitrul Big-Band-ului SRR. A fost predestinare, nu credeți?!

În continuare veți afla minunăția pe care a făcut-o Andreea Tudor (Andrei), descoperind talentul de compozitor al soțului, pe lângă acela de pianist inspirat. Vom afla și cum, de la ușurința cu care clapele se supuneau improvizației pianistului, descoperim compozitorul de succese care avea să devină Ionel Tudor. Pe data viitoare, prieteni!

După cum vedeți, mă țin de cuvânt și încep să înșir – pe cât posibil – multele succese dobândite de familia Tudor, succese muncite, în nopți de nesomn, cu emoții, cu necazuri,

poate, dar cu răbdare creatoare în lupta cu prejudecățile. Mi-am luat singură răspunderea celor spuse, întrucât, atât cât am putut observa printre rândurile vorbelor, familia Tudor, de fapt Andreea Andrei (ea mi-a dat cele mai multe amănunte din viața lor) a fost decent reținută.

Parcă neplăcându-le lauda de sine, neiubind ieșitul în față cu orice preț. Și totuși! Ea – studentă în anul I la Filologie, el – anul IV la Conservator. Ea – fiica minunatului George Grigoriu, el – colaborând deja cu vestitul compozitor. Descoperindu-l, Andreea și-a dat seama de talentul soțului ei, cel de compozitor. 1981 este anul debutului la „Șlagăre în devenire”. Dorea să fie solist. Apoi șlagărele au început să se înșiruie pe portative, odată cu sunetele alcătuitoare.

În același timp cu consacrarea acelorași melodii au apărut și premiile. Numeroase. Există și „Steaua fără nume” a lui Titus Munteanu, care a început să-și completeze lista cu nume sonore, adăugându-le pe cele ale lui Ionel Tudor și Andreea Andrei.

Dar cum a ajuns Andreea alcătuitoare de texte? Pur și simplu scria versuri, iar tatăl ei, George Grigoriu, acestora adăuga o muzică în plus față de cea inițială. O perioadă prolifică pentru cei tineri, sub bagheta tatălui, a fost 1981-1997 – succese, premii, strădanii.

A apărut Trofeul „Mamaia” – 1991, 1993. Alt trofeu în 1996, un altul în 1999 cu „Un ceas sau două sau trei” – cu Monica Anghel. Apropos de Monica Anghel sau, altădată, de Gabriel Cotabiță, cuplul Tudor a avut de surmontat nenumărate împotriviri, diverse prejudecăți – ca la noi, românii – până când lumea (lumea muzicii) i-a acceptat în concursuri, în festivaluri. Adevărul învinge și totuși ciudățeniile (să le zic!) legate de „Eurovision”-ul cu Monica Anghel și Marcel Pavel nu s-au potolit nici înainte, nici după.

Dar să nu mai bârfesc eu gustul altora, să mă ocup de creație, timpul zboară și mai ales spațiul de azi.

Cuplul Tudor a fost lansator de voci: Silvia Dumitrescu, Carmen Trandafir, Luminița Anghel, Nicola, Adrian Enache. Compozitorul a fost atras să descopere oameni și voci pentru a le cultiva. De altfel, de prin 1985-1986 a format grupuri muzicale – pe vremea când acestea nici vorbă să existe –, dar tocmai din cauza închistării în exprimare (de data asta din cauza cenzurii) ele au dispărut încet, încet (Stil, Forte).

Iată, spre amintire, câteva titluri, câteva muzici înregistrate ca adevărate șlagăre în timp: „Piano, pianissimo” cu Angela Similea, „Fotoliul din odaie” cu Mirabela Dauer, „Stele pereche” cu Marina Florea, „Domnișoară, nu pleca” și „Noapte albastră” cu Gabriel Cotabiță. Dar câte n-ar mai fi!

Ce se mai întâmplă prin creația celor doi?!

Muncesc, scriu, compun, își urmează destinul și îl continuă prin urmașul lor, Andrei, student anul IV pian, care, iată, a și debutat la Mamaia, la 16 ani.

Iar în 2004 a luat premiul II pentru o piesă (compusă de el, firește), un premiu III (cu Mihai Trăistariu) și pentru aceeași piesă și premiul presei. Eh! Asta-i regula: așchia nu sare departe de trunchi.

Tineri, frumoși, talentați. Brăileni. Vorbind mai sus de George Grigoriu, tatăl lui Andrei, nu pot să nu amintesc celor din generația mea sau mai de demult de alți trei minunați interpreți care – o vreme – au fost ca unul. S-au numit Angel, George și Cezar. Ei erau „Trio Grigoriu”.

Aproape că nu-i puteam separa. Locuiam în copilărie lângă parcul Vatra Luminoasă și am trăit clipele înălțătoare ale adaptării Capitalei Republicii noastre Populare Române la cerințele stalinismului modern: construcții socialiste pentru distracția poporului. Atunci s-a născut Stadionul „23 August”, parcul de cultură „23 August”, care conținea vestitul turn al parașutiștilor (se arunca cine putea și dacă putea!) și la fel de vestitul Teatru de Vară „23 August”. Se

întâmpla în 1953. Și urma să se întâmple la noi și Festivalul Tineretului – cel mai cel din lagărul socialist. Și să nu dea naiba să fi fost capitalist degenerat, că n-aveai ce căuta printre tinerii care umpleau străzile orașului în costume multicolore.

Tineri ce se distrau, se înfrățeau, se iubeau (la propriu, de ce nu!?) și care – cred eu – aveau, sub oblojirea constrângerilor și a procentului de 120% securitate păzitoare, aveau totuși posibilitatea să tragă puțin clapa educației socialiste înfloritoare.

Toată povestea de mai sus a fost doar pentru atmosferă, dar nu întâmplător am pomenit de ea. Trebuie să știți cam cum bătea vântul pe-atunci, dar totdeauna dinspre răsărit. Odată cu apariția Teatrului de Vară, noroc pentru tot cartierul, au început și concertele de vară. Muzică ușoară, populară și serbări. Așa i-am văzut pe toți cei care, într-un fel, au însemnat tinerețea noastră și alcătuirea unei mari familii de artiști de revistă. Printre ei se remarcă cam toți. Cei trei Grigoriu erau mereu proaspeți, zâmbitori și într-un permanent ritm alert. Erau deosebit de plăcuți. Îți dădeau mereu senzația că sunt atât de fericiți în viața lor, încât le arde doar de cântat. De cântat le ardea, și bine, dar sub zâmbetele lor erau ascunse necazurile, greutățile și, în final, persecuțiile – nu numai ale vieții – exercitate de oamenii puterii. Chiar în timpul Conservatorului Regal de Canto din București (1945) au început să cânte prin cinematografe sau pe la cârciumi, ca să aibă ce mânca.

Exmatriculați, au căutat alte soluții. Cântau pe ici, pe colo, până când s-a ajuns și pe la protipendada comunistă nou apărută.

Tanți se numea una dintre fiicele lui Gheorghiu-Dej, iar ea s-a îndrăgostit lulea de Cezar. Chiar și el de ea. Și în loc de oarece fericire, a început chinul pentru tânărul Cezar.

Socrul Dej nu a îngăduit relația. Cei doi s-au căsătorit totuși. Încet, încet, urma desființarea fizică prin bățai date de nu se știe cine, transportatul cu ochelari negri pe ochi în mașini negre, către beciuri negre, unde era interogată de nu se știe cine, umilit, ca să renunțe la partenera sa de viață. Apoi fotografii compromițătoare cu alte femei, droguri. Tot tacâmul. Nimeni nu știa ce se ascundea sub zâmbetul lui Cezar alături de frații săi.

În timp, lucrurile s-au ales altfel: Cezar a început să lucreze în cinematografie – iar aici, poate că se încheie cu amărăciunea ce i-a fost rezervată atâta vreme, Dumnezeu a decis să-l ia aproape, provocând un accident de mașină în care și-a pierdut viața toată echipa de filmare.

Angel a început să scrie texte împreună cu Romea Iorgulescu, iar George Grigoriu, tatăl Andreei Andrei, a devenit compozitorul celebru, autor al nenumăratelor șlagăre, al muzicii multor filme.

Și-a educat copiii (incluzându-l și pe Ionel Tudor) spre muzica bună, spre calitatea vieții, toate moștenite și adunate în Andrei – speranța familiei.

Mie ca și celor care au îndrăgit Trio-ul ne sună și acum prin minte „La cabana Trei Brazi”, dar mai ales „Broșuța oac” – cea care era singură pe lac!

„ŞEFUL SECTORULUI SUFLETE“

Şeful despre care urmează să scriu este, în timp, al generaţiei care, peste puţin – adică în iunie a.c. – numără 45 de ani de la momentul absolvirii. 45 de ani! O viaţă. O viaţă de oameni. O viaţă de om! Aici, a acelui om pe care l-am denumit „şeful“ unui sector total aparte. Colegul nostru de breaslă Dorin Varga nu va fi alături de cei ce îşi numără cei 45 de ani ai carierei.

A plecat de lângă noi şi de lângă familia sa discret, pe nesimţite, cu aceeaşi pudoare şi candoare cu care a şi trăit. Sunt aproape zece ani de atunci.

Scriu deodată despre Dorin Varga, din acelaşi motiv pentru care scriu despre toţi cei care mi-au fost oaspeţi pe hârtie, nu contează ceasul sau vremea.

Ei au avut şi au, fiecare în parte, timpul lor astral, clipa de graţie din viaţa lor, dar şi a noastră, a slujitorilor Thaliei.

Întrebarea e, probabil, de ce *şeful sectorului suflete*? Fără să fac o impietate, reamintesc prin denumire şi prin titlu personajul din piesa „Şeful sectorului suflete” de Alexandru Mirodan, un condei cu peniţa bine înmuiată în satiră al anilor ‘60-’70.

Dorel a fost interpretul acestui drămuitor de suflet în spectacolul de la Iaşi, regizat de George Rafael, în care am avut, la rândul-mi, şansa unuia dintre primele roluri principale pe scena moldoveană. I-am avut parteneri pe doi dintre – tinerii pe atunci – actori ai Naţionalului ieşean: Dorin Varga şi Boris Olinescu. Amândoi au plecat dintre noi. În timp ce Boris era, în piesă, partenerul de viaţă brutal

și insensibil, Dorin – personificarea bunătații sufletești, a zâmbetului și a dreptului mers al dragostei între oameni – apărea în viața eroinei mele, cu bagheta magică făcătoare de minuni.

119

Eu am rămas cu imaginea lui de-atunci, pe urmă n-am mai avut prilejul să jucăm împreună, imagine care – așa zic – a devenit dominantă pentru actorul – artistul – Dorin Varga. Dorin a fost ceea ce se cheamă „june-prim“, dar nu un june dandy, ci unul romantic. Înalt, frumos chiar, blond, zâmbitor, cuceritor, dar timid.

În fine, un gen destul de rar. Și la Iași, apoi la „Nottara“, în București, Dorin Varga a jucat imens. Avea ce. Era folositor, și nu numai, era bun pentru teatru.

A fost și pentru film, dar n-a făcut prea mult. Poate nici n-a vrut, nu știu. Cum spuneam și mai sus, Dorin Varga a fost un tip decent și discret. Mă gândesc că poate nici nu i-ar fi trebuit, ca nouă astăzi, atâta zbatere să încerci să-ți menții statutul, să nu ieși din circuit. Pentru că e o zbatere, trebuie să recunoașteți!

Când am dorit să aflu câte ceva mai special despre el de la soția sa (un om normal, în afara meseriei noastre), să scriu ceva inedit, după ce mi-a îngăduit să scriu despre soțul dispărut, dar cu grijă și nu oricum, nu am aflat decât că viața ei este în continuare legată de ceea ce a fost viața lor și că, deși merge înainte, ca orice om, tot ceea ce îi aparține este, de fapt, ceea ce doar visează.

Îți mulțumesc, Viorica.

SCRISOARE DESCHISĂ LA ZIUA DINEI COCEA

Uneori, amintirile tinereții se pierd în ceață, dar rămâi cu senzații, chipuri și mai cu seamă nume care îți notifică totuși că ai trecut cândva prin acele amintiri de unde ai cules câte ceva pentru mersul înainte al vieții tale, împreună sau alături de ceilalți semeni. Un nume – astăzi știind mai multe despre omul care-l poartă decât atunci când l-am auzit prima oară – ne stăruie pe buze în aceste zile, stăruință prilejuită oamenilor de teatru, în egală măsură bucuroși de a fi contemporani cu cea al cărei nume aureolat de vârstă îl aniversăm: Dina Cocea la 90 de ani. Eram studentă pe vremea când doamna Dina Cocea era profesoara unei clase cu un an înaintea seriei mele. Numele îi era rostit în șoaptă, cu respect și, novici fiind, nici nu prea aveam curajul să ridicăm ochii din pământ când pășea autoritar și măsurat, cu catalogul sub braț, spre ușa clasei.

N-am avut niciodată prilejul să mă aflu mai aproape de doamna Dina Cocea decât îmi îngăduia distanța dintre scenă și scaunul meu de spectator. Ce am mai aflat, ce am mai știut pe parcursul anilor în legătură cu tenacitatea și profesionalismul doamnei Dina Cocea mi-a fost confirmat între timp de un alt om de teatru, regizorul Constantin Dinischiotu.

Acesta, la rândul său, ca și noi la vremea noastră, era elev, apoi student pasionat de teatru, de spectacole; cu precădere prin anii '40-'50 de spectacolele Teatrului Nostru, condus de doamna Cocea, care-i avea alături pe unii dintre actorii timpului: Fory Etterle, Jenică Constantinescu, Petru

Nove, Jules Cazaban, unde bagheta de maestru o deținea regizorul Ion Șahighian.

Spusele domnului Dinischiotu vi le voi relata ca pe o virtuală scrisoare deschisă adresată doamnei Cocea, spuse la care, descoperind fapte, mă raliez:

121

Se pot uita, oare, spectacolele de răsunet găzduite în acest modest lăcaș de cultură? Modest ca sală. (E vorba despre subsolul actualului teatru Odeon.) Spectacolele la care nu se găseau bilete decât în ziua în care se puneau în vânzare. De obicei sâmbăta. Printre ele se aflau, în plin război (1940-1945), piesele lui O'Neill, „Dincolo de zare”, „Anna Christie”, „Patima de sub ulmi”. În timp, ele au fost „momentul de inspirație” pentru a se juca la Național „Din jale se-ntrupează Electra”, autor tot O'Neill. Alături de doamna Cocea, în spectacolul de cinci ore cât durează piesa, George Vraca a interpretat cele trei roluri masculine: Ezra Manon, Orin și Adam Brandh. Distribuția condusă de maestrul Ion Șahighian a dat naștere unui spectacol de excepție. După 1948, după marea naționalizare, toate teatrele particulare au dat, pe rând, faliment. Și teatrul doamnei Cocea, asemenea. Să mai amintim de alte teatre de notorietate ale numelor ilustre ale vremii: Teatrul Colorado (Grigore Vasiliu-Birlic), Teatrul Sărindar (Maria Filotti), teatrul lui Tudor Mușatescu din Lipscani, Teatrul Ateneu (Puia Ionescu), Teatrul Mic (Eugenia Zaharia). Doamna Dina Cocea, cu perseverența-i binecunoscută, învingând greutăți și, probabil, presupuse vini, și-a continuat deosebita-i carieră în Teatrul Național. De aici, împărțășind soarta altor nume de rezonanță (Marietta Anca, Lili Carandino, Sorana Țopa etc.) a fost, fără explicații, pensionată. Continuându-și existența pe tărâmul artei, doamna Dina Cocea a regizat, a scris piese și, în calitate de președinte al ATM (Asociația Oamenilor

de Teatru și Muzică), a susținut cauza piesei românești, a deschis filiale ale acestei asociații în țară în vederea unor legături mai strânse între membrii breslei.

Cuvintele rostite aici definesc foarte pe scurt un om de talia doamnei Dina Cocea. Dar mă opresc pentru moment, grăbindu-mă să urez, în numele actorilor, La mulți ani cu sănătate!, în speranța, pe de altă parte, că un condei mai ascuțit decât al meu va purcede la a scrie o monografie...

23-29 august 2005

BOIERUL JEAN GROSU

Oricât ar părea de ciudat, chiar îndrăzneț pentru unii, dar vreau să fie îndrăzneț gestul, astăzi mă desprind din nou de prietenii din breaslă și alunec – sper, fără să mă poticnesc și să cad – către o zonă mai aparte. Aparte, dacă vrei să o numești astfel, în fapt, ea, zona și celebritățile ei înseamnă tot oameni; și tot artiști sunt mai ales *artiști ai meseriei*, ai splendidului lor talent descoperit în ceea ce au știut să facă mai bine. Și mai bine decât alții.

Mă trage așa și alunec în zona literelor și a „interpreților artistici ai unor texte” – traducătorii. Nu vorbesc de toți, Doamne ferește, deși ar merita, dar nu-s în stare. Și nici nu-i frumos, totuși, să mă fac că-mi dau așa mult cu părerea în domeniu. Dar pândesc demult ocazia să vă vorbesc despre un nume favorit. Mai întâi de toate, pentru că-l cunosc din copilărie și, în al doilea rând, nu mă îndoiesc că este agreat

și iubit de cei mai mulți care citesc, au citit și, sigur, vor mai citi câte o carte: Jean Grosu. Incredibilul Jean Grosu care, fără jenă absurdă, își declară vârsta pentru că ea, vârsta, este cea care i-a împlinit notorietatea; mai mult decât anii, care sunt 86, numărăm cărțile. Traduse, scrise, comentate, într-un cuvânt, muncite.

Nici nu știu bine cum să deschid vorba.

Cu tinerețea sau cu zilele părului cărunț, când boierul Jean Grosu, având o ținută perfectă în fiecare clipă, la orice întâlnire, este într-o efervescență nedisimulată, într-o manifestare a poftelor de viață și o risipă de energie greu întâlnite la alți oameni!

Nu contează, de fapt, începutul.

Jean Grosu este așa cum e de când este; Jean Grosu este un „roman” de vieți – a sa, dar și a multor altora. „Peripețiile bravului soldat Svejk” al lui Jaroslav Hasek, cartea care a făcut înconjurul lumii, plasându-l pe autor ca pe unul dintre cei mai mari umoriști ai secolului XX, l-a făcut celebru, în egală măsură, pe Jean Grosu. Este cartea lui de vizită. Eu spun chiar emblema Grosu. Atât de puternic s-a lipit de ființa sa. Atât de tare s-au întâlnit în spirit. Faptul însă a devenit obișnuință în toate ocaziile, cu toate personajele romanelor sau pieselor de teatru cărora Jean Grosu, un spirit proaspăt, inventiv, fermecător în exprimare, parcă le-a intuit felul de a fi și de a vorbi.

Cred că nici nu putea să i se întâmple altfel acestui om, căruia soarta dusă de mâna Celui de Sus i-a schimbat cursul vieții. Viața, în jurul vârstei de 15 ani, i-a adus prilejul să se înscrie la școala „Masaryk” din orașul Zlin, unde ajunsese în urma unor teste date și trecute, în vederea specializării în chimie.

O zi de petrecere între tineri i-a fost clipa de răscruce.

Anul 1937. Jean Grosu învățase deja limba cehă, după

ce, de-acasă, știa franceza și germana. Cheful tinerilor, scăpați singuri la oraș, s-a încheiat cu un pariu la fel de șocant ca și vârsta lor: cine bea cel mai mult nu plătește. Zis și făcut. Dar *făcut* a fost doar Jean Grosu, de 17 ani, lăsat să se descurce de unul singur, chinuindu-și anevoie mersul drept și privirea prin ceața vinului dulce care-i pusese capac. Glasul era cel mai viu și cu el a pus stăpânire pe străzi cântând în propria lege. Urmarea firească: doi polițai l-au oprit, s-au mirat foarte că vorbește atât de bine ceha, dar, având disciplina în sânge, nu l-au lăsat să se întoarcă imediat la internat, să n-o pățească mai rău. Astfel că, pe perioada rondului lor de noapte, polițaii l-au ținut într-un parc, unde a adormit pe o bancă. Era 28 octombrie, cam frig și cam burniță. Tot polițaii l-au găsit tremurând de febră. A urmat spitalul. Cu atâta alcool în sânge, analizele se lăsau așteptate. În mahmureala sa copilărească, Jean Grosu a cerut doctorului ceva vesel de citit. Și a primit „Peripețiile bravului soldat Svejk”. Celebrul soldat nu avea de unde ști că peste ani, în ‘54-’55, în vremuri de restriște, va trece granița și va vorbi și românește!

10-16 februarie 2004

HOCUS-POCUS!

Cred că titlu mai potrivit nu există pentru „tema” mea de astăzi.

Hocus-pocus, de fapt, este un truc.

Cei ce știu să se descurce, punând în joben un plic și

apoi, din același joben, trăgând de urechi un iepuraș speriat, numit avantaj, știu foarte bine proveniența gestului: circul!

Să fim bine înțeleși, nici circul și nici denumirea trucului, ca și exersarea lui, nu le voi lua în glumă. Și asta pentru că după multă vreme în care a fost trecut pe un plan secund – fără voia sa, desigur – instituția Circului românesc merită să nu mai fie tratată drept „cenușăreasa” artelor.

Am avut plăcerea să văd două dintre ultimele montări ale „Globus“-ului bucureștean. Oricum, prezența mea la un spectacol de circ este net inferioară ritmului în care aceste producții ies în arenă; mai exact, la circa o lună și jumătate, două, spectacolele îmbracă alte haine. Sunt convinsă că nu toată lumea știe acest lucru. De ce? Pentru că toți ne-am obișnuit, de mult, să tragem concluzia pripită că, tot timpul, în programele spectacolelor de circ se vor găsi aceleași și aceleași numere de acrobație, de dresură sau de „Hocus-pocus preparatus!”. Cele două spectacole văzute de mine în decursul ultimului an vin să contrazică înțepenita noastră mentalitate. Spectacolele „Tunelul timpului” sau „Galaxia extraterestrilor”, văzute de mine, ca și „Vrăjitorii arenei magice” sau „Surpriză la circ”, plus altele, nu fac decât să confirme că, dacă există dorință, există și „putință”. Cea care a pus mănua în joben și după multe „vrăji” a reușit să apuce urechiușele albe ale iepurașului, căruia abia de i se zăresc ochii roșii, încă temători de ce vor vedea este directoarea Circului „Globus”.

Doamna Brândușa Novac, director prin concurs al Circului „Globus”, începând cu septembrie 1997 (deși postul l-a ocupat în mod real în februarie 1998) – oare de ce? – este cea care, în momentul de față, se străduiește să modifice mentalitățile ce încarcă – inutil – mințile oamenilor, atât spectatori, cât și autorități. Fire sportivă, om învățat cu competiția, deci cu efortul, dar și cu performanța, Brândușa

Novac se impune încet, dar sigur, iar rezultatele contrazic acuzata „înțepeneală“ în tipare precise a genului circ.

Ideea a plecat, printre altele, de la sugestia, involuntar venită, din partea unui copil. Fiind invitat la un spectacol, băiețelul i-a spus: „Nu-mi mai place, că mereu e la fel!“... Fără a avea câtuși de puțin simț estetic, micuțul a simțit că lipsește „ceva“: povestea.

Tânăra directoare și regizoare Novac a și început să inventeze. Iar obișnuitele acrobații și dresuri s-au „acomodat“ story-ului, obligându-i pe interpreți să-și îmbunătățească permanent prestația.

Aflând multe din viața specială a oamenilor din circ, practicanți din tată-n fiu, discuția mea cu Brândușa Novac s-a îndreptat, mai ales, către noutatea montărilor din ultimii ani. Simțind pulsul preocupărilor tinerei generații – chiar foarte tinerei – „mantaua“ actualizată a spectacolelor a devenit, în concepția regizorului Brândușa Novac, un decor în toată regula, cu mecanisme complicate, cu trape și farfurii zburătoare, cu bazine cu apă ce iau locul rumegușului din arenă, decor în care trupe extraordinare (Lazăr, Mititelu etc.) se înfruntă în „spațiu“ cu alți „cuceritori“, maimuțicile acrobate se pândesc cu leii de mare, iar toate fanteziile scenariului sunt mânuite prin cuvintele rostite de actori de teatru.

Se desprinde o concluzie clară: nevoia, ba chiar obligația, ca permanenta interferare a soluțiilor, prezența noului, fapte deja vizibile, să ducă la schimbarea „basmului“, care s-a învechit prin cotloanele arenei și de la Cenușăreasa să devină Albă ca Zăpada și cei șapte – sau mai mulți – pitici!

TEO VÂLCU, UN ALT PATRIARH

Câteodată, prin mintea și sufletul unui om, după ce a reușit să adune câțiva (sau mai mulți – prea mulți!) ani de viață, încep să se numere clipele speciale, clipele adevărate; cele care i-au marcat definitiv existența. Nimic mai firesc, dacă nu ești ne-om, să începi să trăiești din aceste amintiri. Ele constituie propria-ți viață, nu poți renunța la ele, fie bune, fie rele. Asta mi se întâmplă. Asta mi se întâmplă și mie de câte ori, dintr-un motiv sau altul, revin la începuturile carierei, care s-a produs în dulcele târg al Ieșilor, la bătrânul Teatru Național – casa lui Alecsandri și când amintirea își face loc, sângele, care pulsa tânăr atunci, inima, care-ți bătea la fiece nouă impresie, parcă se regăsesc acolo, la locul primelor speranțe, în întâmpinarea necunoscutelor aventuri, dar, mai cu seamă, refăcând – de parcă ar fi fost ieri – cunoașterea cu oamenii.

De ceva vreme îmi reproșez că nu m-am îndeletnicit să-mi pun mai curând pe hârtie sentimentele născute în Iași pentru acei oameni pe care i-am primit drept prieteni din clipa în care am aterizat (la propriu, fiind prima oară când am zburat cu avionul) pe tărâmul făgăduinței, pentru mine. Pentru mine și colega de Institut, Cornelia Gheorghiu, care, până în ziua de astăzi și-a unit destinul cu Teatrul Național și cu Iașii. M-a întâmpinat generația mai vârstnică de-atunci, care-i avea ca stâlpi pe scenă pe George Popovici, Nicolae Veniaș, Ștefan Dăncinescu, Ioan Lascăr, Margareta Baciuc, Anny Braesky, Constantin Sava, Miluță Gheorghiu și încă alții, precum și cei doar cu câțiva ani mai mari decât mine.

Cei mai buni prieteni, da, prieteni, mi-au fost Adina Popa, Virgiliu Costin și Teo Vîlcu. (Îmi plăcea să-i zic Teuțu!). Nici unul dintre cei trei nu mai este și nu-mi mai bucură gândul; chiar dacă eu am plecat de mult din Iași, ei au fost tot timpul lângă sufletul meu, ani și ani la rând. Teofil Vîlcu – neuitat interpret al lui Ștefan cel Mare (în „Mușatinii” – adaptare pentru televiziune de Sorana Coroamă-Stanca) – a fost omul care s-a apropiat cel mai repede de mine, o tânără ușor debusolată, aruncată în viață de plecarea intempestivă din sânul familiei bucureștene, la 21 de ani. Teo și Ani – blânda lui soție, care, sunt convinsă, au înțeles din proprie experiență ce înseamnă să-ți schimbi locul de baștină. Am fost ca un copil înfiat, pentru o bună bucată de vreme.

Moldovean prin naștere, fiu de preot, Teo a studiat teatrul la Cluj. Parcă l-a tras așa acolo, pentru a-și întâlni jumătatea, și astfel a sădit-o ca pe o floare pe ardeleanca sa în pământul de care îi era dor și care l-a atras definitiv, până în ultima clipă a vieții, dar și după aceea. În 2003 s-au dus deja zece ani de când acest actor tumultos și inegalabil în varietatea-i s-a supus eternității. Și-a dăruit sănătatea și energia legământului său cu teatrul, cu atâta devotament și suflet încât, uneori, credeam că se secătuiește. Dar nu a fost să fie așa. Puterea lui lăuntrică, statura, mintea sa, parcă prosperau cu cât eforturile la care erau supuse erau mai mari. Despre Teo s-au scris pagini și pagini, în viață și în viața de apoi. Inutil să adaug ce s-a spus și a fost confirmat în peste 200 de roluri, în cei peste 30 de ani de sfînțire pe scenă. Cu speranța că îngăduirea îmi este dată de la suflet la suflet, voi cita câteva dintre spusele domnului Val Condurache – literatul ieșean: ... „(T. Vîlcu) era mai mult decât un artist; era o forță a pământului, grea și misterioasă, care-ți dădea sentimentul că lucrurile au stabilitate, durată și o mare încăpățănare de-a fi.... Teofil Vîlcu a fost *ultimul patriarh* al scenei ieșene”.

24 februarie – 8 martie 2004

JURNAL DE FRONT. CU CHARLES AZNAVOUR

129

„Toate mi se întâmplă numai mie!” – aş putea exclama apropo de ultimele evenimente din viaţa mea. Dumnezeu! – am exclamat în clipa în care cei de la „Castel Film” m-au solicitat să fiu „dialogue coach”-ul lui Charles Aznavour! De unde şi până unde? şi de ce EU? Păi, mi s-a spus, dvs. n-aţi aflat că se filmează „Père Goriot” după Balzac, iar maestrul Aznavour are rolul principal? Da, şi? De ce EU? Pentru că dvs. sunteţi actriţă, aţi făcut şi film, vorbiţi bine limba lui Molière, ştiţi să susţineţi o conversaţie şi, să recunoaştem, spre deosebire de mulţi alţii, v-a mai plăcut să răsfoiţi şi câte o carte! A, despre vreun rol în film nu poate fi vorba, nu? Haideţi, doamna Deleanu, parcă dvs. n-aţi şti că la coproducţii, noi, românii, dăm caii, cum era vorba din bătrâni?

Cam așa a început totul, în urmă cu vreo două săptămâni. Prietenilor mei le-am dat de ştire foarte târziu despre noua mea ...calitate. Absolut toţi au „căzut pe spate”, cum îmi place mie să zic. Exclamaţiile de admiraţie şi de bucurie ale tuturor au fost chiar sincere. Cel puţin, așa cred... între noi fie vorba, mi-ar fi picat bine câteva zile de filmare, asta ca să nu uit cum arată o cameră de filmat, că pe la teatru m-au ajutat să uit cam ce înseamnă o cortină. Fie ea şi trasă...

Ei bine, am încercat să aflu ce ar însemna „dialogue coach” în atare condiţii. Mi s-a spus clar: staţi în permanenţă lângă maestrul Aznavour, îl ajutaţi să înveţe textul, îl repetaţi împreună – adică îi daţi replicile celorlalţi parteneri –, îl corectaţi, dacă este cazul...

Hm! Mi-am zis, cu Dumnezeu înainte!

Prima întâlnire cu Aznavour a fost extraordinar de plăcută. Mi s-a confirmat odată în plus ce înseamnă o adevărată vedetă și nu o făcătură de doi bani care ni se impune cu forța. Cu forța imaginii, vreau să zic! Prietenos, modest, hazos, la locul lui, Aznavour nu are nimic din aerele și fițele unei vedete de carton dâmbovițean.

Mi-a sărutat respectuos mâna și mi-a spus, cu un ușor zâmbet în colțul gurii: „Cu mine nu veți avea mari probleme. E foarte simplu. Eu învăț azi textul, iar mâine dimineață, la filmare, l-am și uitat!“...

Am izbucnit amândoi în râs și ne-am împrietenit pe dată.

A doua zi, maestrul neavând filmare, mai bine zis având doar o singură secvență fără vorbe la Palatul Cotroceni, am profitat de ocazie și am mai schimbat câteva cuvinte, îngăduindu-mi să-i semnalez că este foarte îndrăgit în România, că publicul de toate vârstele nu l-a uitat și că n-ar fi rău dacă s-ar gândi la eventualitatea unui concert la București. Aveam să aflu mai târziu că la conferința de presă chiar a declarat căte ceva în acest sens. Bănuiesc că de-abia așteptați, ca și mine, de altfel.

Acuma, să nu cumva să vă imaginați vreo secundă că munca mea ar fi de invidiat. Nu cred că v-ar fi ușor să vă treziți aproape în fiecare dimineață la cinci fix (cel puțin, așa a fost până acum, când scriu), să mergeți la locul de filmare, să începeți să... așteptați, apoi repetiția, apoi pauzele – scurte, apoi concentrarea la fiecare replică a maestrului, prezența continuă pe platou cam până pe la ora unsprezece din noapte... Ce ziceți?

Nu e de invidiat, dar nici de lepădat!... Bucuria de a fi alături de o vedetă absolut autentică, bucuria de a putea exersa zilnic conversația în superba limbă franceză, bucuria

de a avea – până la urmă – contact cu o altă cultură, toate acestea nu sunt chiar de colea, nu?

I-am oferit o casetă audio realizată de mine în urmă cu mai mulți ani, o casetă cu o culegere din lirica populară veche, chinuindu-mă câteva minute bune să încerc să-i traduc titlul românesc „Cine strică dragostea”... Până la urmă, am ajuns la o traducere comună: „Ceux qui brisent l’amour”. Nici nu sună rău, cred, Maestrul Aznavour nu s-a lăsat mai prejos și mi-a oferit cartea sa autobiografică „Le temps d’avants”, pe care abia aștept s-o răsfoiesc.

Mai este mult până la cadrul final al filmului... Voi reveni.

Revenind în calitate de martor activ al filmărilor avându-l pe Charles Aznavour în centrul acțiunii, nu știu cât de șocante pot fi evenimentele pe care le voi relata astăzi: în orice caz, ele trădează o stare de spirit a participanților, văzuți și nevăzuți.

„Frontul“ al cărui așa-zis jurnal l-am început, iar astăzi îl și închei, este, mai ales, unul de muncă și iar muncă; mult mai mult decât cel al spectaculosului, mult mai mult decât al minunilor care, se poate presupune de către cei care cred că tot ce zboară se mănâncă, este încărcat de zâmbete, goange, prietenii fulgurante, chef și distracție, și însumează momente închipuite doar de acei care văd rezultatul muncii de creație: filmul.

(Iar în alte cazuri similare, spectacolul de pe scenă).

Martorul care vă vorbește despre acest „front“ trăiește alături de o echipă deosebit de numeroasă – din care, de fapt, „martorul“, adică eu, face parte – o echipă tehnică, artistică și de producție pe care o studiez de aproape două săptămâni. Oamenii aceștia muncesc într-un mod foarte organizat; probabil – nu știu –, dar și miza lor în noile condiții ale „prestației la patron“ este mult schimbată față de cea de dinainte.

Și chiar și așa, e foarte important să fii eficient. Iar echipa de regizori și tehnicieni ai „Castel Film“ este foarte eficientă. La fel și actorii români, cu roluri episodice, dar oricum prezenți în „Le père Goriot”, filmul de producție franceză ce se „alcătuieste“ pe meleagurile românești.

Alături de toate acestea, am observat că la orice solicitare, băieții noștri au imediat la îndemână stative, cabluri, prize, practicabile, lămpi, fire, aparat de făcut căldură, cafea și ceai, masă de prânz la fix, toaletă mobilă care seamănă cu o căsuță elegantă, apă de băut, dulciuri și semințe, dar mai ales viteză în acțiune.

Am observat însă și că – spre stupoarea mea – toate cele enumerate parcă nu ar fi chiar mulțumitoare pentru oaspeții noștri! De ce? Nimeni nu întârzie – vorbesc de români –, nimeni nu lipsește la cadru, toate elementele necesare filmării sunt la locul lor, iar oamenii, mai ales oamenii – mâna stângă, mâna dreaptă a regizorului – pe fază.

Oare să înțeleg eu că „totul li se cuvine musafirilor noștri ocazionali“?!

Cred că pe-aici ar fi răspunsul.

Li se cuvine!

Nimic de zis, dar una e să ceri servicii cu zâmbetul pe buze și alta având în ton nuanța (im)perceptibilă a unei porunci...

În fine, eu spun ce am constatat, nimeni nu mi-a spus nimic, nici de bine, nici de rău, sau poate nu înțeleg eu bine „pe franțuzește“!

Important este că treaba merge și nu oricum, ci bine. Iar filmul va rula pe ecranele televizoarelor noastre probabil la sfârșitul acestui an, precizând parteneriatul media cu TVR.

În clipele mele, lungi și în frig, de așteptare a momentului în care Charles Aznavour dorește să-și reamintească textul pentru următoarea secvență, am fost martora unui mic concert improvizat: Tcheky Karyo, cunoscut nouă

din „Nostradamus” și „Nikita” (lungmetrajul), care cântă extraordinar la chitară – e nedespărțit de ea, de altfel – s-a urcat în „home-mobil”-ul lui Goriot și i-a cântat. De altminteri nici Aznavour nu renunță, între secvențe, să fredoneze câte ceva. Și, ciulind urechea, mi-am dat seama că și la rostirea vorbelor din text nu se poate „decupla” de sunetul melodiei care i-a făcut glasul atât de recognoscibil și atât de moale-învăluitor pentru inimile generațiilor care l-au avut și îl au alături.

133

15-21 iulie 2003

SALUT, „TINERE”! JOS PĂLĂRIA!

A ținut locul la mii de tați, spune dl. Ion Cristoiu în prefața volumului „Dramele adolescenților” – culegerea de scrisori – confesiuni semnată George Mihăiță – la rându-i un adolescent întârziat.

Îngăduiți-mi să vă citez, domnule Ion Cristoiu, pentru că îmi convine titlul de minune! Mulțumesc. De fapt, nu numai că îmi convine, dar postura de tată este sigur una dintre fațetele cele mai deosebite dintre multele și variatele chipuri care îl definesc pe interlocutorul invitat în rubrica de astăzi – George Mihăiță.

Jos pălăria, tinere director al Teatrului de Comedie, pentru că nu vrei, nu poți să îmbătrânești! N-ai voie, mai

bine spus, ar fi păcat să se lenevească un spirit tânăr, întreprinzător, talentat, care a înțeles că viața nu poate fi trăită oricum, adică la întâmplare. Pentru George Mihăiță, care vrea să lase ceva în urmă, ceva solid, existența înseamnă a nu sta locului.

Apelând la un alt fel de „Reconstituire”, voi puncta cu câteva – necesare – momente care, pe parcursul a 33 de ani de la absolvire, au devenit argumente într-o existență denumită tumultuoasă și eficientă. Încă din 1969, Mihăiță a fost o vreme nătângul Guliță, fiul coanei Chirița, pe scena Teatrului Național din București. În 1970, ca absolvent, a început să-și demonstreze forțele în Spiridon din „Noaptea furtunoasă” la Teatrul de Stat din Baia Mare.

Imediat, în 1971, șansa i-a ieșit în cale și, alături de inegalabilul Toma Caragiu, a jucat la Teatrul Bulandra în „Ziariștii”, piesa lui Mirodan. În fine, debutează cu „Fata Morgana” de D. Solomon la Teatrul de Comedie, teatru care l-a consacrat și pe care i-a venit vremea să-l re-consacre!

Zece ani a ținut în mână revista „Salut”, devenit reper pentru tineri, pagină de informare, dar și de sprijin. Citind zece ani toate scrisorile primite, Mihăiță le-a făcut, de curând, publice (uneori sub anonimat) în volumul despre care pomeneam, „Dramele adolescenților”. Un tiraj de 8.000 de exemplare se află deja în școli, printre cei cărora li se adresează, putând fi notate ca niște prețioase cărți de dirigiență. Și, din aproape în aproape, lui George Mihăiță i-a încolțit ideea instituirii oficiale a unei Zile a Adolescenților. Zis și făcut. Iată-l, prin urmare, autorul legii care, din 1997, a statuat această zi în a doua duminică a lunii mai. Deși în teatru a avut parte de roluri în doar 18 piese, în schimb, numărul lor crește cu filmul (46) și cu televiziunea (32). Trecând sumar prin anii de profesie, trebuie să consemnez că din 2002, de când este directorul Teatrului de Comedie, George Mihăiță a izbutit să inițieze câteva evenimente care

au făcut vâlvă, a putut să facă din nou să se vorbească altfel despre această instituție. George știe ce e teatrul și cu ce se mănâncă și speră că, deși începuturile au scos la iveală și reticențe prin jurul său, făgașul pe care au pornit toți actorii va instaura, ca pe vremuri, unitatea și prietenia tuturor. Tot din existență face parte și familia. Și, deși teatrul este prima familie, cealaltă, care nu poate fi desprinsă de preocupări, înseamnă în momentul de față: un fiu de 26 de ani, care îi ia locul la șefia Clubului Adolescenților UNESCO – Tudor Mihăiță, iar de foarte curând, de cinci luni, înseamnă Andrei, puiul care i-a ordonat și mai și programul, scoțându-l mai des la plimbare. Înseamnă, în final, echilibrul vieții de zi cu zi, alături de mama lui Andrei, colega de teatru Delia Seceleanu.

Obsedat de respect, George Mihăiță *Salută* și își scoate *Pălăria* mai cu seamă în fața purtătorului cel mai demn al Pălăriei lui Spirache din „Titanic Vals”, maestrul Radu Beligan care, la 42 de ani de la înființarea Teatrului de Comedie, l-a desemnat ca adevăratul său urmaș într-ale directoratului acestui teatru. Iar pentru prieteni, *Jos pălăria*, barul care ridică o cupă de suflet!...

SUNT VAGABONDUL VIEȚII MELE

Adică de ici, colo – ar putea comenta orice pedant care știe exact semnificația cuvântului vagabond – fără căpătâi și altele... Un aventurier, s-ar mai traduce. Orice artist, ba,

uneori, orice om, este de fapt un aventurier, un individ care, cu ochii închiși, dar cu cugetul liber, își asumă riscul de a pierde sau de a fi câștigător. Iată-ne la întâlnirea cu un mare câștigător ascuns sub numele actorului Titi (de la Dumitru) Rucăreanu. Și dacă Titi Rucăreanu s-a plimbat vagabondând de ici-colo, atunci drumul sufletului său sigur a parcurs sensul invers: de la azi la ieri, de la un prezent bulversant și tehnic la un romantism cald și surprinzător, de la încrâncenare orgolioasă la limpezime și farmec, în fine, de la banal la șotia unui zâmbet boem. El este prin toate un fel de „ultim exponat” al unui vechi București, lui îi stă bine în mai noile mici localuri care renasc parfumul unei vieți cu atmosferă patriarhală. De fapt, complementaritățile înșiruite mai sus însumează pentru Rucăreanu teatrul și muzica, cuvântul și vibrația lui aparte, sunetul. Așa i-a fost să fie dintotdeauna.

Student fiind, dragul de cântec l-a alăturat unei formații de tineri muzicieni pricepuți (printre care „șef” – Johnny Răducanu!), care își câștigau un bănuț cântând la reuniunile tovarășești și balurile ce aveau ca loc de desfășurare o cantină, precum vestitul bar de mai târziu „Melody”. Și, deși studentul la teatru era „tira” pe lângă ceilalți, adică le ținea isonul, avea bucuria să împartă micile câștiguri obținute cu prietenii pe viață Gheorghe Cozorici și Constantin Rauțki, adăugând prânzurilor sumare o porție în plus și un strop de fericire.

Titi Rucăreanu a urmat, de altfel, o școală populară de muzică la Brașov, înainte de a veni la Institutul de Teatru. La Institut a fost colegul și prietenul tuturor celor care au devenit în timp „generație de aur”, numindu-i printre ei pe Gheorghe Cozorici, Constantin Rauțki, Silvia Popovici, Sanda Toma și alții, în frunte cu profesorul lor, regretatul regizor Vlad Mugur.

Echipa de actori-prieteni formată în școală a plecat la

Craiova unde, cum bine se știe, a adus notorietate națională teatrului din inima Olteniei.

„La Craiova – își amintește Rucăreanu – meseria însemna aproape tot. Am plecat prieteni și am rămas prieteni“. O parte din echipa de prieteni era distribuită în piesa „Ultima generație“ de Florin Vasiliu și Vasile Nițulescu (pentru generațiile foarte tinere: cei doi numiți au fost doi excepționali actori, dispăruți prea devreme dintre noi). Cu acest spectacol, Teatrul Național din Craiova a participat la Festivalul de Teatru de la Sibiu, participare ce i-a adus și premiul național de interpretare pentru cel mai bun spectacol al aceluia an. Normal, băieții din trupă au primit și o recompensă bănească. Fericiți de succes și plini de chef s-au urcat în trenul spre casă, nu fără a se aproviziona cu niscaiva licori care să le moleșească simțurile și să ajute gândurilor să o ia razna. Astfel un gând rebel s-a strecurat, punându-i pe băieți în încurcătură: Oare CFR-ul are un „zeu“? Cine o fi zeul CFR-ului, așa cum toate îndeletnicirile au? Nu știm, dar trebuie să-i dăm ofrandă, oricine ar fi el! Ce era mai la îndemână? O cămașă, un pantof, o pereche de pantaloni, o șapcă etc. Și, convinși de importanța și utilitatea „sacrificiului“, pentru împlinirea legilor nescrise ale supunerii și recunoștinței față de *zeul CFR-ului român*, toate cele au zburat pe fereastră! În gara din Craiova, oficialitățile timpului au mobilizat un grup de pionieri, spălați, călcați și controlați la note dacă meritau sau nu să participe la „acțiune“, cărora li s-au pus în brațe buchete de flori gata-gata să fie dăruite celor care coborau din tren. Și cântecul cu care trebuiau întâmpinați actorii făcea parte din decor, dar când micuții purtători ai cravatei roșii au încercat să deschidă gura, sunetul le-a rămas în gât la vederea ciudatului grup dezbrăcat ce-și făcea apariția pe treptele vagonului; „mitologicele victime ale zeului Bachus“ au pus pionierii pe fugă...

Și la Craiova Titi și-a dus de mână pasiunea pentru muzică. Tot prin sălile de bal și reuniuni, într-o tinerețe hărăzită cu bucurii mărunte, dar frumoase.

Venirea în Capitală (inițial la fostul Teatru al Armatei, astăzi Teatrul Nottara, iar mai târziu, din 1961, făcând parte din colectivul nou-înființatului Teatru de Comedie – director Radu Beligan) i-a dirijat lui Titi Rucăreanu existența într-o altă etapă. Filmul „Codin”, care apărea la acea vreme, i-a făcut auzită vocea, Titi fiind interpretul melodiei „Dunăre, Dunăre” scrisă de Tiberiu Olah. Auzul de mare profesionist al compozitorului Nicolae Kirulescu descoperindu-l pe interpret, duce și la apariția primei melodii scrise special pentru Rucăreanu. Se numește „Orice om e actor câteodată”, text Puiu Maximilian, și se găsește pe CD-ul pe care Titi l-a lansat de curând. Apoi a urmat primul film muzical: „Dragoste la zero grade” – regizor Geo Saizescu. Bucuria imensă de a i se scrie piese muzicale special pentru el, fapt ce a venit ca de la sine de la începuturi până în prezent, l-a determinat pe Titi să recunoască, zâmbind, un paradox – „deși iubesc scena, pentru mine nu s-au scris roluri, pe când muzică, da; atunci în balanță atârână parcă mai greu avantajul născut de acest lucru... de fapt și teatrul e pe primul loc... dar muzica îmi dă mai multă libertate... în fine, totul!”...

Nici nu se poate altfel, cred. Titi Rucăreanu este un actor care cântă! Ceea ce îl deosebește de mulți actori, dar și de mulți cântăreți. A avut norocul ca acei compozitori și textieri care i-au încredințat inspirația lor să se numească Temistocle Popa, Paul Urmuzescu. Întrerup o vreme șirul biografic al pasiunilor lui Titi pentru a vă povesti o întâmplare, la rândul ei povestită cu umor și nostalgie de participantul în cauză.

Prin 1970, inegalabilul Tudor Vornicu făcea la TVR o emisiune, să-i zicem de varietăți, duminică, între orele 12 și 18 (printre puținele distractive de atunci, dar cu siguranță,

pe lângă decența impusă, conținea și calitatea expresiei artistice). Titi era invitat să cânte. Zis și făcut. Regizorul de montaj, doamna Sanda Balaban (actualmente Ghiață – trăind în SUA), i-a atras atenția, la verificarea materialului, că imprimarea e bună, dar interpretarea, rece. Ochii nu exprimau mai nimic, nici o stare emoțională în concordanță cu melodia. Adevărul era că grija cântărețului de a nu greși play-back-ul îl făcea să fie atent numai la deschiderea gurii exact pe text, uitând pur și simplu că trebuie să fie și interpret. Și atunci, urma refacerea... Ochiul ager al Sandei Balaban a fost primul critic, dar și acel lucru care i-a dat curajul pe mai departe. În preajma vârstei de 70 de ani, dată pe care și-a serbat-o de curând, oferindu-și, dar mai ales oferindu-ne, un cadou pe măsură (CD-ul „Sunt vagabondul vieții mele”, lansat de Sf. Dumitru la magazinul Muzica), Titi Rucăreanu nu poate uita fantastica întâlnire care, de asemenea, i-a marcat cariera, cu „regina nuanțelor” – cum o numește el pe unica, pentru noi, românii, Maria Tănase. În afara faptului că l-a învățat să pronunțe în limba franceză pe „șansonetistul” nostru, Maria Tănase a fost pentru Titi – ca și pentru alții – întruchiparea, prin simplitate și eleganță, a forței lăuntrice a sentimentelor. Împătimit de „melodie” și oferindu-i-se spre interpretare muzică bună, nici un argument nu-l convinge pe Titi Rucăreanu că unele „chirăieli” de astăzi îi vor merge vreodată la inimă.

La mulți ani de muzică bună, dragul nostru trubadur boem... pentru unii cu aer ușor desuet... pentru alții, nu!...

13-19 aprilie 2004

140

LIZA, OMUL DĂRUIT PROPRIEI IUBIRI

„Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă“.

Apoi, „mintea e bună dacă e soră și cu norocul“.

Iar mai apoi, „munca, atunci când ți-o cauți bine, e și Dumnezeu cu tine“.

M-am repezit către zicale românești și nu sunt singurele care pot să mă ajute, parțial, să-mi dezvălui, spre cunoaștere, cât mai corect, parte din trăsăturile de personalitate, parte din tainele greu de lămurit ale unui creator de excepție; numele său: Liza Panait. Din nou Liza, se va spune. Da! Din nou și mereu. Inventiva Liza, prolifică Liza, puternica Liza, echilibrată și lucida, dar și tandra și sensibilă Liza.

Niciodată, nu e prea mult să amintești de un om, alături de creația sa, atâta vreme cât ființa sa nu poate trăi fără muncă și fără ineputizabila dorință de a se exprima, de a se confesa, de a fi, până la urmă, un înaintemergător.

Liza ne dă, cu ocazia fiecărei noi apariții pe scenă a veșmintelor personalizate de ea, pilda unei competitoare, în competiție chiar cu ea însăși. Niciodată cu alții, care poate o plac sau n-o plac; e normal să nu fii pe gustul tuturor. Acest lucru nu știrbește nimic din plăcerea creației, din scopul creației, din mândria că totul, bun sau mai puțin bun, îi aparține, este al ei, așa cum mi s-a destăinuit.

Sunt convinsă că acest fel de a stăpâni lucrurile, de a te îndrăgosti de propria-ți menire este unul dintre secretele existenței.

Iar Liza trăiește în acest mod fără să facă eforturi și fără să se laude cu isprăvile ei. În felul acesta, mă face să

mă întorc la primele rânduri din această pagină și să zic: Dumnezeu i-a dat, iar ea și-a pus singură în traistă; minte are, dar și-a găsit și norocul; iar despre muncă să nu mai vorbim, pentru că, în ceea ce o privește pe Liza Panait, aceasta s-a transformat în *munci*. Nu este o găselniță ieftină acest „munci”, dar cred că se cuvine să amplific eforturile – în mare măsură am fost martora celor mai multe dintre apariții –, pentru că nu se termină bine o prezentare și o binemeritată odihnă nu-și găsește locul, acesta fiind luat imediat de întrebarea „ce fac la prezentarea următoare?”.

Întrebarea e firească, un creator de modă care se respectă se obligă să-și facă temele de două ori pe an. Bașca ce simte el că mai poate! Și iar spun un adevăr, Liza poate. Și face. Mai înainte de orice, a înțeles că moda nu mai poate rămâne la stadiul de intră manechinul, pășește cu un picior în fața celuilalt, se-nvârte fâț-fâț, zâmbește (sau nu) și iese. Nu! Moda o vedem peste tot, este un act de creație. Nu vrem numai să punem pe noi niște cârpe, ci să fim și reprezentate de acele cârpe!

De la creație la spectacol nu e drum lung, dar nu e nici simplu. Alături de regizori ca Beatrice Rancea și Felicia Dalu, Liza recunoaște cu bucurie că a învățat enorm, îndrăznind, împreună, să scoată la iveală virtuțile spectacolelor de modă cu temă. Aprecierile pentru păstrarea valorilor, atât pentru „Sangre ardiente”, cât și pentru „Pasărea măiastră” au venit de la sine. Printre puținele mele întrebări, am încercat să dezghioc taina cea mai ascunsă a Lizei – de unde se inspiră? Cum îi vin atâtea idei?

De nicăieri, mi-a zis. Din sufletul meu. Fără efort. (De la Dumnezeu, zic eu, care a înzestrat-o din belșug.)

Știi – mi-a destăinuit –, când eram mică, stând lângă războiul de țesut al bunicii, de la care am învățat împletitul, mă jucam cu ghebele pregătite pentru țesut, dar nu joacă de

pisică, nu, ci le schimbam ordinea pregătită de bunica, după pofta mea. Ascundeam culorile care nu-mi plăceau și, fără să-și dea seama, bunica împletea pe gustul meu. Cred că de atunci mi se trage cu împletitul și asortatul culorilor.

Așa să fie, Liza, iar eu îți doresc să nu te slujească norocul (doar) cât umbra acului de croitor, iar pe mai departe să tot sfășii materialele, să le dai viață, cum numai tu știi!

2-8 nov. 2004

UCENICUL VRĂJITOR

Titlul propus pentru astăzi îmi îndreptățește alegerea, ca și explicitarea, invitatul meu de astăzi, un coleg de teatru de o factură absolut aparte, justificându-și pe deplin identificarea cu acel ucenic care, în clipe de inspirație vrăjitoarească, ne supune fantezia la grea încercare. Iar râsul stârnit de puterea lui de a inventa, măcar și pentru câteva ceasuri, devine o modalitate de a trăi.

Radu Gheorghe, prezent astăzi lângă mine, un gen ineputizabil, m-a uimit de la începuturile carierei sale (absolvent în 1975 la clasa Doamnei Sanda Manu, în 2005 se împlinesc deci 30 de ani) prin originalitate. A fost remarcat din clipa absolvirii, pe care și-a dat-o atacând rolul „Bolnavului închipuit” de Molière. În momentul de față se află integrat în generația matură de actori, iar

experiența sa profesională, precum și doveditul respect față de profesie îl plasează în plus și printre cei – nu mulți la număr – permanent neliniștiți, inventând cu neastâmpăr soluții noi de expresie. Ucenic, Radu Gheorghe își este sieși. Ucenic este Radu propriului său talent. Acestuia i-a dăruit tot ce a putut, tot ceea ce ființa sa a moștenit de la natură. Neliniștit și liber, Radu Gheorghe bate cu pași siguri drumuri nedefrișate. Mai clar, pentru cei tineri – mă refer la spectatori-, să amintesc unele fapte: încântătoarele partituri din „Harap Alb” și „Fata din Andros”, iar mai de curând Zemlianika din „Revizorul” toate la TNB, dar mai ales ineditul „Ucenic vrăjitor”. Acesta din urmă a însemnat un divertisment clasic. Ce vrea să însemne asta? Simplu (pentru Radu, firește). O orchestră simfonică profesionistă foarte, a avut la pupitru un dirijor – în carne și oase – în întruchiparea lui Radu, căruia în mod serios și ciudat i se întâmplă tot soiul de chestii. Nostime și pline de farmec. Da, dar dirijorul chiar știe muzică, el dirijează de-a binelea, citește partiturile și, deși aparent lucrurile se încurcă, orchestra îl ascultă cu sfințenie. Radu Gheorghe are în continuare pasiunea descoperirilor. De curând a înțeles că și modalitățile de expresie ale unui spectacol, ale unei apariții pe podium, trebuie adaptate vieții trepidante pe care toți o măsurăm în clipe-viteză și care, pe alocuri, își pierde frumusețea. Așa a apărut Stand-up comedy. Într-o traducere pe larg ar fi că cei prezenți într-un club participă la discuția liberă provocată de cel de pe scenă, intră în dialog cu el – dacă sunt în stare – născându-se în acest fel o comunicare inteligentă, liberă. Se prefigurează o adevărată artă a improvizației nu numai pentru artistul care, singur, liber sub lumina unui reflector, dorește să se simtă în largul său, ci mai ales – aici stă meritul propunerii – pentru un viitor public tânăr, specializat în a-și folosi mintea și cuvântul,

dovedindu-și astfel utilitatea între semeni. Radu a stârnit așa 26 de spectacole în 2003, precum și altele, cu prilejul Festivalului de Jazz 2004, la ARCUB.

5-11 oct. 2004

MARIA PLOAE: 100% NORMALITATE

Uneori mă întreb ce înseamnă să fii captiv unei idei, unei stări lăuntrice, în fond vieții. Propriei vieți. Din experiență, din ceea ce văd în jurul meu, dar mai ales din cărți și dintr-o nevoie/plăcere de a descoperi în comportamentul unor oameni răspunsuri pe care cred că toți suntem obligați să le căutăm, înțeleg că fiecare individ este prins în propria capcană. În propria captivitate. O fi bine, o fi rău? Dumnezeu știe. Sigur. Dar noi, aici pe pământ, ce ne facem? Suntem foarte amestecați. Adică, mai exact, capcanele se încălesc: sunt prinși buni și răi, sufletești, ironici, duri și indiferenți, prețioși – ce să mai înșir, știți și domniile voastre câte și mai câte modele se găsesc în fauna Homo sapiens. Cum ne împăcăm, cum ne ducem traiul unul alături de altul? Cum ne salvăm? Dintr-o nefericită alcătuire, am sentimentul că, iar și iar, noi nu am aflat încă ce înseamnă să trăim în colectivitate, să fim cetățeni mândri de existența noastră. Și că aceasta s-ar putea atât de ușor (să zicem ușor, deși numai ușor nu este) rezolva prin credință.

Vorbesc cu decență și supunere despre marea credință în Dumnezeu: nu sunt eu cea menită să dezvolt subiectul, sunt doar purtătoarea speranței în mântuirea sufletului prin acest fel, dar pot îndrăzni să susțin salvarea sufletului pe pământ prin credința în menirea ta ca om, în cinstea cu care trăiești și chiar în ceea ce faci pentru ceilalți. După cum observați, astăzi mi-a trebuit ceva mai mult până când să aduc vorba de noul invitat. Am încercat – și nu sunt sigură că am și reușit – să invoc ceva din atmosfera în care ne-am întâlnit. Descoperind acel ceva care apropie un om de altul.

Pe Maria Ploae nu am cunoscut-o de aproape niciodată. Până astăzi. Privindu-i chipul, mai ales pe film, mi-am zis că femeia asta e o întruchipare aparte. Emană blândețe și bunătate. Astea nu sunt atribute actoricești, ci, precis, omenești. Sub chipul blând clocotește însă ceva, o materie invizibilă – sufletul ei plin –, pe care Maria îl scoate la iveală ori de câte ori este nevoie cu adevărat. Adevărat înseamnă în profesie, dar cel mai *adevărat* e în viața ei atât de inepuizabil legată de familie, cum mie nu mi-a fost dat să mai întâlnesc. Acest lucru se simte de la distanță și Maria nu este omul care să dea prea multe amănunte legate de ea și de energia cu care este dăruită, pe care o dăruiește, primind înapoi înzecit. Cred că am reușit totuși să aflu mai multe decât mă așteptam și, de ce să mint, am reușit s-o fac să vorbească mai mult decât are ea obiceiul. Faptul s-a datorat importanței, dăruirii acordate unei existențe normale. Normalul este capcana Mariei Ploae. Normal este să aibă copii, să-i crească frumos, să aibă încredere în ei, să-și iubească soțul la fel de 30 de ani, să-și iubească cu disperare florile, copacii, animalele. Tot ce e lăsat de Dumnezeu. Dar mai ales să nu-și roadă sufletul dacă nu joacă atât cât, probabil, își dorește.

Actriță principală în 20 de filme, printre care „Dincolo

de pod” al lui Mircea Veroiu – pe care îl consideră cel care a știut să-i dezvăluie laturi ascunse, necunoscute ei, de interiorizare, devenite performante – este pelicula care a consacrat-o. Pentru a nu mă desprinde de informare, oricât de sumară este, aș mai adăuga și alte titluri: „Promisiuni” de Elisabeta Bostan, „Și va fi” de Valeriu Jereghi, „Binecuvântată fii, închisoare” de Nicolae Mărgineanu (soțul actriței), „Așteptând un tren” de Mircea Veroiu. O ființă înzestrată cu putere, o femeie pentru care viața este, sigur, mai grea decât pentru un bărbat, după felul în care își înțelege rostul pe pământ, Maria Ploae nu putea răspunde întrebării puse de profesorul ei, Octavian Cotescu, de ce a ales teatrul?, decât astfel: *Ca să trăiesc mai mult!*

14-20 septembrie 2004

OANA & EXERCITIUL DE DISCREȚIE

În mod justificat, câteodată, simt nevoia să investesc un om cu acele atribute care să îl poată plasa, teoretic, într-o zonă poetică, într-un alt mediu decât cel la vedere. Într-o imagine, pot spune. Nu e prima oară când mi se întâmplă. Și nu e prima oară când nu greșesc. Oana Sârbu, pe care am întâlnit-o și am început s-o cunosc acum 18 ani, mi-a dat prilejul în tot acest răstimp să o privesc într-un anume fel, să încerc să descopăr care sunt motivele pentru care

mi se pare că apariția ei este asemenea unei zile de vară, luminoasă, caldă, dar nu înăbușitoare, de care să nu te ferești încercând umbra, ci pe care să o accepți ca făcând parte din anotimpul florilor și al roadelor pământului. De ce e Oana Sârbu așa și ce mă face să o mențin în categoria făpturilor agreate și apreciate? Mai înainte de toate e vorba de o existență discretă, de un mod de a-și exercita profesia cu credință și tenacitate, înfruntând inerentele hopuri care stau în drumul fiecăruia, fie că vrea, fie că nu. Sunt convinsă, pe de altă parte, de ideea că munca de pe când era copil – chiar fără să-și dea seama pe loc – a făcut din micuța Taur o persoană care și-a dobândit încrederea în propriile forțe. Faptul a propulsat-o și a adus-o în situații surprinzătoare, dar, cu toată teama începuturilor, norocul i-a ținut loc de umbră. De la vârsta de 16 ani, pe care îi avea în clasa a XI-a, Oana cântă. Ansamblul coral „Preludiu”, condus de Voicu Enăchescu (actualul Ansamblu Tinerimea Română), a fost cel în care a cântat inițial. A învățat, în felul acesta, ce înseamnă lucrul făcut în colectiv, ce înseamnă să te sincronizezi cu cei din jur, să știi să-i asculți. Așa încât putem spune că Oana a absolvit un fel de curs al științei de a asculta negativul – exercițiu ce-i va fi necesar mai târziu, la imprimări. Am înțeles de la Oana că prezența ei în Teatrul Tănase s-a petrecut încă de pe la doi ani, alături de tatăl ei, vestitul Romică, din la fel de vestitul cuplu de comici ai anilor '70, Anton și Romică. Prezență prelungită până astăzi, printr-o colaborare continuă, având ocazia să se alătore în scenă unor nume vestite: Mircea Crișan, Puiu Călinescu, Luigi Ionescu. Adeptă a grijii pentru felul cum te prezinți pe scenă, a felului cum te miști, cum arăți, Oana Sârbu este o cântăreață de un gen original, care înseamnă plăcut, cald și neostentativ. Mie îmi place. Sigur și altora, multora. Acest fapt a determinat-o pe realizatoarea TV Simona Patraulea

să-i ofere Oanei, în 1985, trofeul „Steaua fără nume”. Încă o clipă de noroc. Iar Steaua Oanei a strălucit și a răsfățat-o, aducându-i în dar personajul – devenit cu rapiditate model în rândul adolescenților – elevei din „Liceenii” lui Nicolae Corjos, filmul rămas de referință al genului pentru anii ’80. Lăzile pline cu scrisori de la admiratori, pe care Oana Sârbu le păstrează în podul casei, stau mărturie ecoului răspândit și menținut ani la rând, bucuriei de a te putea constitui într-un fel de model. Cam pe-aici am putea întrezări un remediu pentru clipele de descumpănire pe care cei mai tineri le trăiesc și anume în a urma modele. Nu înseamnă depersonalizare, nu! Înseamnă a fi tu, alegând ceea ce îți place să reprezinți.

Oana, prin discreția ei, prin liniștea tonului din glasul său, este un perfect model romantic. Copii ai mileniului III, ce e rău în asta?! Încercați, că nu se face gaură în cer! Încercați, că nu doare!

13-19 iulie 2004

DOMNIȚA RALU

Este nemaipomenit să știi că poți avea încredere într-un om. Să simți, mai mult decât să știi, că ai un posibil prieten a cărui prezență în preajmă-ți nu-i obligatoriu să se manifeste zilnic. Printre mulți colegi cu care mă am bine, mă mândresc și cu unii care îmi stau aproape. E valabilă și reciprocă.

Aimée Gabriela Iacobescu, alias *Domnița Ralu*, este

unul dintre acești colegi-prieteni. Lipsa mea de originalitate în alegerea titlului materialului de astăzi, Domnița Ralu, subnume sau prenume artistic folosit în dese rânduri, se datorează impresiei sincere pe care mi-am format-o, și anume că domnița cu pricina este cea care o înfățișează și o reprezintă, din multe puncte de vedere, pe Aimée a mea. Știm, sau aflăm, că Ralu Caragea este personajul din istoria culturii noastre care a inițiat, în 1818, un lăcaș de teatru aristocrat permanent la Cișmeaua Roșie, prin urmare era dominată de un spirit avântat, de idei înălțătoare de cultură. Delicatețea lui Aimée se alătură și împrumută cu succes firea de domniță preocupată de lucruri frumoase, la rândul ei iubindu-și profesia, devotându-se până la absurd acesteia, regăsindu-se nu numai în teatru, ci și în familie. Căutând dreptatea. Apropo de dreptate, nu faptul că Aimée flutură steagul nedreptățiților de zece ani, zbatându-se ca un pui de fiară să-și recupereze culcușul, casa și pământul strămoșesc, m-a făcut să deschid pagina de astăzi. Motivul meu de a intra în vorbă cu actrița Teatrului Național este de mult stabilit, am tot așteptat însă să se liniștească apele tulburate de agitația audiențelor și judecăților în cauza sus-amintită. Șansele ei mai întârzie și atunci nu am mai amânat nici eu întrevederea. Discuția noastră n-a fost cu mult mai lămuritoare, pentru că o cunosc pe Aimée de când am avut și eu fericita șansă să mă număr printre actorii Naționalului. Am stat de multe ori în aceeași cabină, am jucat alături, am muncit împreună. Și am descoperit-o.

Aimée Iacobescu este născută în noaptea de Sânziene și, la fel cum norocul a salvat-o și a ținut-o în viață, nimerind să fie a doua născută dintre gemeni (pe fratele ei îl cheamă Doru și trăiește de mult la Paris), tot așa, pare-se, norocul a însoțit-o în unele privințe, dar nu în toate. Întâmplarea, sau norocul, i l-a scos în cale pe regizorul Dinu Cocea, când, pe

străzile orașului Sinaia, acesta a decis: „Uite-o pe Ralu!” (studentă în anul II pe-atunci). Tot norocul a plasat-o în Teatrul Național, având media cea mai mare ca de-atunci să întâlnească roluri, personaje, filme cu duiumul. Calitatea felului ei însă, a soiului ei, pe care nu aş numi-o numai noroc, o face pe Aimée să fie un coleg şi un om cu o distincţie rar întâlnită. O actriţă pe care o domină discreţia în relaţiile cu cei din jur şi seriozitatea şi devotamentul în munca ei pe scenă. Şi, deşi recunoaşte că sufletul ei de artist este de o sensibilitate maladivă, din care cauză face tot ce poate să se ferească de contacte care o pot răni sau deziluziona, la fel de bine are puterea să-şi înfrângă teama şi reţinerea şi, când e vorba de luptat, să ştie să lupte. Pentru Aimée, locul ei, pământul ei, este sursa energiei. Patima, i-aş zice, pentru pământul ei strămoşesc îi dă puterea. Asta şi teatrul. Aşa a învăţat acest omuleţ să trăiască, acest iepuraş (cum i-am zis eu şi numai eu). Este exemplul unui artist care a fost imaginea multor filme, emisiuni TV, spectacole de teatru televizate, recitaluri, care, ca orice plată care vine şi cu răsplată, i-a dăruit de curând, la 7 iunie 2004, Meritul Cultural în grad de Comandor. Aşa este Aimée, răsplata trebuie aşteptată după o viaţă de eforturi, nu a doua zi după ce ai urcat pe scenă! Cel puţin tu, Comandorule, ştii asta şi nu o uiţi!

CELĂLALT OVIDIU

Îmi place să cred că de fiecare dată când am prilejul fericit de a mi se accepta invitația la discuții de către o personalitate creatoare – adică săptămânal –, reușesc să-i fac pe aceștia să se simtă comod, iar destăinuirile pe care mi le încredințează să fie dintre cele care-i reprezintă cel mai fidel. Nu mi-a fost teamă niciodată, am avut însă grijă să le rămân la răndu-mi fidelă în tonalitatea imprimată reproducerii portretului.

Astăzi însă, plec cu un dram de teamă – atenție, nu fizică! –, teama de a nu-mi găsi cele mai potrivite cuvinte cuvenite imaginii oferite de un actor special: Ovidiu Iuliu Moldovan.

El este un actor aparte pentru că este un om aparte. Pentru a avea curajul de a-l aborda mi-a trebuit ceva timp, știind în primul rând că se plasează în galeria celor discreți. Discreți în cel mai curat sens. Nu-i place „zgomotul” în jurul persoanei sale mai ales când nu e cazul. Mai exact, nu l-am văzut pe Ovidiu Iuliu alergând după publicitate.

Ovidiu Iuliu Moldovan este o făptură aparte, devenită în acest fel prin educația și structura sa interioară. Ca să nu mai amintesc de cea de fiu al Ardealului.

L-aș denumi și lucid, și interiorizat, dar și romantic. Poate, din generația sa, un ultim romantic. Interiorizat este prin firea sa; lucid, clar, pentru că este un tip de intelectual profund, un actor căruia i-aș atribui moralitatea clasicului; de ce atunci, prin contrast, romantic?

E strict definirea mea, poate alții nu o văd, ținând cont de faptul că romantismul presupune curaj până la aventură,

sentimente neîngrădite și explozive, aproape lipsă de rațiune. Toate acestea nu se citesc pe chipul brăzdat al eroilor aduși la viață de Ovidiu Iuliu Moldovan, fie pe scenă, fie în filme.

Într-adevăr nu se văd, dar se simt. Ele coexistă în sufletul unui om de artă care „practică” rostirea Poeziei. În această ipostază, actorul își permite să simtă, mai corect spus, să gândească tot ceea ce a investit poetul în puține cuvinte. Mai mult decât atât, Ovidiu Iuliu își asumă rolul actorului care, cu modestie, trebuie să se așeze în spatele poetului, pentru ca acesta din urmă să fie în prim-planul comunicării cu publicul. Nu actorul să profite de ocazie pentru a-și etala talentele de „show-man”, ci cuvântul expresiv și bine articulat să fie vizualizat și înțeles de auditoriu.

În altă ordine de idei, am descoperit, mărturisesc, cu stupoare, ca o consecință, să-i zic, a celor 40 de ani de teatru pe care seria lui Ovidiu Iuliu îi numără în acest an: nu ar mai lua-o de la capăt în această profesie, dacă ar mai fi cazul! No comment!

Teatrul, pasiune născută după ce o bună bucată de timp alesese și aspira către medicină, actoria, care i-a definit existența, l-au făcut pe lucidul și sensibilul meu interlocutor să ajungă la concluzia că pentru un bărbat e ridicol să-și consume energia în teatru și să nu și-o folosească în alte fapte, mai utile.

Și totuși, nu pot trece cu ușurință peste cele 50 de filme ale lui Ovidiu Iuliu (printre care vestitul „Horea” al lui Mircea Mureșan, unde – mă laud! – am fost câteva clipe pe ecran soția eroului de la Albac), cum nu putem trece peste cei 36 de ani de slujire a scenei Teatrului Național București, unde sub amprenta sa s-au născut personaje memorabile. Adăugând neliniștilor intime, secrete, dovada unui caracter demn, Ovidiu Iuliu Moldovan, interpretul „Celuilalt Cioran”, o adaptare după „Caietele

lui Cioran” – tot la TNB – rămâne printre colegii săi exponentul respectabil și respectat al unei generații. El însuși un urmaș al timpurilor aspre, de viață și de studiu, timpuri în care salvarea era doar Cartea.

153

5-11 noiembrie 2002

EXTEMPORAL LA FILMOGRAFIE

Îmi închipui, ba chiar știu, că așteptarea înseamnă uneori disperare, zbatere în zadar, inutilitate. Dublată de răbdare și de instruire în același timp, ea poate depăși chiar stadiul de virtute, transformându-se într-un moment definitiv încărcat de puterea creației la cote foarte sus puse.

Iată-ne, astăzi, în fața unui *caz* care se explică exact așa cum pomeneam. *Caz* poate nu e cel mai potrivit cuvântul pentru Nicolae Corjos – el e musafirul – dar sper că n-o să se supere pe mine pentru asta. Corjos a fost și este totuși un caz. Unic. Și anume acela care înseamnă: un regizor de film, absolvent cu succes al I.A.T.C., care, devenind angajat al Studioului „București” din Buftea (în octombrie 1956), a muncit cu râvnă în profesia sa, fiind timp de 22 de ani numai colaborator – ca regizor secund – al celor mai cunoscuți regizori ai timpului (Andrei Călărășu, Malvina Urșianu, Mihai Iacob, Dinu Cocea, Lucian Pintilie, Mircea

Mureșan). De când îl cunosc, m-am întrebat pe bună dreptate: de ce numai colaborator? Nu știu. Cred că nici chiar Nicu Corjos nu știe. Sau felul lui de a fi, de moldovean blând, ba chiar de bucovinean, îl face să nu vrea să știe. Nici nu mai contează acum. Cei 22 de ani au fost buni, cu experiențe și acumulări, cu activitate densă și cuminte, fără „blitz-uri“ spectaculoase aprinse pe chipul regizorului. Dar, așa cum se întâmplă, răbdarea i-a fost răsplătită.

„... din 1958 până în 1978 – iată o viață de om! – Nicolae Corjos a așteptat cu răbdare blajină „trudnica sărbătoare“ a debutului său. Mă înclin și mă înfior în fața acestei „cumințenii“ întotdeauna harnice, întotdeauna generoase (...). Regizorul știe să facă atmosferă (...) filmul e o plăcută surpriză. („Ora zero” – 1979 – *n.n.*), filmul e o foarte precisă și îndreptățită promisiune (...). Mă înclin încă o dată în fața acestui regizor care răspunde la întrebarea: *Cine ești dumneata, Nicolae Corjos?* – ...*un om care învață...*“ (Ecaterina Oproiu – „România liberă“ nr. 10865/3 octombrie 1979).

După zeci de pelicule documentare sau de metraj mediu și de colaborări cu regizori străini, au venit și lung-metrajele („Ora zero” – 1979, „Alo, aterizează străbunica!” – 1981, „Pădurea nebună” – 1982).

„Cât despre regizorul Nicolae Corjos, acest al treilea lung-metraj al său, impecabil din punct de vedere profesional, înseamnă pentru el definitivă consacrare și înscriere în rândul campionilor box-office-ului“. (Manuela Cernat – „Informația Bucureștiului“ nr. 9038, 30 octombrie 1982).

Au venit în continuare, mai ales „liceenii“. Să le spunem generic „liceeni“ pentru că titlurile știm care sunt: „Declarație de dragoste” – 1985, „Liceenii” – 1986, „Extemporal la dirigiență” – 1986.

Nu cred că mai e cazul să amintesc șocul cu „Ș“ mare

produs de apariția acestor filme. „Declarația...” a fost ca și cum te repezi și împingi cu putere o fereastră ca s-o deschizi spre soare, natură și primăvară.

Cu „Liceenii” s-a ajuns la miezul și tumultul vieții celor tineri, la explozia în prietenie (pe bune!), în dragoste (curată!), în concurență (loială!), în „care pe care” e mai bun și mai realizat.

Nu spun gogoși, am fost martora locului directoarea cumsecade și am văzut, nu numai în film, ci, mai ales în viață, de ce sunt în stare cei tineri și frumoși sufletește. Iar în privirea mea, ca și a celorlalți profesori, era ceva care aducea înțelegere și tandrețe printre tineri, cu atât mai mult cu cât în acele vremuri ale noastre, ale tuturor, în cancelaria directorului atârna pe perete, obligatoriu, portretul celui mai iubit fiu al patriei! Uite că s-a putut ivi și un asemenea moment, creat de un film, de un triptic de fapt, de un concept aparte cuprins în viața din filmele lui Corjos.

A ieșit la suprafață și a izbit cu putere tot ceea ce sufletul sincer și curat al descendentului din neam de răzeși ascunsese pe neștiute, în cotloanele umbrite de neliiniști.

Nu pentru statistici, ci pentru punerea precisă în istorie se pot da câteva date: la „Declarație...” s-au numărat 5.300.000 de spectatori în țară, recordul anului 1985, iar la „Liceenii” 5.519.000 de spectatori, însemnând un record mondial în primele șase luni de proiecție, pe anul 1986.

Iată ce am găsit scris – printre altele – semnat Eva Sârbu, după „Liceenii” celor peste cinci milioane de spectatori: „...dorința tinerilor de a se vedea și, eventual, regăsi pe ecran este foarte mare. „Liceenii” mi se pare însă că modifică puțin răspunsul. Judecând și din nou judecând, după reacția stărnită, nu mai poate fi vorba despre o dorință foarte mare, ci despre o dorință impresionantă, uriașă, fenomenală. Săli pline ochi, pe scări, pe jos, pe lângă pereți, de un

public în exclusivitate de vârsta eroilor filmului, săli vii, reactive, comentarii cu voce tare, aplauze la scenă deschisă, dezamăgiri tot la scenă deschisă, acorduri și dezacorduri exprimate sincer, pe loc, fără nicio reținere și nu o voce ici, și alta dincolo, nu, ci un cor – ... stare de comunicare fericită pe care nu am întâlnit-o niciodată până acum într-o sală de cinema, transferă „Liceenii” din statutul de film în, pur și simplu, în acela de film – fenomen social“. Eva Sârbu – „Cinema“ nr. 11 (286, noiembrie 1986).

Dar câte premii, câte aprecieri și, mai ales, câte... geamuri sparte la vizionări în țară, în Capitală. Oameni dragi, chiar mi-e dor de o premieră la care să se spargă geamurile de îmbulzeală într-o sală de cinema, pentru un film românesc de dragoste!

12-18 octombrie 2004

MICĂ ISTORIE NEELUCIDATĂ

Ne tot întrebăm – eu, cel puțin – de ce mai tot timpul raportăm ziua de azi la cea de ieri. Mai rar la cea de mâine. Ziua de ieri, amintire întâmplată, este o certitudine, pe când cea de mâine... vorba aia, „poate să fie și mai rău“!

Așa fac de ceva vreme, de când azi înseamnă ultima perioadă în care, ca un refren – nu știu din ce motiv și nici cu ce scop, pentru că prea multe tot nu reușim să elucidăm –

se descarcă prin ziare și pe posturi TV informații despre evenimentele... noastre din '89. Asociez, fără ezitare, ziua de 22 decembrie '89 cu chipul unei bune prietene de atunci – regizoarea Televiziunii Române, Olimpia Arghir. Ciudată asociere, ar putea spune cei care au lucrat cu ea și au cunoscut-o într-o oarecare măsură. Eu însă mă număr printre actorii care au petrecut ceva mai mult timp alături de Olimpia.

Prin 1970 eram salariata fostului Teatru „Ion Vasilescu“, fost „Barbu Delavrancea“, devenit prin hotărâre politico-guvernamentală – la indicațiile tovarășului, din teatrul județului Ilfov, cu sediul în București, teatrul „Valah“ din Giurgiu. (în fine, istorie lungă, nu despre ea e vorba și totuși am trăit-o, nu o pot uita. Oricum, am reușit să nu mă mut în Giurgiu!).

Deci, prin 1970, a apărut la sediul instituției sus-menționate încă în Șos. Ștefan cel Mare, tână absolventă a IATC, regizoarea Olimpia Arghir. Înaltă, plăcută la chip, ușor nonconformistă pentru acei ani, fumătoare și – ceea ce i-am reproșat, dar nu prea mi-a dat importanță în a-mi urma sfatul – stând ușor adusă de spate. Am colaborat imediat. Începutul a fost supercelebra „Siciliana” a lui Aurel Baranga, comedia care își începuse drumul consacrării în Național cu mulți ani în urmă și care avea să-și reconfirme audiența pentru încă peste zece ani de spectacole, plimbată în toată țara și pe Litoralul nostru drag. Dar să nu uităm că îl avea în distribuție pe Dem Rădulescu, avantaj ce ne-a ridicat și nouă la plasă!

Au urmat multe piese („Mitică Popescu” de Camil Petrescu, „Când revolverele tac” de Tudor Negoiță etc.) și, când s-a apropiat dezastrul desființării, practic și al mutării sediului teatrului la Giurgiu, Olimpia și cu mine ne-am luat avânt și am reușit; ea să intre în Televiziune, eu la Național. Eh! Ce schimbare. Eu, ca eu, dar Ipa (ăsta-i era diminutivul)

a luat cu asalt instituția de imagine și a lucrat imens. Chiar imens. Nu numai prietenia, dar și șansa și, desigur, calitatea, m-au adus din nou lângă ea, colaborarea de acolo însemnând pentru mine ieșirea din anonimat. Zece ani încărcăți de multe piese și emisiuni de versuri au fost străbătuți în goana unei activități profitabile, zic eu, pentru toți.

Și iată-ne în 22 decembrie – e ziua mea, și Ipa venise la noi acasă – și, deși ceasurile erau tulburate de câteva zile, deși noi nu știam mai nimic, ne-am zis să bem un pahar pentru mine – artista. Cum pe stradă era mai tot timpul agitație, oamenii treceau în sus și în jos și se simțea că focul mocnește la orice colț de stradă, Olimpia n-a mai putut sta locului și a zis: „Eu trebuie să mă duc acolo“ și a plecat.

Am văzut-o apoi pe post, am auzit cum face apel la prietenii ei, actorii, să vină să apere Televiziunea – iar noi chiar am intrat în TVR pitiți pe sub garduri, șuierându-ne pe la urechi gloanțele invizibile ale simulatoarelor...

Viața urma să ne îndrepte unde voia ea, valuri, valuri, iar drumurile ne separau fără să știm sau să ne dăm seama...

Am mai comunicat cu Ipa, nu cine știe ce, dar sigur nu am înțeles nici până azi ce a făcut ea, ce rol a avut prin instituție, dacă a fost vorba de o implicare sentimentală curată sau de altceva, ne-am trezit însă că se mută la Cluj, la postul de acolo, iar după câțiva ani de agitație, am aflat cu stupeoare că a fost găsită fără viață!

Sunt de-atunci cinci sau șase ani, cred.

N-am înțeles și nu pot înțelege cum un om întreg la minte și, sper, sănătos aparent, cade în somn.

Și atât.

Era un om integru, muncitor și inspirat și bănuiesc că mica ființă care-i stătea alături – o cățelușă șoricar pe care o avea de la mine – dacă a rezistat pierderii, o mai așteaptă și acum.

„EU CRED CĂ VEȘNICIA S-A NĂSCUT LA SAT“

Lucian Blaga

Continuând gândul și simțirea poetului care mai spune că tot acolo, la sat, „inima îți bate adânc în pământ, undeva“, adaug multe forme, poetice chiar, inspirate și definind corect spațiul „satului ciudat“ despre care pomenim astăzi, la aniversară. Frumosele gânduri în frumoasele vorbe aparțin unei minunate îndrăgostite de-o viață de etnografie și etnologie, Aurelia Cosma – doamna doctor Aurelia Cosma, director de proiecte culturale în Muzeul Satului.

Pentru a fi corectă dintru început, aduc la cunoștință pe această cale (să nu creadă cei mai severi cu informația că mă las prinsă) că, nu demult, doar din 2003 s-a făcut dreptate și prin decret guvernamental, Muzeului Satului i s-a recunoscut dreptul de a purta numele aceluia care l-a întemeiat: Dimitrie Gusti – fondatorul, inițiatorul și mai înainte de toate sociologul de mare clasă intelectuală, care a deschis drumul, alături de mulți alții, unei întemeiate cercetări socio-folclorice românești.

Ca să mă păstrez în zona informației severe, voi continua, bineînțeles ajutată de prietena mea Lia Cosma, pe care o cunosc de mai bine de 30 de ani, cu câteva date istorice, cele care m-au pus astăzi pe treabă, cele care vor să puncteze sensibil prilejul oferit de împlinirea a 69 de ani ai bătrânului și tânărului totodată Muzeu Național al Satului „Dimitrie Gusti“.

Vorbele frumoase spuse mai sus de Lia Cosma, sunt încărcate de un adevăr copleșitor, pe care nu mulți oameni sunt capabili să-l perceapă, nu pentru că nu rezonează, ci pentru simplul motiv că numai o credință de-o viață, parcă transmisă din om în om – așa cum o trăiește și Lia – numai bucuria de a-ți descoperi ființa și spiritualitatea – așa cum o face, de când știu, Lia – numai dăruirea și puterea de a înțelege frumosul simplu și profund, sunt căile pe care, când apuci, te pot identifica cu ceea ce ești sau simți.

Așa cum Lia Cosma a căpătat, prin știința ei de a sluji cultura populară, puterea de a vorbi despre Muzeu ca despre o ființă vie. Contrastând puternic, aceste două noțiuni se împacă aici în „satul ciudat” ca nicidecum.

Intru în muzeul ca o clipă în eternitate, ca în locul unde intri cu smerenie dar și cu dezinvoltură, cu nerăbdarea cu care vii acasă, îmi spune Lia. Și o simt cum vorbele îi tremură de bucuria de a le folosi iar și iar pentru a vorbi de un ceva drag.

Și în continuarea multor altor gânduri mi-l citează, din memorie, pe fondatorul Gusti: „E tot ce e mai al nostru, o viață de sute, chiar de mii de ani ne pătrunde trecând pe ulițele acestui sat ciudat făcut din mai toate satele României. Tot ce este mai al nostru vorbește din el cu un glas care nu poate să nu zguduie inima și celui mai nepăsător. Este glasul trecutului anonim și al neamului românesc”.

Ca să nu-mi termin ziua de azi fără să precizez cum a fost cu începuturile, mai adaug: zece ani de cercetare și-a rupt din viață Gusti (între 1925-1935) pentru a-și pune în aplicare visul – un muzeu sociologic. Casele, toate, 33 la număr, au fost instalate într-o lună și jumătate, fiind mobilizate forțe umane deosebite, dar și cu ajutorul Fundației Culturale Regale „Carol I”. Expoziția de arhitectură populară, a devenit un sat viu, cu oameni care locuiau acolo, ca la ei acasă. De la 17 al lui Florar 1936, adăugăm astăzi 69 de ani

spre cinstea perenității sufletului și vieții țaranului român despre care Marin Preda spunea că este „aurul din băncile noastre spirituale“.

Dovadă a faptului că Muzeul Satului românesc este o ființă vie, cum spuneam – amintesc aici și însuflețirea cu care vorbesc cei ce-l slujesc – este și aceea că el capătă dimensiuni diferite, noi și îmbogățite în decursul anilor. De la apariție, ca muzeu sociologic în 1936, așezarea a devenit treptat loc de desfătare spirituală, de oxigenare a plămânilor. Dar și spațiu al reveriei, inspirației și creației.

Refac astăzi traseul muzeului de la apariție, pentru a trăi încă o dată certitudinea valorii sale deosebite. Încă din 1929, odată cu deschiderea Muzeului Etnografic al Transilvaniei de la Hoia (Cluj), condus de Romulus Vuia, Nicolae Iorga anunța deschiderea Muzeului Satului al lui Gusti, de la București. Pe atunci se treceau, prin cercetare, cei zece ani care i-au trebuit sociologului Gusti să organizeze găsirea și apoi aducerea exemplarelor celor mai expresive și reprezentative dintre casele țării ce urmau să alcătuiască satul-muzeu.

După ce 33 de monumente au fost stivuite într-o expoziție de arhitectură populară, muzeul și-a început viața pașnică și neclintită de niciun fel de capriciu al timpurilor, adăugându-și, anotimp după anotimp, datinile și obiceiurile anului, urmându-și ciclul vieții – botez, nuntă, obiceiuri legate de muncă, Crăciunul, Anul nou – alături de viața însăși. Ca un teritoriu al memoriei, unde este adunat atâta timp și atâta spațiu, atâta istorie și atâta geografie, trecând deal, vale, din nou deal, vale, coborând din Maramureș cu casele până în Dobrogea, trecem munții din Banat spre Bucovina, individul face o plimbare care este nu numai un efort tenace pe planul instruirii, dar și o relaxantă mișcare în care poți gândi la veșnicie.

În continuare, anul 1948 l-a adus la conducerea muzeului pe cercetătorul de reală importanță pentru istoria scrisă și nescrisă a etnografiei, sacrificatul întru știință, Gheorghe Focșa. A stat în această funcție de director 30 de ani. Deci, până în 1978.

Dar nu funcția era totul, ci capacitatea sa deosebită în domeniu. În altă ordine de idei, sau tocmai într-o ordine normală, vă pot spune că l-am cunoscut pe domnul Gheorghe Focșa de pe vremea când, din proprie plăcere și la chemarea celor din muzeu, făceam spectacole specifice în incintă cu diferite prilejuri aniversare dar mai cu seamă din dragul meu pentru literatura populară. Directorul Focșa era un om înalt, slab, iar profunzimea ochilor albaștri, triști ca ai unui ascet, ne purta dincolo de vremi, spre zări molcome și dealuri înverzite. Dăruitul Gheorghe Focșa păzește în continuare Satul Românesc, dormindu-și somnul de veci lângă stratul cu flori al Bisericii din Dragomirești.

Trecând, ca pe lângă sfârșit, ca pe lângă moarte, Muzeul Satului a fost salvat de la mutarea ce se profila aproape sigur, mutare hotărâtă de Cabinetele 1 și 2.

La acel moment director al Muzeului Satului era Jana Negoită. Tot o bună prietenă a mea. Dar și mai bună prietenă și mamă a muzeului. Mult mai târziu, când am avut libertatea să aflu, că nefireasca mutare și în fond distrugerea la propriu a satului ciudat a fost oprită de Jana Negoită printr-o clipă de inspirație care-i putea fi fatală. Reușind, cu o diplomatie nativă, să facă publică hotărârea venită de sus, printre ziariști, ajungându-se și la Europa Liberă și prefăcându-se că urmează porunca a încărcat devizul transmutării întregului complex la Mogoșoaia atât de mult, încât costurile au speriat conducerea de partid și de stat. Astfel că, în final, s-a renunțat la idee. La faptă au mai

contribuit și alți oameni de litere ca Petre Ghelmez și Pop Simion.

Viața de după 1990 și până în zilele noastre, înseamnă reintrarea muzeului în circuitul unor programe culturale europene. Sunt recunoscuți și cercetătorii noștri cu cărțile și studiile tipărite, participăm la mari expoziții din Elveția, Franța, Italia, punând, la rândul-ne, umărul la ceea ce se poate numi „Muzeele – punți între culturi“, dezvoltându-se astfel limbajul de comunicare și cunoaștere. Spre deosebire de anii trecuți se produce o explozie a publicațiilor muzeului. Cataloage și colecția „Ethnos“ dezvăluie o istorie trăită cu decență și gust estetic desăvârșit (din nefericire, pierdut astăzi) de către un neam de oameni simpli și cinstiți cu ei înșiși.

Dar viața de după 1990 mai înseamnă și spaima a două incendii care, indiferent cum, tot din prostie umană, condamabilă, s-au produs, dar peste toate, înseamnă efervescență, vizitatori, tabere de creație, înseamnă reper de organizare și, ca o consecință, totul duce la obținerea locului III ca obiectiv turistic în ordinea interesului după castelele Peleş și Bran.

Îmi caut cu greu o frază de încheiere.

Ar mai fi atâtea de spus...

Pot doar să dau o sugestie celor dornici s-o primească.

Și, poate, chiar celor care încă mai sunt mândri de tezaurul nostru național: nu ocoliți oaza de aer curat și spirit în veșnică mișcare care sălășluiește pe sub streșinile caselor țărănești.

DE CE-L IUBEȘTE LUMEA PE CRISTIAN ȚOPESCU?

Cu o bucurie justificată îmi propuneam, chiar îmi doream, deunăzi să „provoc” un articol – sau mai multe – în care să fie vorba de un alt fel de artiști. Cei care, spuneam eu, sunt „artiști” în profesia lor. Pentru că mai avem și din aceștia, nu?! Slavă Domnului că mai există. Asta ca să mai putem spune că, încă, nu e totul pierdut. De curând, massmedia au tot vorbit despre doi dintre aceștia, scoțând încă o dată la iveală realizările, virtuțile, motivațiile și succesele acestora.

Este vorba despre domnul profesor dr. Ioan Lascăr și despre domnul Cristian Țopescu.

Cu mare dificultate am reușit să-i smulg o oră, pentru o întâlnire de seară, domnului Țopescu. Cu amabilitatea-i și buna-cuviință înnăscute, binecunoscute, câteva săptămâni la rând și-a tot cerut scuze că nu are timp, pentru că are de comentat diverse transmisiuni sportive și trebuie să se pregătească. Să nu ne mirăm că un om își cere scuze că, de fapt, trebuie să-și exercite mai înainte de toate profesiunea și să fie pregătit pentru ea.

Eu nu m-am mirat, deși orice zi de întârziere îmi dădea emoții și-mi spulbera subiectul, îndepărtându-l de ultimul eveniment mediatizat, legat de cei 40 de ani sărbătoriți prietenește, ani care ne-au obișnuit urechea cu „muzica specială” a glasului unicului Cristian Țopescu, anii de muncă ai comentatorului sportiv al TVR.

De ce mă mai bag și eu în vorbă, atâta vreme cât mulți au vorbit, mulți au scris, alții i-au dat premii, prietenii și-au

etalat iar zâmbetul în preajma sărbătoritului, iar sutele de oameni care-l cunosc, sau nu, se și consideră de-ai lui și se bucură de atenția unui cuvânt adresat cu amabilitate?!

Încerc, de fapt, să-mi explic, mie înainte de toate, de ce îl iubește lumea pe Țopescu.

De ce îl dorește lumea comentator?

Pentru că și sportul cu pricina – oricare ar fi acesta – capătă alte valențe când îl „povestește” Cristian Țopescu!

Până o să aflăm împreună răspunsul, o să mai tot pun întrebări.

Ați observat că pusul întrebărilor se numără printre „ticurile” mele!

Dar altfel cum să avem și răspunsuri?

De ce alți confrăți într-ale comentariului nu reușesc – decât parțial – să ne atragă și pe noi, nepricepuții, la sport? Ce este special în „felul” lui Cristian Țopescu?

Chiar înainte de a-mi confirma „secretele” dăruirii sale profesionale, m-am gândit că totul pleacă de la informare. De la acumularea de cunoștințe. Nu poți să vorbești frumos dacă nu ai ce spune, nu poți să naști emoție în ascultători, dacă tu însuși nu pui suflet în ceea ce faci.

Mai concret, în cazuri specifice, așa zice că nu poți nici măcar „să sari garduri” dacă nu mai deschizi din când în când un DEX.

În „micul” ceas în care am stat de vorbă, alături de noi aflându-se și frumoasa doamnă Cristel, care îl susținea din priviri, mi-a fost confirmată presupunerea. Un om de cultură (și nu „fizică și sport”), un om responsabil, care gândește simplu că cei care privesc la sport, mai cu seamă când manifestările sunt, în marea lor majoritate, pe alte meleaguri, nu au posibilitatea să vadă vreodată acele locuri și atunci nu merită și ei să afle, cu acel prilej, câte ceva în plus despre alți oameni și alte locuri?!

Ba da! Dar pentru asta știi și te pregătești. Așa cum face Cristian Țopescu. Întotdeauna. Îmi îngădui, și cred că nu mă poate contrazice nimeni, să-l alătur breslei actorilor, pentru că munca sa se apropie enorm de a noastră. Nu poți să „joci” rolul comentatorului dacă nu crezi în el, dacă nu te transpui cu ființa ta, sensibilă și lucidă, întregului scop pe care îl ai.

Numai așa treci „rampa” – sau rama televizorului! – și pășești plutind spre sufletul spectatorului-auditor. Așa răspuns mi-am dorit, așa răspuns am aflat!

Îl iubim pe comentatorul nostru sportiv, pentru că știe carte!

Mai mult, vrea ca și ceilalți să învețe câte ceva de la el.

Și, deocamdată, tăcere!

Țopescu, și-atât...

29 iunie – 5 iulie 2004

ÎNVIINGĂTORUL UNEI GENERAȚII DE AUR

Înainte de orice, te întrebi uneori cât poate suporta un om și totuși să reziste? Câte șuturi (care pot să însemne un pas înainte!) trebuie să primească în viață și, ca rezultat, să cedeze, să se simtă înfrânt? Răspunsul ar fi: de la caz la caz. Și de la necaz la necaz.

Fără îndoială, ajungem, prin compensație, și la nu da omului cât poate să îndure. La toate astea m-am gândit de multe ori. M-am gândit și în legătură cu mine. Dar astăzi e vorba de altcineva, cineva a cărui viață – ca a mai multora – este inspiratoare de best-seller-uri. Matei Alexandru, artist consacrat de mult – și bine! –, coleg de breaslă cu care am avut prilejul să colaborez în câteva rânduri, este un învingător. Ce l-a făcut să reziste, să pășească cu înțelepciune peste pragurile de jos ivite din umbră în calea sa, sau să reușească să se ferească de pragurile de sus, căzute din senin? Sunt sigură că este vorba, în primul rând, de destin. Un anume destin. El, Alexandru, trebuia să-și urmeze steaua. Steaua sa i-a călăuzit drumul printre hățișuri spre lumina reflectoarelor. Apoi, mai este vorba despre un fel de a fi înăscut, ținut sub control cu ponderea omului trecut prin multe. Ce să zic? Zic – niciodată nu l-am văzut pe Sandu decât etalând un chip zâmbăreț. Care, poate, ascundea vreo tristețe, dar nu era lăsată la vedere. De altfel, de când îl cunosc, și sunt ceva anișori, am trăit cu senzația că în fiecare clipă privirea îi scapără a șotie. Așa cum a fost și în copilărie. În școală. Tot mereu glumea. Nu putea fi decât semnalul unui posibil histriion. Acest fel, acest talent descoperit în cele din urmă, a făcut din moldoveanul Matei Alexandru actorul devotat cu toată ființa lui teatrului. Întorcând timpul și dorind să motivez vorbele de început, potolind curiozitatea celor care urmăresc senzaționalul, iată de ce l-am numit pe Matei Alexandru „învingător”. Având șansa unei origini nesănătoase – termeni atât de uzitați, dar și uzați ai epocii staliniste – Alexandru a început șirul excluderilor din viața socială și artistică încă din anul III de facultate. După întâlnirea noastră sub semnul unei emoții prietenești, revizuindu-mi însemnările, eu am numărat aproximativ opt. Opt momente care au fost tot atâtea clipe debusolante, care te pot face să nu mai înțelegi în ce trebuie

să crezi, în cine și, mai ales, pe ce drum s-o apuci. Deși încă din anul II de facultate (la clasa unor maeștri ai scenei românești – profesor Aura Buzescu, asistent Vlad Mugur), tânărul Alexandru a fost angajat la Naționalul bucureștean să joace un rol principal în „Ziua cea mare” de Maria Banuș. Și, deși pregătirea pentru plecarea într-un turneu prin țară i-a ținut trează insomnia, bucuria a fost de scurtă durată. Ziua de naștere a Generalisimului I.V. Stalin, serbată totdeauna cu onoruri militare pentru români, 21 decembrie 1950, a fost și ziua judecății actorului care, demascat în plen ca provenind dintr-un mediu putred – adică familia sa bogată –, nu avea ce să caute într-o piesă în care „Ziua cea mare” a fost consfințirea (samavolnică!) a colectivizării la noi. Și așa au urmat alte excluderi, care însemnau lipsirea de dreptul la existență – mașinist la Teatrul Municipal, sufleur la Tănase, muncitor la cărat bușteni, la Textila Grivița și, ca încununare, arestul și trimiterea acasă, la Bacău. Alexandru Finți – remarcabilul regizor al Naționalului – l-a adus din nou să joace un rol de seamă. Marele succes a fost în 1956, „Omul cu mârtoaga” de Gh. Ciprian. Asta după ce reușise, cu memorii și recomandări de seamă, să fie reînmatriculat în anul III și să-i aibă mentori pe Radu Beligan și Costache Antoniu.

Dar, fatalitate! În 1958 apare din nou ceva necurat la mijloc. Ca să fie acceptat în teatru, mâna dreaptă a Securității l-a amenințat cu – ați ghicit! – excluderea, dacă nu colaborează... N-a colaborat și a plecat la Craiova. În fine, iar memorii, iar martori, iar semnături de artiști mari. 1959 este anul din care Matei Alexandru este al Naționalului.

Așa a fost să fie, ura contra comunismului i-a multiplicat dragostea pentru teatru...

„SUNT UN ORB“

De cele mai multe ori, chiar spre propria-mi surprindere, impresia lăsată de un anume individ se transformă într-un fel de imagine concretă. Pentru mine, motivată de efectele existenței aparte a acelui om. Descrierea dă locul unei forme.

Horațiu Mălăele este – privit prin ochii mei – forma unei „esențe tari“.

Stupoarea provocată de această ciudată afiliere poate fi atenuată de următoarea explicație: noi toți lăsăm o urmă pe acest pământ, fiecare sapă câte o brazdă, adâncă atât cât are puterea să se lase în plug. Unii zgârie pământul, alții nu țin linia dreaptă, la alții semințele sădite nu dau roade sau le mănâncă ciorile și tot așa, după cum îi ajută Dumnezeu. Brazda dreaptă și adâncă pe care actorul, regizorul, caricaturistul și, în felul său, „poetul“ Horațiu Mălăele o lasă în „recolta“ tradiției teatrului românesc și în care a pus sămânța spiritului său prolific dă naștere unor rădăcini cu esență tare.

Crescute în pământul reavăn și aromând a sat și a fânețe, rădăcinile denumite de mine Horațiu Mălăele vin să se regăsească și în propriile-i cuvinte: „Actorul este un om care izvorăște continuu și care caută permanent“. O căutare, o neliniște creatoare, o împlinire reală, o calitate artistică remarcabilă și mereu confirmată – toate vin să întărească spusele de mai sus ale lui Horațiu, precum și interesul și respectul câștigate de „instituția“ Mălăele în breasla noastră.

Ucenic la școala de Teatru a lui Octavian Cotescu (asistent Ovidiu Schumacher) – cărora le poartă gânduri minunate și îi scrie în amintiri – Horațiu Mălăele, care

ca elev de primară a fost mai puțin disciplinat, adică mai nonconformist, a absolvit cu nota zece pe linie în 1975. A petrecut doi ani la Piatra-Neamț, 17 la „Nottara“, iar acum se află în colectivul „Bulandrei“.

De fapt, Horațiu e peste tot. E al nostru, al tuturor. E într-unul dintre momentele de vârf ale existenței sale artistice. Te cam lovești de afișele cu numele Mălăele!

Pune în scenă, colaborează, joacă, iar pune în scenă, iar colaborează, iar joacă, apoi dă la lumină un CD. Și tot așa. De ce atâtea? Întrebare inutilă. Răspunsul este unul singur: e o exprimare liberă care-l reprezintă. În fond, nu asta e scopul vieții noastre? Să ne cunoaștem, să ne exprimăm și să reprezentăm ceva. Ba da!

Mălăele se exprimă într-un fel inimitabil, nesupus decât legii autenticității.

„Lucrurile mari se fac din vocație și cu ușurință – îmi spunea în timpul unei discuții limitate de ceas. Nu te chinui, uneori te opintești, dar asta e felul meu“.

Și e mulțumit de el.

Sunt nevoită să vă aduc la cunoștință câteva titluri importante, dar numai pentru cârcotașii care ar putea găsi cusurul unei prea ample teoretizări în ceea ce-l privește pe artist.

Așadar: ca regizor, primul spectacol semnat a fost la „Nottara“, în 1985, cu piesa „O sărbătoare princiară” de Theodor Mazilu. Au mai fost „Carlo contra Carlo” de Paul Ioachim („Odeon“, 1994), „Puricele” de G. Feydeau („Nottara“, 1993), „Cafeneaua” de Sam Bobrick și Ron Clark („Bulandra“, 1997), „Pălăria” după E. Labiche (Teatrul de Comedie, 1998) și încă altele, pentru care spațiul meu a devenit zgârcit. Adaug că, atât ca interpret în piesele regizate sau nu de Horațiu, s-au ivit și premii pe măsura calității realizării sale artistice.

Mălăele fascinează ca pictor și caricaturist. Peste 3000 de expozate în 36 de ocazii naționale și internaționale l-au adus și în rândul Uniunii Artiștilor Plastici. Nu mai am destul de mult loc, așa încât nici filmografia, nici rolurile în TV nu mai pot fi înșirate.

171

Și totuși, pentru a fi la zi: repetă și pune în scenă „De Pretore Vincenzo” de Eduardo de Filippo la „Bulandra”, iar cea mai recentă faptă – la care am fost martoră – se numește „Sunt un orb”. Un CD ce cuprinde poezie. Curaj și atitudine, extraordinare în vremurile acestea, apariția dă speranța că „Sunt un orb” – ce va fi și spectacol la Comedie – reaprinde flacăra dorinței de cultivare și cunoaștere prin una din exprimările cele mai dumnezeiești ale pământeanului: Poezia!

„Năicând n-o fost să fie într-un fel”, îmi repetă Horațiu cuvintele unei țărănci; geniale!

Iar Mălăele este el, la rândul-i, numai în felul său.

Unic!

23-29 martie 2004

„BILLY BIBBIT“

Auzisem de numele Claudiu Bleonț aproape imediat după ce acesta absolvise Institutul de Teatru. Și numele nu răsună în urechile mele (și ale altor oameni de teatru și film) oricum, ci stârnind ecouri din ce în ce mai amplificate,

contrar deci caracteristicii sunetului reverberat de a se diminua.

Cum am prostul obicei de a fi atentă la ce se întâmplă prin preajma mea și de a încerca să descopăr prin comunicare (nu neapărat verbală) soiul oamenilor, așa m-a tras și pe urmele actorului Claudiu Bleonț; tânărului și, în timp, maturizatului actor, cu un „statut“ aparte în breaslă.

Cuvântul „statut“, poate cel mai inexpressiv găsit momentan, există doar ca să stabilească o departajare a actorului, strict din punctul de vedere al individualității sale spirituale.

Fiecare dintre noi are clar o individualitate. Dar, fără supărare, actorul înseamnă totuși – vreți, nu vreți – un „alt fel de om“! Este acel soi de om care dorește să se reprezinte prin modalitatea teatru.

Claudiu Bleonț, prin ființa sa, nu poate să se regăsească și să se reconfirme, mai întâi în proprii ochi, decât prin implicarea sa totală în PERSONAJUL care-i vine în întâmpinare și, întinzându-i mâna, să-i devină prieten! Sau frate! Iar uneori, PERSONAJUL se-nfățișează cum nu te aștepti, cum poate nu ți-l închipui (dacă, bineînțeles, cel care pretinde că știe își poate și închipui...).

Este personajul lui Bleonț, cum în ultima vreme se află Cațavencu din „Scrisoarea pierdută“, care se confundă cu el în măsura în care se produce revelația comună a omenescului. Și, de la a admite că, precum în ritualurile mănăstirești unde se practică ruga pentru înălțarea la ceruri a spiritului destrămat al omului, până la „slujba“ oficiată pe scândura scenei (a vieții, de fapt), unde tot o înălțare întru frumos se produce, nu este decât un pas (un mare pas), Claudiu Bleonț vine să confirme prin modul său de a se exprima că, într-adevăr, cele două aspecte ale omenescului se întâlnesc în ființa sa, în simțirea sa.

Pentru a nu rămâne, în discuția purtată de curând, într-un perimetru teoretic, am vrut să aflu ce fapt de viață concret i s-a întâmplat de curând, sau oricând, fapt ce presupune o noutate, o bucurie, o experiență. Și, culmea, faptul acesta a existat. În noiembrie 2003 a fost în India. Și astăzi Claudiu se încarcă și se uimește, prin amintirile aduse cu el, de simplitatea (dar și profunzimea) vieții spirituale a oamenilor de pe acele pământuri. Prilejul i-a fost oferit de rolul Hanibal în docu-drama „The Final Comedown” (producție germană, împreună cu „Parafilm”), film destinat canalelor Discovery și Arte. (Soția sa, Andra Negulescu, fusese, cu altă ocazie, Cleopatra, regina Egiptului.) Hanibal-Bleonț a stat zece zile în India, a filmat lupte cu elefanți și a simțit cât de împăcați sunt oamenii cu soarta lor. Împăcați, nu resemnați. O țară de un miliard două sute de milioane de oameni, cu contraste incredibile între lux și pauperitate, între care distanța este, cel mult, de un pas pe trotuar, trăiește o existență spirituală acceptată (pentru care timpul nu există) cu „duhul morții” alături, primindu-l ca pe un dar al vieții în trecerea lor pe acest pământ.

Claudiu, avid de cunoaștere și de implicații emoționale, mi-a tradus senzația pe care a trăit-o în India ca pe o intrare „în burta mamei”, adică la origini. A fost cucerit de liniștea interioară ghicită în ochii oamenilor, de forța împăcării. Gândește că religiile mari ale lumii își au originile în Orientul îndepărtat, de unde au plecat ca din „brațele mari ale unui fluviu”.

A mai simțit și arsura atingerii pietrelor prețioase în capitala acestora, Rajahstan. Aici se află cele mai mari ateliere de bijuterii din lumea indiană. Domină un împăcat simț al valorii și al prețiosului artistic.

Îmi îngădui să spun că asemenea experiențe îți dau prilejul unor așezări pe dinăuntru, unei liniști creatoare.

Iar flerul îmi spune că artistul Claudiu Bleonț știe să fie în așa fel încât să se bucure pe el, în final pe ceilalți, neuitând că, până la urmă, teatrul e tot o „joacă“. O joacă vie, adevărată. Așa a fost de la bun început, comunicarea mea în scenă cu Claudiu – singura, de altfel – prilej oferit de spectacolul „Zbor deasupra unui cuib de cuci” de Ken Kesey (dramatizare Dale Wasserman, regia Horea Popescu), unde l-am întâlnit într-unul dintre rolurile „cele mai adevărate“ – Billy Bibbit, în care Claudiu însuși s-a descoperit, dezvăluindu-ne puterea spiritului său umanist.

1-7 iulie 2003

SECRETUL LUI POLDI

Cu ceva vreme în urmă, mi-am stabilit intenția ca, din când în când, să evoc amintirea unora dinte cei care nu mai sunt printre noi, aici, pe pământ, dar care există în inimile noastre, în inimile spectatorilor, iar amintirea, de fapt, este viață fără de moarte...

Cea care mi-a dezvăluit câte ceva din tainele sfinte ale sufletului Leopoldinei Bălănuță – ea este misteriosul vizitator al gândurilor noastre de astăzi – a fost colega de breaslă Ileana Cernat. Am apelat la mărturisirile ei pentru că, la rându-i, Ileana – o persoană aparte, cu un fel de cugetare despre viață de o factură nobilă – a fost, la un moment dat, omul apropiat suferinței artistei evocate. O apropiere tăcută,

dar simțită, reciprocă de altfel, fără cuvinte, care să explice, doar cu atingeri nevăzute ce se întâlneau undeva, dincolo de noi... dincolo de nori...

Din spusele Ilenei, ca și din frânturile de gând scrise de Leopoldina într-un fel de jurnal al vieții, transpare lumina lăuntrică, blândă, a unei ființe mereu neliniștite, atentă la semeni, cu sufletul încărcat de speranța în bine și în mântuire, pe care o poate aduce credința în Dumnezeu. De multe ori, tot de-acolo răzbate și tristețea care se lovește de lașitatea lumii.

Nu e întâmplător faptul că Ileana Cernat, o actriță de excepție, care și-a încheiat ascensiunea în carieră mult prea devreme, deși n-a părăsit scena, s-a aflat în preajma Leopoldinei Bălănuță nu numai prin forța lucrurilor – mă refer, firește, la colaborări în teatru –, dar și pentru că între ele au existat o atracție spirituală aparte, o tandrețe secretă, o taină neexprimată. Poldi a fost un om care te fascina, te atrăgea, ca un fel de magnet, prin puterea ei nevăzută și nebănuită, de a muta munții din loc! Noi toți am știut și am simțit acest lucru și, probabil, nu probabil, sigur, n-am fost conștienți de el pe cât se cuvenea pe când era lângă noi.

Frumusețea, unicitatea celor descoperite din simțirea sufletului lui Poldi pot însă să devină reguli sfinte pentru oameni, pentru artiști, cât nu e prea târziu și mai există o speranță în slujirea binelui și a adevărului prin credința în Dumnezeu și prin teatru.

O întâmplare adevărată povestită de Ileana mi-a dezvăluit forța de care aminteam, forță izvorâtă din generozitatea și dragostea Leopoldinei Bălănuță față de scenă, dar cu deosebire față de poezie. Se aflau amândouă înaintea unui recital de versuri, într-o iarnă. Poldi a venit la spectacol răcită, palidă, slăbită și chiar cu bigudiurile în păr acoperite de o basma groasă. Nu a trecut mult și, după

ce pregătirea de spectacol s-a încheiat la cabină, în scenă a apărut un alt om: Poldi, transfigurată, senină, frumoasă, puternică, plină de viață, cu lumină în ochi. Era pe scenă, rostea cuvinte magice, iubea acest lucru, iubea ceea ce făcea și asta însemna totul pentru ea.

Furând câte ceva din scrisesele lui Poldi, gânduri răzlețe ale anilor în care a privit la viață, înșir câteva dintre acestea care o pot descrie și se potrivesc mai bine decât știu eu s-o fac. L-a adoptat, de exemplu, pe Rilke pentru spusele: „Suntem cei grăbiți, cei agitați; dar al timpului pas aminte să-l luați în eternul popas; ne sfințește doar ce durează”.

La o întrebare ca aceea care sună ciudat – ce este fericirea –, Poldi și-a dat răspuns propria credință: fericirea e atunci când în adâncul ființei tale găsești forța de a evita nefericirea. Nefericirea este egal cu a nu iubi. Prietenii, meseria, cinstea. Nefericirea e o vină. Și dacă ți-o asumi, înseamnă că ai făcut deja un pas spre fericire...

După spusele și faptele unei artiste plină de poezie cum a fost (și a rămas) Leopoldina Bălănuță, ar trebui să ne făurim o existență pământească frumoasă și demnă, dacă nu vom uita cine ne ajută să fim: copacul, mînzul, apele, stelele, primul sfat bun, prima poezie, prima iubire, prima nedreptate, oamenii – neoamenii... Cred eu – Creatorul a toate ne ajută să fim.

DE LA BASCULANTĂ, ÎN SPATELE APARATULUI DE FILMAT

Și totuși, există câte o „rara avis” care are curajul și credința să spună răspicat: Iubesc această țară!

Nu pot stabili procentul, probabil sunt destui oameni care simt la fel, eu însă, astăzi, am cunoscut unul. M-a impresionat deosebit, astfel că toată întvederea mea cu cel care și-a rostit dragostea de țară – Nicolae Mărgineanu, remarcabilul regizor de film, a căpătat o dimensiune neașteptată, desfășurându-se într-o lumină aparte. Și nu de reflector. Doar trăind sub o asemenea deviză poți înțelege cum cineva poate rezista și izbuti, trecând cu demnitate peste clipe debusolante iscate din neomenoasa politică a anilor ‘50-‘60.

Nicolae Mărgineanu – clujean de baștină –, autorul de mai târziu al peliculelor „Un om în loden”, „Luchian”, „Întoarcerea din iad”, „Pădureanca”, „Flăcări pe comori” și, recent, „Binecuvântată fii, închisoare”, a făcut primii pași ai tinereții sub stigmatul unei origini nesănătoase – infailibila și totodată confuza categorisire aplicată tuturor celor care, chiar din piatră seacă, se nășteau dușmanii poporului. Mărgineanu – tatăl a fost, ca urmare, închis 16 ani. Faptul a atras după sine excluderea fiului din Facultatea de Chimie, în 1956. Însușindu-și statutul de muncitor necalificat, Nicolae Mărgineanu devine și un profesionist al volanului pe camion și basculantă. Toate, în acei ani, s-au încheiat cu Școala Tehnică de Metrologie. Greu de

imaginat forța fizică și mai ales cea morală dovedite de un om pus în aceste condiții, dacă ne aruncăm doar o scurtă privire asupra înfățișării lui Nicolae Mărgineanu, o faptură mai degrabă firavă și delicată, potrivită îndeletnicirilor care necesită finețe și precizie.

Iată însă că aptitudinile de care va da dovadă în timp încep să se arate, mai întâi, prin dragostea și atracția sa către fotografie. Și inestetica basculantă a cedat locul aparatului de fotografiat! Cu un an de pregătire pe specialitatea Operatorie, Nicolae Mărgineanu ocupă un binemeritat loc de student la I.A.T.C., în 1969 făcând parte din a treia generație absolventă a secției respective. Patru ani frumoși la clasa profesorului Costache Ciubotaru, avându-i, printre alții, colegi pe Viorel Sergovici, Bogdan Movileanu, iar în aceeași perioadă, parteneri la regie cu Mircea Veroiu, Dan Pița (alături de acesta începându-și practic cariera o dată cu prietenia). Filmografia Pița-Mărgineanu, acesta în calitate de operator, precum și aceea a lui Mărgineanu regizor, necesită capitole mai ample decât îmi îngăduie astăzi spațiul.

Îmi rezerv următoarele rânduri pentru a consemna două dintre aspectele vieții unui spirit tenace și creativ. Dragostea pentru munca sa l-a făcut pe inspiratul regizor Mărgineanu să preia frâiele unei inițiative particulare, simțind pulsul vremii în care, deocamdată, filmul mare nu-și are încă locul bine stabilit și să construiască Ager-Film S.R.L., instituție parteneră din 1995 cu Walt Disney-Buena Vista, care are menirea dublajelor în română ale filmelor de desene animate. Remarcându-se profesionalismul actorilor români, treaba merge, partenerii sunt foarte mulțumiți și mulți oameni au de lucru.

Tot dragostea și încrederea îl fac pe Nicolae Mărgineanu ca tată de familie, de 27 de ani alături de frumoasa actriță Maria Ploae, tatăl acelei familii care a dat oameni de valoare

capabili să-i continue truda: Petru – compozitor (mai ales pentru film), Ana – regizor (nominalizată UNITER) Nicolae jr. – alături de tată în dezlegarea misterelelor butoanelor pupitrelelor de montaj –, iar mezina, Oana-Maria, își așteaptă consacrarea după ce, firește, își va fi luat bacalaureatul.

179

29 iulie – 4 august 2003

GHETELE LUI MAZILU

Imagine, muzică, plastică, gând, zbor! Câteva, puține, cuvinte care mi-au fost la îndemână încercând să schițez portretul unui artist remarcabil: Răzvan Mazilu. Numele balerinului, coregraf totodată, circulă de câțiva ani cu puterea afirmării calității la superlativ, atât pe scenele autohtone, cât și pe acelea de pe alte meleaguri. Iar laurii s-au adunat pe măsură.

Răzvan Mazilu este expresia elevată a baletului contemporan, iar concepția sa despre acesta – se poate vorbi deja despre o concepție – s-a făcut remarcată cu prilejul participării sale la Festivalul Internațional de Dans de la Nagoya – Japonia, în 1999, cu „Autoportret 1940” (din care au fost spicuite fragmente și pe la noi, prin unele emisiuni TV), dar mai cu seamă în 1996, prin prezența lui Răzvan Mazilu la Paris. Aici, în cadrul unuia dintre cele mai de ținută concursuri internaționale de dans, prezidat de doamna Chirac, singurul român înscris – pe cont propriu – la

secțiunea balet contemporan a luat premiul de interpretare al Operei din Paris – cum s-ar spune, spre știință, pe teritoriul lui Béjart! Premiu pentru o prezență remarcată pe tot parcursul concursului desfășurat în trei etape, un concurs greu și pretențios la care Răzvan a ajuns îmbrăcat doar într-un pantalon negru și cu benzile sub braț! Iar cu buzunarele nu prea pline.... Noroc de premiu! Coregraful nostru a participat îmbrăcat elegant la decernare. Unde? Chiar la Palatul Élisée, unde ghetetele cele noi ale lui Răzvan se înfundau alene în covoarele persane. Trecerea de la statutul de concurent anonim, plin de teamă și emoții, la cel de laureat într-o ambianță superelegantă, asaltat de blitz-uri și de condeiele ziariștilor, de la lipsa banilor la ghetetele noi (de pe care, discret, și-a șters ceva noroi parizian înainte să păsească pragul palatului) au însemnat un moment aparte pentru Răzvan Mazilu. Moment la care a putut ajunge printr-o tenacitate și ambiție susținute de pasiunea sa pentru dans – sigur înnăscută, dar și cultivată de un maestru al zilelor noastre, Ion Tugearu. Acest om dă dovada unui adevărat om de teatru. Spun teatru, găsind termenul mult mai potrivit să ilustreze ceea ce gândește Răzvan despre acel ceva pe care și-l dorește – ca interpret și regizor coregraf – adevăratul spectacol: muzică, mișcare, cuvânt. Îndrumat de Ion Tugearu, Răzvan Mazilu a reușit la Opera Națională primul One Man Show de gen. Mai târziu, dar nu foarte, Răzvan Mazilu a înțeles că pe scenă nu trebuie să te afli întâmplător, ca și cum cineva ți-ar da un brânci și te-ar obliga să faci ceva. Nu ești deloc obligat să urci pe podium dacă nu ai un scop. De ce mă aflu pe scenă?, este întrebarea oricărui artist onest care acționează pe scenă. Răspunsurile au apărut unul după altul; ele s-au conținut în spectacolele „Jocul de-a Shakespeare”, „Vorbește-mi ca ploaia și lasă-mă să te ascult”, după T. Williams, la Odeon, „Dama cu camelii” (având un excelent partener în Maia Morgenstern),

la TNB, „Îngerul albastru” – cabaret la Odeon. Și, dintr-una într-alta, s-a născut programul „Dans la Odeon” – program inițiat și coordonat de doamna director Dorina Lazăr, împreună cu Răzvan Mazilu, angajat coregraf al teatrului – program de promovare a baletului românesc contemporan. Interlocutorul meu a avut prilejul să-mi spună, prea pe scurt, despre încă o experiență remarcabilă pe care a trăit-o de curând: un cuplu portughez de coregrafi – Claudia Martin și Rafael Carrico – a venit special în România și a montat cu Răzvan, „Bolero” de Ravel, piatră de încercare pentru orice mare dansator. Munca intensă a dat roade în exact două săptămâni. și ne mai invită la o premieră în cariera sa: Rolul Bernardei din „Casa Bernardei Alba” – după Garcia Lorca – la Opera Națională. Se înțelege: travesti.

181

16-22 martie 2004

VIS VIRTUAL

Când se-aud gloanțele, artele tac! sau pe-aproape.

Dacă formula e cea corectă, nu contează, în orice formă de exprimare ea păstrează același adevăr. În momente de criză, ca acela în care mă aflu (ne aflăm), mă îndoiesc că buna mea intenție, readucând mereu și mereu în atenție fapte artistice mai noi, mai vechi, precum și gândurile de bine ale unor personalități artistice aparte, va mai atinge ținta propusă: aceea de a fi mai luați în seamă ca breaslă, de a fi mai iubiți sau măcar mai respectați. Mă îndoiesc (și mă tem

să nu rămân strâmbă!). Oricum, gândirea mea – alături de a multora – rămâne strâmbă și dă dovadă de neînțelegere...

Obsedată de a ști tot timpul în ce lume trăim, sunt dintre cei care ascultă știri, se informează despre politică, ba chiar practică exercițiul instruirii celor din jur și pe cel al autoinstruirii.

Dar criza de care vă pomeneam își face efectul cu îndărătnicie, iar buna mea intenție de a demonstra, cu forțe destul de limitate, că singura salvare este arta – cultura – în esență civilizația și virtutea de a le păstra se izbește de o realitate cât se poate de ostilă. Atunci, conform stilului adoptat de a mă tot întreba De ce? sau Până când?, încep să o iau razna, să nu mai vreau, să nu mai pot să spun lucruri frumoase și pilduitoare, iar neuronii mei distruși de informatica cotropitoare, care acționează ca un bumerang, să o ia pe altă traiectorie.

Care?

Cea a fabulației. Să-mi închipui că pot transforma realitatea (și nu pe cea virtuală!) în basme. Alinându-mă cu gândul că, le recitare, voi spune singură „ei, nu-i adevărat, e poveste!”. Singura soluție de a rezolva ceva ne rămâne basmul! Așa că: A fost odată ca niciodată o pădure seculară (deși, dacă mă uit bine în jur, clima schimbătoare din ultimii ani, care transformă și substanța caracterului uman, ne cam plasează în jungla amazoniană). Și în această pădure bogată (din care copacii nu erau tăiați la întâmplare) trăiau tot soiul de vietăți (astăzi pe cale de dispariție, unele) într-o armonie firească, controlată de mama-natură. Dar a venit o vreme când Ursul Brun (nu aveam încă lei și tigri – regii junglelor – animale splendide) a găsit de cuviință să-și schimbe atitudinea: să se facă șef Rău! Uite-așa: *C-are oi mai multe, mândre și cornute!*, și își lăsa toate proviziile adunate numai în scorbura lui. Și bieteile oi, ca și celelalte ființe de mici dimensiuni, au devenit automat slugi pe moșia

Brunului. Și, din devălmășia tradițională, a apărut conceptul comandat cu ghearele scoase. Ce să facă bursucii, iepurașii, chiar și vulpișoarele – unele mai prețuite la conducere pentru blana lor argintie pe care și-o expuneau din când în când la bronzul artificial din saloanele de înfrumusețare – sau aricii (chiar țepoși și ironici)? Veverițele și unele păsări erau mai în avantaj; unele săreau prin pomi și se prefăceau ascunse ronțâind câte o alună furată, celelalte își puneau aripa pe spinare și zburau în țări mai călduțe. Ce să facă? Gluma se îngroșa, produsele se adunau numai în scorbura cea mare a pădurii, iar ființele mici (nu mai vorbesc de pensionari!) au început să fie nemulțumite rău de tot. La îndemnul unui alt urs, ursuleț, de fapt, poate dornic de afirmare au propus cu toții să se gândească la un plan de restructurare și au început prin a viziona, pe ascuns, filmul „Ferma animalelor” al lui Orwell. Să poată să se dumirească de ce unii sunt mai egali decât alții.

O sonerie brutală de telefon îmi tulbură visul. Ah, ce păcat! Da’ ce bine că a fost doar în poveste! Of, neuronii mei...

10-16 decembrie 2002

LUMINILE MARII RAMPE

„Români, voi nu cunoașteți agoniile teatrului ce v-am dat, voi nu cunoașteți durerile și agoniile de moarte ale acestui prunc pe care l-am ținut strâns la pieptul meu și l-am

legănat cu brațele mele...” – scria, trist, Costache Caragiale, evocând absența fastului și a bucuriei reale a oamenilor o dată cu deschiderea teatrului în 1852, când Principatele trăiau sub convenții între ocupanți care îngreunau manifestările spiritului național. Sigur că, astăzi, sărbătorirea celor 150 de ani de la aprinderea luminilor în primul teatru românesc, al națiunii române, este un motiv de încântare, de bilanț, de satisfacții orgolioase pentru toți cei care au contribuit de-a lungul vremii la păstrarea și creșterea lui. Fiecare dintre noi, cei care ne-am numit oameni de teatru și ne-am hrănit sufletul din roadele Thaliei, cred că avem motive de mândrie și chiar să ne lăudăm cu pietricica adăugată, în timp, consolidării acestui edificiu al culturii românești.

Încă din 1821 a început ridicarea și organizarea unor instituții culturale în limba română, iar ideea zidirii unui teatru național a prins aripi în egală măsură ca și cea a apariției școlilor normale în capitalele de județ, a școlilor primare etc. Mulțumindu-i pe această cale distinsului director al Muzeului Teatrului Național, domnului Ionuț Niculescu, că mi-a facilitat accesul la unele date exacte din istoriografia începuturilor, doresc la rândul meu să aduc la cunoștință cititorilor câteva dintre acestea, pentru buna informare și eterna recunoaștere. Când am pomenit de anul 1821 și de cei care au simțit imperioasa nevoie de a se dedica făuririi prin mijloace culturale a politicii naționale, m-am referit la boierii partidei naționale. Printre ei, nume ilustre: Nicolae Văcărescu, Dinicu Golescu, Ioan și Constantin Câmpineanu și alții. Cel mai umblat dintre ei prin orașele dezvoltate ale Europei, Dinicu Golescu, descoperind civilizația apuseană, a adus în țară aerul proaspăt al redeșteptării naționale, convins fiind că numai civilizația și cartea sunt căile definitive ale formării statutului unei nații. La începutul veacului al XIX-lea, lui Golescu i s-a alăturat în

demers profesorul de la Colegiul Sfântul Sava, Ion Heliade Rădulescu, și Ioan Cămpineanu. În cadrul Societății Literare Românești care, în fond, subsuma intențiile politice ale unei propagande naționale, cei trei au reluat ideea din 1821-1822 de formare a unui Teatru Național. Era în anul 1826. În 1833, apare Societatea Filarmonică – cu scopul de a lucra pentru cultivarea limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Principat și prin aceasta formarea unui Teatru Național. Ctitorii Ioan Cămpineanu și Ion Heliade Rădulescu semnează actul de naștere al primei scene românești, cum i se va spune în veac Naționalului din București. Prima generație de actori și cântăreți profesioniști a apărut în examen public la 29 august 1834. Până la construcția propriu-zisă a mai trecut însă ceva timp, încărcat de nenumărate piedici cauzate de influențele politice și nevoilor materiale. Trecând iar ceva timp, planurile construcției plimbându-se de la un arhitect la altul, domnul Barbu Știrbey este cel care forțează mersul mai repede și mai precis al lucrărilor, desemnându-l pentru asta pe arhitectul vienez A. Hefft.

1852 – clădirea este dată la cheie.

Diplomația și plecaciunea în fața ocupanților politici obligau ca deschiderea să fie făcută de trupa impresarului italian Papanicol. Norocul, într-un fel, a făcut ca probleme tehnice să împiedice programul inițial, românii ridicând cortina în seara de 31 decembrie 1852 „pe tăcute, cu sfială, fără prologuri, fără imnuri patriotice, care fură toate contramandate... orice aluzie la o serbare națională era înăbușită” – va spune mai târziu poetul Cezar Bolliac. Trăiam între turci și ruși!...Și totuși, prin voința lui Dumnezeu, muzele lui Enăchiță Văcărescu și-au stabilit „lăcașul” pe cerurile și colinele verzi ale românilor, nu au mai plecat de aproape 200 de ani și vor dăinui cât se va mai auzi pe-aici vreo doină...

ETERNITATEA UNEI VOICI

Îmi e dor de-o evocare! De o ființă pe care să v-o evoc în rândurile mele, de altfel incapabile să cuprindă bogăția sufletului și a minții acelei ființe sau minunea talentului și a virtuților de om de teatru. Din păcate, ba din fericire, nu sunt singura care simte nevoia acută de a se refugia în trecut. În cel artistic, să n-avem dubii. Nu sunt singura căreia să-i facă bine să se exprime, într-un fel propriu, în legătură cu amintiri dragi, personale sau detașat obiective, privind persoane celebre, numindu-le pe acele personalități teatrale de neînlocuit.

Am în mână cartea devotatului om de televiziune Constantin Paraschivescu purtând numele „Cu ochii deschiși sau Irina Răchițeanu-Șirianu”.

Vom afla mai târziu de ce „cu ochii deschiși”.

Cartea este o minune de alcătuire. Este – pe cât posibil să cuprindă – viața însăși, pentru că, alături de încântătoarea Irina Răchițeanu cu „aparent liniștită sa frumusețe”, cum o dezvăluie și Mihai Berechet, regizorul descoperitor de distribuții, în cartea-viață apar sumedenie de oameni, de personaje, de fapte, de locuri vii, de întâlniri fascinante, de mărturii sufletești de o remarcabilă frumusețe pentru relațiile interumane (vedeți, de aceea mi-e dor de timpul trecut), de nume mari și foarte mari care chiar au construit un teatru de aur.

Alcătuirea domnului Paraschivescu este bazată pe un fel de jurnal al doamnei Irina Răchițeanu, jurnal artistic și particular, pe cronici ale timpului, pe mărturii ale colegilor și prietenilor, ale iubitei nepoate a artistei. Sunt multe de spus despre micuța Irina Răchițeanu, de la premiul

încurajator oferit în școală de propria-i profesoară, Maria Filotti, până la dragostea vieții, soțul ei, de la frumusețea-i aparte până la vocea bizară, dar de o incantație specială, de la statura scenică până la varietatea întruchipărilor, până la rostirea versurilor, până la prospețimea gândului în ceea ce înseamnă teatru, școală de teatru și actorie. Multe, minunate fapte care abia au încăput în carte, minunate și simțite vorbe ale subiectului Răchițeanu, ca și ale autorului care învăluie în poezie de mare calitate viața furtunoasă a oamenilor de teatru, el însuși dăruit acestei vieți.

Mai aflu și de la Eugen Cristea câte ceva despre marea noastră actriță, el având prilejul s-o întâlnească: „În 1975 – student în anul III la Teatru – am fost selectat, printre mulți alții, în corul spectacolului „Medeea” de Seneca, în regia lui Laurențiu Azimioară și coregrafia Adinei Cezar. O distribuție senzațională, cu Ileana Stana Ionescu, Virgil Popovici, Gh. Cozorici și – în rolul Medeei – doamna Răchițeanu. Un spectacol modern, un spectacol încadrat perfect în curente teatrale ale anilor ‘70, un spectacol care încerca să „rupă” tradiția atât de hulită a „clasicismului” Naționalului bucureștean. Doamna Irina s-a „pliat” extraordinar de bine cerințelor vocale și de expresie corporală ale noului gen teatral... Practic, muncea cot la cot cu noi – tineri entuziaști – realizând un schimb de energii benefice. Un spectacol de care îmi amintesc și acum cu plăcere și deosebit respect pentru marii parteneri de scenă, pentru strălucirea hieratică a Marii Doamne a Teatrului...”

Iată cum se confirmă prospețimea spiritului până în clipa plecării dintre noi (1993), când Doamna Răchițeanu amintea: „Teatrul nu poate merge înainte decât dacă e înaintea vremurilor (...) Poate e nevoie de altă formulă de teatru!”

O carieră – după spusele lui Paraschivescu – sub semnul îndoielilor, niciodată pradă iluziilor, ci „cu ochii deschiși”...

BERECHET: PORTRET DE MAESTRU

În devălmășia amintirilor mele, din când în când, la anumite intervale de timp, își face apariția chipul unui om distins și discret, pe care l-am cunoscut pentru prima oară în anul I de facultate. Spun pentru prima oară, deoarece viața m-a ajutat să-l cunosc și a doua oară, de data aceasta cu adevărat, Mihai Berechet. Nume cunoscut generațiilor mai mature de actori și, în același timp, spectatorilor fideli. În primul an de studenție, Mihai Berechet, actor tânăr și frumos, îl asista într-ale pedagogiei pe un alt tânăr și frumos actor al Teatrului Municipal (L.S. Bulandra) George Carabin, profesorul clasei unde mă aflam și eu. Tânăr fiind la rându-i, actor al Naționalului, Mihai Berechet nu și-a dat atunci măsura tuturor calităților sale, astfel că nici eu – care nu prea știam cu ce se mănâncă teatrul – n-am avut posibilitatea și nici discernământul să-l cataloghez. A stat cu noi doar un an, preferând, cred, să-și vadă de carieră sau, cine știe și nu știu eu, poate eliberat din funcția de asistent din cauza originii sale sociale nesănătoase. Nu știu, dar există și această variantă.

Așadar, Mihai Berechet, fiu de farmacist din zona Brăilei, deci de intelectual, chiar din familie boierească, putea foarte bine să fie amprentat ca nefiind cel mai potrivit element care să-i învețe pe alții, tinerii noii generații șaizeciste, carte și teatru!

După mai multe intersecții sporadice, o a doua întâlnire a mea cu maestrul Mihai Berechet s-a produs, să zicem definitiv, când am ajuns pe prima scenă a țării. A fost

printre cei care au sprijinit transferul meu la Național, într-o clipă de cumpănă în ceea ce mă privește, când debusolarea produsă de (practic) desființarea Teatrului Ion Vasilescu al județului Ilfov mă pusese în situația de a renunța la profesie. Chiar așa! Mihai Berechet era deja regizorul Teatrului Național, cu o personalitate aparte, cu un palmares bogat la activ. Cunoștea tot ce mișună în lumea teatrală, cunoștea viața tuturor actorilor, mai noi sau mai vechi. Domina totul, în primul rând, printr-un intelect de clasă, printr-o cultură rafinată. Toate astea răzbăteau fără ostentație în montările sale, care s-au dovedit a fi printre cele mai longevive din anii '70 sau '80. Iată-le: „Căruța cu paiațe” de Mircea Ștefănescu – cu care s-au sărbătorit 125 de ani ai Teatrului Național, „Comedie de modă veche” de Arbuzov, rămasă celebră și pentru cuplul Carmen Stănescu – Mihai Fotino, „O femeie cu bani” – G. B. Shaw, „Titanic Vals” de Tudor Mușatescu și multe altele. Poate nu m-am numărat printre actrițele de mare anvergură cu care a lucrat Mihai Berechet, însă pot spune cu mâna pe inimă că m-am numărat printre prieteni. Era atent, mai ales la cucoane, cum sunt îmbrăcate, cum merg, încercând să sugereze cu delicatețe că ținuta în Teatrul Național trebuie să fie remarcabilă. Iubea actorii, îi vrăjea cu felul său bonom și plin de surprize verbale, făcându-i să se simtă în largul lor pe scenă; nu a jignit pe nimeni, nu a umilit pe nimeni și nu înjura. Rafinamentul venit și din cultură, bunul-simț și dragostea de oameni fac de neînlocuit un om de teatru plecat prea de curând de lângă noi, plecat trist și foarte nedreptățit.

Unul dintre actorii săi preferați, Eugen Cristea, vă va mai spune câte ceva în numărul următor despre maestrul Mihai Berechet.

3-9 august 2004

190

Mi-aș îngădui și eu (Eugen Cristea – *n.n.*) să intervin cu alte câteva cuvinte legate de puternica personalitate a celui care a fost Mihai Berechet. Berechet – unul dintre ultimii mari boieri ai Teatrului Românesc. Poate chiar ultimul... Dacă, eventual, s-ar putea vorbi despre o oarecare carieră actricească a subsemnatului, apoi e bine de știut (și de recunoscut) că bazele au fost puse cu ajutorul nemijlocit al maestrului Berechet. M-a distribuit prima dată în „Vlaicu-Vodă”, într-un rol la care nu m-aș fi gândit vreodată: Groza Moldoveanul. Inițial, fusese distribuit regretatul Emanoil Petruț, acest adevărat titan al teatrului și filmului românesc. Cum interpretul nu se mai afla chiar în cea mai bună formă, dl Berechet mi-a propus mie rolul. Copleșit de idee (urma să joc alături de Carmen Stănescu și George Motoi), mai ales că mă aflam la începuturile mele în Naționalul bucureștean, nu știam cum să reacționez. Maestrul Berechet m-a liniștit (cu hazul său aparte), spunându-mi: Dragul meu, lasă că-ți pun o barbă, plete, te îmbrac în negru și te țin pe scenă undeva, în întuneric. Glumea, firește, dar a izbutit să-mi insufle un pic de curaj. Nu pot uita cât de mult am lucrat asupra textului, descoperind împreună noi valențe ale versurilor lui Davila. Creația mea, sub imperiul puternicelor emoții ale apariției lângă marii actori pe care-i respectam, a fost bine primită de public și de critică.

Peste câțiva ani aveam să înregistrăm la televiziune spectacolul, prilej de a remarca încă o dată desăvârșitul profesionalism al maestrului și în materie de artă a imaginii televizate. Câteva trucuri marca Berechet: pe vremea aceea nu pătrunsese încă efectul de „fum” – atât de exploatat în zilele noastre –, astfel încât maestrul a găsit pe dată o soluție deosebit de spectaculoasă pentru micul ecran: un

mașinist trebuia să fumeze în apropierea camerei de luat vederi, trimițând fumul în vălătuci dinaintea obiectivului. Simplu, nu? Neavând efecte speciale (filtre), a pus un simplu șal transparent pe obiectiv, reușind să creeze o imagine greu de realizat și azi, cu toate mijloacele atât de perfecționate ale Zeului Televiziune. Din câte știu, caseta cu spectacolul „Vlaicu-Vodă” există încă în videoteca TV. Așa că ați putea verifica, fără probleme, cele povestite mai sus. Atașamentul lui Mihai Berechet față de actori – marii săi prieteni – se manifesta, în primul rând, printr-un respect deosebit. Avea câte o vorbă bună, câte o glumă, câte o mică observație prietenească, câte o ironie pentru fiecare dintre cei care-i erau alături. Țin minte câteva dintre multele sale replici hazoase. În general, mie mi se adresa cu apelativul *băiatule*! Când repetam „Nu se știe niciodată” de G.B. Shaw, îmi spunea: „Băiatule, fă cumva să mai scapi de burta aia a dumitale! Dacă era nevoie de ea, îl distribuiau pe Jorj Voicu, nu pe dumneata!”.

Sau, în finalul piesei, când eram cu toții îmbrăcați – în scenă, desigur – la patru ace: „Băiatule, tu ai purtat vreodată frac? Pentru că, atunci când te văd în frac, mă sperii! Parc-ai fi un hornar!”.

Sigur că toate acestea nu făceau altceva decât să mă pună pe gânduri și astfel să încerc să nu-l nemulțumesc pe Maestru. Și, Doamne, cât mi-au folosit mai târziu toate observațiile lui Mihai Berechet! A avut curajul de a mă distribui în „Nero și Seneca” de E. Radzinski, alături de inegalabilul Damian Crâșmaru: „Băiatule, pune mâna pe carte și află și tu cine a fost Nero ăsta, că sunt convins că te gândești la câinele vecinului dumitale!”

Sper să nu-l fi dezamăgit... Nici pe Berechet, nici pe Nero....

O replică a maestrului, pe care n-am s-o uit niciodată:

„Băiatule, tu ai totuși o calitate! Tu faci comedie cu ochi de om bun!”.

Din nefericire, niște creaturi cu ochi răi l-au scos din teatrul pe care l-a slujit atâta vreme; l-au scos pe ușa din dos. Și, cu aceiași ochi buni, maestrul a urcat la ceruri... Ca să-i desfidă de acolo...

16-22 septembrie 2003

RONCEA, MÂNA DIVINITĂȚII

Neaflându-mă prin vremurile în care Orfeu își îngâna suspinele pe strunele lirei sale, nu pot decât să îmi închipui acest lucru de fiecare dată când mi se oferă prilejul de a-l asculta pe artistul instrumentist – după știința mea, unicul bărbat harpist român – Ion Ivan Roncea. Și Orfeu era singurul în felul său și nici nu pot să îmi închipui cât de bine știa să cânte. Sigur pot să vă spun însă că frumusețea, dusă spre perfecțiune, ce se naște la ascultarea muzicii lui Roncea, ca interpret solist și ca autor al transcripțiilor, dovedește calitatea ieșită din comun a acestui mare muzician.

L-am întâlnit cam acum 20 de ani, prilejul fiindu-ne oferit de spectacolele noastre festive, unde, cum am mai spus-o și cu alte ocazii pentru cei ce se rușinau cu colegii care participau la acele spectacole, pare-se, era nevoie de

oameni talentați și arătoși care să îmbrace „în haine festive” ideologia.

Trecând peste acest moment, important este că întâlnirea mea cu Ion Ivan Roncea s-a transformat într-o reală prietenie; au apărut, din când în când, clipe artistice în câte o colaborare TV sau la Ateneul Român, dar există de cele mai multe ori, întâlnirea interpret – el, spectator – eu.

Pentru cei care, din păcate pentru ei, nu știu încă, vreau să dau câteva amănunte legate de începuturile carierei acestui – îmi asum afirmația – unicat. Ion este copil de la țară. Din Frumușani. La țară a învățat de la părinți și de la alții să cânte. Și a cântat tot timpul, prin livezi, la școală, acasă.

Cânta în el dorul de muzică, iar Ion se acompania și își bătea ritmurile cu tablele și lemnele de prin curte. Odată cu colectivizarea (forțată), părinții, precum și învățătorul său Ion Sulfineanu – minte luminată a satului – au hotărât să-l îndepărteze de la necazurile ce sigur urmau să se întâmple în sat și să-l trimită la o școală în București. Cum aptitudinile lui Roncea nu prevesteau alte direcții, „copilul” Roncea a bătut la poarta Liceului de Muzică nr. 1 – actualul „Dinu Lipatti”. Fără urmă de cunoștințe muzicale, cu un cântecel și cu reconstituirea unui ritm impus, „copilul” a fost admis. Însușind 13 ani de studii organizate, Roncea absolvă Conservatorul – actuala Universitate Națională de Muzică – în 1971. Menționez profesorul de bază: doamna Liana Pasquali, o excepțională solistă de pe vremuri a Filarmonicii.

Cum a ajuns Ion la harpă? De fapt, el dorea să cânte la oboi. Așa credea, pentru că ceea ce numea el oboi era, de fapt, taragot. Oricum, soarta s-a decis când profesoara Marica Pessione i-a văzut mâinile. Mici, dar nu lipsite de forță, delicate, dar foarte decise, mâinile lui Roncea,

completând uimitor înfățișarea sa de persoană ușor timidă, cu chip rămas tânăr și acum, la maturitate, mâinile lui Roncea exprimă, prin forța interpretării, tot ceea ce mintea și sufletul său dăruiesc celor care-l ascultă, tot ceea ce el trăiește, toată ființa muzicii. Ceea ce muncește. Studiul intens este regula de bază.

Ani de zile, mi-a mărturisit Ion Ivan Roncea, a învățat să pună în aplicare ce a învățat. Și să nu fie „niciodată nepregătit” (cum spune și Benjamin Britten). Să devină, până la urmă, propriul profesor.

Același lucru dorește să le insufle, acum, propriilor studenți.

Și a venit anul 1976, când, după cinci ani de muncă intensă de la absolvire, Roncea a participat la unul dintre cele mai prestigioase concursuri internaționale de harpă din Israel. Între 36 de concurenți, cu numai doi bărbați, iar restul femei, Roncea a fost câștigătorul marelui premiu, primul de altfel acordat pentru harpă altcuiva decât femeilor. Cu această ocazie și-a câștigat un nume, participarea la alte concerte și o harpă.

Acea harpă pe care, când a văzut-o, prima oară la școală, a crezut că e din aur!

Un artist care, îmi permit să cred, pentru onestitatea și acuratețea interpretării, ar merita mult peste ceea ce i se oferă. Cam asta ar fi și neliniștea lui Roncea; deși mulțumit de ceea ce a făcut și face în continuare, cariera sa solistică nu primește numele de internațională, există un prag unde se oprește, deși palmaresul participărilor și al concertelor în alte țări este impresionant.

FATA DIN IREASCA

Doi ochi albaștri-albaștri, un chip destins brăzdat doar de adâncimea sunetului muzicii, o continuă stare de bună dispoziție, bună cuviință înnăscută, o putere de a dăruii fără efort tot ce poate celor de lângă ea – astfel cum încerc să dezvălui (și nu greșesc) tot ceea ce este mai esențial, dacă mă apropii de Mioara Velicu.

Apropiate suntem de ceva vreme. S-a produs între noi o întâlnire pe unde magnetice, întâlnire ce se întâmplă unor persoane care în anumite privințe se aseamănă. Sau simt, într-un anume fel, anume lucruri. Și asta mă bucură. Imens. Îmi place, îmi convine.

Pentru că Mioara Velicu e stăpânită de bucuria vieții, de plăcerea dăruirii, de entuziasmul prieteniei. Toate o conturează ca pe un simbol al generozității frumoase, calme, fără „spectacol” gratuit în jurul ei.

De unde vin toate? Nimic mai simplu. Mioara face parte din acele, deja prea rare, ființe ale satului, care nu-și trădează simțirea, credința și cinstea, demult taine permanente ale trăitorului în satul românesc, din păcate, pierdute cu timpul în tumultul vieții mult prea materiale.

Și pentru că pe Mioara Velicu, moștenitoare din partea mamei a calităților umane dar, mai cu seamă, muzicale, nu a atins-o nimic din ceea ce ar fi putut să-i denatureze/ altereze felul propriu și autentic de a se exprima, mai că îmi vine să-i spun, potrivit-i-se, versurile lui Lucian Blaga, genialul filosof al spiritului satului românesc; i le adresez pentru că nu vreau să știu că vreodată Mioara va fi alta, sau viața ei frumoasă și simplă ar putea fi altfel: „Lângă

sat iată-mă iarăși/ prins cu umbrele tovarăș./ Regăsescu-mă
pe drumul/ începutului, străbunul./ Câte-s altfel – omul,
leatul!/ Neschimbat e numai satul/ dup-atâți Prieri și
toamne/ neschimbat ca tine, Doamne//”.

Cântul și cântatul l-a învățat tot de la mamă – cum
spuneam – de pe prispa casei. Așa cum îi stă bine unei
veritabile purtătoare și teaurizatoare a folclorului
românesc. În comoara sufletului Mioara se adună 43 de ani
de cânt. Și tot pe-aproape se află și cei 25 de căsnicie. Și
uite-așa, lângă Nicolae Martinescu – un alt fel de campion
(lupte greco-romane) – Mioara își păstrează viața limpede
și frumoasă, deși poate în unele clipe și-ar fi dorit-o mai
dens agitată de vreun premiu pe măsură sau de publicitate
zgomotoasă din partea specialiștilor, pentru realele ei
contribuții într-ale folclorului autentic.

Dar Mioara există, cum îmi place și mie să spun, trăiește
demn și va dăinui prin cântul ei și mai ales prin zâmbetul și
chipul ei luminos și frumos, păstrând culorile câmpului cu
flori de vară.

2-8 iulie 2002

DA' ACORDEONU' UNDE E?

Aflându-mă de curând în preajma unor nume ilustre,
persoane din rândul actorilor români, ființe obișnuite, dar
iubite într-un mod cu totul neobișnuit, mi-am dat seama cât

de mulți actori celebri, iubiți, adorați de public au părăsit această lume pentru un loc de unde cred că ne veghează și sigur, gândesc, simt că ne amintim deseori de ei. Astfel mi-a revenit cu obstinație în minte prilejul pe care mi l-a oferit viața de a fi pe o scenă, o vreme, alături de inegalabilul Dem Rădulescu. În 1970, funcționam cu vervă în fostul Teatru Regional „Ion Vasilescu” – fost și Barbu Delavrancea – teatru născut prin anii ‘60 cu scopul de a educa populația rurală din județ; deplasările în sate și comune, rar în orașele Ilfovului, se țineau lanț. Condițiile, măcar omenești, ale așa-ziselor *case de cultură*, erau ca și când n-ar fi.

Spectacolele se desfășurau, indiferent de genul de piesă, între ronțăitul semințelor și înecăciunile produse, atât nouă, pe scenă, cât și celor din sală, de fumul ce ieșea dintr-o sobă veche, încălzită ocazional pentru artiști... Ani întregi am făcut efortul, psihic mai ales, de a nu ceda tentației la îndemână de a sări peste text, de a trece peste momentele artistice ale spectacolului, de a scurta prestația, de a ne termina treaba ca să ne întoarcem repede acasă. Oricum, eram acolo două tabere: noi cu ale noastre, ei (spectatorii) cu ale lor. Vacarmul creat în sală era amplificat de multe ori și de faptul că publicul dorea să asculte altceva și întrebau uluiți: „Da’ acordeonu’ unde e?”...

Una din bucurii s-a apropiat cu pași repezi atunci când s-a decis introducerea în repertoriul teatrului a piesei „Siciliana” de Aurel Baranga, unul dintre condeiele ascuțite ale acelor ani. Ba mai mult, s-a anunțat invitarea în spectacol a lui Dem Rădulescu, creatorul rolului Tibi, în premieră absolută la Teatrul Național, cu mai mulți ani în urmă. Rolul meu s-a numit Muky. Muky, o zăpăcită prin vocație, al cărei destin era la voia întâmplării și care din partenera adorată a eroului principal (Bebe), trecând puțin și prin brațele prietenului acestuia (Niky), ajunge să-și

găsească jumătatea – cel puțin pentru moment – în persoana şahistului ardelean Tiberiu (Tibi), un tip ușor stupid, nealterat de modernism și ușor banal în principiile ce-i guvernau sentimentele. Totul ca în apărarea siciliană. „În afara partituri actoricești ofertante, prilejul de a juca alături de unul dintre foștii profesori m-a pus în corzi. Rezultatul a fost că am făcut față cu brio fiarei” – cum ne plăcea să-l alintăm pe Dem – Tibi. Era chiar o fiară când intra în scenă! Lumea nu aplauda, ci ovaționa.

Pentru românii care începuseră să-și permită concediul la mare, „Siciliana” cu Dem Rădulescu a devenit obiectiv turistic timp de zece ani! În primul an am zis că e de bine, însă peste alte două veri am crezut că nu va mai rezista, dar nu, dimpotrivă, lumea se bulucea mai rău decât cu un an în urmă. Au fost voci care știau deja pe de rost replici din spectacol, învățate în verile trecute. Când ajungeam cu autobuzul în stațiunea unde se juca în ziua respectivă, vă rog să credeți, erau cozi la bilete, mai ceva ca la carne! Dar nimeni nu cumpăra biletul până nu-l vedea pe Dem în carne și oase, coborând. Teama de a nu fi păcăliți cu afișul se mai purta și pe-atunci ca și astăzi... Se stătea pe unde se putea. Și în fosă, și chiar pe scenă. Pe stâlpi, pe garduri, pe lângă crăpăturile zidurilor. Ne-a prins ploaia de mai multe ori. Noi, ca noi, pe scenă, eram ceva mai feriți, publicul însă deloc. Unul n-a mișcat, unul n-a plecat vreodată! Ce fascinație exercita acest om! Ce inedită și unică prezență scenică era! Mi-e dor de asemenea evenimente. Ne este dor să mai fim alături de actori ca Dem.

JURASSIC PARK

199

Această minunată „țară tristă, plină de umor” mai are și deosebita calitate de a fi și un bine cuvântat (pentru unii) tărâm al zvonurilor.

Exact în secunda lansării concursului pentru directoratul Teatrului Național, bursa zvonurilor a cunoscut o înflorire fără precedent. Zvonul cel mai percutant a fost cel conform căruia TNB trebuie repus pe baze noi, refăcut, reînnoit, re-etc. Un minunat zvon care a dispersat și învrăjbit și mai mult (dacă mai era cazul) amărâta asta de breaslă actricească...

Ideea de a transforma TNB dintr-un teatru de repertoriu într-un teatru de proiect i-a speriat (și îi sperie în continuare) pe mulți. Oricum, breasla noastră e parcă din ce în ce mai batjocorită, marginalizată și atacată de te miri cine. Nemaivorbind de grija zilei de mâine...

Ca o paranteză tristă, vă rețin atenția cu o mică povestioară adevărată. În urmă cu ceva timp, mai mulți actori români au dat probe de voci pentru o serie de roluri în filmele de desene animate. Producătorul de la Walt Disney a fost încântat (ca de obicei) de prestația actorilor români. A ținut însă cu tot dinadinsul să facă o remarcă: „Oare de ce pe bandă se simte că actorii români sunt foarte triști?” Q.E.D.

Iată de ce (și nu numai) consider că proiectul legat de înnoirea TNB trebuie să fie viabil, conștient și, mai ales, uman într-o societate profund inumană, caracterizată printr-o inversare fără precedent a valorilor.

Dacă ai trecut deja de o anumită vârstă, ești imediat catalogat fără drept de apel „dinozaur” (animal simpatic, de altfel).

Să aruncăm o scurtă privire doar la o SINGURĂ emisiune TV la francezi (că tot ne batem cu pumnii în piept

că suntem francofoni din tată-n fiu – sic!). Și vom observa cu ușurință cât de prețuite sunt valorile artistice reale, indiferent – subliniez, indiferent – de vârsta biologică.

Ce am vrut, de fapt, astăzi? Să spun că nu știu de unde să începem. De unde să continuăm. Să trăim ca oameni cu merite și în cinste!? Nu știu. Aproape că îți vine s-o lași baltă. Să-ți iei geamantanu' și să pleci!... vorba poetului.

Dar încotro?

Când totul e de-a dreptul dat peste cap.

Mă gândesc la o trăsnăie: să fure cineva TEATRUL!

Da! Să-l atace, să-l fure, să-l ascundă și după ce poliția îl găsește, cu mari eforturi, cu suspansuri, sigur presa îl va ține ceva vreme pe prima pagină, prin procese!

Ei, atunci să vezi cătare și interes.

Cine știe, poate ne salvăm!

O vreme...

NAȘTEREA ILENEI

Prin 1963-1964, la Iași fiind, am fost spectroarea bucuroasă a câtorva spectacole ale „tânărului” (proaspătului) Teatru al Tineretului din Piatra-Neamț, venit în turneu.

Exuberanța, vioiciunea, spontaneitatea, drăgălășenia, chefu de joc și încă multe alte vorbe care nu-mi mai vin la rând au prins formă și culoare într-o imagine, vie până astăzi, care mi-o întruchipa pe Lisette din „Jocul dragostei și al întâmplării” de Marivaux. Așa am descoperit-o pe Ileana Stana Ionescu. „Am descoperit-o” e un fel de a mă exprima,

pentru că de adevărata descoperire au avut noroc alții. Ceasului bun în care s-a născut (la Brad – Hunedoara), oraș ce a decretat-o în 2002 cetățean de onoare) i s-au adăugat și altele, numărându-se în zile, ani, toți anii de-atunci până în prezent. Steaua luminoasă și bună a făcut să fie premiantă la școală, să fie dintre cele mai frumoase fete ale liceului din Turnu Severin – aici s-a aflat o vreme prin obligațiile pe care le avea tatăl său, ca ofițer de carieră – să aibă puterea ca, împreună cu mama sa, să depășească cumplitele momente de tristețe, de singurătate și lipsuri ivite după cel de-al doilea război mondial, când capul familiei a dispărut și le-a lăsat în grija Domnului. În timp ce-și termina liceul la Reșița, Ileana Stana și-a căutat o slujbă. „Clar, dintr-un joc al întâmplării” – după spusele-i – a nimerit la Teatrul de Stat din localitate; la toate instituțiile de gen nou-înființate în multe locuri din țară, mai mult sau mai puțin inspirate și aici statul a subvenționat o instituție culturală pentru creșterea spirituală a clasei muncitoare... Dar ce este important e faptul că, pentru Ileana, tot ce se afla în spatele cortinei era echivalent cu raiul pe pământ, rai în care a continuat să creadă de atunci până azi. Directorul, actorul craiovean Vasile Cosma, a avut inspirația, pe lângă protecție și tandrețe pentru tână aspirantă la scenă, să-i încredințeze – din necesitatea unei rapide înlocuiri – un rol în „Școala femeilor” de Molière. Asta era în 1955 – astfel, la 18 ani se instalează succesul care a dus-o pe Ileana Stana mai departe, repede și foarte bine. Și ca totul să fie ca la carte, perioada Reșița i l-a alăturat și pe viitorul soț, Andrei Ionescu, astăzi numărându-li-se 45 de ani de viață împreună. Dintr-o nevoie locală, prin 1959 apare și „secția Piatra Neamț” a Teatrului de Stat Bacău. Inaugurarea a făcut-o seria de absolvenți avându-l printre ei pe Florin Piersic. Ileana și Andrei au completat tânărul colectiv, rămânând la Piatra timp de șase ani și, după cum mi-a spus ea, „a fost cea mai frumoasă perioadă din viață!”. E cât se

poate de adevărat, toată suflarea știe și, fără comentarii, prezența numelui Ilenei Stana Ionescu pe un afiș este o garanție. Garanția unui profesionalism remarcabil dobândit printr-o perpetuă tenacitate. Ținuta Ilenei, prestanța apariției impun „din prima”. Îmi vine să speculez chiar un fapt: că actriței noastre i se potrivește numele! Nu e de răs. Numele o reprezintă, sau invers... E mândru ca și ființa care-l poartă: Ileana, o făptură din basmele românești, Stana – poate o statuie demnă, iar în final alipirea de Ionescu e și ea potrivită, dacă vrem să credem că acest nume se trage de la un Ion de-al nostru, „ctitor” de neam – cum spune Marin Sorescu...

Reîntorcându-mă la etapele vieții sale artistice, mai amintesc sosirea în Teatrul Național din 1965, unde a rămas până în clipa de azi. Oferta a venit de la punerea în scenă – tot la Piatra Neamț – a piesei „Orfeu în infern” de Tennessee Williams de către entuziastul și în plină afirmare regizor Cornel Todea. Apoi, pe Ileana a văzut-o Bucureștiul și a luat-o! Cei care cred că numai șansa și conjunctura sunt suficiente în carieră se înșală. Iar actorii de felul invitatei, care sunt în permanență motivați de neliniștea alergătorului de cursă lungă, știu că o dată „ștacheta” ridicată la un anumit nivel, nu mai poate fi niciodată coborâtă. Printre cei pe care Ileana Stana nu uită să-i pomenească drept „educatori” direcți în evoluția ei pe scena Naționalului sunt marele regizor Al. Finți și excelentul ei coleg Florin Piersic. Echilibrul (aparent normal) i l-a dat Ilenei Stana Ionescu „norocul ei” – cum spune – prezența lui Andrei, soțul, și ceva mai târziu Andrei, fiul. Împlinirea este deplină. La firea ei explozivă, agitată, s-a completat calmul lui Ionescu! Minunat este că asta se vede și pe scenă. Și e extraordinar. Ce soare ar fi pe pământ, dacă toți oamenii ar reuși să fie frumoși pe scena vieții! Și ce de aplauze...

PATIMA FĂRĂ SFÂRȘIT

203

O tristețe blândă, copleșitoare însă, m-a întâmpinat la întâlnirea cu una dintre cele mai remarcabile actrițe ale generației sale (anii '50) – Tatiana Iekel, angajată la Teatrul Mic. În conformitate cu felul ei dintotdeauna – după propriile-i vorbe care încearcă să o caracterizeze: „Nu sunt o luptătoare, dar am avut noroc!” – aproape am crezut că nu va fi dispusă să-mi povestească, de fapt să-și reamintească, momente deosebite din viața sa. Cred însă că nu farmecul meu a hotărât-o, în cele din urmă, pe Tatiana să se avânte într-o discuție încântătoare, ci simplul fapt că „tema” propusă era chiar teatrul, adică viața ei întreagă. Inexplicabil poate, dar adevărat, permanent în preajma mamei sale, actriță a Teatrului Național din Iași – Liana Olăvinaru, fostă elevă a sonetistului Mihai Codreanu –, Tatiana Iekel învăța cu o aviditate nemăsurată tot ce se putea, texte, poezii, cuplete, cântece, tot ce-i cădea în mână. Știa piese întregi pe dinafară. Ba, chiar își ascundea volumele cu piese între filele cărților de școală, având astfel alături un prieten de suflet când orele de școală deveneau neinteresante pentru ea. Și, deși mama ei a dorit să o vadă doctoriță, soarta i-a dăruit Tatianeii ceea ce își dorea, ca să-și împlinească menirea. Citit în stele, „viitorul” Tatianeii i-a fost, întâmplător, comunicat mamei sale, prin anii '40-'50 de către o ghicitoare rusoaică – foarte apreciată de protipendada bucureșteană a timpului –, „viitor” ce o arăta pe fiică stând „pe o scenă mare!”... Faptul nu a fost notat ca important în acel moment de către doamna Liana care, la rândul său, își căuta cu dificultate, un loc mai stabil în vreun teatru. Vremea a trecut, iar în 1948, o dată cu reforma învățământului s-a înființat Institutul de Teatru din Iași, iar legea permitea înscrierea tinerilor (elevi) chiar fără examenul de bacalaureat. În această

clipă se afla Tatiana Iekel: la rugămințile către mama sa de a o lăsa să facă pasul hotărâtor s-au adăugat – revenite brusc în memoria doamnei Olăvinaru – spusele ciudate ale ghicitoareii atotvăzătoare! Și iată cum, la 16 ani, prinzând aripi de fericire, plină de viață și proștețime, Tatiana Iekel a intrat prima ca studentă a acelei școli nou-înființate. Avea alături nume ce vor deveni celebre peste ani: Octavian Cotescu – cel care a sprijinit-o moral cel mai mult –, Emanoil Petruț, Jana Gorea, Dan Iordăchescu. Probabil că euforia acestui început furtunos a născut în Tatiana, ca și în ceilalți componenți ai generației, un simț al datoriei, un respect pentru profesia care i-a primit cu brațele deschise, pe care aceștia, toți, n-au trădat-o, primindu-și, în timp, laurii cuveniți. „Să joc teatru a fost bucuria mea cea mai mare! Este ca o patimă fără sfârșit!”... Sunt vorbele acestui om, drag mie, dar nu numai, într-o clipă în care nu mai folosește și la timpul prezent verbul „a fi”... Oare de ce? De ce și cine decide, în fapt, ca uitarea să devină lege omenească obligatorie?! Tristețea care ne apasă în astfel de situații este dăunătoare și macină. Spre fericirea sa totuși, Tatiana se mângâie cu dragostea, grija și tandrețea – reciproce – ale fiului său, Florinel Piersic, lumina ochilor săi. Pentru că întotdeauna „timpul” paginii mele este prea scurt pentru vieți atât de lungi și bogate, am să amintesc câteva fraze scrise de regretata Cristina Dumitrescu în revista „Teatrul azi” nr. 5-6/1999 – prilej oferit de reluarea piesei „Gin Rummy” de Donald L. Coburn, la Teatrul Bulandra. A fost marea bucurie a Tatiane Iekel, ca, după o absență de pe scenă de aproape zece ani, să joace alături de minunatul Petrică Gheorghiu: „Mai bine de două ore, așezați pe un scaun, cu cărțile de joc în mână, cei doi interpreți «nu fac nimic», nu străbat scena de-a latul, nu sar, nu se zbuciumă, ci susțin un dialog... De măiestrie, de o remarcabilă școală

actoricească, ține știința de a sugera, dincolo de cuvintele rostite, adevărul... iar la capătul drumului să descoperi, pur și simplu, lumea pe care o porți în tine și la care nu prea ai răgazul, sau curajul, să privești"...Fericirea a durat numai o stagiune...

205

STATUILE NU RÂD NICIODATĂ

Despre scenarii de film și regizori de film am adus vorba mai rar, nici eu nu știu la care subiect să mă reped mai întâi... Am astăzi însă ocazia să reamintesc prietenilor din vechime și celor care i-au citit cărțile și i-au văzut filmele, un nume, mai exact numele unui om, unui creator, de la a cărui dispariție se împlinesc, anul acesta în aprilie, zece ani: Francisc Munteanu. Scriitor de notorietate al anilor '60-'70, dovedind o prolificitate remarcabilă, Francisc Munteanu a excelat mai cu seamă în nuvelistică, cu verbul îmbrăcat în haz și aciditate. Născut în 1924 în comuna Vețel (lângă Deva), ardelean get-beget, Francisc a luat viața în piept de tânăr nu numai cu cartea și cu munca, dar și cu... însurătoarea! La 19 ani, fiind în Ungaria, transporta cu șleपुरi pe Dunăre muniție pentru nemți – erau anii '40 – și, gândindu-se că în orice clipă viața îi era sub semnul incertitudinii, supusă riscului unei explozii sau vreunei schimbări „de front” – ceea ce la un moment dat s-a și întâmplat –, și-a zis că e bine să cunoască repede și aspectul matrimonial al acesteia. De altfel, Frantz a iubit toată viața

femeia! Și ca urmare s-a însurat de câteva ori. Francisc nu a avut parte de studii superioare. Viața sa tumultuoasă, agitată și plină de evenimente, percepute cu sufletul deschis și cu o deosebită încredere în oameni, în prieteni, i-a slujit drept școală, reprezentând studiile sale practice ale căror „teze” și „examene” le-a susținut prin nuvele, romane și cu deosebire în scenariul de film. Unul dintre primele scenarii, de exemplu, „Valurile Dunării”, în regia lui Ciulei, a fost un episod al propriei vieți din perioada transporturilor de muniții de care am pomenit. Tot atunci, Francisc a stat ca asistent lângă marele regizor și a început să „fure” din meseria pe care a îmbrățișat-o mai târziu.

Revenind în țară, la Arad, tânărul ardelean trebuia să-și câștige existența. Mersul istoriei noastre cotise spre Răsărit, iar oamenii, dorind să-și recapete un oarece echilibru, începeau să accepte noile condiții. La promisiunea că va primi casă și slujbă, Francisc a cedat tentației de a deveni membru de partid. Zis și făcut: dar casa lui a fost acel spațiu – devenit cameră – din spatele pânzei albe a ecranului cinematografului din oraș! În felul acesta, tot văzând proiecțiile pe dos, ca într-un vis necolorat, Frantz s-a îndrăgostit de film. Drumul de scriitor s-a deschis încet, încet, începuturile fiind nuvelele scurte inspirate de război. Trăindu-l, înțelegându-l cu percepția ardeleanului cu suflet pur și concepție de viață sănătoasă, viitorul om de litere a produs și lucrări „la comandă”, refuzând însă, în fondul său, credința în comunism și oferindu-și, în schimb, libertatea de a fi om. Dacă ne gândim bine, compromisul era apanajul acelor timpuri... Dar, ca dovadă a lipsei sale de atașament, dar și a inconsecvenței în aprecieri, atitudinea „organizației” a fost de a-l da afară din partid în urma divorțului din 1972 – ca un exemplu de imoralitate... Apoi a fost totuși reprimat. Și iar dat afară cu un alt prilej... și iar reprimat.

Și pentru că ne interesează mai ales legăturile lui Francisc cu actorii și – în speță – cu filmul, doresc să reamintesc titlurile unora dintre acestea care au marcat etape specifice ale cinematografilei noastre: „Cântecele mării” – comedie muzicală filmată în 1968 la Moscova; „Melodii, melodii” în 1978; are prilejul să ajungă în Argentina cu o delegație culturală – unde filmul său „La patru pași de infinit” (cu Silviu Stănculescu) a luat premiul I pentru regie la festivalul de la Mar del Plata; alte filme la care Francisc a semnat scenariul și regia: „Cerul n-are gratii”, „Tunelul”, „Dincolo de barieră”, „Lada cu zestre”, „Cerul începe la etajul trei”, „Pistruiatul”, „Roșcovanul”, precum și, împreună cu prietenul său Titus Popovici, scenariile filmelor „Puterea și Adevărul” și al serialului „Lumini și umbre”, dar și multe altele. L-am cunoscut pe Francisc la „Un petec de cer” și ne-am împrietenit cu adevărat, pentru că iubea enorm actorii. Îmi place să cred că i-am inspirat puțin gândul când a scris scenariul TV „Fata din Strada Florilor” (în regia lui Mihai Constantinescu și Dan Mironescu) – unde am avut parte de un rol principal prin anii 1980. Francisc a fost un om liber și mândru pe care sărăcia l-a obligat să fie autodidact. Dar a știut ce vrea și și-a dăruit dragostea – vieții.

IARBA VERDE DE ACASĂ

Îmi doresc ca „personajul” de astăzi, a cărui abordare o tot amân, nici eu nu știu de ce, dar vom afla imediat, să vă placă. Să vă fie drag, dacă nu cumva unora le este și

eu nu știu. Să vă devină prieten adevărat, el având niște calități nebănuite, o frumusețe interioară aparte. O putere de atracție necunoscută, atâta vreme cât nu te lași dus de val, luat de mână și purtat în cele mai ciudate ritmuri și simboluri.

Hai că v-am zăpăcit de tot! Dar îmi place să vă încerc răbdarea, să vă oblig să inventați pe măsură ce parcurgeți în goană rândurile doar-doar să ajungeți la cineva, ceva, un nume. Ei bine, nu! Vă las să mai fierbeți un pic și nu dau nici un nume înainte de a încerca, chiar eu, să-i mai aflu câteva merite care ar putea face din prietenul amintit un mod de viață. Ei, așa-i?! Vă veți mira. Cine sau ce să ne schimbe modul de a viețui? Ce prostie! Noi știm, toți, foarte bine să ne ducem zilele. Știm ce vrem, ce ne place. Suntem mulțumiți. Foarte bine, zic, pentru că prietenul meu este dornic să fie alături de cei *nemulțumiți*, de cei care mai caută, care mai vor o culoare nouă în fața ochilor, chiar o floare în suflet, mă rog,... la butonieră. Hai să n-o mai lungesc, mai exact să vă povestesc o întâmplare care mi-a amintit cât de drag îmi este, cât de aproape mă simt eu de ceea ce numim, generic, folclorul românesc. Pentru că despre acest personaj-prieten este vorba. Sper că n-am dezamăgit! Pentru a doua oară, în scurt timp, am fost poftită să reprezint publicația VIP pe un post TV. Și plăcerea mea, ca și priceperea, s-a împletit alături de alții, mai ales de cei care executau, care cântau sau dansau. Românește. Și bine, și frumos. Un concurs televizat care a adus sub reflectoare toate zonele țării, sub chipul a zece fete tinere, foarte tinere și frumoase. Nu le-a obligat nimeni să învețe cântul și jocul. Nu. Ele știau. Învățaseră de mult și veniseră să arate și lumii ce melodie au ritmurile dansului și cântului din propria țarină. Cred că a fost un fel de moment de grație care s-a născut atunci, pe loc, în emisiune. Nu cred că este atât de important cine a ieșit prima. Toate,

în felul lor, au fost și sunt unice. Fiindcă unic este ethosul. Aici, cel românesc, firește. Am asistat la atâta bucurie de viață, la atâta manifestă credință că ceea ce fac, fac bine și mai ales cu un scop. Am văzut ce înseamnă bunul-simț în comportament, ce înseamnă decența și simplitatea în vorbire. E de luat în seamă gestul de a dedica o emisiune TV renașterii valorii reale a folclorului, fapt ce, în timp, poate deveni o școală descoperitoare de taine, de adevăruri simple și de mici nestemate. Fapte care, credeți-mă, chiar pot schimba firea unui om.

209

DUȘMANUL POPORULUI

Deschiderea unui buton la radio îți dezvăluie, într-o clipă, o lume. Glasul din „cutie” înseamnă un om pe care, în fond, ți-l imaginezi după bunul plac. Da, dar când acest glas vine din sufletul unui anume fel de om, el rămâne unic, inconfundabil, și imaginația ta, ascultătorule, cade în desuet, pentru că nu mai ai repere să-l descoperi pe acel om decât dacă ai cum să-l cunoști, să-l vezi. Așa am pățit și eu ascultând în nenumărate seri și zile glasul cald și atât de normal omenesc al domnului Constantin Codrescu. Eram ceva mai tânără decât domnia sa pe vremea când i-am descoperit glasul dintr-o inflexiune, apoi, firește, prin natura profesiei, ne-am cunoscut; n-am avut însă niciodată norocul să muncim împreună. Actorul Constantin Codrescu, reperul nostru de astăzi, este unul dintre cei mai „cuminți”, timizi și modești ai breslei. Autoritatea cu care s-a impus

și continuă să se impună printre colegi este măsurată în caratele unei sensibilități aparte, ale unei neliniști creatoare fără margini. După propriile-i cuvinte, „are vocație de constructor”. Și numai enumerarea câtorva ar fi suficientă ca să înțelegem simțul și valoarea muncii în concepția de viață a lui Constantin Codrescu. Plecând din Capitală prin 1977, actorul, regizorul, într-un cuvânt întemeietorul Codrescu, a deschis secția română a Institutului de Teatru din Târgu-Mureș. În 1981 a devenit directorul Teatrului de Stat din Brăila, redresându-i și acestuia autoritatea. Până în 1986, când, să vezi ciudățenie!... locul i-a fost luat, prin jocuri de culise, de un fost șef de personal din Securitate, în urma unor controale înscenate legate de buget. Patima de a face, care și eu cred că este singura rațiune de a te exprima, l-a dus în perioade diferite pe toate meleagurile țării: Satu Mare, unde a înființat secția română; activitate la Constanța, Mediaș, Buzău. Din nou în București, acum din nou alături de studenți care, mi-aș dori, ar fi bine să „devină” măcar un sfert din ceea ce reprezintă ”instituția” Constantin Codrescu. Sunt convinsă că modul civilizat de a trăi în această profesie, precum și decența ce-l caracterizează pe Constantin Codrescu – moldovean la origini – își au rădăcinile puternic răsfirate în moștenirea părintească a bunului-simț și a cugetului liber. Numai astfel, acest om, acest blând actor, a reușit să depășească de-a lungul întregii sale vieți de până acum toate vicisitudinile, toate opreliștile brutal aruncate în calea sa, dar, mai ales, toate nedreptățile ce i s-au pus pe umeri, fiind învinovățit – conform procedeelelor din anii '50 despre care am mai vorbit, procedee ce slujeau un sistem șubred, dar impetuos – acuzat și îndepărtat doar pentru simplul motiv că avea curajul să-și spună liber și limpede punctul de vedere. Deși triumful își arăta zâmbetul încă din studenție – a fost cotate drept cel mai bun din școală la vremea aceea, dar nici asta nu se cădea... – făcând doar

figurație la Teatrul Național, apoi chiar apărând pe afiș în „Romeo și Julieta” (regia Moni Ghelerter) lângă nume ca: Mihai Popescu, Maria Botta, Sonia Cluceru, Emil Botta și alții dintre cei mai mari –, parcă îl pândeau ochii răi ai incompetenței dublate de obstrucționarea politică. Are și Codrescu parte de întâlnirea cu vestitul „comisar sovietic” de care am mai pomenit, care avea misiia de a semăna dezbinare și nesiguranță; tot el găsiind motive să-l înlătore pe tânărul actor, agățându-i tinichele de coadă, să-l scoată din Teatrul Național. Așa ajunge Constantin Codrescu la Teatrul Armatei (actualul Nottara). Nici boala nu l-a iertat o vreme, dar asta ar mai fi cum ar fi; iată că și în Teatrul Armatei, prin 1958, se descoperă – oare de către cine? – că „sus-numitul este dușman al poporului!”...

În fine, probabil că ar fi de scris un roman (sau mai multe) despre o viață de om din acele timpuri! Ceea ce mi se pare însă cel mai important și fascinant în același timp este că pilda pe care ne-o dă actorul, oaspetele meu de astăzi, este cea a unui înțelept, demn de vocația sa, a cărui putere stă în credință, apărându-l pe Dumnezeu din ceruri ca și pe Cel din sufletul său.

ȘI TALENTAT, ȘI NOROCOS

Actorul folosește cuvântul. Cel care folosește cuvântul pus pe note muzicale este cântărețul. Dar cum să-l numim pe actorul care și cântă? Interpret, trubadur, actor (aproape)

total? De fapt, nici nu e atât de importantă denumirea. Important e să existe asemenea actori muzicali, iar în țara asta sunt mulți, și chiar foarte buni. Melodia se naște ușor în sufletul unui artist de-al nostru... O pildă recentă ne-a fost dată, nu pentru prima oară, prin prestațiile muzicale lansate pe CD de către doi maeștri ai scenei: Ștefan Iordache și Gheorghe Dinică. Asta doar ca să semnalez cea mai proaspătă întâmplare de gen. Reamintind însă că avem nume consacrate și statornic recunoscute în domeniul musicalului, nu vreau decât să readuc pe tapet faptul că ar fi minunat să se procedeze la o renaștere a gustului pentru acest gen, atât al spectatorului, cât și, mai cu seamă, al actorilor. Și lucrul ar fi de luat în serios mai ales în „școala de actori”... Chiar dacă uneori se aud glasuri cum că românii nu prea sunt în stare să atingă performanțele americanilor în spectacolele muzicale. Poate nu, dar cine a încercat cu adevărat?!... Rememorarea de nume consacrate se oprește astăzi la Marius Țicu, poate unul dintre cei mai îndreptățiți să se numere printre „educatorii de actori” în domeniul muzical. Timișoreanul, muzician din tată-n fiu, urcă repede și cu nerăbdare treptele profesionale ale afirmării încă de la absolvirea Conservatorului la clasa de dirijat (1968), lansându-se – după ce studiase oboiul la liceul de muzică – ca pianist, iar mai târziu devenind compozitorul pe care-l știm. O evoluție aparte care denotă, în timp, aprofundare, cunoaștere, stil. Într-un cuvânt: talent. Nevoia de a puncta cu câteva dintre momentele ce marchează începuturile lui Marius Țicu mi-e dată de o concluzie ce vine de la sine: nu trebuie să aștepti ca timpul să-ți ofere ocazii, ci mai ales la tinerețe, să-ți cauți singur traseele unei posibile afirmări. Încă din 1966-1967 îl găsim pe compozitor pianist în formația „Dixie”, devenită „Modern Grup”, alături de Petre Magdin și Marcel Dragomir. În 1970 începuse deja

să compună, iar în calitate de profesor la Școala Populară de Artă i-a format pe elevii de atunci, printre care Angela Similea și Dida Drăgan. A urmat formația „Perpetuum Mobile Grup”, alături de Mihai Dumbravă și Ion Cristinoiu. Curând au început muzicalurile: „Micuța Dorothy”, împreună cu Silvia Kerim, „Mary Poppins” (care a trăit 400 de spectacole), „Gulliver în țara piticilor” – toate pregătite cu actori ai teatrelor Ion Creangă, Țândărică, de la Opereta din București. La aceasta din urmă se va monta în curând „Frumoasa din Pădurea Adormită”.

În țară, numele Marius Țeicu a fost și este prezent pe afișe în Craiova, la Opera maghiară din Cluj, la Timișoara, Oradea, Brăila, Opera din Iași, Teatrul liric Brașov, Constanța. În ultimii ani a devenit muzical și noul libret al lui Octavian Sava după „Nota zero la purtare” – firește, sub semnătura acelorași doi – „Divanul persian” după M. Sadoveanu, montat la Timișoara pe scena Naționalului, în regia unui tânăr și – se spune – talentat regizor: Cezar Ghioca. Marius Țeicu a revenit cu această ocazie în capitala bănățeană la 20 de ani de la montarea de către maestrul Ion Lucian a spectacolului cu „Mary Poppins”. „Divanul” a primit premiul Uniunii Compozitorilor pe 2002.

Această informație, ce denotă o binemerită recunoaștere, a fost, de fapt, mobilul curiozității mele în a-l invita pe compozitorul Marius Țeicu la o scurtă conversație. În urma acesteia – așa cum presupuneam – am descoperit un artist atât de preocupat de profesia sa, devenită ființa sa, încât trăiesc cu sentimentul că și atunci când vorbește își *bate măsura* cuvintelor, iar în ceea ce privește scrisul, sigur literele capătă forma diezilor și a bemolilor... Am încercat să descopăr senzaționalul din viața lui Marius Țeicu. N-am reușit. Cum mi-a mărturisit, „totul a mers ca uns”. Tuturor actorilor le-a plăcut muzica sa, metoda de lucru și l-au

acceptat pe loc. Iar copiii pe care-i iubește și pentru care compune, de asemenea. În fond, putem trece la categoria *senzaționalului*, normalitatea! Normalul, care în zilele noastre ne miră că mai există... Și totuși... Tot normală ar fi și preocuparea ca actorii să aibă dorința perfecționării muzicale. Având atât de la îndemână o baghetă fermecată ca aceea mânăuită de Marius Țeicu, cine știe, breasla s-ar umple de Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene...

LUMEA TOREI

Nu este prima oară când încerc, dar nu știu cât reușesc să conving – numai pe cei care se lasă convinși – că firea și sufletul unui artist sunt totuși altfel. Altfel, în sensul că tot despre un om este vorba, dar un om care simte deosebit de alții. Simte până la exacerbare sentimentul vieții, precum și al vieții de pe scenă. Să nu cadă cineva în greșeala penibilă de a asocia cumva această simțire cu starea de deviere (ca să nu spun nebunie, jignesc pe cineva, și nu-i frumos!).

Unii chiar cred că este foarte ușor să te cocoți pe scenă: înveți un text și-i dai drumul, într-o vorbire mai mult sau mai puțin românească. Dacă n-am dreptate, atunci de ce atâta lume recurge la metaforele (că metafore vor să fie) „teatrul de război”, „scena politică”, „actorii” cutărei întrevederi sau talk-show etc., dacă nu pentru că se doresc a se numi așa, căpătând astfel valențe suplimentare, spirituale și intelectuale. Îmi pare rău, dar așa ceva nu se-ntâmplă.

Gândirea și simțirea profunde se învață. Din cărți și din viață. Toată această pledoarie este menită deschiderii spre cultură și moralitate, fapte cu care se mândresc unii colegi. Mulți. Azi intră în scenă Tora Vasilescu. Tora pe care o cunoașteți de aproape 30 de ani de carieră, din măcar câteva dintre cele 30 de filme, este actrița care nu-și îngăduie lenea spiritului. Cu speranța (niciodată certitudinea, pentru că nu știe unde începe și unde se sfârșește aceasta) că acumulările ei, propriile-i descoperiri ar putea deveni proprietatea altora, a semenilor dornici să le afle, Tora parcă își construiește viața după Confucius: „Cel mai tare mi-e frică să n-apuc să spun oamenilor că am descoperit ce-i adevărat”. Nu fiți răutăcioși, cei care condamnă o viață trăită cu citate sau învățăminte din lecturi, pentru că ironia răutăcioasă o practică cei care nu ajung la esență. Mai bine nu deschidem capitolul bășcălia la români, că am avea prea multe de spus. Noi totuși trebuie să ne găsim modele. Tora mi-a mărturisit că textele pieselor sau cele ale cărților (de o anume factură) i-au stârnit mereu curiozitatea, vrând astfel să știe mai multe despre oameni, despre conștiință și mai ales ce se întâmplă cu sufletul nostru. Cât de util sau cât de inutil este faptul că această materie stranie și, practic, nepalpabilă trăiește (cât?), se încarcă și creează. Răspunsurile nu ni le dă decât, odată și-odată, poate, Dumnezeu. Ceea ce contează este să nu trecem prin viață ca gâsca prin apă, nu știi niciodată cui îi va folosi experiența ta, iar în privința Torei, calea pe care a urmat-o aș materializa-o, pe cât e posibil, sub semnul „Cursa” – ca o predestinare – filmul de referință al lui Daneliuc, când Tora a devenit actrița Tora Vasilescu. Invidiata Tora Vasilescu.

CINE ARE NEVOIE DE TEATRU?

Mă uit și eu, ca tot omul, la reclamele care alimentează posturile noastre media. Ce să-i faci?! E normal, deși, de multe ori aproape că uit acțiunea unui film care mă interesează, din cauza imensei întreruperi prin reclame. Dar nu sunt absurdă, știu ce înseamnă „sufletul comerțului”, doar că mă mai enervez din când în când. Ba, unele dintre reclame chiar îmi plac prin inventivitatea și aerul occidental prin care încearcă să se remarce. Mai de mult mă tot uit, de pildă, la vaca inteligentă computerizată care dă lapte, brânză, unt, ouă, lână, multe! Este atât de inteligentă, încât pe dealurile Dornei pe unde paște a învățat încă ceva: să dea șuturi într-o minge de fotbal, fentând chiar și un jucător experimentat. Minune! E foarte drăguță vacuța, e expresivă, iar manevrele computerului chiar inspirate. Dar, ca de obicei, nemulțumită și obsedată, mă tot pun pe gânduri. De ce nu se manifestă inteligența (chiar și a unei vacuțe, dacă ea e subiectul reclamei) răsfoind o carte?! Hm! Am spus o prostie, nu? De acord. Atunci de ce nu ne facem rost de inteligență într-o reclamă *despre* o carte?! Nici așa nu-i bine! În cazul ăsta să renunț la tribulații și să trec la „cestiune” – vorba lui Nenea Iancu. Manevrarea gândurilor și a sentimentelor, dependența de media vizuală pe care o simțim în fiecare clipă toți este un fapt. Foarte multe informații subliminale ne macină încet-încet structura intelectuală. Cum uneori încerc să vă propun și soluții, nu să pun numai semne de întrebare lângă vorbele mele, cred că putem să ne salvăm, dacă nu ne e frică să luăm și taurul de coarne. Să convingem – nu știu pe cine! – că numai cu inteligența nativă, fără a o pune în slujba a ceva, nu o scoatem la capăt. Pierdem

și ce brumă de tradiție, școală, inventivitate, într-un cuvânt creație am reușit să mai salvăm. Și cum nu pot pleda altfel decât în apărarea teatrului, ca unul dintre cele mai eficiente mijloace de autoeducație și, în același timp, stârnitor de modele (că tot caută tânăra generație să semene cu un alt fel de tânăra generație...), deschizător de minți, făuritor de gust (de bun-gust), ajutător în discernământuri, sfredelitor de emoții, chiar posibil constructor de caractere, asta și fac. Pledez pentru teatru. Lista posibilelor avantaje, a realelor avantaje ce pot fi descoperite prin teatru este imensă. Totul este să vrem să știm să le descoperim. „Cine are nevoie de teatru?” – este de fapt titlul unei piese jucate în urmă cu vreo zece ani pe scena Teatrului Național. Autoarea este o australiancă al cărei nume l-am uitat. Probabil când m-am dat cu capul de vreo minge de ping-pong! Nu contează. Îmi revin. Da! Noi toți avem nevoie de teatru. Nu suntem, ca în piesă, într-o închisoare pentru cei mai răufăcători care, treptat, încep să aibă muștrări de cuget după ce unii joacă o piesă de teatru, iar alții asistă. Dar nici nu trebuie să ajungem ca ei pentru a ne da seama că ne aflăm pe marginea prăpastiei. Ca să vedeți că ceva-ceva e totuși posibil, m-am plasat singură într-un grup de interese (că și astea se poartă) și am acționat ca în economia de piață: cu inițiativă. Fără amănunte semnificative, doresc să stârnesc nevoia de teatru elevilor. Iar azi mă aflu în fața a două experiențe duse până la, cât de cât, un capăt. La Liceul Teoretic „Ion Barbu”. Aici se află profesoara de limba română Ana Drog, care m-a atras să lucrez cu copiii, pe care dorește să-i învețe și altceva. Iar, de curând, la Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” (unde, of, cât de demult am fost elevă), unde am dat de cinci fete de-a XI-a, singurele, până acum, din tot liceul (Mihaela Tucă, Ioana Iancu, Raluca Bănuță, Andreea Mățăuan, Maria-Luiza Udrea), care au vrut – ele au vrut –

să facă o echipă și să demonstreze că pot face și altceva. Și să le placă. Acești copii au nevoie de teatru, iar eu mă voi devota lor în continuare. Gratis. Domnilor profesori, oameni buni, dați-vă mâna întru sufletul curat al celor tineri de lângă noi! Unde mai pui că ne facem și reclamă, nu?!

...ESCU

Eram la liceu; pe vremea mea, finalul studiilor generale se limita la trei ani, adică a VIII-a, a IX-a și a X-a, atât. Un grup de fete prietene, dar și bune la carte, din care făceam parte și eu, a descoperit, nu știu cum, deodată, „ceaiurile dansante”. De la fratele mai mare al uneia, de la alții care deja avuseseră curajul să ceară voie părinților să-și adune colegi la zile onomastice. Încet, încet, noi, fetele, am început să ne organizăm ceva mai des. De ce nu? Deși faptul ca atare nu era agreat de școală. Chiar interzis. Era plăcut să ascultăm muzică, să ne facem sandvișuri singure, să ne simțim mai libere și nesupravegheate. La 15-16 ani, cum să fie?! Dar nu prea aveam băieți... Parteneri de dans, în fine, băieți... Liceul meu și al prietenelor de-atunci era Gheorghe Lazăr – liceu numai de fete. Partener și colaborator întru reuniuni, sport, excursii și altele ne era liceul de băieți Sf. Sava. Și, în acest fel, prieteni sau frați ai vreuneia dintre noi, veri sau prieteni de veri ne-au devenit, ocazional, parteneri de dans și conversație la „ceaiuri”... Toată această, poate neinteresantă, introducere, având doar valoare documentară,

am făcut-o pentru a plasa în contextual firesc al adolescenței cheful de petrecere, de comunicare pe planuri specifice vârstei, dar și de preocupare către ceva mai special: muzică, literatură, note bune – pe-ntrecute – la școală. Era rușine, chiar o dramă să fii corigent. Așa s-a făcut că în grupul de cunoștințe, care se extindea după împrejurări, l-am întâlnit pe Bogdan Mușatescu. Încă nu știam, la acel moment, că este fiul celui pe care exegeții l-au plasat, în timp, al doilea după Caragiale – dramaturgul, umoristul, publicistul Tudor Mușatescu.

Bobiță Mușatescu, tânărul firav, sensibil și cu replică isteată moștenită genetic, mi-a rămas prieten și coleg la Teatrul Național, dar mai cu seamă prieten, până în ziua de astăzi. Și astfel număr, cu aproximație, aproape 50 de ani de când l-am cunoscut și personal pe deosebit de jucatul, pe merit, autor al lui „Escu”, „Titanic Vals”, „Sosesc diseară”, „Visul unei nopți de iarnă”, precum și al altor piese, în mod nejustificat mai puțin căutate pentru a deveni pagină de repertoriu în vreun teatru. Ca să nu mai vorbim de prelucrări și adaptări. Iar acum, după atâtea vieți trăite, mă aflu alături de prietenul Bogdan Mușatescu, eu într-o calitate pe care mi-o arog cu tupeu, de „reconstituitor” de biografii teatrale, el ca justificat „editor” al unei părțicele din imensul patrimoniu Tudor Mușatescu. Prilejul: 100 de ani de la nașterea tatălui său – adică februarie 1903. Anul 2003, la nivel cultural (și mai puțin național) a fost catalogat „Anul Tudor Mușatescu”. Frumoasă și binevenită propunere. Lauda revine oricui; faptul că Radiodifuziunea Română pare-se că nu este străină de invocarea culturală, spre cinstea ei, este de luat în seamă. Precum și gestul care redă generațiilor adevăruri trăite cu suflet, muncite cu bucurie și neastâmpăr, vieți de oameni care au croit drumul altor vieți de oameni. Vorba lui nenea Tudorică: „Când

istoria te invită să te uiți înapoi, nu vrea să-ți atragă privirile, ci atenția!” Revenind la inițiatori și organizatori, precum și redactori de carte, îi amintesc pe: Domnica Țundrea din redacția culturală Radio, care a realizat și un CD cu texte Mușatescu, Teatrul de Comedie, unde a avut loc și o festivitate omagială alături de premiera cu „Escu”, Muzeul Literaturii Române—instituție care se zbate de fiecare dată să pună în lumină clipe esențiale ale culturii române, devenind oază de informare și promptitudine prin programul său educațional. Nu este lipsit de importanță ajutorul concret dat de Compania Națională a Imprimeriilor Coresi SA, care a scos la lumină, într-o formă grafică decentă și atractivă, volumul „Doresc ca micili mele rândulețe...”, volum ce acoperă în 200 de pagini câte ceva din abundenta creație a lui Mușatescu de aforisme, teatru scurt, scrisorele și, bineînțeles, „mușatisme”. Cum nici eu nu sunt în măsură să acopăr numai în câteva rânduri tot ceea ce semnifică pentru spiritualitatea românească, născută între cele două războaie mondiale, ca și pentru toate timpurile literei românești, tumultul creației Tudor Mușatescu, voi profita de libertatea de a continua pe această temă cu ocazia următoare, iar astăzi voi retipări din vorbele de duh ale maestrului următoarele: „M-am născut la timp și sper să mor la vreme... Prima mea dragoste, căreia îi voi rămâne credincios până la ultima mea clipă, a fost viața”...

„DORESC CA MICILI MELE RÂNDULEȚE...”

221

Revenind astăzi la „micili” (sic!) rândulețe semnate Tudor Mușatescu, prin și mai „micili” mele rândulețe, doresc să-mi țin făgăduiala făcută de a aniversa măcar două din cele 365 de zile ale Anului Mușatescu, scoțând la lumină, în rubrica ce-mi aparține, încă ceva din tumultul vieții și frumusețea scriselor. Bogdan Mușatescu, cel care a moștenit, pe lângă haz, și dragostea pentru câini, îmi destăinuie că nu e simplu să fii fiul unei celebrități, fapt care nu-l împiedică să rămână purtătorul cu cinste și onestitate al comorii spirituale mușatesciene.

Nu vreau să omit nici prezența alături de magistrul a doamnei Kitty Mușatescu – actriță a Teatrului Național – închipuirea perfectă a soției grijulii și a mamei devotate. Clanul Mușatescu, bogat sufletește, cu oameni darnici, chiar risipitori, nu numai cu spiritul, oglindește soiul de echilibru și liniște datorat vieții fără probleme existențiale grave, duse în cetatea Câmpulungului Muscel. Tihna patriarhală trăită acolo se revarsă din plin și în paginile scrise, unde oameni și întâmplări, adevărate sau imaginate, prind viață sub penița ce împrăștie stropi de umor de bună calitate. Oamenii, mai corect personajele, ce populează cărțile lui Mușatescu – piese, schițe, aforisme – sunt exponatele unui muzeu de istorie românească și păstrează aromând parfumul vremurilor trecute. Nu pierde însă din actualitate, din adevărul vieții. Mâna sigură și ochiul de perfect observator al vieții au fost dobândite de Mușatescu încă din tinerețe, când nerăbdarea de a *spune* ceva l-a mânat spre ziaristică. Una dintre reviste: „Rampa”. Și multe altele,

printre care și „Urzica”. A scos și un ziar propriu, câteva numere, „Mitică” – nume predestinat românilor...

A făcut critică de teatru, a scris un roman, a colaborat la compania de teatru a lui Sică Alexandrescu, „Teatrul vesel” (1933), a înființat în 1940-1941 Teatrul din Lipscani (devenit Rapsodia Română), compania ce-i poartă numele, unde au pus în scenă Ion Sava, Val Mugur, Sică Alexandrescu. Apărându-și existența instituției, se adresa ministrului Educației Naționale, Cultelor și Artelor astfel: „...este teatrul unui autor dramatic român și în debandada, decăderea și în postura teatrală de astăzi, acest teatru se străduiește să se mențină cu încăpățănare pe o linie de riguroase preocupări artistice”. Tudor Mușatescu a și regizat, iar în timp a făcut textele pentru reviste sau comedii muzicale, alături de nume consacrate ca Nicușor Constantinescu, Ion Vasilescu, Vasile Timuș, Jac Fulga. Ca un fapt aparte, Bogdan îmi povestește că, pe vremea când Tudor Mușatescu a fost în Ministerul Culturii (ministru fiind Ion Marin Sadoveanu, iar subaltern George Topîrceanu), a reușit să obțină, prin lege, pensii pentru artiștii neprofesionalizați, precum cei din circ, din cabaret, dansatori și cântăreți de bar, dar și pentru așa-zisele fenomene. Fenomenele erau oamenii cu vizibile defecte fizice care apăreau la „Moși”. Anomaliile genetice. Eu am apucat să văd omul cu jumătate de față de om și cealaltă jumătate de vițel. Ochi și blană de vițel! Și acești oameni trebuiau să trăiască!

Piesele lui Mușatescu au înconjurat țara și chiar s-au plimbat și în lume. M-am întâlnit, la rândul meu, cu Gena din „Titanic Vals”, în 1983, piesa cea mai jucată începând cu 1932. Poate cel mai drag rol, în orice caz apropiat sufletului meu, dar de care parcă nu m-am bucurat cât aș fi vrut!

Apropo de anul premierei la Național a „Titanicului” (1932) – el a fost însoțit de un dublu eveniment: „Escu”

(apărută în 1933); piesa s-a jucat în paralel tot la Național, amândouă spectacolele bucurându-se de mare succes. Faptul se numără printre excepții.

Iar spre final, ca să nu contrazic ce am tot spus, ba să aduc la cunoștință unele vorbe, din miile, de duh și înțelepte, mă gândesc la: „Inactivitatea e un compromis comod între lene și inerție”; „Oamenii sunt absolut sinceri în două împrejurări: când vorbesc și când tac față de alții”. În ceea ce mă privește, uneori, încerc să urmez „Țepile ariciului – cum spunea nenea Tudorică – sunt, de fapt, niște simple ace de siguranță!”; și merg pe „Drumul cel mai scurt între două puncte (adică) cel pe care îl am la îndemână!” – De acord? – Atunci „Fii șiret, dar nu de ghetel!”...

VIVA MOISEYEV!

Frenezie, forță, elan, ritm, supraomenesc, grație, zâmbet, lascivitate, originalitate, simetrie, comic, explozie de culoare, măsură și bun-gust, decență și haz, un singur organism, alcătuit din 70 de suflete slave, conduse de o baghetă magică rămasă vie, deși înfruntă senectutea: Igor Moiseyev. Acum la 97 de ani!

O vreme am avut rețineri în a încerca să pătrundem în sală. Nu aveam bilete. Nici banii pentru cele scumpe, foarte scumpe, prea scumpe... Dar, sperând că totuși, fiind actori, deci cu oarece drepturi în a fi spectatorii (obligatorii) unor evenimente unice, nu vom avea mari dificultăți. Și n-am avut. Dumnezeu a fost cu noi, cred că și cu alții în

situația noastră, și am pătruns liniștiți în foaierul Teatrului Național, apoi, cu răbdare, am găsit și două locuri bune. Probabil că ni le-au cedat alți spectatori, care au preferat în seara zilei de 11 iunie meciul de fotbal. Din punctul nostru de vedere, bine au făcut. Dragi colegi și dragi cititori, aș dori să pot găsi acele cuvinte, cele mai potrivite și încărcate de semnificații, care să vă confirme și să vă facă părtași totodată unei perfecțiuni, unei emoții artistice rar întâlnite într-o viață. Sper că am ajuns cu toții la maturitate în gândire, denaturată o vreme, de după anii '90, când probabil nu toate informațiile erau cele corecte și nu mai confundăm arta și cultura rusă cu perioada – mult prea îndelungată – stalinistă sovietică, cea care ne-a cam mâncat unora tinerețile... Iar astăzi putem privi cu detașare, începând să selectăm faptele. Teatrul rusesc (ca spectacol) a fost mult văzut la noi, fie pe viu, fie filmat. Este o școală serioasă și realistă. Nu degeaba părintele – devenit universal – trăirii scenice, devenită sistem de referință, a fost Stanislavski. Cât despre baletul rus (atenție, nu sovietic!), el își are originile în alt secol, pe vremea rușilor albi, nobili de-adevăratelea, când un coregraf ca Diaghilev importa idei și crea în Franța. (După redusele mele cunoștințe în domeniu, sper să nu comunic inexactități). În fine, la talentul și tradiția baletului rus contribuie o forță și o energie benefică, o putere de transmitere remarcabilă, specifice poporului rus, neîntâlnite, cred, la alte neamuri. Revenind la inepuizabilul ansamblu „Igor Moiseyev”, pot spune că prezența sa pe teritoriul României vine ca o lecție.

Nemaiîndrăznind să aduc elogii, nu are rost, acolo e clar vorba numai de perfecțiune, încerc să privesc lucrurile din alt punct de vedere și să-mi amintesc, cu inima strânsă, spunând: am avut și noi cândva o „Rapsodie Română”!

Ce am făcut cu ea? Oricât de straniu vi s-ar părea, similitudinea își are rostul. Cu Rapsodia (ce melodios îi

sună numele) am fi putut fi la fel de frumoși și de vestiți!
Dar noi, ca la noi...

Am fost fericiți două ore, eu și Eugen, și ca într-o respirație simultană cu încă 2000 de spectatori din sala Teatrului Național, ne-am umplut inimile de frumos, am ovaționat și ne-am umflat palmele bătându-le! Scena parcă a luat foc sub freamătul nestăpânit al pașilor de dans, iar noi, în sală, am devenit „pompierii” care, prin aplauze, au oprit incendiul!...

225

BODOCHI: ARTISTUL CA OM DIN UMBRĂ

Marius Bodochi, căci despre el este vorba, în ultima perioadă de timp este un actor foarte solicitat și, prin urmare, joacă mult – și bine! – reușind să „sară” de pe un afiș pe altul cu ușurința unui atlet bine antrenat. Desigur, înfățișarea sa nu-l recomandă ca pe un atlet – sportiv de performanță –, ci mai degrabă ca pe un tip ceva mai uscat, mai aspru, cu trăsături bine decupate, având o privire directă și ironică, aruncată cu nonșalanță asupra sa și asupra vieții. Marius Bodochi îți sugerează statutul unui om stăpân pe situație și căruia lucrurile îi ies unse. Pe de o parte, este chiar adevărat, șansa lui de a juca încă din anul IV la Teatrul Național din Cluj în spectacolul „Trenul cu lapte nu mai oprește aici” de Tennessee Williams l-a tras de mână de la bun început și

l-a ajutat să se strecoare pe drumul reușitelor. Iar pe de altă parte, presupusa liniște interioară și puterea ducerii la bun sfârșit a celor începute se datorează și faptului că este un om de cuvânt, cu un comportament fair-play, adică, după propriile spuse: „Mă comport așa cum sunt”. Și, tot după spuse proprii, nu uită să adauge că recunoaște și doza de egoism care cântărește ceva în păstrarea unui ritm de viață favorabil, adică egoismul de a-și proteja intimitatea, liniștea și odihna. Bodochi își respectă meseria, asta îl face și atât de solicitat, și îi acordă acesteia disciplina atât de necesară, în fond. După 22 de ani de la absolvire (clasa profesor Constantin Codrescu, la Institutul de Teatru din Târgu Mureș), Marius e mulțumit că a beneficiat de zeci de roluri mari, a rostit Shakespeare, Blaga, Anouilh, Kazantzakis, Peter Weiss, Oproiu, Ciprian, Ionescu și mulți alții. Texte de valoare, roluri consistente care, să fim cinstiți, ajută cu adevărat un actor să se remarce, să se perfecționeze.

Dacă există vreo nemulțumire, aceasta se oprește la oameni. Ponderea celor care-i provoacă unele nemulțumiri se estompează însă de fiecare dată când are ocazia unor „mari întâlniri” – cum le numește el pe cele de care a avut parte: regizori ca Măniuțiu, Manea, Olimpia Arghir, Hausvater, sau în film cu Veroiu, și cu actori, parteneri de scenă importanți alături de care munca scenică a devenit reală plăcere. În destăinuirea făcută cu prilejul conversației noastre – prilej oferit și de desfășurarea Proiectului Bucureștean de Cultură Urbană și Mentalitate Europeană „Carte&Arte”, Bodochi mi-a mai spus că trebuie să fie mereu prezent, că, de pildă, de zece ani nu își face concediul, ca să nu iasă din circuit. Și este adevărat, mai toți trăim în acest sistem. Nimic de zis, dacă această intensă activitate, uneori pe planuri diverse, ar fi răsplătită cum se cuvine. Nu numai materialicește, ca să ai tihna unei vieți spirituale decente, să reprezinți cu adevărat

ceva în societate, dar și din punctul de vedere al respectului ce se cuvine cuiva care este capabil să se mistuie pentru ca alții să se bucure...Lăsând în urmă, cum spuneam, un palmares impresionant de roluri, premii, recitaluri, filme, în țară și peste hotare – faptul că îl întâlnim pe Marius Bodochi în calitate de responsabil artistic („omul din umbră”) la menționatul festival de teatru, film, dans, carte, publicitate, muzică, primul de gen care a reunit spectacole de calitate, întruniri susținute de oameni de calitate și bun-gust, iar prin prezența seară de seară a unor oameni pe care nu-i obligă nimeni să devină spectatori anonimi în parcul din fața TNB, certificând interesul stârnit – nu face decât să sporească speranța că pentru cultură „încă nu e totul pierdut!”

Iunie 2003

CU MASCĂ, FĂRĂ MASCĂ (1)

Iată-mă din nou în fața calendarului. Încă un an sărbătoresc pentru o „serie” de actori – mulți remarcabili și remarcați – care, copleșiți de emoție, se vor întâlni pe 9 iunie pentru a se privi în ochi și a-și reconstitui pentru câteva ceasuri bune clipele bune sau mai puțin bune, în orice caz adevărate, încărcate de nestăvilirea tinereții, clipe trăite cu 30 și ceva de ani în urmă. Cel pe care l-am

căutat intenționat – și, slavă Domnului, l-am găsit – a fost Mihai Mălaimare. Deși în goană, deși scurtă, discuția noastră despre colegii de generație a fost consistentă și edificatoare. Am desprins în primul rând un sentiment de bucurie și prietenie care a stăpânit generația '73. Studenția a fost pentru această generație o treabă făcută cu pofta de a fi oameni, de a reuși în profesie. Acest fapt se datorează – spune Mihai – nu numai plăcerii reale de a fi studenți, dar mai ales profesorilor absolut minunați de care au avut parte. Sub conducerea lui George Dem. Loghin – profesorul unei grupe paralele –, un real făuritor de școală de teatru, catedra de actorie urma reguli disciplinare bine întocmite, iar studenții nu aveau nici un motiv să le încalce. Grupa în care se afla Mihai Mălaimare l-a avut profesor pe Moni Ghelerter, un pedagog deosebit și un maestru al regiei acelor timpuri. Iar asistent pe doamna Zoe Anghel Stanca. O grupă și o generație care au scos la lumină nume de rezonanță care au „făcut fapte” în decursul anilor. Mihai Mălaimare și Olga Delia Mateescu – șefi de promoție – au avut dreptul, pentru prima oară după mulți ani când nu se întâmpla așa, să fie angajați direct la Teatrul Național. Alți actori și regizori ai aceleiași generații, pe care îi cunosc și eu, despre care Mihai Mălaimare mi-a spus că erau oameni ce se respectau reciproc, se ajutau și se acceptau – cu defecte sau frumoși – și pe care în niciun caz nu-i bântuia fantoma vedetismului, își merită locul de a fi numiți printre actorii care au făcut și (după 30 de ani) mai fac cinste scenelor, fie din țară, fie din străinătate: Mișu Dinval, actor și director adjunct al Teatrului Mic, Mircea Florin, actor de frunte al Naționalului ieșean, Ioana Crăciunescu, poetă și actriță de limbă franceză, dar și Mihaela Marinescu (în Germania), Lavinia Jemnea (în Germania), Nicolae Călugărița (TES), Cezara Dafinescu (TNB), Maria Munteanu, Geo Costiniu,

Victor Nicolae – scriitor în SUA. Tot pe atunci s-au născut și apoi s-au remarcat și regizorii Alexandru Tocilescu, Mircea Cornișteanu, Cristian Pepino, Mușata Mucenic. Fiecare și-a câștigat și căpătat locul cuvenit după munca și priceperea sa. Ca mereu, nu toți au avut șanse egale. Unii au dispărut prematur – ca Nuni Anestin –, un chip aspru și aparte pentru film și un bun poet, sau Elena Albu, sau Marin Benea, sau Dan Aciobăniței. Dar toți au încercat. S-au zbatut. Iar moartea profesorului Moni Ghelerter s-a transformat pentru Mihai și pentru alții într-o amintire vie prin ducerea pe mai departe a celor învățate, a respectului de sine și de profesie, a prieteniei între parteneri, a omenescului din meserie. În aceeași direcție a interesului pentru dezvoltare armonioasă a studenților, au contribuit și A. Pellegrini la scrimă, Vera Proca-Ciorrea la dans, doamna Moldoveanu la mișcare scenică, ca și cei ai materiilor teoretice. Și se cam învața carte! În ceea ce-l privește strict pe Mihai Mălaimare și evoluția carierei sale, am aflat că „am simțit că poate nu sunt cel mai bun actor – cum spune –, dar sigur sunt un om real de teatru”. Și faptul se confirmă din plin. Perseverența, puterea de muncă și credința că ceea ce vrea să facă trebuie să facă au scos la lumină binecunoscutul și originalul teatru „Masca”; pantomimă, gest și expresie teatrală; iar efortul l-a ajutat în a-și ocupa locul meritat în peisajul teatrului românesc. Schițând parțial o existență densă, existența unor oameni vii, a unor vieți reale, n-am făcut decât să trec în revistă foarte pe scurt câte ceva din tumultul nu întotdeauna binecunoscut și corect apreciat al muncii actorului. Iar pentru că Mihai este – totuși – un actor de comedie, las prilejul și condeii lui Eugen Cristea ca în numărul viitor să dezvăluie câteva dintre farsele trăite alături de Mălaimare.

CU MASCĂ, FĂRĂ MASCĂ (2)

Am avut bucuria de a-i fi prins din urmă pe cei din generația lui Mihai Mălaimare, în sensul că noi eram în anul II la Institut, în vreme ce studenții din grupa lor erau deja în anul de absolvență. Spun „bucurie”, pentru că noi, „bobocii”, ne uitam la cei care urmau să intre în plin pe scenele teatrelor adevărate ca la niște idoli! Deh, pe vremea aia încă mai exista un lucru care începe să dispară total: respectul! Dar, firește, asta e altă poveste!

Aveam să mă reîntâlnesc, peste ani, cu mulți dintre cei pe care îi admirasem încă de pe băncile (scenele) Facultății de Teatru. Nu pot uita că debutul meu în Teatrul Național a fost cu un rolișor „preluat” chiar de la Mălaimare, un profesoraș hazliu din „Gimnastică sentimentală” de Vasile Voiculescu. Asta se petrecea în februarie 1981. Da, da, ați citit bine: 1981. În paranteză fie zis, fac precizarea acestui an de debut și în atenția „parașutelor” din presa scrisă, care pe vremea aia nu apăreau nici măcar în scrisori! Fie ele și de dragoste... Scrisorile, vreau să zic, nu „parașutele”!... Dar și asta e altă poveste!

Apoi, ca într-un adevărat carusel scenic, dacă mi se îngăduie expresia, întâlnirile cu Mihai s-au îndesit; l-am dublat în „Examenul”, în „Filumena Marturano”, apoi am jucat cot la cot în „Fata din Andros”, „Harap Alb”, „Coana Chirița”... poate că toată această introducere are mai puțină importanță... De fapt, vreau să ajung în cu totul alt loc. În a semna în Mălaimare un maestru neîncoronat al farselor din teatru. Farse care – oh, Doamne! – se fac din ce în ce mai puțin... Farsele – o explozie de fantezie, de haz, de improvizatie, de teatru, în ultimă instanță! În „Examenul”

trebuia să intru în scenă cu o geantă diplomat. Cu doar câteva minute înainte, geanta dispare ca prin farmec de pe masa de recuzită din culise. Disperat, o caut peste tot. Sunt împins în scenă cu forța și, în ultima fracțiune de secundă, cineva îmi pune geanta în mână. Mână care se lungește cu câțiva centimetri, din cauza greutatea metalice de vreo 15 kilograme, puse în geantă între timp... Puse, ați ghicit, de Mălaimare... Am intrat chinuit în scenă – dar cu zâmbetul pe buze – reușind și „performanța” de a uita textul...

În „Coana Chirița” eram tratat cu dulceață și apă rece. La un spectacol am primit dulceață sărată și apă fiartă! Oare cine se prăpădea de râs în culise? Ați ghicit: Mălaimare! În „Harap Alb”, Mihai juca rolul Spânului. Eu – previzibil – Flămânzică. Fiind un spectacol liber, într-o continuă joacă și improvizație de bună calitate, replicile „în afara textului” apăreau din abundență. Spre final, Mihai, înfrânt în demersurile sale ticăloase de personaj negativ, mă întreba: „M-ați înșelat?”, iar eu răspundeam: „Of course!”, spre deliciul publicului. La un spectacol, imprevizibil, Mihai mă întreabă: „De ce m-ați înșelat?”... O pauză mică și, noroc că m-a luminat Cel de Sus, i-am răspuns: „Because”... Iar Mihai a vrut să mă strângă de gât... în glumă, sper! Așa cum sper că toate aceste povestioare vor fi interpretate exact așa cum se cuvine: în a sublinia o fațetă mai puțin cunoscută a prietenului nostru Mihai Mălaimare. Un om, prieten și coleg imprevizibil (în cel mai frumos sens al cuvântului), plin de haz și de dorința de a dăruia celor din jur lucrul cel mai frumos de pe lume: un zâmbet. Și Mihai știe ca nimeni altul să ne facă să zâmbim! Dar și asta poate fi... o altă poveste!

O PETARDĂ. ȘI UN VIS.

232

În noaptea noului an am avut un vis frumos. Am visat ceea ce mi-aș dori să nu fie numai vis. Am visat că nu mai sunt probleme/necazuri. Că noi, toți oamenii, suntem frumoși, ne iubim și nu vrem să primim în suflete decât zâmbete senine venite din alte suflete încărcate de bunăvoință. Iar deasupra tuturor celor buni și frumoși, prinși într-un dans al vieții, se înălțau cu aripi ocrotitoare larg deschise, transparente, bătând în nuanțe roz-albăstrie, ființele ce aici, pe pământ, se numesc actori: artiști, inventatori de zbor, idealști, mai tăcuți, mai vorbăreți, dar cu ochii larg deschiși spre undeva, departe! Ce spuneți, am fantezie, nu glumă! Și mai pot, dacă îmi pun mintea.

Poc, trosc, bum! Fraților, să fi vrut și nu puteam visa. Să vrem și degeaba; realitatea e prea brutală, nimeni nu mai poate fabula. Pocnitorile și trosnetele, flăcările aruncate din geam în geam, din pom în balcon și invers, sticlele sparte și strivite cu nervii iscați de faptul că s-au golit, precum și multe alte nenorociri ce decurg din excesul de sărbătoare, mă fac/ne fac să nu le mai dorim ca altădată, să ne retragem în cotloanele izolate ale vieții private.

Cât despre vis?! Ce, credeți că a fost ceva cu adevărat? Ce greșală! Nici vorbă. Iar actorii – le zic eu așa, îngerii ocrotitori ai spiritului – cad încet, încet din slava unor ceruri, mai puțin sfinte, oricum ceruri, devin pământeni frământați de neajunsuri și de nepăsare. Ba, uneori se descoperă denumirea de actori în locuri unde nici cu gândul nu gândești. Se surprind ca actorii scenei politice! Se trezesc în culisele jocurilor tot politice, făcând manevre ale acelor culise. Cineva joacă scene melodramatice, când încearcă să fie sincer, iar ceilalți nu-l cred. Pe undeva se mai trezesc că un „X” are rolul principal – protagonist – sau

este în prim-planul acțiunii (aici este vorba de film!) – în situația „Y” în care lui „Z” i se face dosar penal! Doamne, Dumnezeu, lovitură de teatru după lovitură de teatru. Ce e cu viața asta? Unde e spectacolul? Cine se ia după cine? Viața după teatru? Sau totuși pe dos? Mă deranjează simplul fapt că noțiunea de actor e folosită abuziv, nejustificat, ba chiar – pe alocuri – jignitor. Și să mi se spună că se procedează astfel de mii de ani, că nu cred... Actorul de teatru este actor, iar „ceilalți” din viața noastră pot fi ce vor ei să fie sau cum vor ei să li se spună, dar nu actori în sensul stabilit de miile de ani de histrionism. Pentru că de aia teatrul nu moare, fiindcă actorii înseamnă viață, nu doar politică sau fotbal – că apropo, și pe stadion spunea cineva că „actorul din teren”... etc.

Dar mai puneți fantezia la lucru; să le spunem, eu știu, portari, vameși, tâmplari celor care se dau de actori! Ce, nu-i totuna?

M-am gândit și m-am răzgândit!

Să mă explic. Deși nu e absolut necesar pentru a-mi face cunoscute unele atitudini, fie ele și controversate. Prin urmare, m-am gândit să-mi continuu „experimentul” scrisului, abordând evenimente petrecute în viața noastră de actori. Iar uneori, cum sper pentru viitor, cu evenimente ale unor „artiști” în meseria lor, talentul acestora putând fi pus pe aceeași treaptă cu cel al artiștilor-actori. Acum câteva zile, în viața unui actor s-a petrecut un eveniment ceva mai ieșit din comun. Actorul Eugen Cristea s-a lansat într-un nou „rol”. A participat la lansarea propriei cărți! Ah, mi-am zis, e un prilej „sper” să se scrie despre asta la VIP! Prin preajma mea, în acea clipă, nu am aflat pe nimeni de la ziar. M-am gândit: „Scriu eu! Ce, condeii mei nu e bun?!” Și, imediat, m-am răzgândit. „Stai, fată!, m-am autopotolit. Nu poți tu, chiar nevastă-sa, să scrii! Nu-i corect. Da, dar – m-am gândit în viteză – o să o iau și eu, o dată, înaintea

«colegilor» de ziar! La cât de bine ne împăcăm, n-au de ce să se supere!”

După 24 de ore m-am răzgândit. Nu mă luați de neună. Dar cum pot totuși să fiu obiectivă, când omul de lângă mine, pentru câteva clipe, devine centrul atenției, mai întâi al editurii care i-a „smuls” manuscrisul, apoi, după tipărire, să apară o zi și un ceas, în care foarte mulți prieteni, colegi, presă și televiziune să stea față în față cu „scena” microfonului la care „spiciuiește” autorul. (Avem mărturia filmată!) Nu pot fi obiectivă, nici nu trebuie. Trăiesc alături de un om care vrea – și poate – să se exprime și altfel decât s-au obișnuit oamenii să-l vadă. Iar acest lucru mă bucură. Mai mult decât atât, și el, ca și mine, facem parte dintre acei oameni care chiar vor să lase ceva în urmă. Nu știu cât de bun, în nici un caz ceva rău. Apariția unei tipărituri semnate de un actor poate însemna un gest veleitar. Gestul scrisului, dimpotrivă, este expresia unui alt fel de a privi viața. Și chiar dacă, după propriile-i spuse, Eugen Cristea o consideră „o joacă”, poveștile sunt mărturii ale unei existențe particulare care însă oglindește și generalul unei perioade trăite și, poate, pentru unii, necunoscută. Ironie, glumă, farsă, pamflet, autoironie, adevăr, iată ce puteți găsi într-o cărticică de actor, care-și îngăduie să creadă că până și zâmbetele sunt de vânzare! De aici până la a vrea să deschidă și un „shop” cu asemenea produse mai e doar un pas! Ce tupeu! Dar ce curaj! Dragi prieteni din toate colțurile, m-am gândit, m-am răzgândit și tot ceea ce vreau este să zâmbiți la rândul vostru după ce citiți – dacă se nimerește – încercarea mea de astăzi și să spuneți în final: „Las-o, dom’le, să se mai joace, nu vedeți că a dat în «gândul copilărelii»?!”

QUO VADIS?

235

N-aș fi abordat acest subiect – spinos, de altminteri –, dacă n-aș fi văzut, stupefiată, „perlele” elevilor scoase din adâncurile prostiei omenești, la recente examene de pornire în viață... Îmi veți spune că exemplele prezentate pe posturile de televiziune sunt excepții sau sunt foarte puține la nivel național. Sau că excepția nu face altceva decât să confirme regula. Mă rog! Dar când adun asemenea „perle” cu vocabularul înfiorător de agramat, redus și vulgar al unor tineri „entuziaști” și „cool”, încep să mă îngrijorez de-a binelea de atâtea excepții! Când eram ceva mai tânără, circula o culegere hazlie de „perle” luate din „operele” micuților școlari. Și, credeți-mă, nu erau mai multe sau mai puține decât cele culese în zilele noastre. Îmi permit să cred însă că erau mai „nevinovate”, mai puțin „rele”, ca să zic așa. Iată câteva exemple: „Principiul soneriei e că apeși afară și se aude înăuntru” sau „Poporul român s-a născut astfel: bărbații romani s-au căsătorit cu femeile dace și invers”. Și exemplele ar putea continua... Parcă, parcă au o urmă de haz involuntar și nu îngrijorător ca aserțiunea conform căreia *Geo Bogza ar fi ucigaș* sau ca aceea referitoare la *modalitatea de coafură modernă a bieților căluți*... Și poate că nu m-ar fi uluit cele scrise în lucrările recente ale câtorva elevi, dacă nu i-aș auzi – aproape zilnic – cum vorbesc, mai corect spus, cum se exprimă... Fraze ar fi mult spus, poate propoziții stângace (cele mai multe eliptice de subiect, predicat, atribut etc). Exprimări golite de conținut, seci, cu o seamă de cuvinte-etalon, gen: fază, beton, super și, desigur, omniprezentul cuvânt profund românesc OK.

Sunt de acord că există tendințe (firești) de simplificare a limbii vorbite, de accesibilizare a formulelor gramaticale de zi cu zi. Dar... Dar cum vom vorbi oare peste câțiva

ani? „Atâtea relatări, atâtea întrebări” – vorba poetului. Pe de altă parte, de unde să învețe o limbă română corectă? Mai ales când, sărmanii, sunt bombardați – clipă de clipă – cu admirabilul limbaj al nenumăratelor emisiuni de mare divertisment... Și atunci? Atunci, încerc și eu de vreo opt ani să propun diverselor posturi de radio și TV un gen de emisiune culturală serioasă, fără tentă neapărat pedagogică sau obligatorie. Mi se răspunde – aproape întotdeauna – că nu va exista audiență! Dar nu merită să încercăm? Măcar câteva luni, câteva zile, câteva ore, câteva secunde. Ei, se pare că nu voi scăpa niciodată de dorința luptei acerbe cu morile de vânt... Și totuși, mă tem că, dacă nu facem ceva „cool”, cât mai „super”, n-o să avem niciodată o cultură „OK”. Și mă mai tem că, într-o bună zi, cine știe ce elev va scrie în lucrarea sa că întemeietorul statului unitar român e Nicolae Ceaușescu, în urma bătăliei de la Călugăreni, din anul 302 î.H. Dixit!

SOMNUL AURULUI

Nu pot încheia scurtul meu serial de articole însuflețite de vacanța 2004 pe alte meleaguri fără să revin clipă de clipă la întâmplările vieții noastre. Când văd, ascult și mă izbesc de modurile aberante în care ne ducem zilele, pe ce punem preț și la ce renunțăm, cum nu știm să respectăm nimic, dar mai ales viața altui om, „așa-mi vine câteodată să dau cu cuțitu-n piatră” (și nu invers!), să nu mă mai uit înapoi și să mă încumet să intru în Cartea Recordurilor, traversând Oceanul

înot până hăt, în Australia. Că tot despre ea sunt atrasă să mai spun câte ceva. Dar trăind atât de intens zi de zi, ceas de ceas, atâtea nefirești accidente, unele, poate, neintenționate, dar altele sigur din prostie și tembelism precoce, nu știu ce rost are să provoc, cu puținele mele forțe, alăturate onest altora, încercarea de a ne îndrepta. De a ne orienta, direcționa, convinge, constrânge – și câte posibile sinonime mai vreți dvs, toate potrivite scopului – spre o cale de liniștire/nelineștire spirituală. Drept care las la o parte cenușiul și, încă o dată, mă îndrept spre a remarca nevoia de ordine și de frumos. De pildă ce rău ar fi, pe lângă altele, să ne înfrumusețăm urbea? Nu contest, încercări există. Dar minime. Uite, de exemplu, în Sydney și Melbourne se află opere de artă pe bulevarde. Nu statui. Nu numai asta e artă plastică. Acolo se află alcătuiri originale care fac locul atractiv. Exemplarele fac parte din viața cotidiană. Într-un loc un portofel masiv care ar putea fi umplut cu pensia mea pe vreo 200 de ani, poate! Se urmărește originalitatea și chiar și hazul. În alt loc, pe geamurile care acoperă o instituție înaltă, privesc doi tineri; din stradă, cu spatele la cei care circulă pe trotuar, ei par, cum am fost și eu înșelată, a fi la rându-le oameni. Ei bine, nu! Sunt din bronz și admiră o expunere abstracționistă (sau nu!) care se înalță în interiorul clădirii. Mai sunt și alte găselnițe de felul acesta, dar ceea ce surprinde, firește în mod plăcut, este nevoia de a adăuga betonului și sticlei, culoare. Cum poate fi mai bine armonizată priveliștea decât cu verdele curat al pomilor și gazonului și cu florile roșii, portocalii sau mov? Și toate există și coexistă fără să le rupă nimeni, fără ca vreo mașină de lux să treacă peste bordura care ar trebui să mărginească iarba, cu nepăsare și strivind firavele firișoare care încearcă să mai viețuiască, precum e pe la noi. Ceea ce mai este de remarcat pe lângă cele spuse despre „city”-uri, că tot vrem să luăm exemple de la alții, dar văd că le ochim

pe cele care nu ni se potrivesc, este și faptul că niște clădiri vechi – în stil colonial, chiar – și bisericile conviețuiesc într-o armonie neostentativă cu obligațiile turnuri ce adăpostesc birourile și băncile. Toate luminate noaptea, păstrându-li-se, în egală măsură, dreptul de a invita la vizitare. În legătură cu vizita la obiective turistice (pe care din limitare de timp nu am avut bucuria decât să le număr pe degete), mi-aș dori din suflet, sincer, să avem și noi mult mai multe cu care să ne fălim. Vom găsi mereu, în drum, piedica banului, știu. Asta nu mă va face să nu sper în continuare. Să sper că vom putea, de pildă, să „imităm” construcția unui orașel precum cel pe care l-am vizitat lângă Melbourne, care se numește Ballarat – de fapt, o anexă a lui –, un orașel al căutătorilor de aur. De pe vremuri, ce credeți! Cu prăvăliile de atunci, cu oameni îmbrăcați în hainele vremii, cu obiceiurile și produsele de atunci, când căutătorii îngenuncheați timpurilor făureau istoria de mai târziu a neamului ce va deveni poporul australian. Oare noi nu mai avem tradiție? Ba, cred că mai avem și aur, avem și căutători. Mai mult, avem și istorie... Numai filonul aurului îl găsim mai greu...

JURNALUL UNUI SUCCES (1)

Promiteam data trecută că închei seria impresiilor australiene. Ei bine, cred că va fi prima dată când nu mă voi ține de promisiune... Sper să nu vă supărați. Și nu mă

țin de promisiune, pentru că îmi este – totuși – imposibil să trec peste imensul succes al trupei de artiști români. Am asistat – ca spectroare poate mai emoționată decât la recent încheiata Olimpiadă – la seri de triumf ale colegilor și prietenilor mei de scenă. Casetele video cu înregistrările spectacolelor, fotografiile publicului rânzând în hohote sau aplaudând absolut frenetic stau mărturie unui triumf „ieșit din comună” (vorba poetului). Totul a început la Gold Coast, într-o sală cochetă, plină până la refuz de un public care a apreciat cea mai fină nuanță de interpretare, cea mai inesizabilă (dacă se poate spune așa) expresie a chipului celor de pe scenă. Un public care l-a „îmbrăcat” în aplauze pe Alexandru Arșinel, cel care – practic – a venit aproape direct pe scenă de la aeroport. Poate că la Gold Coast, Arșinel s-a întrecut pe sine în rezistență, în haz, într-o superbă comunicare cu oamenii, care l-au răsplătit pe măsură. Printre cei din sală, admirabilii noștri prieteni: Elena și Attila, Henrietta, Vili și Irina, Rareș, Angela, Firuța și mulți alții pe care, din lipsă de spațiu, nu-i mai pot aminti. Emoțiile regizorului Dan Puican au fost constructive, ducând la o adevărată competiție a aplauzelor, într-o prietenească întrecere a celor de pe scenă: Tamara Buciuceanu, Stela Popescu, Arșinel și Eugen Cristea. La final, cei cinci au fost asaltați de amatorii de autografe, de cei care doreau să mai audă o vorbă românească... Spectacolul de la Sydney a fost un pas în plus, o nouă provocare (deși nu mă omor după acest cuvânt atât de bătucit de cine vrei și cine nu vrei). O seară de neuitat, într-o sală primitoare, cu un public senzațional. La loc de cinste, minunata familie Markakis și toți cei care le-au stat alături, familia Ticacenko, Mariana, Ovidiu, Nicky, Adriana și – surpriză – Iosif Demian și Erika Josza. Nesfârșite ovații – lumea s-a ridicat cu mic, cu

mare în picioare – pentru recitalul de înaltă clasă al Tamarei Buciuceanu, amestec de umor, dramă, poezie, tandrețe și seriozitate. Hohote homerice la recitalul cuplului Stela și Arșinel, aplauze sacadate la minishow-ul lui Eugen. Toate acestea după interminabilele aplauze pe parcursul și la finalul piesei Teatrului Național Radiofonic „Caviar, votcă și ... bye-bye” de George Astaloș. Căldura și emoția cu care au fost înconjurați artiștii români, solicitarea de a face sute de fotografii împreună, splendidele buchete de flori dăruite celor de pe scenă, lacrimile de bucurie, de nostalgie și de dor de casă ale românilor plecați mai de mult sau mai recent sunt tot atâtea motive pentru a reveni cândva în mijlocul unor adevărați prieteni. Ei, dragii mei cititori, iată cum condeiul m-a păcălit încă o dată și nu s-a „încadrat” în spațiul rubricii de nostalgii... Așa că, data viitoare, câteva rânduri despre încheierea turneului Teatrului Național Radiofonic la Melbourne.

JURNALUL UNUI SUCCES (2)

Melbourne ne-a întâmpinat cu zâmbetul pe clădiri (dacă se poate spune așa, și se poate)! Ca români, am fost mândri să participăm (aproape imediat după sosirea de la aeroport) la vernisajul unei expoziții de sculptură a unui... român, George Turcu, stabilit la Antipozi de prin 1980... O seară a

elitei de bună calitate, fără nimic fițos și fără nasurile pe sus ale unei așa-zise „elite” care încă mai bântuie prin saloanele bucureștene, în căutarea disperată a vreunui fursec furat cu nesimțire în poșeta de strasuri ieftine...

Dar să revin... Cu riscul de a mă repeta – îmi face plăcere –, am constatat încă o dată cât de aparte e comunitatea română din Australia. Desigur, în sensul bun al cuvântului! Ne-au stat alături – aproape în permanență – oameni extraordinari: Cristina și Eugen Ionescu, familia Burhală, preotul Dumitru Coman și delicata sa soție, Flory, preotul Corin și hazoasa sa tovarășă de viață, Helen, Carmen și Cristian Enache (mereu cu zâmbetul pe buze și în suflete), delicatele Dana Lovinescu și Ana-Maria Beligan, scriitoare de mare succes, apoi „tenismenii” Eugen, Dan (cu care Eugen al meu s-a întâlnit pe gazon) și mulți, mulți alții, cărora le cer scuze că nu-i amintesc... Îi asigur însă că fiecare are un loc aparte în inimile noastre. Sau, ca să respect frumoasa limbă engleză vorbită în Australia ca la carte, „a place in our hearts”. Să nu uit de superba seară petrecută la un restaurant grecesc în compania multor români care și-au dorit să-i cunoască pe artiști „pe viu”. Aici, Eugen a cântat câteva piese folk și... l-a acompaniat (în premieră absolută!) pe inegalabilul Arșinel, într-un recital de „evergreen”-uri. Să vă mai destăinuiesc un secret. Nu m-am putut abține nici eu (căci, în ciuda multora, rămân o actriță îndrăgită chiar și peste hotare) și am susținut un recital de poezie populară într-un spectacol improvizat la Biserica Ortodoxă din Melbourne. Apoi a venit TRIUMFUL. Triumful echipei române (deh, sunt încă obsedată de Olimpiadă!). La Melbourne, într-o sală în care, dacă ai fi încercat să arunci un ac, ar fi rămas suspendat în aer. „Caviar”-ul a durat mai mult ca de obicei, din cauza aplauzelor care întrerupeau aproape fiecare replică. În recitalurile din partea a doua, Eugen al meu a prezentat o

delicată solistă, Loredana pe nume, care a debutat cu dreptul. După care, s-a întrecut pe sine în umor, pantomimă și cântec. Tamara Buciuceanu a avut – ca întotdeauna – o seară de grație, un recital de IMENSĂ ACTRIȚĂ, fiind aplaudată în delir de publicul care, în semn de respect, s-a ridicat în picioare. Stela Popescu, mai fermecătoare ca oricând, tonică, cu un haz spumos, a stârnit ropote de aplauze, iar Alexandru Arșinel a „ținut” publicul în mână, public pe care l-a amuzat până la lacrimi... La final, cei patru, însoțiți de Dan Puican, aveau și ei lacrimi în ochi... De bucurie, de satisfacție, de împlinire... De altfel, și eu mi-am reținut cu greu un nod în gât... Acum, târziu în noapte, când scriu, MI-E DOR! Mi-e dor de toți prietenii noștri de acolo și mi-e dor și de Bee Gees, de canguri, de Kylie Minogue, de Nicole Kidman, de Russell Crowe... Pe curând!

P.S.: Ca de obicei, VIP a fost pe fază și – după cum probabil știți – a acordat trupei Premiul Arte pe luna iulie. Felicitări!

MICILE VACANȚE

N-am avut – cel puțin până în clipa de față – unul dintre cele mai frumoase concedii, așa cum mi-aș fi dorit. Și nu atât din cauza renovării minusculei noastre căsuțe, care ne-a scos o sumă mai mult decât importantă din buzunarele la fel de minuscule, cât mai ales din cauza unor „oameni” care – vorba aceea – una zic, alta fumează...

Pe scurt, un oarecare Țafandache, cu nume de fructă, îmi telefonează – de altminteri, foarte respectuos – și mă roagă (atenție, mă roagă!) să particip la realizarea unei reclame video. Firește, despre eternele și fascinantele cutii de detergent... Bune și alea, mi-am zis! M-au luat cu mașina, m-au dus într-o locație unde deja se filma prima parte a reclamei și am fost examinată ca un obiect neînsuflețit de o cucoană de la PR. Cunoașteți genul: uscată, plină de importanță și cu o geantă diplomat, în care – ați ghicit! – n-are nimic. Eventual un ruj. Negru. Mă rog, trec peste negociere (pot să vă spun doar că ne-am înțeles pentru o sumă mai mult decât modică, având în vedere că știam cam ce sume se învârt mai ales la o reclamă video!), trec peste amabilitățile false și ajung la corectitudinea unor „oameni” care lucrează cu oameni (fără ghilimele). „Doamnă – zice pereista (piarista, prista, cum vreți!) –, mâine, la ora zece, vine scenografa la dvs. acasă să aleagă un costum (ați ghicit iarăși, casa mea e și garderobă din când în când!), iar seara, pe la ora 21.00, filmăm!”

A doua zi, pe la ora 14.00, am început să am mici dubii, la ora 20.30 certitudinea că totul a fost degeaba. Nimeni n-a avut bunul simț măcar să dea un telefon, eventual plin de același respect ca la început. Cu mare greutate am făcut rost de numărul „omului”; mi s-a explicat că, între timp, găsiseră pe altcineva (nu contează cine!) care acceptase să vină pe jumătate din suma propusă mie (vă reamintesc, modică!).

„Bine, stimate domn, dar vă era atât de greu să mă anunțați și pe mine, ca să nu stau ca o mireasă în exil, închisă toată ziua în casă?” „Ce vreți, doamnă, vine răspunsul. V-am cerut scuze, ce mai vreți?” Mai avea puțin și-mi dădea și-o palmă prin telefon... În aceeași seară, „colegul meu de cameră”, Eugen, sosea bucuros de la o probă de film, vesel cum nu-l mai văzusem de multă vreme: „Bubu, cred

că am reușit! S-ar putea să am trei zile de filmare! Am fost singurul care a dat probă pentru rolul respectiv! Ce să-ți mai spun, mi-au luat deja măsurile pentru costum! Regizorul, încântat!” „Când începi filmările?” „Cât de curând”.

La ora când scriu aceste rânduri, cred că filmul e pe sfârșite... Oare cine o fi jucat în locul „ colegului ” meu? El, sărmanul, încă mai așteaptă... de fiecare data când țârâie telefonul, tresare și răspunde într-o fracțiune de secundă! Din păcate, la celălalt capăt al firului nu e ceea ce crede... Ca și în cazul dinainte, cei de la sediul filmului n-au catadicsit să dea măcar un semn, o dezmințire: „Bă, prostule, nu te mai luăm în film! Poate altă dată!”

Obrăznicia și lipsa de educație a unor puștani care se uită la tine ca la un obiect, ca la o marfă, nu mai cunoaște limite! Să fii bine înțeleasă! Nu faptul că sunt luați alții sau altele în locul nostru ne deranjează, ci faptul că – din nefericire – nu am învățat, încă, pe parcursul acestei blestemate tranziții, să fim Fermi. Să spunem clar „da” sau „nu”! nu s-ar supăra nimeni, jur! Avem însă stilul de a lăsa lucrurile „agățate”, conform vechiului dicton pur românesc: „Las’ că merge și așa!” Până când? Așa că... Așa că eu stau într-un colț și-mi scriu materialul pe genunchi (renovarea căsuței încă nu e gata!), iar tovarășul meu de viață în alt colț și – tot pe genunchi – traduce câteva cărți din limba engleză! Pe bani puțini!... Până când?

DOWN UNDER

245

Chiar dacă uneori, din cine știe ce motive, stăm strâmb, e obligatoriu să judecăm drept. Am pomenit vreme îndelungată despre oameni, actori, deci ființe vii care înseamnă teatru. Dar ar fi cât se poate de nedrept să eliminăm din ecuația spectacol de teatru însăși clădirea, construcția ca atare, templul, cum ar spune cei mai pretențioși. Pe drept pretențioși. Astfel încât astăzi vreau să consemnez câte ceva despre „construcția teatru”, sala pentru spectacol, aspectul ei, frumusețea ei, necesitatea ca ea, sala, să fie parte componentă a împlinirii unei exprimări artistice. Să nu vi se pară însă nelalocul ei, dar povestea de astăzi se leagă de un loc foarte, foarte îndepărtat, cam la 30.000 de km de România, acolo unde am avut prilejul în această vacanță să pot spune chiar că am stat cu capul în jos (prin urmare strâmb!) pe partea cealaltă a Terrei, în marea insulă-continent Australia.

Punct ochit: „Opera House” din Sydney. Desigur, Internetul care oferă informații în miliarde de domenii poate să răspundă curiozității fiecărui om cu amănunte greu de închipuit, dar a păși cu propriul picior pe un loc visat și care-și merită faima lumii nu poate face cât toate statisticile computerizate. S-a întâmplat fenomenul, obișnuit, probabil, tuturor celor care au reala plăcere a călătoriilor, nu numai a „shopping”-ului, anume ca în clipa în care se află față în față cu obiectivul dorit să trăiască sentimentul de normalitate de a se afla acolo. Abia pe urmă încep lucrurile să se sedimenteze, începi să rumegi la rece și să te ciupești ca să vezi că ești de-adevăratelea. Abia acum pot vorbi despre „Opera House” cu mai multă luciditate, deși încă nu pot crede că eu am fost cea care am pășit pe treptele ei. Cum, de fapt, încă nu mă lămuresc total de șansa de a vedea, măcar parțial,

tărâmul Oceaniei. Un pământ care nu seamănă cu altul. Iar construcția „Operei House” este acel ceva care se naște din apele Oceanului Pacific și sprijină țărmul unei limbi de pământ, prelungire a centrului Sydney-ului, cu puterea unei embleme, efigie a statorniciei și calmului. Mi-am tradus înfățișarea edificiului ca pe niște bărci cu provele în aer, spre stele, sau ca pe flori de nufăr alb, jumătate acoperite cu apă. Mă pierd de emoție și poezie, dar nu pot altfel! Iar datele tehnice mă depășesc. Știu că o minte omenească a sucit pe toate fețele (dacă pot spune așa) o sferă, a cojit-o, a răsturnat-o, a ordonat-o după propria-i fantastică imaginație și i-a dat ireala formă pe care o admirăm. Începută în 1955 și isprăvită cam prin 1973, Opera dispune de cinci săli mari și mici de spectacole, alături de cele de repetiții, întruniri, zeci de cabine, degajamente, restaurant. Toate într-o perfectă stare de funcționare, curate și netocite, de parcă s-au pus în folosință de un an. Ceea ce domină de la intrare se numește Ordine, Liniște, Regulament. Fără excepție. Iar noi am respirat parcă aerul pe unde au trecut mari artiști ai secolului XX, printre care s-a numărat și Gheorghe Zamfir.

Din nou afară, am trăit senzația că încă puțin și pânzele albe ale acoperișurilor, umflate de vânt, ne vor purta spre cer, spre timpuri de speranțe, de liniște și pace în suflete.

POATE LA ANU' ȘI LA MULȚI ANI!

247

Mi-ar fi fost drag să închei acest an – editorial, să-i zic – într-o nota poetică, bucurându-mă de liniște și satisfacții profesionale, cu speranțe întemeiate pe reușite concrete etc., etc. Pentru a da dovadă însă de gândire pozitivă, fapt ce doresc să mă caracterizeze permanent, n-am să mă las pradă deznădejzii și am să repet cu glas tare: mulțumesc lui Dumnezeu că (încă) sunt sănătoasă, că (încă) mintea îmi mai funcționează, dar mai ales că doresc din suflet celor care mi se socotesc prieteni (încă) și mai ales cititorilor fideli din țară și străinătate (pentru că pe aceștia îi descopăr pe internet) – dragoste, liniște în suflet, lumină în viață și... bani! Celor care, cu răbdare, mă găzduiesc în paginile revistei le doresc să aibă parte numai de colaboratori ca mine (sic!). Întorcând „foaia” gândirii cu care mă laud, nu pot să trec cu ușurință însă peste „petele întunecate” ale anului ce se încheie. Nu pot, pentru că ar însemna să nu fiu om normal. Și astfel am prilejul să mă întorc la vechile mele metehne, adică să mă tot întreb, fără să-mi pot da răspunsuri. De ce trebuie să ni se „confeționeze” existența numai în dependență de alții? O fi vreo regulă obligatorie? De ce trebuie să cred că sunt un om capabil și apreciat (aici, deși pun întrebările la persoana întâi, mă refer la mulți colegi onești, mai mult sau mai puțin vitregiți de soartă, la toată breasla), care nu duce lipsă de contacte sociale, de invitații prin massmedia (oho!), de plăcerea de a mă afla ici și colo printre oameni, dar, curios, parcă nici nu s-ar chema că sunt actriță, acolo unde ar trebui? Cine hotărăște ca un om să fie (sau nu) pus și păstrat la locul cuvenit? Să cred că tot „jocul” vieții se învâрте doar în funcție de poziția materială (slavă Domnului

că nu se pune problema și pot să dorm liniștită!) în funcție de – vai! – cea a locului pe care mă plasează viața, mai la stânga sau mai la dreapta? Dacă e așa, e grav de tot. Sinceră să fiu, cred, credem, noi – cei doi din familia mea – că se cam „poartă” ce întrebam mai sus!

Noroc că bogăția spirituală, universul sufletesc pe care am reușit să ni-l construim este salvarea noastră. Poate deveni o armă. Dar arma noastră funcționează uneori cam ca lancea lui Don Quijote. Nenorocirea este că morile de vânt au Mercedes-uri, conturi babane în bănci elvețiene, burți și cefe asemănătoare celor descrise de Eminescu. Ca artist, trebuie să ai în permanență libertatea interioară care să-ți dea posibilitatea să-i bucuri pe cei care te privesc și – eventual – te iubesc și te admiră. Nu poți să faci teatru pe bandă, să mergi la teatru ca și cum ai fi obligat să semnezi zilnic o condică de prezență iluzorie și să joci în zece mii de spectacole, dintre care maximum două sunt acceptabile. Nu poți să muncești ca un câine de pripas, să alergi ca un animal de dimineață până noaptea, numai ca să-ți poți achita câteva facturi nenorocite care se înmulțesc pe zi ce trece. Nu poți să aduci bucurie și lumină în sufletele celor care te privesc, dacă-ți rostești rolul gândindu-te că, dacă plătești factura la lumină, nu mai ai cum să-ți cumperi o cămașă, fie ea și de la second hand. Ca să nu mai vorbim de achiziționarea unei cărți. Tot de la second hand...

„Cât e Siriul de mare/ N-are drumuri mergătoare/ Doar o apă curgătoare”... de pe potecile de-aici, din Siriul Buzăului, a pornit, cu ceva vreme în urmă, *melodia* ce s-a numit Benone. Îmi mărturisesc – pentru a câta oară – insistența cu care mă apropii de autenticii purtători ai tainelor folclorului nostru, găsind în acest fapt o alinare a sufletului, pe care aş vrea s-o împrumut şi altora. Oamenii frumoşi şi locurile ascunse de prin munţi sunt acele oaze de lumină care, străbătând umbrele trecutului, scot la iveală esenţa trecerii noastre prin lume. Tot aşa, la poalele unor munţi încărcati de vegetaţie, îl descopăr pe Benone Sinulescu, iubindu-şi nesfârşit locul naşterii, cu atâta patimă, încât s-a contopit cu acesta o dată cu cântul său. Îmi vorbeşte despre frumuseţea locului, a sufletelor părinţilor şi a poeziei melosului popular cu atâta forţă şi convingere, încât nu numai că nu poţi să nu-l crezi, dar te convinge cu uşurinţă că aceste „elemente” stau la baza „proceselor chimice” – nu pot să le numesc altfel! – ce se combină perpetuu în fiinţa lui Benone şi au ca produs o „efervescentă” maximă. De fapt, eu nu fac, astăzi, decât să repet lucruri de mult cunoscute şi, ca o întărire a spuselor, mă furişez în paginile unei cărţulii dedicate lui Benone Sinulescu şi – fără să mă formalizez – extrag din ceea ce au spus (şi s-a tipărit) câţiva oameni vestiţi: „Un colocviu fericit al artelor demonstrează şi acest disc în care vocea atât de blândă şi atât de caldă a lui Benone Sinulescu se împleteşte cu naiul atât de aprig şi de duios totodată al lui Zamfir. După ce ascuţi un disc cu Sinulescu şi Zamfir, gustul pentru adevărata muzică populară se adânceşte, iar sentimentul devine mai profund” (Nichita Stănescu). Nu am deloc intenţia să ocup articolul de azi numai cu citate şi informaţii legate de concerte, discuri, turnee, succese. Sunt

„ca frunza și iarba”, iar „pajiștea” mea de revistă e mai modestă. Doresc însă altceva. Să-mi explic, să ne explicăm în fond, cum reușește un om, după 40 de ani de carieră strălucită, să nu zică vreo clipă „gata, e destul, am sacii-n căruță, ce-mi mai trebuie!”... Dimpotrivă, reușește să nu stea pe loc, în plus chiar să se adapteze perfect timpului în care trăiește. Uimitor, dar nu de neașteptat, melodiile populare ale lui Benone Sinulescu se armonizează perfect ritmurilor și orchestrațiilor îmbogățite modern ale formației Ro-Mania și unde, alături de cei trei tineri, Benone a devenit „Beni”! Pornind de la studiile de canto classic la Școala Specială de Muzică, la clasa Elisabeta Moldoveanu, recomandându-se singur prin calitatea și originalitatea timbrului vocal – apăruse genul liric în melodia populară –, adunând cu grijă afirmare, succes și prietenie, îndesându-și în traista cu culegeri de poezie românească, din toate zonele țării, cântece peste cântece, prelucrând și adaptând, fără să trădeze prospețimea și autenticul melodiei, Benone, într-o continuă neliniște creatoare, își înnoiește „veșmântul” cântului și se alătură noului curent etno născut după anii ’90. Așa au ajuns cântecul românesc și limba română până și în discotecă! Anul 2002 i-a adus Discul de Aur de la Media Services, editorul discului Roata vieții. Și cum roata vieții se învâртеște fără odihnă, Benone lansează alt disc, tot cu invitați, tot la Media Services, curând – în noiembrie a.c.

UCENICUL LUI ZAMFIR SAU „DIVINUL DE LÂNGĂ NOI!

251

Stăpânit de o anume discreție, Nicolae Voiculeț mi-a vorbit într-un fel în care parcă dorea să ascundă o neliniște. Acea, că nu se află pe podiumul real, cel pe care îl plasează de fapt arta sa și mai ales aceea legată de locul pe care ar trebui să se afle – precum un obiect de preț ocrotit de laser într-un muzeu – „orga” sa, minunea care, printre instrumentele muzicale, francezii o denumesc „flute de Pan”. Naiul. Este neliniștit pentru că nu știe dacă va putea, dacă este el cel menit să cânte atât de mult și atât de bine, încât să poată să-i facă pe oameni să se descopere, să le insuffle pace și armonie. De ce tocmai folosindu-se de nai? Exact din explicația fără revers, care ne amintește că acest instrument muzical este rodul invenției unui zeu: Pan. Iar el, naiul, rezonând ca o orgă din Catedrala Naturii, se dovedește a rămâne calea inițiativă spre desăvârșire. „Nicolae Voiculeț este un artist care deschide noi spații în muzică și care creează un sound de mare inspirație și mister, o adevărată regenerare pentru suflet, el este un maestru al vituozității și al lirismului”. Mă opresc doar la acest fragment, citând din numeroasele aprecieri și notații legate de participările, tot mai numeroase și încărcate de har ale lui Voiculeț în concertele din țară, dar mai ales în afara granițelor. Ca un făcut, el se numără printre acei artiști români de mare valoare, cunoscuți mai mult în afara țării decât pe meleagurile natale! Pașii l-au purtat pe Nicolae din America în Italia, din Germania în Canada, ba chiar și în Japonia. Iar ceea ce cântă, ceea ce povestește sufletul său se numește la fel de bine jazz, folclor românesc, muzică ușoară sau muzică clasică. El este, în

același timp, interpretul melodiilor, iar în unele cazuri autorul lor. Talentul său se alătură uneori și unui taraf, iar consecința capătă numele tot de virtuozitate. Născut pe Valea Prahovei, Nicolae Voiculeț, fiu de preot, a „respirat” cântul de când se știe. Într-o grijă aparte pe care tatăl său i-a purtat-o, pe primul loc s-a aflat obișnuința de a-i cânta. Tot timpul. Căntece vechi, de la bunica, originară din zona Vlașca. Auzul și simțirea lui Nicolae au primit, prin vocea blândă a tatălui, grația sunetului universului, acordurile naturii care, prin semnele muzicii, s-au înrădăcinat în ființa fragedă a copilului. Și astfel, copilul dotat, care aproape că spusese „mamă” și „tată” cântând, a continuat, de atunci, să „rostească pe note” tot timpul. Așa a ajuns o *curiozitate* în tot soiul de concerte, alături de orchestre importante. Lângă unele chiar dirija, cum a fost și în cazul când, la 7 ani, a fost mănutorul baghetei în fața corului bărbătesc „Gh. Danga”, într-un spectacol la Arenele Romane. În clasa a V-a, la Liceul George Enescu, elev fiind, a descoperit naiul. I-a urmat sunetul, iar Voiculeț și-a găsit chemarea. Iar profesorul Tudorache, bun și răbdător, i-a insuflat, prin sinceritate, prin omenesc, dragostea – devenită patimă – pentru noul partener, care, în mâinile profanului, începea să devină parte a ființei sale. Ceva mai târziu, întâlnirea cu unicul Gheorghe Zamfir a fost decisivă. Prietenia, ca de la părinte la fiu, adopția aș spune, s-a consolidat în combinații muzicale remarcabile. Sunt zeci de participări ale lui Voiculeț, fie singur, fie alături de alți maeștri, și mi-e imposibil să le fac cunoscute în această pagină. Tot ce pot să spun este că, atunci când îl ascult cântând, de parcă și-ar săruta iubita, chipul său este altul, încrâncenat, aspru, exprimă forță și pasiune în același timp. Iar când tace, își apropie naiul de piept, purtându-l ca pe un scut, parcă se ocrotește de rele, invocând divinitatea.

MATURITATEA JUNIORULUI

253

„Aș dori să vorbesc despre tata. Anul ăsta, în noiembrie, ar fi împlinit 70 de ani”, au fost primele cuvinte ale lui Ștefan Bănică jr la recenta noastră întâlnire, care avea ca scop, din partea mea cel puțin, iscodirea felului în care acest tânăr și plin de farmec actor a reușit „din prima”. De fapt, nu întâmplător, eu sunt cea mai în măsură să știu despre începuturile carierei sale, dar îmi face plăcere să-mi reamintesc, să adaug amintirilor mele nota de actualitate care dă o culoare aparte „profilului artistic” al lui Bănică jr. Absolvent al Institutului de Teatru (clasa Ion Cojar) în 1990 – prima generație liberă! – Ștefan (cel mic) a debutat cam prin 1982 – elev fiind – într-un serial TV scris de Francisc Munteanu, „Fata din strada Florilor” (mai apoi reintitulat „Eroii nu au vârstă”); după cum se poate bănuî, acolo, copiii de muncitori erau, de mici, „eroi” în a ascunde în roabele cu cărbuni manifeste comuniste. Eu eram mama fetei (interpretată de Rodica Horobeț), iar Ștefan, colegul-prieten în acțiunile lor tainice de „ilegaliști”. Apoi, la câțiva ani au apărut celebrii „Liceeni”, filmele care au făcut senzație în epocă și, de ce să nu recunoaștem, au același impact și astăzi, după numeroasele reluări pe posturile TV; cel puțin pentru o anumită categorie de telespectatori (sic!). Liceanul, devenit peste noapte celebru, și-a dorit să facă mai ales film. Și, deși, angajat de către maestrul Liviu Ciulei, imediat după absolvire, la Teatrul Bulandra, deși a avut norocul unor partituri importante, visul cu filmul nu se arăta a deveni realitate. Încet, încet altceva prindea contur și căpăta sens. Muzica.

Am putea conchide că, în momentul de față, nu numai

notorietatea, cât mai ales faptul artistic de calitate îl definesc pe Ștefan Bănică jr. ca actor-muzician. Adaptat timpului său, Ștefan este în același timp exponentul unor idealuri cam uitate de unii din același contingent: profesionalismul, respectul pentru public. Cât se poate de firesc, acestea le-a deprins de la – cine altul? – decât de la seniorul Bănică, actor cu o disponibilitate remarcabilă, de o sinceritate și un firesc greu de înlocuit, numărându-se printre pionierii show-ului de divertisment pe micile ecrane. Conform dorinței fiului, mă întorc la tată: Ștefan jr. este fericit și liniștit că a putut să ducă la bun sfârșit câte ceva care înseamnă grija pentru memoria unui mare actor. Nu numai fiindcă acesta i-a fost părinte, ci pentru că așa se cuvine. Cu Electrecordul a editat în 2000 discul „Vă rog să-mi acordați”, vândut ca pâinea caldă, a inițiat la Călărași un festival de teatru „Ștefan Bănică”, iar de foarte curând a dezvelit, în același Călărași, sub semnătura Ion Mândrescu, bustul artistului-tată de care, cum spune, „s-a despărțit pentru o vreme” din 1995. Înainte de despărțire a reușit să-i mai facă un dar tatălui său – care, firește, se temea de greutatea jugului la care te înhami când încerci să urnești „carul succesului” – anume o Sală a Palatului plină ochi, care îi ovaționa fiul, în primul concert rock susținut cu o trupă, în 1994. La portretul lui Ștefan jr. s-ar mai putea adăuga multe, printre care faptul că este un creator liber, căruia nu-i convine să fie constrâns de a face ce nu-i place, că detestă puternic amatorismul, că regretă din suflet că atunci, în momentul prielnic de după '89, actorii profesioniști n-au fost inspirați să se apuce de treabă, să-și schimbe destinul adaptându-se, din mers, „pieței libere”. (Intervin eu: e adevărat, dar era și foarte greu, aproape imposibil. Cine să te lase?! Pe cine interesa?) S-ar mai putea vorbi și despre părerea de rău de a nu fi fost suficient de „comercializat”, la un grad ridicat

de temperatură, cuplul Bănică jr. – Emilia Popescu, cuplu remarcat de câțiva ani buni și care ar fi putut stăpâni afișul divertismentului pentru multă vreme. Și ar mai fi... Pentru moment însă, o certitudine îi luminează sufletul și Ștefan își „trăiește clipa” alături de copilul său, Radu Ștefan, de un an și nouă luni!

255

COPILUL DIN NOI

Nu este o greșeală, este însă o îndrăzneală! Fotografia apărută în numărul trecut alături de semnătura lui Eugen Cristea este chiar a celui cu acest nume, dar faptul că i-am împrumutat pixul colegului de apartament nu înseamnă că i-l și las definitiv. Vreți nu vreți, tot eu semnez rubrica în continuare... Ah! Iar el a dormit o noapte în parc, pentru curajul de a încerca să mă înlăture...!

Dar să revenim... Prilejul poveștii de astăzi: 40 de ani de la absolvire.

Motivul: generația a cărei amprentă poartă numele Ștefan Iordache, Irina Petrescu, Alexandrina Halic, Leni Pințea-Homeag, Emil Boroghina, Dionisie Vitcu, Virgil Andriescu, Petre Ciubotaru, Sanda Țăranu și alții.

Statistica evenimentului sărbătorit la 2 iunie a.c.: patru clase de actorie sub bagheta unor maeștri ai școlii de teatru și ai regiei spectacolului: Ion Șahighian, Dinu Negreanu, Constantin Moruzan și Alexandru Finți.

Subiectul preferat (din suflet): Alexandrina (Adina) Halic.

Nu numai prilejul aniversar mi-a determinat interesul special pentru Adina; o pândesc de mult, mi-e tare dragă dintotdeauna. Am forțat nota și, în cele din urmă, am reușit să-i îndepărtiez, pentru foarte puțină vreme, modestia și timiditatea – pe care, practic, le îmbracă la fel ca pe o haină bine croită, pe măsura sa – și am făcut-o să-mi dea la iveală câte ceva din grația sufletului său. Pentru generațiile, acum mature, care au avut obiceiul să petreacă câteva ceasuri, copii fiind, în sălile de teatru destinate micilor spectatori, ar putea deveni surprinzător să afle că, în timpul studenției, se punea întrebarea în ceea ce o privea pe Adina Halic: „Ce o să joace?” Era mititică, subțirică, dar ca fizionomie femeie. Faptul că era acceptată ca studentă însemna însă că era bună. Însemna că cei care au admis-o au avut o inspirație formidabilă. Întrebarea n-a așteptat prea mult răspunsul, de altfel cel mai potrivit posibil, și, așa cum i-a fost hărăzit, Adina Halic a fost luată de mână de propria-i soartă și așezată, cu precizie, unde locul o aștepta: teatrul pentru copii. 40 de ani de travestiuri! În sensul cel mai teatral deci și deci cel mai pur. Ba, chiar din anul III – când ea nu prea juca „la clasă” – regizorul Ion Cojar a luat-o într-o colaborare la recent-înființatul Teatru de Tineret și Copii din strada Eforie (1958) – actualmente Cinemateca Română. Adina nici la absolvire n-a avut cu ce să-și dea examenul de diplomă, iar eu am aflat cu stupoare că este singura actriță care nu a jucat la „Casandra” – sala de teatru a tuturor absolvenților! Iată însă că nu totdeauna mersul socotit firesc al lucrurilor este și cel care te scoate la liman. Talentul și unicitatea, dovedite prin prospețimea și uimirea din ființa Adinei Halic, au definit-o ca pe cea mai credibilă interpretă, capabilă de o transfigurare aparte, dificil de redat fără o putere lăuntrică și mentală ieșită din comun. Mai cu seamă că toate acestea se remarcă în condiția unor

travestiuri. Multe. Și mult timp în Teatrul Ion Creangă. De pildă, varianta ei cu „Pinocchio” (regia Cornel Todea) a jucat-o preț de 27 de ani. Multe altele, pe care spațiul limitat nu-mi mai dă prilejul să le enumăr. De menționat însă ceva deosebit: ultima premieră „de copil” a avut-o Adina la vârsta de 45 de ani, când tot datorită îndrumării lui Todea a jucat „David Copperfield” după Dickens, personajul având vârsta de 8 ani! Extraordinar, nu?! Unic. Aflând mult mai multe lucruri decât am putut să refac în scris, s-a născut o întrebare firească: cât din ceea ce presupune modul de a gândi și a se comporta al unui copil poți să-ți însușești și să păstrezi tu, ca adult care, în timp, te și maturizezi? Adina Halic recunoaște că n-a fost deloc ușor, că a trebuit de la bun început să se debaraseze de bruma de experiență de viață pe care o avea și să învețe să *joace* copii. Plecând, cum e și normal, de la psihologia acestuia. A reînvățat candoarea, a reînvățat curiozitatea specifică vârstei și și-a păstrat mereu o prospețime în raportul ei cu lumea din jur. Fapt ce cred că a ținut-o și ceva mai retrasă în societate unde, parcă, se simțea mai neadaptată. Iar acum, când totuși contribuția anilor a îndepărtat-o de „jocul de-a copiii”, este liniștită și, cu foarte mare bucurie, trecând direct la vârsta a treia, joacă bunica Scufiței Roșii, pe care n-o mai poate mânca lupul cel rău, pentru că o apără nepotul său (din viața reală), fiul fiului ei, viteazul pe care-l strânge cu putere în brațe...

CARE-I SECRETUL LUI BRĂILA?

Anotimpul verii te îndeamnă la distracție. Faptul a cam devenit regulă pe la noi; cum se încinge soarele mai tare, își ridică temperatura și pofta oamenilor de a se distra. În fel și chip. Unele chipuri se pot numi distracție, alte feluri, nu prea. După gustul meu. Prin prisma deformării profesionale, eu simt nevoia, uneori, ca vara să privesc filme sau spectacole, acele spectacole în care colegii de breaslă sunt veseli, puși pe șotii, pe distracție. Le-aș spune „artiști de vară!” Pentru că sunt liberi, aduc lumină caldă în privire, îmi propun destindere sufletească. Îmi este dor de ei, mai cu seamă vara. De Toma Caragiu, de Dem Rădulescu, de Octavian Cotescu, de Ștefan Mihăilescu-Brăila. Comedia „de vară” a vieților lor a luat sfârșit, ei sunt însă perpetuu în existența noastră, ca un anotimp cald, învăluitor, care te îndeamnă la reverie, dar aduce și bună-dispoziție, dacă îți dorești. În vara aceasta mi s-a făcut dor de „Bachus și secretul său” – secret dispărut o dată cu purtătorul său, acum aproape șapte ani, și ascuns de chipul șugubăț al lui Ștefan Mihăilescu-Brăila.

În fond, care a fost secretul lui Brăila? În treacăt fie spus, numele Brăila și l-a adăugat din proprie hotărâre, fără să mai dea explicații nimănui, pentru că, la vremea când și-a dorit acest adaos – devenit celebru –, cam prin anii '50, forurile nu i-au aprobat cererea. Din ce motiv? Să zicem: nu cadra! Secretul actorului cu o filmografie de circa 50 de apariții, cu zeci de roluri de teatru, rămase de referință, a fost acela al oricărui om normal, înzestrat de la natură cu un instinct de scenă ieșit din comun. Secretul a mai însemnat și un spirit liber, nesupus constrângerilor care-i limitau o viață pe bunul său plac, fapt ce nu-l împiedica, ba dimpotrivă,

să acorde cea mai mare seriozitate actului artistic și să ierte „poantele” ieftine, spontane, pe scenă. Și apropo de scenă, aceasta a devenit casa sa, viața și apoi sfârșitul, odată cu invitația, aproape întâmplătoare, de a face parte, prin 1949-1950, din colectivul nou-înființatului Teatru Popular din Brăila. Renunțând cu ușurință la prosperul post de funcționar contabil al Căpităniei Portului, la 25 de ani, Ștefan Mihăilescu pornește – inspirat – pe drumul necunoscut al unei cariere fulminante. Căsătorit în 1950, face o vizită de șase luni la Teatrul din Baia Mare și apoi, din 1957, devine unul dintre capetele de afiș ale Teatrului Giulești. Poveștile cu haz, viața sa tumultuoasă și variată, dragostea de scenă, memoria uluitoare – reținea cam 2500 de cuvinte pe zi – prietenia cu oameni simpli, afecțiunea admiratorilor, țigările Carpați fără filtru, șuetele cu colegii (la un pahar), interminabilele discuții despre teatru, vacanțele de unul singur, respectându-și libertatea de a se simți după pofța inimii, dar și grija față de familie, despre toate am aflat multe de la fiul maestrului comedian, Florin Mihăilescu, cu care a avut o relație tată-fiu extraordinară. Aleg, astăzi, o întâmplare. Într-una dintre vacanțele sale de la Pelișor (în anii 1964-1965 pe acolo se plimbau încă artiștii și oamenii de carte, deh!), într-o conversație cu maestrul Costache Antoniu, rector al IATC, Ștefan Mihăilescu și-a exprimat dorința de a veni la școală. „Sigur, dragul meu, cu plăcere! E nevoie să-i înveți pe studenți teatru!”, a fost răspunsul. Dar nu despre a-i învăța pe alții era vorba, ci pentru a deveni el – Brăila – student... S-a întâmplat puțin prea târziu, și a rămas marele comedian... fără școală.

ODISEEA ROMÂNĂ A TEATRULUI PLUTITOR

Astăzi, nimic de natură *spectaculos*. Poate doar faptul că „spectacol” este cuvântul care îl însoțește pe actor și se potrivește cel mai bine acestuia, nu altor „categorii inestetice”!

Destăinuirile făcute mie de actorul Teatrului L.S. Bulandra, Virgil Ogășanu, stau mărturie că atunci când cineva vrea, poate. Povestea a început când Ogășanu se afla la Direcția Teatrelor din Ministerul Culturii, în 1993.

Într-o bună zi, una dintre femeile de serviciu a observat că pe culoarul înțesat de uși masive – pe care parcă te temei să le deschizi – se tot plimbau în sus și în jos doi domni în fața cărora nu se deschidea nici una dintre acestea, măcar din întâmplare. În fine, legătura a fost stabilită și cei doi s-au prezentat: Jose Monleon, scriitor și publicist (Madrid), președintele Institutului Internațional Mediteranean de Teatru (IITM) și Richard Martin, vicepreședinte al aceluiași for, reprezentantul părții franceze. De ce rătăceau aceștia pe culoarele ministerului? Pentru simplul motiv că își căutau sora de „geantă latină” să o readucă în familia de origine, și să fie părtașă la proiectele culturale ale institutului sus-menționat. S-a semnat imediat un protocol de aderare a României la IITM și, după câteva participări de prestigiu ale teatrelor Bulandra, Nottara și Național, prin 1997, 1998, la festivalurile din Toursky (Franța), s-a născut și idea proiectului de anvergură Odiseea 2001. Timp de un an, din 2000, acest proiect a fost conceput de către cei îndrituiți cu organizarea, iar colegul Virgil Ogășanu, care s-a implicat cu entuziasm din prima clipă, este, de atunci, reprezentantul din partea română al IITM. Fără îndoială, și Ogășanu este

un membru al categoriei de oameni activi, de actori care nu pot sta să le vină de-a gata, ba sunt chiar mereu pregătiți să pornească în orice moment într-o nouă cruciadă; cruciada s-a numit „Odiseea 2001” și deși s-a vorbit într-o oarecare măsură despre eveniment, înainte și după consumarea lui, mie mi se pare că ne-ar sta mai bine să fim, cu toții, mult mai mândri de ceea ce reușim să facem, să nu ne fie rușine să ne lăudăm cu faptele artistice de valoare, dar, mai ales, să nu ne mai punem piedici în a le putea continua. „Odiseea 2001” a însemnat turneul „pe apă”, adică în marile porturi ale Mediteranei, al tuturor țărilor riverane întinderii de turcoaz, dar și al altora ca România, Croația, Muntenegru. Ancora a fost ridicată din portul-graniță Tomis cu nava-școală Constanța a flotei marinei române. Avantaj, noi. Cu 60 de elevi practicanți la bord – și norocoși, zic eu –, cei 40 de români (actori și tehnicieni), împreună cu cei 50 din partea Franței, au beneficiat de un climat aparte, chiar dacă în regim de armată. Astfel, organizarea n-a permis nici cea mai mică abatere de la program, nefiind omisă nici ridicarea zilnică, în zorii zilei, a marelui pavoaz. Spectacolul românesc s-a bazat pe un scenariu din povestiri mitologice scris și regizat de măiastra Cătălina Buzoianu. Astfel că platforma elicopterelor de pe navă a devenit scena teatrului plutitor. Porturile feeric luminate, așteptând oaspeții, au ținut loc sălii de spectacol, iar briza mării a purtat cuvântul și sunetul muzicii românești, răspândindu-le pe țărmuri. În fiecare port, alt colectiv, al altui neam, își purta melopeea. O organizare simplă a mobilizat presă, televiziuni, transmisii în direct. Noi, ca de obicei, mai modești: la bani ca și la promovarea imaginii țării. Plățile interpreților, făcute cu mari eforturi și intervenții. Cum naiba se face că în asemenea situații, totdeauna, partea materială ne stă cu obstinație în calea avântului spiritual? Tot timpul se spune „oamenii

de artă din țara aceasta merită mult mai multă atenție... ei sunt ambasadorii“ etc. Dar vorba și vântul se întâlnesc des și zboară împreună repede și departe! În ianuarie 2003, la Paris, s-a semnat ca în activitatea IITM să se implice și UNESCO. Să vedem cum și cât ne vom sacrifica interesele pentru ca a doua ediție a „Odiseei”, din iunie 2003, să-i poarte pe români pe urmele unei reconfirmări valorice. Să nu cumva să ne tăiem singuri ancora de sub picioare!... Noroc, Virgil Ogășanu, vânt prielnic!

„ZACUSCA ȘI ZMEURA”

A treia „evadare” a actorilor în „natura” țării, minunată și mereu surprinzătoare, a urmat drumurile ce trec în Țara Loviștei. Aproape de la sine înțeles, prilejul ne-a fost oferit de același domn Ion Antonescu. Doresc să evit calitatea domniei sale de secretar de stat, pentru că sunt deja convinsă că particularitatea acțiunilor sale nu este legată de acest fapt, ci de bucuria sinceră de a-și împărtăși credințele intime, ctitoriile sufletului său – ale unui om dezbrătat de obligații și călăuzit doar de simțire – de a le împărtăși, cum spuneam, unor oameni care, la rândul lor, rezonază cu el: actorii. Aflându-mă printre beneficiarii acestei excursii de sfârșit de săptămână, am înțeles că, indiferent de motivele care au făcut, pe fiecare în parte, să răspundă invitației, o concluzie se poate remarca: suntem împreună, pentru câteva ceasuri bune, noi, familia de actori, ne revedem, ne reîntâlnim, ne

recunoaștem. Pentru că lucrul acesta nu este posibil prea des, în ceea ce mă privește, am stat cu privirea mult mai atentă, interesată în descoperirea unor noutăți posibil de descris. Și am descoperit. Curiozitatea mea, stârnită de recenta întâlnire – deși vorba aia, ne știm de-o viață! – m-a îndreptat, nu întâmplător, către Cristina Stamate. Aceeași curiozitate m-a purtat până în pragul casei sale, pentru a-i cere un ceas de taifas. Sătulă de interviuri, Cristina Stamate mi-a acceptat imixtiunea, dar abia în finalul interviului mi-a dat și explicația. „Faptul că am acceptat este felul meu de a-mi arăta admirația pentru actrița minunată care ești! Am văzut toate spectacolele de teatru, te-am văzut și nu înțeleg de ce nu joci pe cât ai putea?” etc.

Lăsându-mă pe mine la o parte, aflu – lucru de așteptat – că tiza mea iubește (cu I mare) teatrul. Scena. Este o pătimașă. Așa cum am descoperit că este în tot comportamentul ei. E tot timpul „în energie”. Este activă și face cum îi place ca să se simtă confortabil. Cristina Stamate a ales să îndepărteze de prin preajmă-i interdicția și constrângerea. Este prima ei etichetă. „Când îmi place ceva mult, fac din proprie inițiativă, dar, dacă același lucru îmi este împus, nu-l mai fac!”, mi-a dezvăluit Cristina, încercând să mă asigure de voința cu care își conduce acțiunile, uneori devenind „spectatoarea” propriei făpturi.

În excursia sus-menționată ceea ce mi-a plăcut la Olănești, popasul nostru înainte de ziua Târnosirii Bisericii din Perișani – unicul prilej de a fi, apoi, admise și femeile în altar – și m-a surprins într-un mod aparte, a fost faptul de a o găsi pe Cristina tot timpul numai afară, la aer curat. Mi-a spus că atât de rar avem prilejul să respirăm la propriu, aer de munte, încât pentru nimic în lume n-ar rata aceste clipe. E drept, locul unde ne aflam, pierdut între văi ascunse, înconjurat de verde și liniște, a fost pe sufletul multora, iar

Cristinei îi dădea chipul de făptură neîmblânzită, nesupusă, care își hrănește ființa din foșnetul frunzelor. A doua ei etichetă – cum spune singură – de pus ca pe borcanul cu murături – este aceea de luptătoare. Nu cedează, dar mai ales își asumă tot ceea ce se petrece în viața ei. E lucidă, generoasă, atentă la cuvinte, deșteaptă. (A vrut să fie avocat, doar!) Schița de portret pe care am creionat-o astăzi mi-a dat prilejul, să descopăr un nou prieten. Din (aceeași) curiozitate am vrut să știu dacă i-ar plăcea să fie altfel. „Da! Uneori aș vrea să fiu calină, fragilă, sensibilă...” Oare? Se poate și așa, dar atunci n-ar mai fi Cristina Stamate. Și, automat, pe eticheta de pe borcanul de zacuscă ar sta scris zmeură!

„ÎNGERUL MOLDOVEI”, VARIANTA BILINGVĂ

Nu dintr-o exagerare banală, ci pentru a-i măsura puterea personalității, aș numi-o pe invitata de astăzi a rândurilor mele „Îngerul Moldovei”! Poate, pentru unii, neinspirată transcripție, dar încerc, în acest fel, să mă apropii de acele intraductibile calități umane și spirituale pe care ni le-a dezvăluit de-a lungul anilor Angela Moldovan. Zilele acestea, minunata doamnă își sărbătorește ziua de naștere. Foarte sincer vorbind, nici nu bănuiesc numărul anilor domniei sale, nici nu este atât de important, semnificativ rămâne faptul că, sigur, lângă leagănul ei ursitoarele au

avut timp berechet să stea și să aleagă cu răbdare darurile menite pruncuței, iar Îngerul păzitor să-și ceară dreptul de a i se purta numele.

265

Angela Moldovan este același fascinant om ca și în tinerețea sa, firește, cu adaosul de grație și înțelepciune pe care ți le conferă maturizarea. Dintr-o biografie atât de abundent încărcată de evenimente, greu de ilustrat în doar câteva rânduri, pot desprinde cu claritate din viața Angelei: un om ponderat, chiar retras, care și-a găsit universul existenței în respectul și imensa dragoste pentru folclor. „Cum a apărut folclorul în viața dumneavoastră?” – a fost întrebarea mea, unica, de altfel. Și povestea a început. Angela Moldovan a reușit să facă, în paralel, două facultăți: Filologie-Franceză și Conservatorul – clasa Operă. Ambele la Cluj, unde a fost refugiată împreună cu familia, de la Chișinău. Apropo de copilărie, a trăit o școlarizare mai „ciudată”. Datorită slujbei tatălui, nevoit să se mute din loc în loc, Angela a început și continuat școli prin toate meleagurile țării: Târgu Mureș, Timișoara, Suceava, Orhei, Iași, Alba Iulia. Iar bacalaureatul la Bistrița... Se pare că acele călătorii au fost preambulul viitoarelor, multe și lungi, călătorii prin lume, pentru că pe acea vreme turneele cu Ansamblul Ciocârlia – la care, în timp, Angela Moldovan a devenit cap de afiș – durau săptămâni la rând, nefăcându-se nici un fel de economii în păstrarea imaginii țării, sigur, a țării „de-atunci”, imagine în felul ei necesară și chiar respectată, mai ales sub raportul artistei. Dar, înapoi la perioada studiilor! În cadrul Facultății de Filologie, foarte tână studentă s-a pasionat de fonetică, disciplină mai puțin agreată de colegi, dar, expertă fiind, Angela le sare în ajutor. Lucrările de specialitate erau pe teren. Temele cuprindeau și discuții cu țăranii. Ei îi cântau și îi vorbeau. Urechea muzicală perfectă a tinerei prindea nuanțele cele

mai fine ale rostirii, iar această rafinată calitate a ajutat-o ca, la rândul ei, să poată rosti exact orice dialect, regionalism, ba, mai târziu și cuvintele cântecelor altor neamuri, cântece învățate special pentru a face pe placul oamenilor din țările unde se ducea. Prin urmare, măsura sunetului, muzica și vorba românească au făcut-o pe Angela Moldovan nu numai o adeptă a cântecului popular, dar și o apărătoare înverșunată a acestuia. Folclorul a fost opțiunea fundamentală pentru cariera sa. Și cum această strălucită carieră se cerea începută, studenta la Filologie s-a alăturat unei formații de muzică populară nou-înființată în Cluj și numită „Înfrățirea”. De ce „Înfrățirea”? Bineînțeles pentru că se întâlneau aici și români, și unguri. Și a fost să cânte Angela și românește, și ungurește. Pentru că învățase și această vorbire. Astfel, iubită de ambele neamuri, în egală măsură, numele Angelei Moldovan începe, încet, încet să se lipească de sufletele tinerilor spectator. Cât despre opțiunea de care pomeneam mai înainte, cea pentru folclor, în detrimentul posibilei cariere de solistă de operă, ne reîntâlnim peste câteva zile.

ANGELA SAU REGINA?

Dacă nu toată lumea știe, astăzi are prilejul să afle, zestrea Angelei Moldovan a fost o voce, dată de Dumnezeu spre a cânta, neprelucrată și nemodificată până în ziua de astăzi, când rezonanțele ei sunt la fel de pure. De altfel, am și fost martora unei demonstrații ad-hoc, când, în câteva clipe, mi-a picurat în ureche incantația nazală și cu câteva octave mai sus, în tonalitatea perfectă a unui melos coreean.

Datorită acestei deosebite calități a vocii sale, Angela a urmat și Conservatorul – secția Operă. Dar era și Filologia pe fir. Cum să le rezolve pe amândouă odată și să mai și câștige un bănuț ca să mănânce? Și totuși, ființa aparent firavă a avut forța de a le duce la bun sfârșit pe toate, beneficiind și de dreapta alegere a unor capete luminate, decanii celor două instituții de învățământ superior (Universitatea „Babeș Bolyai” și Conservatorul de Muzică) care, cu discernământul unor adevărați intelectuali, au obținut, fiecare în parte, de la Ministerul Instrucției de atunci, aprobarea ca Angela să fie, în același timp, studentă în cele două locuri. O știa tot Clujul, era cea care făcea două facultăți, cânta în corul Operei, cânta în formația de muzică populară și mânca la o cantină a Crucii Roșii! Plină de viață și de talent, a reușit. A luat drumul Bucureștilor. Și acest lucru a fost cu cântec!

Între timp, a apărut în viața Angelei tânărul actor – tot al Clujului – Victor Moldovan. Printre primii din generația de după război medaliat cu titlul de Laureat al Premiului de Stat, Victor Moldovan – de mult actor și regizor al Teatrului Național din Capitală – a fost îndrumat spre București, ca o confirmare a politicii de promovare a tineretului. Și, deși nu-și dorea Bucureștiul, urmându-l, Angela, în calitatea sa de soție, și-a început la rândul-i căutările. La Operă, nu, deși cântase deja la Cluj în câteva partituri importante. Locul a fost să fie, pentru început, Ansamblul Armatei. Mi-ar fi plăcut să vă arăt o fotografie în care, în Bulgaria, în 1954, „micul militar” cânta, în costum de ofițer, aria lui Cio-Cio-San sau Mimi din „Boema”.

Angela a umblat enorm din clipa în care a ajuns la Ansamblul Ciocârlia și a cântat imens. Turneele care au consacrat-o au fost cele prilejuite de festivalurile internaționale de la Varșovia (1955) și Moscova (1957).

A fost minunată! A luat mari premii! A rămas vestita Angela Moldovan care a purtat, peste ani, autenticul din melosul popular românesc, despre care spune și astăzi, cu aceeași convingere: „Autentic nu înseamnă incultură sau necizelare”. Ea apără „folclorul cu știință”, încercând înlăturarea barierei popular-cult, barieră care nu minimizează cu nimic tradiția și nici nu jignește, în vreun fel, cultura. Și-așa trec ani după ani și, din cauza turneelor prelungite, săptămânile de absență vor duce la o despărțire conjugală, probabil nedorită. Dar, cum viața le știe ordona pe toate, după alți mulți ani, Angela și Victor s-au regăsit și duc și astăzi o viață tihnită împreună.

Către finalul acestei evocări, vă fac cunoscute câteva rânduri scrise, cu mult bun-simț și cu vorbe omenești, de însăși cea evocată, rânduri desprinse din nenumăratele întâmplări și trăiri emoționante pe meridianele lumii. În 1967 era în Anglia, cu „Ciocârlia”, la Royal Variety Show, iar ziarele scriau despre spectacol: „(...) O vedetă de prim rang internațional s-a numit folclorul românesc”. Angela ne povestește una dintre întâmplările unui turneu de 100 de spectacole: „La începutul fiecărui spectacol eu prezentam în limba engleză câteva date despre folclorul nostru. În Anglia se respectă obiceiul ca înaintea fiecărui spectacol să se cânte imnul național. Cât sunt ei de tradiționaliști, tot nu știau cum să împace lucrurile: să cânte imnul și după aceea să-mi țin eu micul discurs sau întâi acesta și apoi imnul? La fiecare ridicare de cortină numai ce auzeam: «Regina sau Angela? Angela sau Regina?»”

LUPTA OLGUȚEI PENTRU MĂRUL TENTAȚIEI LITERARE

Îmi place să-i spun Olguța. Nu pentru a o alinta, cred că refuză genul ci, strict din tandrețea pe care mi-o provoacă numele: Olga-Delia Mateescu. Ne-am cunoscut demult, cam prin 1962-1963, la Iași, când ea era încă Olguță, iar eu deja tânără actriță. Venise să-și vadă tatăl, pe Igor Volosievici, doctor în localitate. Nu aveam de unde bănuî atunci că soarta ne va apropia, ba mai mult, că această apropiere se va datora unui anume fel de a fi care ne este comun. În primul rând, ne unește aceeași meserie, ne caracterizează același mod de a lua lucrurile în serios, nu ne satisface numai ceea ce pică, ci încercăm să atragem șansa prin neliniștea căutărilor, iar nevoia de a exista într-o manieră decentă și productivă completează permanenta redescoperire de sine. Mi-am permis această paralelă și cred că Olguța o acceptă, mai ales pentru că, în ceea ce o privește, lucrurile chiar stau așa, dar și cu un plus: de câtăva vreme, Olga-Delia Mateescu semnează piese de teatru și cărți! Acesta e momentul pe care l-am găsit prielnic pentru a aduce în lumină traiectoria unei existențe în plenitudinea forțelor și a afirmării într-un domeniu nou. Un om viu, vesel, spontan, actriță de notorietate, cu care m-am întâlnit pe scena Naționalului în prilejuri de demult fericite, cu care am pritocit spectacole de versuri, cu care am împărțit chiar și drumuri de vacanțe.

Olga-Delia se redescoperă aplecându-se cu grijă, cu teamă, dar încărcată de bucuria faptului, spre noua ei

fațetă – scrisul. Întrebând-o banal, ca toată lumea, cum a fost începutul, mi-a răspuns, ca și celorlalți, că nu știe! Pur și simplu a venit, a pus mâna pe creion și gândurile au prins contur. Asta-i tot. Iar eu încerc să înțeleg că și ea, aproape inconștient, a simțit nevoia, ca mulți alți oameni, să se exprime și altfel, a simțit acea nevoie de a scormoni și cu alte mijloace, după propriile-i spuse. O fi piesă, n-o fi piesă? s-a întrebat la început, vrând să vadă ce iese.

Și chiar dacă răspunsul se mai lasă așteptat și nu tot ce scrie poate fi și jucat, Olguța a avut curajul să nu se dea bătută, să scrie altă piesă și alta, prietenii au avut curajul, la rândul lor, să tipărească scrisele, iar UNITER prin amabilitatea Fundației Principesa Margareta a premiat una dintre lucrări. Așa a ajuns la numărul de 12 piese, plus cinci cărți. Conștientă că orice început e greu, iar continuitatea și menținerea celor începute și mai grele, Olga-Delia, potolindu-și impetuoșitatea, a trecut de la piesele trăsnete, nebune, care au rămas la stadiul de incitare, la piese scrise în scop mai dramatic, fără să neglijeze un partener real care este publicul, cu scopul declarat de a vrea să fie jucate, nu numai lecturate. Lupta pentru a pătrunde pe piața dramaturgiei este în aprecierea autoarei asemănătoare celei a lui Don Quijote cu balaurii săi imaginari, noi aflându-ne, mai exact rămânând, tributari unei mentalități învechite de neacceptare a unor versiuni noi. Și, deși toate teatrele se fâlesc cu sprijinul acordat dramaturgiei românești, în realitate interesul este firav, instituțiile abilitate rămânând la fel de sclerозate, scriitorii devenind din ce în ce mai triști, iar editorii făcând eforturi aproape supraomenești de a tipări Teatru! Nu sunt lucrurile așezate în matca lor, astfel ca piesa de teatru să nu șomeze! Și, deși ne aflăm într-o continuă tranziție, termen viclean sub aripa căruia se ascund toate cele nedorite ca noutate, firea directă și obișnuința

Olgăi de a spune lucrurilor pe nume n-o pot opri să nu le remarce pe cele care pun piedici culturii, fanteziei creatoare. Dramaturgia românească (precum și poezia) nu are căutare în rândul cititorilor de carte, nu se cumpără. De ce? Răspunsul e departe... Departe de a ne interesa! Olga-Delia Mateescu trăiește prin teatru. O dovadă în plus se dovedește și ultima sa invenție – romanul Manuscrisul, în curs de apariție. Neliniștită, dar nefăcându-și niciun reproș, Olga-Delia crede în ceea ce a scris. O documentare serioasă i-a folosit în a se inspira din Evanghelie (mai cu seamă în legătură cu Codex Aureus) și în a ne dovedi că vremurile nu se schimbă, dar se înlocuiesc, că oamenii de azi și de ieri sunt doar alții, dar supuși acelorași patimi și trăind în obscurantismul aceluiași ev mediu... ca pe timpul lui Carol Magnum.

UN PAZNIC AL VIEȚII, HRISTOFENIA

Astăzi vreau să scriu și mult, și bine, să fiu și deșteaptă, și frumoasă, și devreme acasă. N-am să pot, desigur, să le fac pe toate, cerințele mă copleșesc, dar mă străduiesc, astăzi e vorba de cu totul altceva și am mari emoții! Este vorba despre o specialitate a artei, atât a celei plastice, cât și a celei teatrale. Specialitatea despre care n-am pomenit niciodată, deși merită mai multă atenție decât vă închipuiți: scenografia. Singura mea mângâiere – dacă se poate spune așa indiferenței – este faptul că preocuparea pentru studiul

scenografiei și mai ales remarcarea activității creatoare a artiștilor scenografi sunt atât de reduse în genere, încât mă bucur că măcar acum am descoperit clipa favorabilă de a aprinde un reflector mai puternic asupra domeniului. Pe cât pot!

Dumnezeu a vrut ca de curând să mă ciocnesc (la propriu) pe stradă cu un om, un artist plastic, scenograf desigur, cu care nu m-am mai văzut de vreo 30 de ani și mai bine... Și pentru că astăzi deschid o nouă filă de istorie în domeniul artei, am decis ca pe această pagină alfabetul să înceapă cu litera „C” de la Cazacu Hristofenia. Și totuși, cu A, de la artist. Hristofenia este eroina mea. Este eroina unei vieți atât de plină de realizări frumoase, încât poate numai micile ei albume – editate de curând – pot cuprinde parte din titluri, premii, schițe de decor, afișe, tablouri, toate cele câte pot ilustra sumar o activitate.

Aici nu am loc decât pentru câteva dintre vorbele cu care Hristofeniei i s-a creionat un portret, cel semnat de Elisabeta Benedect – scenograf la Opera Română – „...talentul, inteligența, fantezia, simțul dezvoltat al spațiului scenic, stăpânind bine mijloacele de exprimare, desenul și pictura (...) prin imagini, semnificații, decorurile devin un comentator, au o funcție dramatică”... Încă mulți alții care, notând, dau la iveală, adaugă o nuanță în plus, simțind nevoia unei completări continue în definirea chipului artistei Hristofenia Cazacu, numită și Lizica. Dar nu numai chipul ei este important, ci, prin ea, chipul scenografiei.

Alături – mai bine spus continuând – de arta înaintașilor, cu nume importante, semnificative, ale scenografiei românești, Hristofenia este o inovatoare, este un pictor în arhitectura pânzei decorului și monumentală în culoare. Închei astăzi cu aceste ultime aprecieri care-mi aparțin,

înainte de a mă bombăni cineva pentru încercarea de a deveni nici mai mult, nici mai puțin, superestetă! E timpul pentru o parte a doua!

„Paznic al vieții” o numește scriitorul Balogh Jozsef pe Hristofenia – printre alți oameni de cultură – când, analizându-i „pictura materică”, ne spune cum imaginile fantastice evocate de materia în descompunere sunt un semnal tras asupra inevitabilului nostru marș spre autodistrugere. Nu am cum să analizez ca un specialist pictura sa materică, ar trebui mai întâi eu să știu mai multă carte. Pot, însă, să adaug doar că e vorba de un curent european care vrea să valorifice salvator materialitatea lumii și a înconjurătorului. Dezintegrarea pânđește, omul dispare, și atunci?... Ce facem?! Ne construim „un decor”, o pavăză interiorității noastre amenințate. Și mai pot spune, concret, pe scurt, că Hristofenia este artistul care prin existența ei contrazice și întârzie, pe cât posibil, distrugerea. Cum a terminat studiile (1949-1950 Institutul de Arte, apoi 1950-1951 la Leningrad, unde profesorul ei era elevul marelui Repin), ea a pornit la lucru intens. Ca o curiozitate, din păcate, ideologii epocii tratau *sala de artă modernă* din celebrul „Ermitaj” ca pe o artă decadentă. Noroc că studenții gândeau altfel și învățau extraordinar din asta, prevestind alte timpuri. În peste 40 de ani de carieră, artista noastră a realizat scenografia și costumele a mai mult de 150 de spectacole. Mai cu seamă operă și operetă. În țară și în afară. A avut în mintea și în brațul său puterea sugestiei mărețe, înălțătoare. A fost un creator autentic. Așa a fost posibilă nașterea unei colaborări, unui parteneriat așa spune, între scenograful Hristofenia Cazacu și regizorul de teatru sau operă. După ce a primit noțiunile de bază de la școli, Hristofenia a început să-și pună întrebări. Apoi să caute răspunsuri. A continuat prin a învăța de la regizorii cu care lucra, prelua gândul acestora

și îl dezvolta, materializându-l în imaginea plastică scenică. Încet, încet, s-a cimentat punctul de vedere propriu asupra modelului artistic. Încrederea-i în forțele proprii, puterea de a se adapta, plăcerea lucrului au făcut din inimoasa Lizica un permanent creator, niciodată doar executant. A avut parteneriate de excepție cu doamna Sorana Coroamă (în spectacole la Weimar sau la Iași), cu regizorul George Zaharescu (Opera din Iași și Opereta București), cu Marinel Ștefănescu – prim-solist, coregraf, director al „Compagnia Balletto Classico” – Reggio Emilia – unde Hristofenia a colaborat zece ani. Toată munca ei din timpul studiului, tot ceea ce a învățat s-a datorat – cum spuneam – școlii din Leningrad, actualul Sankt Petersburg. Patru ani de contact cu orașul lui Petru cel Mare, oraș supranumit pe bună dreptate și Veneția Nordului, cu o cultură elevată și mai ales cu respectul pentru clasici, pe care rușii adevărați încă reușeau să-l mențină la cote înalte, sădesc în sufletul și în mintea Hristofeniei Cazacu temeiul unei alegeri superbe: scenografia. Artă vie, puternică, conturând în imagini și culoare sensul cuvântului – cel care stă la baza teatrului.

Iar acum mă întorc la primele rânduri, cele de astăzi: despre ce e vorba în „pictura matică”?! Cât se poate de simplu. Este de fapt o construcție. Înramată, dar cu profil, cu adâncime, cu planuri suprapuse. Prin urmare, este o prelungire a spațiului scenic, în alte dimensiuni. În nuanțe coloristice aproape fantastice. Când încerc să mă apropiu de senzațiile pe care mi le dau imaginile Lizicăi, uit că trebuie să închei articolul (cu regret), dar mă odihnesc la gândul că mi-am făcut datoria, ce-i drept într-o prea mică măsură, de a aminti secretele unei vieți petrecute cu cinste profesională, cu dragoste nedisimulată de oameni, de animale și de natură făcătoare de minuni, precum viața Hristofeniei Cazacu, împlinită în parte și de prietenia și colaborarea pe viață, cu soțul său, graficianul Gyorgy Mihail. Regretul care plutește

pe urma unei asemenea vieți dăruite este acesta: lipsa unei pelicule sau a unei benzi magnetice care să immortalizeze momentele unice, irepetabile, nu numai ale unei mari artiste, dar și a unei ramuri extraordinare în artă, scenografia, care însumează cultura a trei alte domenii: desen, artist, arhitect.

275

NOTA ZECE LA LONGEVITATE

Într-o conversație cu domnul Octavian Sava (de mult rămas singurul dintre cei doi autori ai piesei „Nota zero la purtare”, întrucât Virgil Stoenescu l-a părăsit), renumit autor de piese, scenarii de film, texte pentru varietăți TV, aflu de începuturile norocoase ale piesei într-o vreme suficient de aspră și care nu îngăduia – ca în multe alte cazuri asemănătoare – libertatea de imaginare, pe scenă, a unor relații omenești sau a unui comportament adevărat, adică și cu bune, și cu rele. La originea piesei sus amintită a stat un scenariu radiofonic pentru copii, numit „Vioara fermecată”. Țin să menționez că în această imprimare cei cu tâmpile argintii au ascultat-o pe inconfundabila Silvia Chicoș, unul dintre glasurile de aur ale radioului.

Dar înainte de a mai povesti despre nașterea piesei, îmi convine să vă mai spun ceva, să zicem de natură anecdotică, deși numai a glumă nu aduce. O întâmplare care putea duce, probabil, la o „catastrofă” s-a transformat într-o șansă pentru Octav Sava, pe-atunci redactor radio al emisiunilor pentru copii și tineret. Ne aflăm în vestiții ani '50. În radio,

un obicei bine controlat verifica și nota tot ce se întâmpla, tot ce se imprima, cum se imprima și mai ales cum se auzea și ce se înțelegea din ce se auzea. Grupul de monitorizare își nota observațiile pe așa-numita „foaie-roz”, foaie ce, odată ajunsă în teancul greșelilor, pecetluia definitiv situația profesională a celui vinovat. Pe atunci se purtau din plin montajele literar-artistice! Colonelul-scriitor Nicolae Tăutu era alcătuitorul unui scenariu despre eroismul soldatului grănicer Ion Grămadă, ce păzea cu strășnicie fruntariile patriei – zona Iugoslaviei. Nu întâmplător acolo, noi pe atunci trăind o aversiune deosebită față de Tito. Tito era un dușman al lagărului socialist! Chiar și eu îmi amintesc cum pe pereții plini astăzi de graffiti se aflau „stampilate” cuvintele „Jos călăul Tito!”, însoțite de o secure sinistră, din care picurau trei stropi de sânge...

Deci, eroul nostru Grămadă, patrulând el cu nădejde pe linia graniței, în scenariu, firește, numai ce apar doi bandiți care vor să se infiltreze trecând granița – să facă rău țării noastre! – atacându-l pe vajnicul apărător care, în cele din urmă, cade la datorie. Și în iureșul luptei, „metafora” care sublinia momentul dramatic și îi descria pe cei doi bandiți, se încheia triumfător cu muzică pe versurile: *și-n glasuri de viteji, glasul lui Horia și al lui Dej*. Cum se lipeau vorbele astea, cum nu, reieșea clar că cei doi bandiți se numeau Horia și Dej!...

Octav Sava n-a băgat de seamă când a vizat materialul, dar „foaia roz” – înainte de a fi dată la supercontrol – l-a avertizat printr-o colegă-prietenă care, în felul ăsta, l-a salvat de la o exmatriculare sigură din postul de radio. În fine, cu o modificare rapidă în bandă, totul s-a rezolvat. Și în felul ăsta, salvându-și practic cariera, norocosul Octav Sava a devenit în timp, alături de Virgil Stoenescu, autorul atât de apreciatei „Nota zero la purtare”, piesă cu o biografie extraordinară, jucată în toată țara de-a lungul anilor. Cea

mai jucată piesă în 1958, dusă peste hotare în toate țările lagărului socialist. Deși conținea fapte de viață autentice, luate și din propria experiență a autorilor, celebritatea n-a sosit chiar bătând din palme. Textul piesei, luat de minunatul nostru prieten, maestrul Ion Lucian, a fost dus în 1956 la „Studioul actorilor de film-teatru” cu sediul în strada Eforie – actualmente Cinemateca Română. Spectacolul s-a montat, dar, firește, ochiul ager al controlului ideologic a clipit nedumerit. V.M. din partea secției de propagandă a C.C., a declarat: *Nu este reprezentativă pentru tineretul comunist!* și piesa a fost scoasă. Norocul, însă, nu i-a părăsit pe autori. Și nici piesa. S-a mai făcut o vizionare, de data aceasta fiind chemat, printr-o inspirație, un prieten din U.T.C. – mai deschis la minte – care a adus cu el și un șef mai mare, cu cuvânt mai greu! Cred că tinerețea și-a spus cuvântul, văzut, plăcut! Iar piesa a ieșit victorioasă la rampă. Se mai întâmpla și așa...

EXTRAORDINARUL GICĂ HAU-HAU

Vă închipuiți, probabil, că se știe totul despre toți artiștii? Își închipuie cineva, cumva, ce traseu a avut viața unui om consacrat artei scenei și filmului? Nu! Nu știe nimeni nimic exact. Speculații pe toate fronturile. În orice caz, cei naivi pot crede că, pur și simplu, vrei să te faci artist și gata, e ca și făcut!

Iată-mă astăzi posesoarea, direct de la sursă, a neașteptatelor și neuzatelor informații privind primii pași în artă ai lui Jean Constantin. N-am folosit trei surse ca să mă dovedesc jurnalist corect, în cazul de față două în plus decât cea „maternă”, ar putea fi fatale și stricătoare de adevăr. Așa ar părea, dar așa și este: Jean Constantin este „de-o viață în revistă” – cum se autodefinește.

Dar începutul început, cum a fost? Cu totul altfel. Trei brigăzi de tineri din Constanța (ce număr de membri înseamnă o brigadă nu știu, zău!), locul natal al lui Nenea Jean, au vrut, într-un avânt tineresc nestăvilit, specific epocii, să muncească la vestitul șantier al tineretului deschis la Bumbesti-Livezeni, în anul de grație 1947. Au vrut și au și făcut-o. Promisiunea era ca, după ce ar lucra ceva vreme acolo, pe șantier, să se întoarcă pentru a fi îmbarcați pe vas. Îmbarcați pentru ca, eventual, într-o perspectivă dorită, să fugă pe mare. Nu i-a luat nimeni pe vas la întoarcere, așa că brigada lui Jean Constantin a îngroșat rândul muncitorilor necalificați din port. La cărat cu cărca. În 1950, obligatoriu, stagiul militar la Turnu Severin. Aici are loc și întâlnirea cu viitorul regizor de film Iulian Mihu, cu care, peste ani, avea să facă primul film, „Șoseaua Nordului”, după Eugen Barbu. Rolul Gică Hau-Hau este debutul și, în același timp, consacrarea din prima. Hazul aparte, spontaneitatea cu tentă naivă și ghidușă totodată, șmecheria de nevoie, ca și credința că slugărnicia îi poate asigura prosperitatea – toate, caracteristici ale personajelor Jean Constantin – îl plasează pe artist în categoria selectă a comicilor de mare clasă din istoria filmului și a revistei românești.

Poate părea curios pentru cei de astăzi, dar se dădeau premii și pe vremurile staliniste. Iată cum, într-un elan justificat, Constanța Crăciun, vestit ministru al Culturii prin 1950-1960, l-a premiat cu fală și mulți bani pe Jean

Constantin, după ce a văzut la Constanța, super-cunoscuta la acea oră, operetă sovietică „Vânt de libertate” de Soloviev Sedoi. Trăgându-i-se tot de la brigadă, de data aceasta artistică (altă modă a exprimării culturale până hăt, în anii '70-'80), Jean Constantin este premiat a doua oară, pentru un monolog satiric al lui Kaner. În fine, apariția Teatrului de Estradă în Constanța (1956) îl va avea ca angajat de bază (1957) pe același Nenea Jean în teatrul pe care l-a slujit peste 40 de ani, cu dragoste și sacrificii.

De ce sacrificii? Pentru că cele 73 de filme, sutele de spectacole de revistă, zecile de plecări afară, colaborările etc. nu se puteau face altfel decât între două trenuri sau două avioane, uneori și două căruțe... Amintirile se leagă de numele lui Iulian Mihu, Geo Saizescu, Sergiu Nicolaescu și mai ales Mircea Mureșan (să ne amintim „Toate pânzele sus!”), dar și de textieri ca Nicolae Constantinescu, Dan Mihăescu, Eugen Mirea, Puiu Maximilian. Poate, povești mai multe, altă dată. Pentru astăzi, doar atât. Jean Constantin, o mare figură, de o largă popularitate, stăpânit de o necurmată libertate de creație.

„PELICANUL”

Știi ceva, Cristina? Dacă stăteam de vorbă acum 15 ani, aveam mai multe de spus! Cu această frază și cu un zâmbet strâns în colțul gurii m-a „atacat”, din prima, colegul Șerban Ionescu la întâlnirea – devenită deja obișnuință pentru

mine – stabilită în vederea unui moment de comunicare. Câteva clipe de blocaj. În cazul ăsta, cu ce să încep?! Sau să-l las pe Șerban să spună câte ceva din ceea ce-i place sau îl frământă. Dar l-am lăsat, întrebându-l de unde i se trage porecla (vezi titlul). Chiar nu știam. Explicația a venit imediat, iar expresia feței a căpătat parcă o altă nuanță. La admiterea în Institut, la examenul de limba română li s-a cerut candidaților să-și scrie lucrarea numai cu stilou, nu cu pix. Probabil pentru că pixurile erau grosolane pe atunci, nu ca astăzi... (n.n.) Urmărindu-le eficiența printre bănci, asistentul însărcinat cu „paza” a observat că Șerban Ionescu scrie totuși cu pix. Indignat, i-a propus acestuia să-i dea stiloul dumisale – nu de alta, dar ca să respecte instrucțiunile – *Da, dar vă rog, să fie marca Pelikan, altfel nu pot să scriu...* – a venit prompt răspunsul. Auzind, cei din jur, i-au și stabilit din acea clipă, porecla. Lui Șerban i-a plăcut și-i place în continuare. I se și potrivește. Îi convine, poate gândește că pasărea cu care își împarte numele, devenită prețioasă și rară, este ocrotită... prin lege! Dar, apropo de lege, că tot m-am împiedicat de acest cuvânt, care dintre „legi” îl plasează pe Șerban, îl silește sau îi dă dreptul, să se afle printre acei oameni care cu 15 ani în urmă ar fi putut vorbi cu mult mai multă bucurie despre profesiunea sa? O numește profesie – nu meserie – pentru că îi aparține, e ființa lui, e libertatea lui, se lasă „hărtănit” de ființa ei, scormonindu-i sufletul. Paradoxal, un tip cu haz, lucid și ironic, pregătit în orice clipă să relice cu ascuțime, Șerban Ionescu este, în fond, un frământat, un neliniștit, un visător. Caracteristici potrivite mai degrabă unui tip emotiv și sensibil. Și chiar așa și este, de fapt, după propriile-i afirmații; neliniștea din perioada lucrului la rol, concentrarea, nerăbdarea cu care vrea să-și termine treaba, teama că poate drumul ales nu e cel corect, îl aduce

pe Șerban într-o stare explozivă, de multe ori surprinzând prin felul de a fi. Pentru el, începutul unui spectacol în care are de spus primele replici este devastator. Profesorul său, Amza Pellea, i-a și spus: „Băiete, tu ești bun și poți să faci de toate, dar să nu apari la începutul sau la sfârșitul unei piese. E nenorocire!”.

Eu deduc în continuare că „emoția” lui – traduc sensibilitate – se pitește în spatele unei platoșe de nonșalanță, tocmai pentru a se apăra. Pentru că și azi ca și în alte rânduri, îmi dau seama de vulnerabilitatea *speciei* actori, de nevoia acută și obiectivă de a fi iubiți și apreciați, de a li se face loc în societate pe drept și pe valoare, nu pe degeaba. Șerban Ionescu, după aproape 30 de ani de teatru, având la activ circa 47 de filme și vreo 40 de roluri pe scenă, nu contestă nevoia obiectică de schimbare apărută în România, dar îi condamnă pe cei care hulesc trecutul – ăla care a fost și cum a fost! Fără el, nu am fi azi. Sigur că acel trecut ciudat ne face mai puțin toleranți azi, chiar mai puțin înțelepți și de aici șuturile pe care le primește o categorie de oameni care ar trebui să fie considerată *cea care se ocupă cu iluziile noastre pierdute* – după spusa unui fel de Mecena, prieten al actorilor, pe când Ionescu era la Sibiu. Generațiile mature s-au instruit totuși în acele vremuri, au apreciat altfel libertatea de a gândi și, deși cu gluga pe ochi, știau să cunoască și să aprecieze valori. De ce am devenit „cenușii” și „poluați” spiritualicește? Ne gândim la răspuns cu speranța schimbării. Până atunci Șerban Ionescu, un actor visător, mă sfătuiește să pun titlul articolului: „Lungul drum al iluziei către deziluzie!”... Ei, Pelicane, Pelicane...!

PORTRET DE REGINĂ: CĂTĂLINA BUZOIANU

Mărturisesc, astăzi am o teamă specială în a scrie. De fapt, teamă susținută de o emoție specială, de o neliniște bucuroasă. Iată de ce: curajul de a cere o întrevedere, cu scopul declarat al unei conversații libere, doamnei Cătălina Buzoianu, mi-a fost răsplătit de acceptul domniei sale. După cum știți, prieteni, n-am obiceiul să stabilesc și să dirijez conversația invitaților, punând întrebări. Totuși, situația nouă, creată de întâlnirea cu unul dintre regizorii români de mare faimă, m-a făcut să întreb stupid: „Ce mai faceți, doamnă Buzoianu?” Și, aproape surprinzător, răspunsul a venit scurt și limpede: „Mă simt confortabil în situația de spectator!” „În fond, vreau să mă lămuresc ce se întâmplă, prin obiectivare și distanțare”. Am înțeles, că sunt mai multe direcții pe care doamna regizor Buzoianu le privește ceva mai de la distanță și nu prea: ce fac foștii elevi-studenți, cum evoluează, cât de uniți sunt în a-și face simțită prezența artistică în propășirea științei școlii de regie (fapt ce pare a fi pe calea cea bună), continuarea cursurilor prezentate de domnia sa, de antropologie teatrală și dramaturgie (spațiu în care își are și un masterat) în cadrul U.N.A.T.C., și, întrucât întâlnirea noastră a avut loc într-un spațiu drag nouă, multora (radioul român), mai aflăm, pentru cei care nu au de unde să știe de încă o treabă bine făcută într-un loc unde o privire scrutătoare și specializată face din Cătălina Buzoianu – director onorific al redacției Teatrului Radiofonic – supervisorul profesionist autorizat și de prestigiu care, cu tact și blândețe, susține și rezolvă – alături de ceilalți – proiectele acelei redacții de mare audiență și păstrătoare de tradiție în calitate, dar și

de curaj în sprijinirea ideilor noi. Dar, iertat să-mi fie, eu am mai înțeles și altceva din „subtextele” privirii distanțate față de ce este în jur și ce se mai petrece în lumea noastră, anume că, nespusă, și sigur nedorind să fie aflată, o umbră a trecerii timpului, care nu mai stă drept în fața doamnei Cătălina, se abate ușor în ascunsul ochilor. De ce îmi îngădui să spun ce cred? Pentru că, oricare ar fi realitatea aducătoare de noi evenimente, nu ne este permis să trecem prea ușor în rezervă un artist de calibrul doamnei Buzoianu. Și, când mă dumiresc ce semnificație poate avea – în alt context – cuvântul „calibru”, îmi vine să zâmbesc, uitându-mă cum ființa firavă, de o statură medie, gingașă, visătoare, dar parcă tot timpul în alertă, așa cum o văd eu pe Cătălina Buzoianu, ne-ar putea face să credem că nu conține toată forța și puterea de creație pe care le stăpânește cu dibăcie și inspirație.

Sunt 35 de ani de când, la clasa profesorului Ion Olteanu, regizor înzestrat cu un deosebit rafinament al comportamentului și o profunzime culturală specific germană, Cătălina Buzoianu a absolvit cursurile de regie ale U.N.A.T.C. Adevărul, de fapt, este că în acea perioadă, când se reînființase secția de regie de doar trei ani, iar șefi la catedra cu pricina se aflau Radu Penciulescu și David Esrig, mediul inspirat al lucrului cu studenții – viitori regizori, a făcut ca toți îndrumătorii în specialitate să-i devină Cătălinei Buzoianu, pe parcursul școlii, direct profesori. Slavă Domnului, a avut de la cine învăța. Atât de mult și de eficient încât, la rându-i, regizoarea Cătălina Buzoianu, devenită rapid celebră, a îndrumat și continuă să supravegheze evoluția tinerilor. Ca să pomenesc, conform promisiunii, numai câte ceva din abundența de fapte împlinite în cei 35 de ani menționați, încep cu un lucru mai aparte, care m-a și uimit. M-a uimit fiindcă nu aflasem de el, deși a fost pornit

prin 1980. Probabil, parte din neinformare a fost cauzată de stilul nostru de a lua „la mișto” orice noutate propusă de cineva, noutate ce nu-și găsește locul decât suportând uneori bășcălia noastră proverbială (nu știu de ce suntem atât de mândri de ea!), parte din faptul că în anul inițierii, ideea Cătălinei Buzoianu era puțin în afara programelor didactice. În orice caz, nu avea rost să fie inclus încă un program, prea de tot de cultură: antropologia teatrală. Cursul, semestrul de fapt, a fost inclus, pe sub mână, la I.A.T.C. Într-o legătură benefică a regizoarei noastre cu Institutul Internațional de Antropologie Teatrală (se înțelege, comparată), al cărui reprezentant de frunte a fost Eugenio Barba, deschiderea pe care a propus-o școlii noastre, precum și manifestărilor externe la care mâna de fier a fost și este Cătălina Buzoianu, este imensă. A stârnit, și în țară și pe afară, o emulație eficientă. Participările la Conferințele Școlilor de Teatru, prezența în Congresele de specialitate (permanente) de la Milano și Delphi, lucrul cu studenții ei sau cu echipe de actori români, sau cu echipe din alte țări, legătura continuă cu Institutul Mediteranean (înainte de 1989), programul de work-shop-uri din străinătate, continuarea unui program artistic cu ocazia manifestărilor francofoniei, patru ani de festival Sighișoara organizat cu studenții săi (din 1994), activitatea la catedra UNESCO, prezența, prin constituirea propriu-zisă a Centrului de Cercetare Teatrală din Marsilia (alături de medicul psihiatru Catherine Kiss), pe nume „Mnemosyne”, conferințe, studii, puneri în scenă în Spania, Israel, turnee cu actori români la Paris, iată câte ceva din ceea ce am aflat repede și tot prea puțin din ceea ce pot să înșirui pe hârtie. Doar pentru a vă face, cât de cât, o idee. La asta mai adăugați vreo sută de montări în țară (să nu uităm „Maestrul și Margareta” sau „Pescărușul” sau „Fuga” sau încă și încă titluri, cu zecile). În afară de talentul, instinctul

denumit creație, ce a făcut-o un regizor al realității, aș mai putea încerca să explic vag ce conținut mai are cariera exemplară a doamnei Buzoianu – dragoste firească de țara din care n-a plecat pentru că și-a zis că vrea să fie utilă, o vreme, convinsă fiind că toți ar trebui să știm că țara o fac oamenii ei. Nu alții! Urmați-i pilda, prieteni!

285

Decembrie 2005

MEMORIA PELICULEI/ PELICULA MEMORIEI

Frigul de afară parcă mă inspiră.

Era iarnă, frig și alergam într-un ARO, cred, pe dealurile și prin pădurile din zona Sibiului, ca să ajung la gară, să prind un tren de noapte la care, bineînțeles, nu aveam bilet unde doream eu, adică la vagonul de dormit. Iarna era a lui 1984 și avusesem o zi de filmare la „Horea”. Adică, pentru cei ce doar presupun cum e asta, venisem noaptea cu trenul, promisem o cameră rece și întunecată și un bilet, cu informația ca la ora șapte să fiu în hol, la autobuzul care pleacă spre filmare. Zis și făcut. Pe munte, lângă o casă din lemn, cu o cușmă țuguiață în chip de acoperiș, am filmat împreună cu soțul meu din film, „Horea” (întruchipat atât de autentic de Ovidiu Iuliu Moldovan), și cu fiul nostru, scena dinaintea plecării lui Horea în organizarea revoltei.

Singura și ultima scenă împreună. Filmul regizorului Mircea Mureșan, „Horea”, în care am fost aleasă pentru chipul meu – poate al unei românce demne –, a însemnat mândria mea oferită de prilejul de a face parte dintr-o distribuție chiar de mărimi. În ceea ce-l privește pe regizor, „Horea” a devenit filmul său iubit, iar undeva într-un cerdac sărac, se află și imaginea mea!

Nu-i rău deloc, nu? În finalul serii după filmare am mituit conductorul, am luat trenul, am răcit, dar am fost a doua zi la repetiția care mă obligase să mă întorc în pripă. „Horea” se află printre cele mai bune filme de asemenea factură, atât românești, cât și ale altor țări. Am început azi cu singura amintire legată de colaborarea cu Mircea Mureșan – reprezentant al unei generații de aur de regizori de film, autorul câtorva secvențe memorabile pentru istoria noastră cinematografică –, dar mă simt bine și cu această unică întâlnire. Așa cum m-am încântat de toate aparițiile pe care mi le-au prilejuit alte mâini celebre de regizori și operatori: Manole Marcus, Nicu Corjos, Gheorghe Naghi, Sandu Groza, Doru Mitran și câți alții.

Acum mă îndrept spre Mircea Mureșan cel de astăzi, după 50 de ani de film, care nu se oprește, care-și menține suflul, care are în continuare umor și – înțelegându-și timpul și mersul acestuia – lucrează cu precizie în sensul cerințelor pieței în permanentă fluctuație.

Despre abundenta viață a regizorului „Răscoalei” (1964) și al „Baltagului” (1969) câteva cuvinte astăzi, ce nu, data viitoare și, poate din nou, altă dată viitoare. De ce? Pentru a arăta încă o dată ce înseamnă meserie slujită cu abnegație, ce înseamnă credința și netrădarea propriului crez. Aici, pe loc, voi preciza doar cât de bine întruchiează Mircea Mureșan firea omului simplu, dar isteț, cu sufletul deschis spre frumos și spre cunoaștere, cu tălpile bine lipite de ținutul Rășinarilor.

Rășinarii lui Goga, lui Cioran... *La noi sunt codri verzi de brad și câmpuri de mătăasă...* Se pare că asemenea imagini poetice, născute de mintea și simțirea lui Goga, au fost la fel de intens instalate în ființa multora, născuți pe acele meleaguri. Mircea Mureșan este unul dintre aceștia. De-asta, probabil, când vine vorba de începuturi, Mircea este legat și prin vorbe de „frumoasa lui copilărie” și înțeleg prin asta frumusețea cu care el își trăia copilăria. Cum o privea el, cum și-o însușea, de fapt. Liniștea cu care și-a acceptat, de fraged, patima pentru cinema, îl va face ca de la cheful de a intra pe furiș în cinematograful „Corso” din Sibiu și de a vedea tot ceea ce apărea pe pânza albă la acea vreme, să ajungă să-și contopească existența cu pelicula de celuloid. Și cu mirosul de acetonă, cum mi-a mărturisit Mircea „mirosul cinematografiei” pe care l-a inhalat prima oară în cabina de montaj a Studioului Cinematografic al Armatei, pentru care redacta texte la Jurnalele de Actualități ale MFA. Tot în Sibiu mai experimentase și ceva teatru (la 18 ani, atunci când l-a cunoscut pe înzestratul poet Radu Stanca), mai scria una, alta și mai ales vedea spectacole și filme cât putea, tot timpul. „Gunga-Din” după Kipling (1939) a fost celebrul film care, s-ar spune, i-a luat mințile definitiv. Întrebându-l pe Mircea Mureșan ce mai e nou în ultima vreme, în afară de faptul că cinematografia românească tot încearcă să se reorganizeze și să-și redobândească un loc câștigat cu greu, în timp, dar care măcar exista, aflăm că în 2004 a reușit să termine de filmat „Azucena sau îngerul de abanos” – peliculă ce va veni pe piață cam pe la jumătatea lui aprilie a.c. Ocazie cu care am aflat și câte complicații s-au născut în ultimii ani, de când economia de piață ne-a răpit subvenția de la stat. Dar ne-a dat, în schimb, și dreptul de a gândi liber un scenariu. Scenariu care să facă față mai ales comerțului. Există concursuri de scenarii, există un fel de licitație de producători, există

credite date de CNC, există case de film care pot (sau nu!) să facă față producției, eh!, multe, după cum se vede. Dar speranța și încercarea rămân, iar dovezile – chiar mai rare, adică doar câteva filme pe an – sunt palpabile, de multe dați și premiate. În final, toți cei ce se cheamă profesioniști pun mâna la resuscitarea cinematografilei noastre. Deie Domnul! Mai departe, întrebarea mea firească s-a îndreptat către modalitatea în care Mircea Mureșan a trecut de la repertoriul său de o anume factură la altul, de cu totul altă culoare și conotație. Nu numai curiozitatea e la mijloc, dar și felul în care s-a făcut trecerea, care, sigur, a necesitat o transformare, o nouă școală.

Anii '50 au marcat începutul. Printre altele, s-au numărat decupajul regizoral și asistența la „Moara cu noroc” – celebrul film semnat Victor Iliu. Îndrăgostitul de teatru și de film și, îndrăznesc eu să spun, și de poezie (după felul cum povestește în imagini), tânărul viitor regizor de marcă a învățat, a vrut să știe carte. Ca dovadă stă o vorbă spusă de Mureșan însuși cu alt prilej: „M-am format în primii ani de lectură la școala marilor romancieri ardeleni: Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu”. După cum bine știți, iar cei tineri trebuie să și vadă, Mircea Mureșan este autorul reprezentativei pentru literatură „Răscoala” lui Rebreanu, a cărei ecranizare semnată Petre Sălcudeanu a devenit importantă și în cinematografie, este autorul „Baltagului” lui Sadoveanu, al lui „Ion” după Rebreanu, și mai cu seamă părintele, alături de Titus Popovici, lui „Horea” – prințișorul Apusenilor. Toate aceste titluri și transpunerea lor în imagini artistice, de mare valoare de altfel, îl definesc pe Mircea Mureșan. Îmi permit să spun că acestea sunt operele care-i fixează locul bine definit în dicționarul cineaștilor români.

1990 ne-a schimbat viața, uneori în bine, alteori în rău, în fine, ne-a cam dat peste cap. Asta e, trebuie să ne descurcăm.

De pe atunci, un om cu inițiativă a început o afacere, azi cu o pereche de blugi, mâine cu două și acum are magazine pline. Unii au lanțuri de magazine, dar și lanțuri la picioare, cine știe. Nu contează, toți trebuie să trăiască. De ce a schimbat Mircea Mureșan registrul? Pentru că a înțeles că – pentru o vreme – nu mai contează decât banul și distracția. Și în acest fel s-au născut „Miss Litoral”, „A doua cădere a Constantinopolului”, „Sexy Harem Ada-Kaleh” și mai noul „Azucena”. Dovadă a libertății spirituale, acestea se supun și vieții comerciale. Zis și făcut. Mircea ne răspunde astfel că orice film este o opțiune strict subiectivă. Iar aprecierile spectatorilor pot fi comentate doar sub aspectul gustului personal.

Acestea fiind zise, mă întorc la anii tinereții noastre, când între 1975 și 1977 cele 12 episoade pentru TV ale romanului lui Radu Tudoran, „Toate pânzele sus!”, regizate de Mircea Mureșan ne dădeau speranța călătoriilor prin lume, ne deschideau sufletul spre libertate, aventură și dragoste. Ceva, ceva, la unii s-a mai păstrat!

ȘANSA LUI BESOIU

Iată cum, pentru a nu știu câta oară, viața îmi demonstrează, prin exemplele sale umane de valoare, că totul pleacă de la educație, de la mediul spiritual în care te dezvolți și pe care îl accepți ca al tău, ca fel propriu de exprimare. Tot acest început se contopește cu ființa acelui om care, pe deasupra, iubește și poezia. Încă un argument

în des repetata mea teorie despre nevoia sufletului de a se hrăni și cu vorbele rimate. Și cu cât mai de timpuriu, cu atât devin mai eficiente autoeducația și puterea de a îndura.

Toate cele spuse până aici mi-au fost inspirate de un vechi prieten care a acceptat conversația, sumară, despre cariera și viața lui de artist: Ion Besoiu. Gimi, pentru noi toți. Gimi a pășit pe tărâmul creației când, din liceu chiar, scria la revista școlii și, mai ales, dorea cu ardoare să învețe să recite. Școala lui Besoiu, ardelean la mama lui, a însemnat Sibiul natal și mediul intelectual cu iz occidental prezent în Ardeal cu ceva sute de ani în urmă. Și, din fericire, asta se vede. S-a văzut la mai toți cei cu nume pe drept răsunătoare care, numeroși, umplu paginile istoriei, literaturii, artelor. Gimi Besoiu nu face excepție pentru că, deși a devenit bucureștean mai mult sau mai puțin din întâmplare, nu s-a dezbrăcat de un fel al lui de a fi, care nu numai că-i stă bine, dar este și cel care îl plasează pe un loc vizibil și binemeritat în galeria actorilor unor generații de marcă. Apropo de generații mai vechi de oameni dispăruți dintre noi, am remarcat în timpul discuției noastre o accentuată nostalgie explicată de interlocutorul meu prin faptul că nu-i mai are în jurul său pe acei prieteni de viață și carieră, acei Amza, Cozorici, Petruț, Silviu cu care a împărțit norocul și cu care i-ar prinde bine să mai depene amintiri. Nu, ei nu mai sunt, iar cei mai tineri care-l înconjoară sunt drăguți, talentați, atenți cu el, dar din altă lume... A lor. Fiecare cu șansa lui în această *mare trecere* – cum ne-a învățat Blaga.

Poate pentru a-și menține o relație normală cu oamenii trecuți de prima și a doua tinerețe, Gimi Besoiu este, de-o vreme, moderatorul emisiunii „Debut 50 plus”. Este deosebit de bucuros, îi face bine când se alătură emoțiilor oaspeților săi care-și încearcă, poate pentru prima oară, talentul, exprimându-se cântând.

Gimi Besoiu a muncit tot timpul, muncește și acum, nu numai pentru o viață decentă, ci pentru că, fără pasiune și devotament, nu ar fi putut să adune în palmares peste 100 – ați citit corect – 100 de filme, plus nenumărate roluri pe scenă. E mult, e puțin? Cine poate aprecia? Este, oricum, un consum de energie, o paletă de sacrificii și nesomn, care costă, dar se poate numi, în final, împlinire. Împlinirea lui Ion Besoiu a avut inițial și sprijinul șansei. După cum mi-a spus, o întâmplare l-a scos de pe băncile liceului și l-a aruncat în scenă. Prietenul său, mai târziu cunoscutul regizor Mircea Mureșan, actor pe-atunci la teatrul sibian, a fost chemat la oaste. Gimi Besoiu a fost cel care i-a luat locul într-un spectacol, și ca o consecință firească, vorbele actorului Aurel Ghițescu „tu nu mai pleci niciodată din teatru”, din acea clipă au prins contur. În 1946 s-a înscris la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică „Timotei Popovici” iar cel care i-a fost mentorul spiritual – ce șansă minunată! – a fost poetul Radu Stanca. Cum să nu-ți bată inima pentru a ști și a învăța când ai acest prilej nesperat, când te afli în preajma lui Doinaș, a lui Negoîtescu sau să te poți uita în ochii clarvăzători ai lui Blaga?

Marii actori au nevoie și de o mare șansă. Pentru Besoiu, după 17 ani de stat la Sibiu, aceasta a căpătat chipul lui Liviu Ciulei. Remarcabilul om de teatru l-a adus la București. Sunt încă multe, multe de amintit, de primul film, de debuturi, de premii, dar mă opresc, spunând doar că Gimi Besoiu este pilda unei vieți luminoase și așezate, din care răzbate dragostea de oameni și de colegi, dar și pigmentată de un umor nestăpânit.

STRADA CARE URCĂ LA CER...

În Orăștie exista strada Dealului, o stradă *care urca la cer/ Urcă, urcă și întâmpină cerul,/ ca o iederă albă urcă la cer./ Urcă voioasă și întâmpină cerul*. Această cale poartă astăzi, ca un omagiu, poate ca o predestinare, numele Dominic Stanca. Pentru literatură un nume demn, deși nu aflat la locul cuvenit, iar pentru teatru un actor inteligent și cu farmec. Dar Dominic și-a spus și și-a dorit să se spună despre el că este în primul rând poet și scriitor, apoi actor. Pentru sufletul său, justificată dorință. Meditația asupra vieții, asupra propriei ființe în intenția de a se descoperi, l-a făcut să iubească oamenii. Iar această dragoste a cuprins-o – unde putea mai bine? – în versuri.

Primul volum, „Strada care urcă la cer”, este chiar tabloul, în culori naturale, al copilăriei trăite pe acest drum înțesat de oameni diverși, de obiceiuri asemenea, de candoarea adolescenței și de fervoarea imaginației ce va deveni, curând, creatoare. Descendent al unei familii de medici, cu deosebite preferințe intelectuale, Dominic Stanca, se pare, nu a fost ocolit nici de atingerea unei descendențe „domnești” – de-adevăratelea. Spiritul său cultivat, sensibilitatea și, în final, cultura vastă, de care n-a făcut niciodată caz, îl plasează printre scriitorii care și-au făcut din locurile natale „un spațiu imaginar” (liric, baladesc și epic), cum îi numește creația Ion Vartic, interpret al operei lui Stanca. Născut la Cluj, prin 1940 este obligat de condițiile istorice să se refugieze la Orăștie și, după o dificilă perioadă de acomodare, Orăștie și împrejurimile vor deveni leagănul inspirației, locul unde se va întoarce în fiecare vară, melegul pe care l-a botezat „Micul Prinț” al său.

Nume datorat fanteziei sale, „înțelepciunii sale, seninătății, frumuseții, care îi veneau de pe altă planetă”, cum îl descrie doamna Sorana Coroamă Stanca, soția poetului.

L-am întâlnit, ca actor, la Teatrul „Delavrancea”, – pe acea vreme al Regiunii București, coleg de mare calitate, discret și bun partener de scenă. Mărturisesc că, spre rușinea mea, la vremea respectivă nu știam mai nimic despre scriitorul, dramaturgul, poetul, caricaturistul Dominic Stanca. Și, de fapt, nici nu aveam cum să știu. În perioada de început a scrierilor sale, Dominic Stanca s-a alăturat treptat unui cerc literar, cu anii de glorie 1943-1945, care îi avea drept întemeietori și executori pe Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș și Ioanichie Olteanu. Cei trei marcau, prin opera lor, stiluri – deci gândiri – diverse, bine încheigate, făcându-i în același timp celebri și ocupându-și locurile bine meritate în literatura română. Lor li s-a adăugat „cel de-al patrulea poet”, care a adus un spor de modernitate în această grupare de tineri scriitori. Și, după cum spune Ștefan Aug. Doinaș într-un eseu, contribuția lui Dominic consta în „realism al peisajului natural, o autohtonizare a tematicii poetice și, nu în ultimul rând, o diversificare spectaculoasă de ordin lexical”. Cum vremurile erau tulburi pe-atunci, abia în 1999 a apărut – sub îngrijirea poetei Doina Uricariu și a doamnelor Sorana Coroamă Stanca și Mariana Vartic – întreaga operă a lui Dominic Stanca.

După poezie a fost și teatrul – dramaturgia. Surpriza este că, în afara pieselor jucate prin țară, un text al lui Dominic Stanca a ajuns în Japonia, și anume „Profeția lui Vasion”. În 1970, regizorul Akira Wakabayshi a pus în scenă, la ei, piesa care după 20 de ani a fost reluată, devenind, la Tokyo, spectacol cu măști. Aceeași „Profeția lui Vasion” s-a transformat în spectacol de dans „Buto – Koto”, realizat de Hicaru Otsubo în 1999, spectacol văzut

și la noi, la Piatra-Neamț. Povestea profetului moldav care prezice Unirea este foarte asemănătoare cu o poveste de gen japoneză. Se pot deduce valoarea tradiției, importanța și menirea ei civilizatoare, pentru toți oamenii, pe toate meleagurile pământești. Îmi place să închei cu vorba altui poet dispărut, Gh. Tomozei: Dominic Stanca „a scris suficient pentru a exista”.

CUPRINS

295

Vremea abuzului	9
Fals în acte!	11
U.T.C.-ul și Roma antică	14
Ultimul tren	16
În amintirea lui Nicolae Dinică	18
Repartiția	21
Patriotica, sfecla și... Carul alegoric!... ..	23
Fără „coroniță”... ..	28
„Directorul nostru”	30
Nostalgia de a fi	32
„Teroarea clepsidrei”	35
„Radio ga ga”	37
Vox humana	40
Un petic de cer	42
O noapte pe banca gării din Teiuș	44
Agonie și limbaj	47
Derniera	49
Lecția doamnei Stanca	52
„Patriarhul”	56
Consilierul sovietic	60
Cinstit, deci fraier?	64
Sorocul a fost să fie la șapte ani	67
Orgolii renăscute	69
Trilogia întrebărilor	72
De la Birlic la lumea din spatele filmului românesc	75
Puric, excepția ca normalitate	79
Timidul providențial	82
Școli și școlari	87
Exercițiu de fair-play	89

„Cel mai iubit dintre pământeni...”	91
Alhambra, Cărbuș, Barașeum... ..	95
Poftiți în muzeul inimilor noastre!	97
Șansa lui Ilarion	99
Atenție! Se înregistrează!	101
Băieșu a ajutat un prieten: Petre Țuțea	104
„Magistre fără seamăn, slavă...”	106
Clanul Tudorilor	112
„Șeful sectorului suflute”	118
Scrisoare deschisă la ziua Dinei Cocea	120
Boierul Jean Grosu	122
Hocus-pocus!	124
Teo Vâlcu, un alt patriarh	127
Jurnal de front. Cu Charles Aznavour	129
Salut, „tinere”! Jos pălăria!	133
Sunt vagabondul vieții mele	135
Liza, omul dăruit propriei iubiri	140
Ucenicul vrăjitor	142
Maria Ploae: 100% normalitate	144
Oana & exercițiul de discreție	146
Domnița Ralu	148
Celălalt Ovidiu	151
Extemporal la filmografie	153
Mică istorie neelucidată	156
„Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”	159
De ce-l iubește lumea pe Cristian Țopescu?	164
Învingătorul unei generații de aur	166
„Sunt un orb”	169
„Billy bibbit”	171
Secretul lui Poldi	174
De la basculantă, în spatele aparatului de filmat	177
Ghetele lui Mazilu	179
Vis virtual	181

Luminile marii rampe	183
Eternitatea unei voci	186
Berechet: portret de maestru	188
Roncea, mâna divinității	192
Fata din Ireasca	195
Da' acordeonu' unde e?	196
Jurassic Park	199
Nașterea Ilenei	200
Patima fără sfârșit	203
Statuile nu râd niciodată	205
Iarba verde de acasă	207
Dușmanul poporului	209
Și talentat, și norocos	211
Lumea Torei	214
Cine are nevoie de teatru?	216
...Escu	218
„Doresc ca micili mele rândulețe...”	221
Viva Moiseyev!	223
Bodochi: artistul ca om din umbră	225
Cu mască, fără mască (1)	227
Cu mască, fără mască (2)	230
O petardă. Și un vis.	232
Quo vadis?	235
Somnul aurului	236
Jurnalul unui succes (1)	238
Jurnalul unui succes (2)	240
Micile vacanțe	242
Down under	245
Poate la anu' și la mulți ani!	247
Beni mania	249
Ucenicul lui Zamfir sau „Divinul de lângă noi!	251
Maturitatea juniorului	253
Copilul din noi	255

298	Care-i secretul lui Brăila?	258
	Odissea română a teatrului plutitor	260
	„Zacusca și zmeura”	262
	„Îngerul Moldovei”, varianta bilingvă	264
	Angela sau Regina?	266
	Lupta Olguței pentru mărunțul tentației literare	269
	Un paznic al vieții, Hristofenia	271
	Nota zece la longevitate	275
	Extraordinarul Gică hau-hau	277
	„Pelicanul”	279
	Portret de regină: Cătălina Buzoianu	282
	Memoria peliculei/pelicula memoriei	285
	Șansa lui Besoiu	289
	Strada care urcă la cer... ..	292

